

GUIDE TO PANJABI

B. JAWAMIR SINGH

A GUIDE TO PANJABI

B. JAWAHIR SINGH

SECOND EDITION

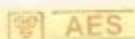

ASIAN EDUCATIONAL SERVICES
NEW DELHI ★ MADRAS ★ 1989

ASIAN EDUCATIONAL SERVICES.

* C-2/15, S.D.A. NEW DELHI-110016

* 5 SRIPURAM FIRST STREET, MADRAS-600014.

₹545

Price:

First AES Reprint: 1989

First Published: 1902

ISBN: 81-206-0434-2

Published by J. Jetley

for ASIAN EDUCATIONAL SERVICES

C-2/15, SDA New Delhi-110016

Processed by APEX PUBLICATION SERVICES

New Delhi-110016

Printed at G. P. Offset Printers

New Delhi-110035.

PREFACE.

TO THE STUDENT.

1. In submitting this new edition of the Punjābī Guide, I would beg to state that it has been made as clear and as simple as possible in the hope that those who reside at great distances from any practical munshi may find it almost a self teacher.

2. Many new words and rules have been added and old ones more simply explained, and I hope that it will meet with as cordial a reception as the first edition.

In conclusion I would give the student the following few words of advice :—

First ; when learning words by heart, without which a knowledge of the language cannot be obtained, I should advise pupils to be specially careful in writing down all words resembling one another such as ਛੁਟੀ *chhutī* = leave ਚਿੱਠੀ *chitṭhī* = letter ਚੇਤਾ *chetā* = recollection ਛੇਤੀ *chhetī* = quickly ਚਿੰਤਾ *chintā* = anxiety ਚਿਤਾ *chitā* = pyre ਦਿੱਤਾ *dittā* = gave ਡਿੱਠਾ *dithā* = saw ਮਿੰਨਤ *minnat* = entreaty ਮਿਹਨਤ *mihnāt* = labour (work) ਸਲਾਹ *slāh* = advise ਸੁਲਾ *sulā* = peace ਟੋਟਾ *ṭoṭā* = piece ਤੋਤਾ *totā* = parrot ਗਲ *gal* = a word ਗਲ੍ਹ *galh* = check &c. &c.

Secondly ; when a word comes under notice find out all other words connected with, it write them down, and learn thoroughly.

FOR EXAMPLE.

If the word is ਘੋੜਾ *ghoṛā* = a horse the words to be learnt are ; ਕਾਠੀ *kāṭhī* = saddle ਲਗਾਮ *lagām* = bridle ਰਕਾਬ *rakāb* = stirrup ਤਬੇਲਾ *tabelā* = stable &c.

In this way a thorough and lasting knowledge of the words in most common use will be obtained.

Thanking all those who have patronised the book in the past and those who take up the present work.

I Remain,

Your obedient servant,

JAWAHIR SINGH.

PUNJABI EXAMINATION.

HIGHER STANDARD.

The following are the text books for the examination, Punjābī dialogues by Pandit Sardhā Rām and the *Sikhān-dē-Rāj-dē Vithyā*, omitting Part II and Section 19 and 20 of Part IV

The following are the tests laid down for this examination :—

- I.—Constructing, with readiness and accuracy, from the prescribed text-books.
  - II.—Translating accurately, and with correctness of idioms and grammar, not less than half an ordinary octavo page of plain English into Punjabi.
  - III.—Reading fairly and translating readily and correctly manuscripts in the language of examination.
- These manuscripts may be selected from the proceedings of a case in Court, from reports and petitions addressed to civil or military authorities, from letters passing between natives of India in the ordinary course of business or from private correspondence. They should not be written with clearness of a printed book nor yet in a very cramped or crabbed hand, but in such a manner as fairly and honestly to represent the written characters generally employed.
- IV.—*Viva voce* translation into the language of a paper of English sentences, and conversing with the Examiners, or in their presence with person selected by them, with fluency and such correctness of pronunciation, grammar and idiom as to be at once intelligible.

Committees for Examination in the Punjabi language are assembled half yearly at Mian Meer on the 10th January and 10th July (not being Sunday), and are composed of the three members, one an officer of the Civil Service, or other person selected by the Government of the Punjab as being well acquainted with the Punjabi language, and two military officers who have passed an examination in that language. The character to be employed is Gurmukhi. Applications for examination will be forwarded to the District Staff Office, Lahore District one month prior to the dates above given.

The proceedings of the Committee, with the certificate of the president and that of each candidate will be sent to the Staff Officer of the Station.

The station committee will decide upon the exercise, as well as upon the oral subjects of examination, and will complete and sign C2, which is the form to be used for this examination.

The Staff Officer of the station will then forward the proceedings to the District Staff Office, where the procedure detailed in para 64 will be taken (same as lower standard, Persian).

Obligatory Punjabi.

The following rules for the examination of officers of the staff corps in the languages chiefly spoken by the men of the regiments to which they may be permanently posted are published.

Punjabi.—In the 12th, 16th and 18th Bengal Cavalry, 14th, 15th, 23rd, 29th, 30th, 31st, 32nd, 34th, 35th, 36th, 27th, 38th, and 45th Bengal Infantry, 29th, 30th, 31st and 32nd Madras Infantry.

(a).—Reading and translating at sight page of some easy text book except in the case of Khaskura for which at present there is no text book.

(b).—Reading the written character, a either letter or an urzi actually received in the Adjutant's Office if available and vernacular order books, care being taken to select those plainly written.

(c). *Colloquial*.—The candidate to be given orders, instructions, &c, to translate to the native soldier or civilian ordered to attend for the purpose of conversation, and to ask the man questions about himself, or to translate into the vernacular, at sight, the evidence given by a witness before the Court Enquiry or Court Martial.

Examinations will be held for the present as required, under the orders of the Officer Commanding at all military stations where there are candidates :—

The proceedings of the board of examination will be drawn up on Army form a2 and are to be transmitted through the prescribed channel to the Deputy Adjutant General of the Command. The proceedings are not subject to review by the Boards of Examiners in Calcutta, Madras or Bombay. The result will be published in Command Orders. If a candidate fails to satisfy the Board the President will inform him of the fact.

An allowance of Rs. 100 will be granted to each officer on passing the examination in any one of the languages.

All officers now serving below the rank of substantive field officer or who, at date of issue of this army circular are not permanent wing or squadron commanders, will be required to pass within two years ; and in future all officers entering the native army will be required to pass within two years from date of permanent appointment to a regiment ; this period to exclude any period spent on leave out of India or on field service. An officer permanently transferred from one regiment, to another will be required to pass in the language spoken by the men of his new regiment, within two years whether transferred for his own convenience or on account of the exigencies of the services unless he holds field rank or is transferred as permanent wing or squadron commander.

SPECIMEN OF COPIES OF TESTIMONIALS.

PUNJABI EXAMINATION.

Undersigned begs to offer his services as Teacher in Native Language, Hindustani, Punjabi, &c., (especially in Punjabi being his Native Language,) and has

passed several Civil and Military Officers from whom he has obtained extraordinary chits.

He can also correct Exercise through correspondence.

JAWAHIR SINGH, R. H. A. MUNSHI,

Author of " Punjābī Guide " " English to Punjābī Vocabulary."

" Urdu Teacher,"—" Aid to candidates," " Translator of Punjābī Bāichit Sikhān-de-Raj-dī-Vithyā, and selection from the Bagh-o-Bahar, with Vocabulary.

* New and Second hand Books for Sale and Purchase or exchange.

Umballa, 1st February 1887.

I worked Punjābī with Munshi Jawahir Singh, R. H. A., for four months, at the end of which time on 10th January 1887, passed ; I previously knew nothing of the language. I consider him a very capable Munshi. He has a good system of teaching knows English well, and is exceedingly painstaking. I recommend him strongly.

(Sd.) C. F. MINCIN, LIEUT.,
1st Punjab Cavalry, P. F. E.
Attached 2nd D. Gds. Queen's Bays.)

Umballa, 15th October 1817.

I studied Punjābī with Munshi Jawahir Singh for six months, and successfully passed the examination held on 11th July 1887. I consider him very painstaking and proficient in Punjabi.

(Sd.) G. H. UNDERDOWN,
SCHOOL MASTER,
2nd Dragoon Guards.

Munshi Jawahir Singh taught me for the space of four months in the Punjabi Language, at the end of which time I passed the Higher Standard successfully.

I consider him a very good Punjabi Munshi he is attentive, punctual and painstaking in preparing candidates for examination.

(Sd.) A. GOTT,
SCHOOL MASTER,
7th Dragoon Guards.

UMBALLA, }
23rd August 1888.

I worked with Munshi Jawahir Singh for one week before going up for Punjabi Examination which I passed successfully, there was very little time, but he taught me a great deal, and from what I have seen of him, I consider him the only really good. Punjabi Munshi I knew, he has thorough knowledge of English which is in my opinion most important.

UMBALLA, }
23rd August 1888.

(Sd.) M. COWPER, LIEUT.,
10th Bengal Lancers.

Munshi Jawahir Singh taught me Punjabi for 2½ months, but owing to illness I could not continue working with him in order to pass in January 1890. He is very painstaking and knows English very well. He is by far the best Munshi for Punjabi in this station.

UMLALLA, }
5th December 1889.

(Sd.) F. TWEEDELL, LIEUT.,
23th P. I.

I read Punjabi with Munshi Jawahir Singh about four months passing the examination at Lahore, in January 1890, (in which only his pupils passed.) I consider him in every respect a first class Munshi for the Punjabi Language.

Umballa 1890.

(Sd.) LCE.-CORPL, ALLEYNE,
The Queen's,

Munshi Jawahir Singh taught me in the Punjabi Language for a period of six months, after which I passed the prescribed examination at Meean Meer on 10th January 1890, at the same examination, thirteen candidates were present out of which only two were successful, and they were pupils of Munshi Jawahir Singh.

This man is known through the Punjabi as the best Munshi and that his pupils never or very seldom fail, he is also a very steady hard working and respectful man, and I with pleasure recommend him to any one that wishes to learn the Native languages.

UMBALLA, }
10 February 1890.

(Sd.) V. DUNNE, SERGT.,
C. D.

Jawahir Singh Munshi, taught me Punjabi for some months. He did not pass me as I had to leave the station. He is a good and intelligent Munshi, and speaks English well.

UMBALLA, }
19th August 1890.

(Sd.) R. C. LYE, LIEUT.,
23rd

Munshi Jawahir Singh has passed me for the Punjabi examination, I worked with him for the last 2 months and found him of the greatest service and very zealous in his work, I can thoroughly recommend him to any one who wishes to read Gurmukhi.

UMBALLA, }
15th July 1890. }

(Sd.) E. ST. A. WAKE, LIEUT.,
10th Bengal Lancers.

I read Punjabi with Jawahir Singh, R. H. A. Munshi, for one month and was successful. I consider him an excellent teacher, and he takes a great deal of trouble, at the same examination, (July 10th 1895,) one candidate passed who prepared himself by correspondence with Jawahir Singh.

I found the book (which he is preparing for the Press) invaluable.

(Sd.) H. E. COTTERILL, LIEUT.,
4th September 1895. The Queen's.

Jawahir Singh, Munshi, R. H. A., Umballa, gave me lessons, by post in Punjabi for 4 or 5 months. His style of training was excellent, and his papers from the book he is published were so well selected that I passed successfully in the Examination in July 1895. He was painstaking and considerate in the price, he charged for tuition and I can recommend him to any one requiring a really good Muushi.

B. D. CANAL, }
MADHOPUR. }
6th October 1895. }

(Sd.) E. HOME PURVES.
Temporary Engineer.

I worked at Punjabi for 3 months with Jawahir Singh R. H. A. Munshi, and at the end of that period passed successfully in the July 1896 Examination.

I should think he is quite one of the best Munshi for Punjabi that can be got and the Grammar that he was publishing at the time and which is the first thing of its kind gave me infinite help.

NOWSHERA, }
2nd October 1896. }

(Sd.) J. L. STEWART, 2ND LIEUT.,
11th (P. W. O.) Bengal Lancers.

I certify that Jawahir Singh, R. H. A. Munshi, Umballa, taught me Punjabi for about 5 months, after which I successfully passed the examination held at Meean Meer on the 10th July 1896. His style of teaching was very good and most of lessons were taken from his Punjabi Guide which was then in Press, and which in my opinion is an excellent book not only for those preparing for the Punjabi Examination, but for others also, and I can thoroughly recommend to it any one wishing to study the language.

PESHAWAR, }
1st September 1896. }

(Sd.) F. LAMBERT, PR.,
1st Devon. Regiment.

I worked with Munshi Jawahir Singh for 2 months before going up for the Punjabi Examination, and was successful in passing after this short period. It is owing to Munshi Jawahir Singh's knowledge of the language, method of teaching and acquaintance with English that so many of his pupils are successful.

UMBALLA, }
8th March 1897. }

(Sd.) H. F. A. PEARSON, LIEUT.,

23rd Pioneers.

I strongly recommend Jawahir Singh, R. H. A. Munshi, Umballa, to any one working up for Punjabi Examination. I consider his Punjabi Guide an invaluable aid and I think any one could pass the Punjabi obligatory by reading it himself without a Munshi to teach him.

UMBALLA, }
8th October 1899. }

(Sd.) G. GILBERT, CAPT.

34th Punjab Infantry.

I worked with Munshi Jawahir Singh for about a month through the post before going up for the July 1897, Punjabi examination. His system of teaching is excellent. He has a very good "Guide," which is a thorough tutor to the language.

25th March 1898.

(Sd.) R. G. MUNN, LIEUT.,

36th Sikhs.

I have much pleasure in recommending Munshi Jawahir Singh's Guide to Punjabi, to all learners of that language who wish to acquire a thorough knowledge of the same within a very short time. It is a book which really reflects great credit and honor on the author. Besides this I worked with Munshi Jawahir Singh in correspondence, and became quite competent for the H. S. within three weeks time. I can recommend Munshi Jawahir Singh to all who require a genuine and expert tutor in that language. He has my best wishes as I am transferred to Bengal Command, I will be glad to hear of his invariable success in life.

UMBALLA, }
22nd October 1897. }

(Sd.) W. M. McMILLON,

Assistant Surgeon, I. M. S.

Jawahir Singh, Munshi, R. H. A. Umballa, gave me lessons by post in Punjabi for 2½ months, his style of training was excellent, and his papers from the book which was published are so well selected that I passed successfully the examination in January 1897. He was painstaking and considerate in the price he charged for tuition, and I can recommend him to any one requiring a really good Munshi.

(Sd.) M. BEDEL, ASST, SURGEON,

I. M. S.

I worked with Munshi Jawahir Singh personally for 1½ months, and by correspondence for another two months, and then gave up the language (Punjabi) owing to want of leisure. He seems to be most painstaking and intelligent, so that I can confidently recommend him.

MARDAN, }
18th August 1900 }

(Sd.) I. VAN. BATTYE, LIEUT.

Guides.

Certified that I worked with Munshi Jawahir Singh for the H. S. Punjabi which I passed in July last. I consider his mode of teaching by correspondence all that could be desired.

CALCUTTA, }
17th September 1898. }

(Sd.) L. A. WATSON, LIEUT.,
31st P. I.

Munshi Jawahir Singh taught me by correspondence for about three months in Punjabi and enabled me to pass the examination satisfactorily. He teaches very well and takes great pains to make his pupils proficient. I can thoroughly recommend him.

JULLUNDER, }
29th January 1898. }

(Sd.) A. WARD, LIEUT.,
30th P. I.

Jawahir Singh, R. H. A. Munshi, Umballa, taught me a great deal by correspondence in 2 and half months for the H. S. Punjabi Examination. His corrections to my exercises and explanations to a large number of questions as to Grammar, &c., which I put him through the post were most explicit and satisfactory.

I was thoroughly pleased with him and add my recommendation to his already long list of testimonials

EDWARDESABAD, }
11th March 1899. }

(Sd.) S. W. ROBINSON, LIEUT., R. A.,
No. 2 (Derajat M. Battery.)

Munshi Jawahir Singh coached me by correspondence for the H. S. Punjabi for less than 3 months at the end of which time I passed successfully. I had only two days personal tuition. Four out of five of his pupils passed at the same examination all of whom had been coached by correspondence; which seems to say a good deal for his method.

LUDHIANA, }
7th August 1898. }

(Sd.) A. SKEEN, LIEUT.,
24th P. I.

My Dear Munshi.

I attribute my success to your systematic instruction without which I am sure my labours would have been in vain. I am indeed thankful to you for the trouble you took with my exercise and I shall recommend you to any one who is desirous of taking up Punjabi. I have already secured for you a good pupil of whom I contrain the strongest at the next Punjabi Examination in July.

60 Church Road, }
RAWALPINDI, }
20th January 1902. }

G. M. TURNER,

I have pleasure in stating that I consider Jawahir Singh a good and capable Munshi. I worked with him by post for six months and then passed the Punjabi Higher standard previously knowing nothing of the language.

AMRITSAR, }
6th March 1902. }

H. A. HAINES,
MAJOR,
R. A. M. C.

The following Gentlemen are working for the H. S. Punjabi by correspondence:—

QR.-MR.-SERGT.

MOORE,

District Staff Office.

Ran

LT. J. Y. TANRED,
19th Punjab Infantry.

ੴ PART 1.

THE ALPHABET.

The *Panjābī* or *Gurmākhī* Alphabet consists of thirty-five letters and is therefore called *Pañtī* (thirty-five).

The letters are written from left to right, as in English.

I.—Consonants—

FORM.	NAME.	POWER.	FORM.	NAME.	POWER.
ੳ	ūṛā	U in put.	ਢ	ḍhaḍḍā	Ḍ (aspirated) (hard)
ਅ	aiṛā	U „ but.	ਣ	nānā	N in now (soft.)
ੲ	īṛī	I „ pit.	ਤ	tattā	T „ town („)
ਸ	sassā	S „ sun.	ਥ	thaththā	Th. „ think („)
ਹ	hahā	H „ hot.	ਦ	daddā	Th. in that („)
ਕ	kakkā	K „ king.	ਧ	dhaddā	D (aspirated), („)
ਖ	khakhā	K (aspirated).	ਨ	ṇannā	Ṇ in not (hard)
ਗ	gaggā	G in go.	ਪ	pappā	P „ push.
ਘ	ghaggā	G (aspirated).	ਫ	phaphā	P (aspirated).
ਙ	ngangā	Ng in king (seldom used).	ਬ	babbā	B in ball.
ਚ	chuchā	Ch. in church.	ਭ	bhabbā	B (aspirated).
ਛ	chhuchhā	Ch. (aspirated).	ਮ	mammā	M in mat.
ਜ	jajjā	J in jag.	ਯ	yayyā	Y „ you.
ਝ	jhazzā	J (aspirated).	ਰ	rārā	R „ right (soft).
ਨ	naiyān	Ny. (seldom used).	ਲ	lallā	L „ long.
ਟ	ṭṭṭkā	Ṭ in tight (hard)	ਵ	wawwā	V „ vow. *
ਠ	ṭhaththā	Ṭ (aspirated) („)	ੜ	rārā	R „ rogue, (hard).
ਡ	daddā	D in deg („)			

* It also gives the sound of ੜ

The *Punjābī* characters have some connection with each other as shewn below with the exceptions of the last five letters.

p kh dh th b w t d bh m s sh h r g j r k d ch ph dh
 ਪ ਖ ਧ ਥ ਬ ਵ ਤ ਡ ਭ ਮ ਸ ਸ਼ ਹ ਰ ਗ ਜ ਜ਼ ਕ ਦ ਚ ਫ ਢ
t th n ny i jh gh a y n chh l u
 ਟ ਠ ਨ ਏ ਏ ਝ ਘ ਅ ਯ ਣ ਛ ਲ ੁ

The compound letters are :—

ਤ੍ਰ *tr* ਪ੍ਰ *pr* ਸ੍ਨ *sn* ਸ੍ਚ *sch* ਗ੍ਯ *gy* ਸ੍ਵ *sw* ਸ੍ਥ *sth* ਜ੍ਹ *jh*

As there are no *Punjābī* characters equal in power to *sh*, *f*, *z*, or *kh* (*urdū* & they are denoted by the following :—

sh by ਸ਼, *f* by ਫ਼, *z* by ਜ਼, and *kh* by ਖ਼

Note.—When written in Roman character hard letters are distinguished by a dot underneath ;

Examples. ਕੁੜੀ = *kuṛī*, girl ਘੋੜਾ = *ghoṛā*, a horse. ਘੰਟਾ = *ghaṇṭā*, an hour

II.—Vowels.—

LETTER.	INITIAL, OR WHEN PRECEDED BY A VOWEL.	WHEN PRECEDED BY A CONSONANT.	POWER.
ਊ	ਅ	(see note a)	u in but.
ਊ	ਆ	।	a „ dart.
ਇ	ਇ	ਫ (see. b).	i „ pit
ਈ	ਈ	ੀ	ee „ bee.
ਉ	ਉ	—	u „ put.
ਊ	ਊ	=	oo „ fool.
ਏ	ਏ	’	a „ mate.
ਐ	ਐ	”	ai „ kaiser.
ਓ	ਓ	’	o „ mote.
ਔ	ਔ	”	ow „ fowl.

In addition to the above, the following symbols are in common use :—

([•]) *bindī*, and ([◌]) *tippī*. When either is placed over a letter, that letter is to be followed by a nasal *n* ;

Examples **ਮਾਂਦਾ**, *māṇḍā*, sick. **ਮੁੰਡਾ**, *muṇḍā*, boy.

(ˆ) *adhak*, denotes that the following letter is to be doubled.

Examples **ਕੁੱਤਾ** *kuṭṭā*, a dog. **ਸੱਦਨਾ** *saddnā*, to call.

(!) or (||) Denotes a period.

Notes.—(a) short a (ਅ) is not written after a consonant, in *punjābī*, but is to be understood. Example, **ਮਨੁਖ** = *manukh*, a man.

(b) short i (ਿ) is written before a consonant but is pronounced after it

Examples, **ਗਿਆ** = *giā*, gone. **ਪਿਉ** = *piu*, father.

(c) Tippi ([◌]) is used with short vowels, *bindī* ([•]) with long vowels, except long *ū* (ੂ) which takes tippī.

Examples, **ਅੰਦਰ** = *andār*, inside. **ਮਾਂ** = *māṇ*, mother. **ਤੂੰ** = *tūṇ*, Thou.

(d) The nasal *n*, in Roman character is denoted by placing a dot above it.

Examples. **ਮੈਂ** = *main*, I. **ਤੰਬੂ** = *tanbū* tent.

THE NOUN.

I.—Number and case.

In *punjābī* there are two numbers Singular and Plural.

There are seven cases, one Nominative and six oblique. The latter is formed by the use of the following particles with the Nominative :—

CASE.	PARTICLE.		MEANING.
	<i>Punjābī.</i>	<i>Roman.</i>	
Genitive	ਦਾ, ਦੇ, ਦੀ, ਦੀਆਂ	<i>dā, dē, dī, dīāṇ</i> (c)	of, or belonging to.

Dative and Accusative }	ਨੂੰ	nūn	to.
Ablative	ਤੇ, ਕੋਲੋਂ, ਥੋਂ	te, kolon, or thon	from.
Locative	ਵਿਚ, ਉੱਤੇ, ਤੀਕ	wichch, utte, tik	in, on, up to.
Instrumental	ਨੇ	ne (b)	by.
Vocative	ਓ, ਓਏ	o, oe, &c. (a)	(form of address.)

Notes.—(a) The Vocative is not regular and must be learned by practice.

(b) The Instrumental is only used with the Past, Perfect, and Pluperfect Tenses. When used with the 1st and 2nd Person the ਨੇ is omitted.

(c) dā is followed by a Noun, sing : Masc :

de	Do.	do.	plu :	„	
diān	Do.	do.	„	„	(Obl).
dī	Do.	do.	sing Fem :		
dīān	Do.	do.	plu :	„	

Example.

ਮਨੁੱਖ ਦਾ ਕੁੱਤਾ	manukh dā kuttā	The man's dog.
ਮਨੁੱਖ ਦੇ ਕੁੱਤੇ	manukh de kutte	The man's dogs.
ਮਨੁੱਖ ਦਿਆਂ ਕੁੱਤਿਆਂ ਨੂੰ	manukh diān kuttīān nūn	To the man's dogs.
ਮਨੁੱਖ ਦੀ ਕੁੱਤੀ	manukh dī kuttī	The man's bitch.
ਮਨੁੱਖ ਦੀਆਂ ਕੁੱਤੀਆਂ	manukh dīān kuttīān	The man's bitches.
ਮਨੁੱਖ ਦੀਆਂ ਕੁੱਤੀਆਂ ਨੂੰ	manukh dīān kuttīān nūn	To the man's bitches.

For declension, as to number and case, the Nouns may be divided into five groups. These groups with all necessary changes are :—

1st, Masculine Nouns ending in Ā.

To form oblique cases sing : change ਆ ā into ਏ e.

„ Nom : „ plu : „ ਆ ā „ ਏ e.

„ Obl : „ „ ਆ ā „ ਇਆਂ iān.

Note.—The following Nouns do not inflect to form the Obl : cases, sing ; or Nom : plu :—

ਤਲਾ	<i>talā</i>	tank.	ਖੁਦਾ	<i>khudā</i>	God.
ਬਚਾ	<i>bachā</i>	defence.			
ਦਰਿਆ	<i>dariā</i>	river.	ਭਰਾ	<i>bharā</i>	brother.

2nd.—ALL OTHER MASCULINE NOUNS.

To form Obl : cases plu : , add *ān*.

3rd.—FEMININE NOUNS ENDING IN *ā*

To form Obl : cases plu : add *wān*.

4th.—FEMININE NOUNS ENDING IN *u* or *uri*.

To form all cases plu : change *u* or *uri* into *wān*.

5th.—ALL OTHER FEMININE NOUNS.

To form all cases plu : add *ān*.

Note.—Cases and numbers not mentioned above do not require any change for Nominative.

EXAMPLES.

SINGULAR.			PLURAL.		
Panjābī.	Roman.	Meaning.	Panjābī.	Roman.	Meaning.
N. ਘੋੜਾ	<i>ghorā</i>	a horse.	N. ਘੋੜੇ	<i>ghorē</i>	horses.
G. ਘੋੜੇਦਾ, ਦੇ, ਦੀ, ਦੀਆਂ	<i>ghorē dā, de, dī, dīān.</i>	} of a horse	G. ਘੋੜਿਆਂ ਦਾ	<i>ghorīān dā, &c.</i>	of „
D & A. ਘੋੜੇ, ਨੂੰ	<i>ghorē nūn</i>	to „	D & A. ਘੋੜਿਆਂ ਨੂੰ	<i>ghorīān nūn</i>	to „
Ab. ਘੋੜੇ ਤੇ, ਕੋਲੋਂ, ਥੋਂ	<i>ghorē te, kolon, thoṇ</i>	} from „	Ab. ਘੋੜਿਆਂ ਤੇ	<i>ghorīān te, &c.</i>	from „
L. { ਘੋੜੇ, ਵਿਚ	<i>ghorē wichch</i>	in „	Loc. { ਘੋੜਿਆਂ ਵਿਚ	<i>ghorīān wichch</i>	in „
L. { ਘੋੜੇ, ਉਤੇ	<i>ghorē utte</i>	on „	Loc. { ਘੋੜਿਆਂ ਉਤੇ	<i>ghorīān utte</i>	on „
L. { ਘੋੜੇ, ਤੀਕ	<i>ghorē tik</i>	up to „	Loc. { ਘੋੜਿਆਂ ਤੀਕ	<i>ghorīān tik</i>	up to „
I. ਘੋੜੇ, ਨੇ	<i>ghorē ne</i>	by „	I. ਘੋੜਿਆਂ ਨੇ	<i>ghorīān ne</i>	by „
V. ਓਏ ਘੋੜੇ	<i>oe ghorē</i>	o „	V. ਓਏ ਘੋੜੇ	<i>oe ghorē</i>	oh „

Note.—On [ੳ] and in [ੲ] are often used for the affixes *thūn* and *wichch* respectively.

Example. ਘਰੋਂ = *gharōṅ*, from the house | ਘਰੀਂ = *gharīṅ*, in the house.

II.—Gender.

In Panjābī there are only two Genders, Masculine, and Feminine, but there are no fixed rules by which these can be determined.

All names of Masculine and Feminine objects are Masculine and Feminine Gender respectively.

The following is a rough guide to the Gender of other Nouns :—

Nouns ending in ਆ *ā* are generally Masculine.

“ “ “ ਈ *ī* “ “ Feminine.

The principal exceptions to these two rules are :—

(1) Feminine Nouns ending in *ā* (ਆ) *

ਜਗਾ	<i>jagā</i>	a place.	ਸੰਥਾ	<i>saṁthā</i>	lesson.
ਦੁਨੀਆ	<i>duṁiā</i>	world.	ਵਾ	<i>wā</i>	air.
ਦੁਆ	<i>duā</i>	medicine.	ਰਜਾ	<i>rajā</i>	furlough.
ਆਗਯਾ	<i>āgyā</i>	order.	ਬਵਾ	<i>baṁwā</i>	an epidemic.
ਸੈਨਾ	<i>saṁiṁā</i>	an army.	ਚਿਖਾ	<i>chikhā</i>	funeral pyre.
ਕਿਰਪਾ	<i>kirpā</i>	kindness.	ਅਧੀਨਤਾ	<i>adhīntā</i>	obedience.
ਦਯਾ	<i>dyā</i>	mercy.	ਹਤਿਆ	<i>hatīā</i>	murder.
ਸੁਲ੍ਹਾ	<i>sulbā</i>	peace.	ਸਜਾ	<i>sajā</i>	punishment.
ਖਿਮਾਂ	<i>khimāṁ</i>	patience.	ਭੇਟਾ	<i>bhetā</i>	sacrifice.
ਵਿਦਿਆ	<i>widiā</i>	knowledge.	ਈਰਖਾ	<i>ērkhā</i>	malice.
ਜਾਤਾ	<i>jātrā</i>	shrine.	ਸੂਰਮਤਾ	<i>sūrmṭā</i>	bravery.
ਗੁਫਾ	<i>guphā</i>	cave.	ਮਾਯਾ	<i>māyā</i>	wealth.
ਲਜਿਆ	<i>lajīā</i>	shame.	ਸੇਵਾ	<i>sewā</i>	service.
ਅਵਗਿਆ	<i>awagiā</i>	fault.	ਧਰਮਸਾਲਾ	<i>dharmaṁsālā</i>	religious meeting house for Sikhs.

* Feminine Nouns never change in oblique cases singulars.

2.—Masculine Nouns ending in *ī* (१).

ਮੋਤੀ	<i>motī</i>	a pearl.	ਕਿਰਤੀ	<i>kirtī</i>	a workman.
ਪਾਨੀ	<i>pānī</i>	water.	ਹਿਤਕਾਰੀ	<i>hitkāri</i>	a benefactor.
ਮਨ	<i>jī</i>	the mind.	ਸ਼ੈਹਿਰੀ	<i>shaihrī</i>	a citizen.

The following Feminine Nouns should also be noted :—

ਫੌਜ	<i>phauj</i>	an army.	ਮੰਡਲੀ	<i>manḍlī</i>	crowd of fakirs.
ਪਲਾਟਨ	<i>plṭan</i>	a regiment.	ਸਰਕਾਰ	<i>sarkār</i>	government.
ਪੁਲਸ	<i>pulas</i>	police.	ਭੀੜ	<i>bhīṛ</i>	a crowd.
ਸੰਗਤ	<i>saṅgat</i>	society (religious).	ਲੁਕਾਈ	<i>lukāī</i>	people.

Some rules for forming the Feminine from the Masculine.

(a) Change final *ā* to *ī* Example ; ਘੋੜਾ *ghoṛā* a horse. ਘੋੜੀ *ghoṛī* a mare.

(b) " " *ī* " " " ਧੋਬੀ *dhobī* a washerman. ਧੋਬਨ *dhoban*
a washerwoman.

(c) Some are formed by adding *ī* to the last letters as :—

ਪਠਾਨ *paṭhān* an Afghan.

ਪਠਾਨੀ *paṭhānī* an Afghan woman

THE ADJECTIVE.

I.—Formation.

The following are the chief ways in which Adjectives are formed :—

(a) By adding *ī* (१) to a Noun.

Ex.—ਜੰਗਾਲੀ *janṅālī* rusty, from ਜੰਗਾਲ *janṅāl* rust.

ਗੁਲਾਬੀ *gulābī* rosy " ਗੁਲਾਬ *gulāb* rose.

(b) By adding *wān* (ਵਾਨ) to a Noun.

Ex.—ਭਾਗਵਾਨ *bhāḡwān* fortunate from ਭਾਗ *bhāḡ* fortune.

ਦਯਾਵਾਨ *dyāwān* merciful " ਦਯਾ *dyā* mercy.

(c) By prefixing *an* (ਅਨ) to the past tense of a Verb.

Ex.—ਅਨਸਿਖਿਆ *ansikhiā*, unlearned, from ਸਿਖਨਾ *sikhnā*, to learn.

II.—Declension.

All Adjectives ending in ā (ਆ) are declinable, and follow the same rules, for inflection, as Nouns.

Ex.—ਵੱਡਾ ਮਨੁਖ	<i>waddā manukh</i>	a great man.
ਵੱਡੇ ਮਨੁਖ ਦਾ	<i>waddē manukh dā</i>	of a great man.
ਵੱਡੇ ਮਨੁਖ	<i>waddē manukh</i>	great men.
ਵੱਡਿਆਂ ਮਨੁਖਾਂ ਦਾ	<i>waddiān manukhān dā</i>	of great men.
ਵੱਡੀ ਕੁੜੀ	<i>waddī kūrī</i>	a big girl.
ਵੱਡੀ ਕੁੜੀ ਦਾ	<i>waddī kūrī dā</i>	of a big girl.
ਵੱਡੀਆਂ ਕੁੜੀਆਂ	<i>waddiān kūrīān</i>	big girls.
ਵੱਡੀਆਂ ਕੁੜੀਆਂ ਦਾ	<i>waddiān kūrīān dā</i>	of big girls.

Exception.

ਦਨਾ	<i>danā</i>	wise.
-----	-------------	-------

III.—Comparison.

The Comparative degree is formed by means of the postposition *te* (ਤੇ) meaning from.

Ex.:—ਇਹ ਪੋਥੀ ਉਸ ਪੋਥੀ ਤੇ ਚੰਗੀ ਹੈ = *Ih pothī us pothī te chāṅgī hai*. This book is better than that.

The Superlative degree is formed by using ਸਭ ਤੇ, *sabh te*, ਸਭਨਾਂ ਤੇ, *sabhnān te*, or ਸਾਰਿਆਂ ਤੇ, *sāriān te*, meaning from all.

Ex.:—ਇਹ ਪੋਥੀ ਸਭ ਤੇ ਚੰਗੀ ਹੈ = *Ih pothī sabh te chāṅgī hai*. This book is the best of all.

Note:—*koloṅ* (ਕੋਲੋਂ) and *nāloṅ* (ਨਾਲੋਂ) are sometimes used instead of *te* (ਤੇ).

Ex.:—ਇਹ ਘੋੜੀ ਉਸ ਕੋਲੋਂ ਚੰਗੀ ਹੈ = *Ih ghorī us koloṅ chāṅgī hai*, This mare is better than that.

The affix *iā* (ੀਆ) is frequently found added to the name of a person, and its meaning is 'belonging to'.

Ex.—Sing.: ਲਹੌਰੀਆ *lahauriā* a man of Lahore.

Plu.: ਲਹੌਰੀਯੇ *lahauriye* people of Lahore.

The word *ku* (ਕੁ) is often prefixed to a Noun and gives a sense of badness.

Ex.:—ਕੁਰਾਹੀ = *kurāhī*, a wanderer from the right path, (religious sense). See *ikhān de rāj dī vithyā* page 6 line 19.

The particle *horī* (ਹੋਰੀ) or *horān* (ਹੋਰਾਂ) is used in *panjābī* as a term of respect. *horī* is the Nom. form and *horān* the Inflected form.

Ex.:—Nom. ਮੇਰੇ ਚਾਚੇ ਹੋਰੀ ਆਏ ਹਨ = *mere chāche horī ā-e han*, my respected uncle has come.

Inf. See *Panjābī Bāt chīt*, page 28 line 11.

The particle *sārā* (ਸਾਰਾ) when added to an Adjective gives a sense of 'much'.

Ex.—ਬਹੁਤ ਸਾਰਾ ਦੁਧ *bahut sārā dudh*, plenty of milk.

The particle *jihā* (ਜਿਹਾ) gives a sense of 'like,' or when added to an Adjective sense of diminution. It is Inflected in the ordinary way.

Ex.:—*Panjābī Bāt chīt*, page 68, line 4.

" " " " 22 " 4.

To give a sense of 'each,' an Adjective is repeated or the figure 2(੨) placed after for example:—

Give five pice to each man = ਇਕ ੨ ਮਨੁਖ ਨੂੰ ਪੰਜ ੨ ਪੈਸੇ ਦੇ = *ik ik manukh panj panj paise de*.

or

This rule also applies to other classes of words besides Adjectives.

Ex.:—ਘਰ ੨ ਵਿੱਚ ਲੋਕ ਮਾਂਦੇ ਪਏ ਹਨ *ghar ghar wichh lok mānde pae han* every house people are lying sick.

The following are a few of the most common Adjectives —

ਚੰਗਾ *chaṅgā*, good.

ਕਾਲਾ *kālā*, dark.

ਸਯਾਨਾ *sayānā*, wise.

ਬੁੱਢਾ *budhā* old.

ਛੋਟਾ *chhotā*, small.

ਸੋਹਣਾ *sonnā*, handsome,

ਤੰਗ *taṅg*, tight.

ਸਿੱਧਾ *sidhdhā*, straight.

ਕਮਲਾ *kamlā*, foolish.

ਤਕੜਾ *takṛā*, healthy.

ਚੁਸਤ *chust*, active.

ਉੱਚਾ *uchchā*, high.

ਲੰਮਾ *lanmā*, long.

ਬੋਲਾ *bolā*, deaf.

ਜੁਜਾਖਾ *ujākhā*, seeing, having power to see.

ਮੰਦਾ, ਬੁਰਾ *mandā, burā*, bad.

ਗੋਰਾ *gorā*, fair.

ਨਯਾਨਾ *nayānā*, ignorant.

ਜੁਆਨਾ *juān*, young.

ਵੱਡਾ *waddā*, large.

ਕੋੜਾ *koṛhā*, ugly.

ਢਿੱਲਾ *dhillā*, loose.

ਵੰਗਾ *wiṅgā*, crooked.

ਅਕਲ ਵਾਲਾ *akalwālā*, sensible.

ਰੋਗੀ *rogī*, sickly.

ਜਿੱਲ੍ਹਾ *jillhā*, lazy.

ਨੀਵਾਂ *nīwān*, low.

ਚੌੜਾ *chaurā*, broad.

ਗੰਗਾ *gungā*, dumb.

ਅੰਨ੍ਹਾ *aṁnhā*, blind.

In *punjābī*, when we wish to show the material of which a thing is made, we reverse the statement ; Ex. ਪਿਤਲ ਦੀ ਤੋਪ = *pital dī top*, a brass gun, lit : brass of gun.

ਸੋਨੇ ਦੀ ਵਾਲੀ = *sone dī wālī*, a gold earring, lit. earring of gold.

THE PRONOUN.

1ST PERSON.

Singular.

Nom.	ਮੈਂ	<i>main</i>	I.
Gen.	ਮੇਰਾ &c.	<i>merā &c.</i>	my, mine.
D & A.	ਮੈਂ ਨੂੰ	<i>main nūn</i>	to me.
Abl.	ਮੈਂ ਤੇ &c.	<i>main te &c.</i>	from me.
Loc.	ਮੇਰੇ ਵਿਚ	<i>mere wichh</i>	in me.
	ਮੇਰੇ ਉੱਤੇ	<i>mere utte</i>	on me
	ਮੇਰੇ ਤੀਕ	<i>mere tik</i>	up to me.

1ST PERSON.

Plural.

ਅਸੀਂ	<i>asīn</i>	we.
ਅਸਾਡਾ &c.	<i>asādā &c.</i>	our, ours.
ਅਸਾਂ ਨੂੰ	<i>asān nūn</i>	to us.
ਅਸਾਂ ਤੇ &c.	<i>asān te &c.</i>	from us.
ਅਸਾਡੇ ਵਿਚ	<i>asāde wichh</i>	in us.
ਅਸਾਡੇ ਉੱਤੇ	<i>asāde utte</i>	on us.
ਅਸਾਡੇ ਤੀਕ	<i>asāde tik</i>	up to us.

Note.—(1). In oblique cases plural *sā* (ਸਾ) may be used in place of *asā* (ਅਸਾ)

Ex. ਸਾਡਾ ਘਰ *sādā ghar*, our house.

2. Another form (uninflected) in use amongst villages for the plural is *āpān* ਆਪਾਂ meaning 'we,' 'us' This is used by those people speaking the *māl-wā* dialect.

ਆਪਾਂ ਭਲਕੇ ਲਹੌਰ ਨੂੰ ਜਾਵਾਂਗੇ *āpān bhalke lahore mūn jāwān ge tomorrow*
we will go to Lahore.

2ND PERSON.

Singular.

Nom.	ਤੂੰ	<i>tūn</i>	Thou.
Gen.	ਤੇਰਾ ਤੇਰੇ	<i>terā tere</i> , thy, thine.	
	ਤੇਰੀ	<i>terī</i>	
D & A.	ਤੈਂਨੂੰ	<i>tain nūn</i>	to thee
Abl.	ਤੈਂਤੇ or ਤੇਤੇ	<i>tain te or te te</i>	from thee.
Loc.	ਤੇਰੇ ਵਿੱਚ	<i>tere wichch</i>	in thee.
	ਤੇਰੇ ਉੱਤੇ	<i>tere utte</i>	on thee.
	ਤੇਰੇ ਤੀਕ	<i>tere tīk</i>	up to thee.

Plural.

ਤੁਸੀਂ	<i>tusīn</i>	you.
ਤੁਸਾਡਾ &c.	<i>tusādā &c.</i>	your, yours.
ਤੁਸਾਂਨੂੰ	<i>tusān nūn</i>	to you.
ਤੁਸਾਂ ਤੇ	<i>tusān te</i>	from you.
ਤੁਸਾਡੇ ਵਿੱਚ	<i>tusāde wichch</i>	in you.
ਤੁਸਾਡੇ ਉੱਤੇ	<i>tusāde utte</i>	on you.
ਤੁਸਾਡੇ ਤੀਕ	<i>tusāde tīk</i>	up to you.

Note.—In oblique cases plural *tuhā* (ਤੁਹਾ) is commonly used in place of *tusā*.

(ਤੁਸਾਂ) Ex. : ਮੈਂ ਤੁਹਾ ਨੂੰ ਪੰਜ ਰੁਪੈ ਦੇਵਾਂਗਾ = *main tuhānūn panj rupae dewān gā*
I shall give you Rs. 5.

3rd person (Remote).

Singular.

Nom.	ਉਹ	<i>uh</i> or <i>oh</i>	he, she, it, that.
Gen.	ਉਸਦਾ &c.	<i>us dā &c.</i>	his &c.
D & A.	ਉਸ ਨੂੰ	<i>us nūn</i>	to him
Abl.	ਉਸ ਤੇ	<i>us te &c.</i>	from him.
Loc.	ਉਸ ਵਿੱਚ	<i>us wichch</i>	in him.
	ਉਸ ਉੱਤੇ	<i>us utte</i>	on him.
	ਉਸ ਤੀਕ	<i>us tīk</i>	up to him.
Inst.	ਉਸਨੇ	<i>us ne</i>	by him.

Plural.

ਉਹ	<i>oh</i> or <i>uh</i>	they, those
ਉਨ੍ਹਾਂਦਾ &c.	<i>unhān dā &c.</i>	their, theirs.
ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ	<i>unhān nūn</i>	to them.
ਉਨ੍ਹਾਂ ਤੇ	<i>unhān te &c.</i>	from them.
ਉਨ੍ਹਾਂ ਵਿੱਚ	<i>unhān wichch</i>	in them.
ਉਨ੍ਹਾਂ ਉੱਤੇ	<i>unhān utte</i>	on them.
ਉਨ੍ਹਾਂ ਤੀਕ	<i>unhān tīk</i>	up to them.
ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੇ	<i>unhān ne</i>	by them.

Note.—(1). The Genitive affixes in the 1st and 2nd Persons are spelt with a hard *d* (ਭ). In all other places they take *d* soft (ਦ).

(2). In the 3rd person *oh* ਓਹ does not change. Ex. ਉਹਤੇ, *oh te* ਓਹ ਦਾ *oh dā*.

(3). A common usage of the people is to express the Inst : case by ਉਨ *un* or ਓਨ *on* instead of ਉਸਨੇ *us ne* or ਉਹਨੇ *oh ne* This also applies to the Pronoun ਇਹ *ih* or ਏਹ, *eh* but these forms cannot be used with Nouns.

NEAR DEMONSTRATIVE.

Singular.			Plural.		
Nom.	ਇਹ <i>ih</i> or ਏਹ <i>eh</i>	this.	ਇਹ <i>ih</i> or ਏਹ <i>eh</i>	these.	
Gen.	ਇਸਦਾ &c. <i>isdā &c.</i>	of this.	ਇਨ੍ਹਾਂ ਦਾ &c. <i>inhān dā &c.</i>	of these.	
D & A.	ਇਸ ਨੂੰ <i>is nūn</i>	to this.	ਇਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ <i>inhān nūn</i>	to these.	
Abl.	ਇਸ ਤੋਂ &c. <i>is te &c.</i>	from this.	ਇਨ੍ਹਾਂ ਤੋਂ &c. <i>inhān te &c.</i>	from these.	
Loc.	ਇਸ ਵਿੱਚ <i>is wichch</i>	in this.	ਇਨ੍ਹਾਂ ਵਿੱਚ <i>inhān wichch</i>	in these.	
	ਇਸ ਉੱਤੇ <i>is utte</i>	on this.	ਇਨ੍ਹਾਂ ਉੱਤੇ <i>inhān utte</i>	on these.	
	ਇਸ ਤੀਕ <i>is tik</i>	up to this.	ਇਨ੍ਹਾਂ ਤੀਕ <i>inhān tik</i>	up to these	
Inst.	ਇਸਨੇ <i>is ne</i>	by this.	ਇਨ੍ਹਾਂ ਨੇ <i>inhān ne</i>	by these.	

INTERROGATIVE.

Singular.			Plural.		
Nom.	ਕੌਨ, <i>kawn</i> , ਕੀ <i>kī</i>	who ?, what ?.	ਕੌਨ, <i>kawn</i> , ਕੀ <i>kī</i>	who ?, what	
Gen.	ਕਿਸ ਦਾ &c. <i>kis dā &c.</i>	of whom &c.	ਕਿਨ੍ਹਾਂ ਦਾ &c. <i>kinhān dā &c.</i>	as in singular	
D & A.	ਕਿਸ ਨੂੰ <i>kis nūn</i>	to whom &c.	ਕਿਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ <i>kinhān nūn</i>	do.	
Abl.	ਕਿਸ ਤੋਂ &c. <i>kis te &c.</i>	from whom.	ਕਿਨ੍ਹਾਂ ਤੋਂ <i>kinhān te</i>	do.	
Loc.	ਕਿਸ ਵਿੱਚ <i>kis wichch</i>	in whom &c.	ਕਿਨ੍ਹਾਂ ਵਿੱਚ <i>kinhān wichch</i>	do.	
	ਕਿਸ ਉੱਤੇ <i>kis utte</i>	on whom &c.	ਕਿਨ੍ਹਾਂ ਉੱਤੇ <i>kinhān utte</i>	do.	
	ਕਿਸ ਤੀਕ <i>kis tik</i>	up to whom &c.	ਕਿਨ੍ਹਾਂ ਤੀਕ <i>kinhān tik</i>	do.	
Inst.	ਕਿਸ ਨੇ <i>kis ne</i>	by whom &c.	ਕਿਨ੍ਹਾਂ ਨੇ <i>kinhān ne</i>	do.	

RELATIVE AND CO-RELATIVE.

Nom. ਜੇ <i>jo</i> ਸੋ <i>so</i> he &c. who.	ਜੇ <i>jo</i> ਸੋ <i>so</i> they, who.
Infl : ਜਿਸ <i>jis</i> Do.	ਜਿਨ੍ਹਾਂ <i>jinhān</i>

ਸੋ(*so*) has no inflected form.

Example ਜੇ ਚਾਹੇਂ ਸੋ ਕਰ = *jo chahēn so kar*, do as you like.

INDEFINITE.

Nom. ਕੋਈ <i>koī</i> , ਕੁਝ <i>kujh</i> some, any	} Singular and plural.
Infl. ਕਿਸੇ <i>kise</i> ਕੁਝ <i>kujh</i> .	

Note.—(1). The Genitive affix, *de* (ਦੇ or ਭੇ), *de* where used in the preceding with another affix, is often omitted.

Ex. ਕਿਸ ਵਿੱਚ *kis wichch*, in whom. *ਕਿਸ ਵਿੱਚ*.

(2). Another form of the Relative and Interrogative pronouns is ਜਿਹੜਾ *jihṛā* or ਜੇਹੜਾ *jehṛā* and ਕਿਹੜਾ *kihṛā* or ਕੇਹੜਾ *kehṛā* Ex. ਜੇਹੜਾ ਮਨੁਖ ਕਲ ਆਇਆਸੀ *jehṛā manūkh kal āiā sī* The man who came yesterday ਓਹ ਕੇਹੜਾ ਘਰ ਹੈ *oh kehṛā ghar hāi* which is that house ?

ਆਪ (*āp*) in *panjābī* is used to express 'self,' as ਅਸੀਂ ਆਪ ਜਾਵਾਂਗੇ = *asīn āp jāwāṅge*, we shall go ourselves.

It is also used, nowadays, as a term of respect, as, ਆਪਦੀ ਚਿਠੀ ਪਹੁੰਚੀ = *āp dī chīṭhī pahunchī*. I received your letter.

ਆਪਨਾ is used in a Possessive sense and signifies 'own' as ਆਪਨਾ ਘੋੜਾ ਲਿਆ = *āpnā ghorā liā*, bring your own horse.

ਤੁਸੀਂ (*tusīn*) is used when addressing an equal or a superior, and ਤੂੰ (*tūn*) when speaking to an inferior. But *tūn* is often used in ordinary conversation without any meaning of inferiority.

ADVERBS.

TIME.

ਕਦ	<i>kad</i>	when ? <i>ਕਦ</i>	ਇੱਕ ਵਾਰੀ	<i>ikk wārī</i>	once.
ਜਦ	<i>jad</i>	when.	ਵਾਰੀ ਵਾਰੀ	<i>wārī wārī</i>	alternately.
ਹੁਣ	<i>hun</i>	now.	ਫੇਰ	<i>pher</i>	again.
ਕਦੀ	<i>kadī</i>	ever.	ਕਲ	<i>kal</i>	yesterday.
ਕਦੀ ਨਹੀਂ	<i>kadī nahīn</i>	never.	ਅਜ	<i>aj</i>	to-day.
ਤਦ	<i>tad</i>	then.	ਕਲ, ਭਲਕੇ	<i>kal, bhalke</i>	to-morrow,
ਕਦੀ ਕਦੀ	<i>kadī kadī</i>	sometimes.	ਸਦਾ, ਨਿੱਤ	<i>sadā, nitt</i>	always.
ਕਦੀ ਨਾ ਕਦੀ	<i>kadī nā kadī</i>	sometime or other.	ਦਿਨੋਂ ਦਿਨ	<i>dinon din</i>	day by day.
ਕਿੰਨੀ ਵਾਰੀ	<i>kinnīn wārī</i>	how often ?	ਅਜੇ ਨਹੀਂ	<i>aje nahīn</i>	not yet.
ਜਿੰਨੀ ਵਾਰੀ	<i>jinnīn wārī</i>	as often.	ਓੜਕ ਨੂੰ	<i>orak nūn</i>	at last.
ਓਨੀਂ ਵਾਰੀ	<i>onīn wārī</i>	so often	ਸਭਥੋਂ ਪਹਿਲਾਂ	<i>sabh thoṇ pahilān</i>	at first.
ਅਚਾਨਕ	<i>achāṅk</i>	suddenly.	ਅੰਤ ਨੂੰ	<i>ant nūn</i>	at length.
ਹੁਣੇ	<i>hune</i>	soon.	ਤੁਰਤ	<i>turt</i>	at once.
ਚਿਰਕਾ	<i>chirkā</i>	late.	ਸਵਖਤੇ	<i>savakhte.</i>	early.
ਕਿੰਨਾ ਚਿਰ	<i>kinnā chir</i>	how long <i>40</i> ?	ਅਕਸਰ	<i>aksar</i>	often.
ਵਾਲਾ	<i>wālā</i>	about (with verb).			

Note.—When ਜਦ ਤੀਕ *jad tik*, is used in the sense of 'as long as' it is expressed affirmatively, but if it carries the meaning 'until' it must be expressed negatively.

Ex. :—ਜਦ ਤੀਕ ਮੈਂ ਕੰਮ ਕਰਦਾ ਰਿਹਾ ਉਹ ਚੁਪ ਕੀਤਾ ਰਿਹਾ = *jad tik main kam kardā rihā oh chup kitā rihā*, as long as I worked he kept quiet.

ਜਦ ਤੀਕ ਮੈਂ ਨਾ ਆਵਾਂ ਤੂੰ ਇਥੇ ਰਹੁ = *jad tik main nā āwān tūn ithe rahr*, until I (do not) come back, remain here.

PLACE.

ਕਿੱਥੇ	<i>kiththe</i>	where ?	ਅੰਦਰ	<i>andar</i>	within.
ਜਿੱਥੇ	<i>jiththe</i>	where.	ਬਾਹਰ	<i>bāhar</i>	without.
ਏਥੇ	<i>ethe</i>	here.	ਇਸ ਪਾਸੇ	<i>is pāse</i>	on this side.
ਓਥੇ	<i>othe</i>	there.	ਉਸ ਪਾਸੇ	<i>os pāse</i>	on that side.
ਕਿਤੇ ਨਾ ਕਿਤੇ	<i>kite nā kite</i>	somewhere or other.	ਹਰ ਥਾਂ	<i>har thān</i>	everywhere.
ਹੋਰ ਕਿਤੇ	<i>hor kite</i>	elsewhere.	ਦੋਹੀਂ ਪਾਸੀਂ	<i>dohīn pāsīn</i>	on both sides.
ਕਿੱਥੋਂ	<i>kiththon</i>	} whence.	ਕਿਤੇ ਨਹੀਂ	<i>kite nahīn</i>	} nowhere.
ਜਿੱਥੋਂ	<i>jiththon</i>		ਕਿਧਰੇ ਨਹੀਂ	<i>kidhre nahīn</i>	
ਨੇੜੇ	<i>nerē</i>	near.	ਕਿਧਰਨੂੰ	<i>kidhar nūn</i>	whither
ਦੂਰ	<i>dūr</i>	far.	ਇਸ ਪਾਸੇ	<i>is pāse</i>	in this direction
ਅੱਗੇ	<i>agge</i>	forward.	ਉਸ ਪਾਸੇ	<i>us pāse</i>	in that direction.
ਪਿੱਛੇ	<i>pichhe</i>	backward.			

MANNER.

ਕਿਸਤ੍ਰਾਂ	<i>kis trān</i>	how ?	ਇਸਤ੍ਰਾਂ	<i>is trān</i>	in this manner
ਛੇਤੀ	<i>chhetī</i>	quickly.	ਉਸਤ੍ਰਾਂ	<i>us trān</i>	in that manner
ਛੇਤੀ ਨਾਲ	<i>chhetī nāl.</i>	"	ਬਿਲਕੁਲ	<i>bilkul</i>	entirely.
ਹੌਲੀ ਹੌਲੀ	<i>haulī haulī</i>	slowly.	ਜਾਨ ਬੁਝਕੇ	<i>jān bujhke</i>	knowingly.
ਖਾਹ ਮ ਖਾਹ	<i>khāh makhāh</i>	~~some~~ volunt.	ਦੀਨਤਾਨਾਲ	<i>dīntā nāl</i>	humbly,
ਇਸ ਤ੍ਰਾਂ	<i>is trān</i>	thus.	ਪਰਸੰਤਾ ਨਾਲ	<i>parsantā nāl</i>	gladly.
ਕਿਸੇਨਾ ਕਿਸੇਤ੍ਰਾਂ	<i>kise nā kise trān</i>	somehow or other,	ਕੱਲਾ	<i>kallā</i>	alone.
ਉਲਟ ਪੁਲਟ	<i>ult mult</i>	topsy turvy	ਤੁਰਤ	<i>turt</i>	all at once.
ਮੂਧਾ	<i>mūdhā</i>	upside down	ਅਚਾਨਕ	<i>achānk</i>	suddenly.

The Verb **ਚਲਿਆ** *chaliā* (gone) is often used to give a sense of

Ex.:—ਮੈਂ ਮਰ ਚਲਿਆ ਹਾਂ = *main mar chaliā hān*. I am nearly dead.

ਜਦ ਸੰਦੂਕ ਖਾਲੀ ਹੋ ਚਲਿਆ ਸੀ = *jad sandūk khālī ho chaliā sī*

when the box was nearly empty.

MISCELLANEOUS.

ਹਾਂ	<i>hān</i>	yes,	ਸੱਤ ਬਚਨ	<i>satt bachan</i>	alright.
ਨਹੀਂ	<i>nahīn</i>	no.	ਨਿਰਾ	<i>nirā</i>	only.
ਕਿੰਨਾਂ	<i>kinṇān</i>	how much ?	ਬਸ	<i>bas</i>	enough.
ਏਨਾਂ	<i>enān</i>	so much.	ਅਕਸਰ	<i>aksar</i>	generally.
ਓਨਾਂ	<i>onān</i>	that much.	ਕਿਉਂ	<i>kiun</i>	why ?
ਜਿੰਨਾਂ	<i>jinṇān</i>	so much.	ਡਾਢਾ	<i>dāḍhā</i>	very.
ਗਲਤ	<i>galt</i>	wrong.	ਠੀਕ	<i>thīk</i>	right.
ਭਰ	<i>bhar</i>	whole ful	ਜਿਹਾ	<i>jihā</i>	rather (affix, -ish).

(written after noun.)

Note.—ਨਾ is used with the conditional or Imperative mood in place of ਨਹੀਂ

The word ਮੂਲੇਂ ਹੀ gives the meaning of 'quite' or 'at all.'

Ex :—ਗੁਰਾਂ ਦੇਈ ਤੇ ਮੂਲੇਂ ਹੀ ਨਿਆਣੀ ਹੈ = *gurān dei te mūlon hī niyānī hai*, Gurandei is quite child-like.

ਓਹ ਚੀਜ਼ ਮੂਲੇਂ ਹੀ ਖਰਾਬ ਹੈ : *on chīj mūlon hī kharāb hai*, that thing is no good at all.

Some Adverbs such as ਬਿਨਾਂ *binān* (without) and ਨੇੜੇ *neṛe* (near) when used as Prepositions do not inflect.

Ex. :—ਮੈਂ ਤੇਰੇ ਬਿਨਾਂ ਨਹੀਂ ਜਾ ਸਕਦਾ = *main tere binān nahīn jā sakdā*, I cannot go without you.

ਮੇਰਾ ਘਰ ਤੁਹਾਡੇ ਨੇੜੇ ਹੈ = *merā ghar tuhāde neṛe hai*, my house is near yours.

PREPOSITIONS.

All Prepositions, except those given in the declensions of Nouns and Pronouns, given previously, require a Genitive affix to connect them with the Noun they govern.

They may be divided into two groups ;

1.—Those taking the affix *de* (ਦੇ).

ਅੱਗੇ	<i>agge</i>	before.	ਸੰਗ, ਨਾਲ	<i>sang, nāl</i>	with.
ਅਨੁਸਾਰ	<i>anusār</i>	according to.	ਸਬਬ	<i>subab</i>	on account of.
ਅੰਦਰ	<i>andar</i>	within.	ਹੇਠ	<i>hethan</i>	below.
ਅੰਦਰੋਂ	<i>andaron</i>	from within.	ਕੋਲ	<i>kol</i>	by, near. <i>niri</i>
ਉੱਤੇ, ਉੱਪਰ	<i>utte, uppar</i>	above.	ਕੋਲੋਂ	<i>kolon</i>	from near.
ਉੱਪਰੋਂ	<i>upparon</i>	from above.	ਕਾਰਨ	<i>kāran</i>	on account of.
ਸਮੇਤ, ਸਣੇ	<i>samet, sane</i>	together with.	ਗਿਰਦ	<i>gird</i>	around.
ਸਾਹਮਣੇ	<i>sāhmne</i>	before, in front.	ਜੱਥੇ	<i>gabhe</i>	in the midst of
ਇਰਦੇ ਗਿਰਦੇ	<i>irde girde</i>	round about.	ਪਿਛੇ	<i>pichhe</i>	behind, after.
ਨੇੜੇ	<i>neṛe</i>	near.	ਪਰਲੇਪਾਸੇ	<i>parle pāse</i>	beyond.
ਬਾਹਰ	<i>bāhar</i>	outside.	ਬਿਨਾ	<i>binā</i>	except.

2.—Those taking the affix *dī* (ਦੀ).

ਬਾਬਤ	<i>bābut</i>	concerning.	ਲਈ (ਹੋਦੇ or ਦੀ <i>dī</i>)	<i>lai</i>	for.
ਵੱਲ	<i>wall</i>	towards.	ਖਾਤ੍ਰ	<i>khātr</i>	for the sake of.

CONJUNCTIONS.

ਅਥਵਾ	<i>athwā</i>	or.	ਜੇ, ਜੇਕਰ	<i>je, jekar</i>	if.
ਕਿਉਂਜੋ	<i>kion jo</i>	because.	ਇਸਕਰਕੇ	<i>is karke</i>	therefore.
ਭਾਵੇਂ	<i>bhāwen</i>	although.	ਸਗਵਾਂ, ਸਗੋਂ	<i>sagwān, sagon</i>	moreover.
ਅਤੇ, ਤੇ, ਅਰ	<i>ate, te, ar</i>	and.	ਤਾਂ	<i>tān</i>	then. (but even).
ਪਰ	<i>par</i>	but.	ਨਾਲੇ	<i>nāle</i>	also.
ਕੀਕਨ	<i>kīkan</i>	how.	ਤਾਂਵੀ	<i>tānwī</i>	nevertheless, still, unless.
ਕਦਾਚਿਤ	<i>kudāchit</i>	perhaps.	ਬਗੈਰ	<i>bagair</i>	without

Note.—**ਭਾਵੇਂ** *bhāwen* (although) and **ਪਰ** *par* (but) are co-relative ; as also are **ਜੇ** *je* or **ਜੇਕਰ** *je kar* (if) and **ਤਾਂ** *tān* (then).

Ex. :—**ਭਾਵੇਂ** **ਓਹ ਨੇ ਪੰਜ ਰੋਟੀਆਂ ਖਾਧੀਆਂ ਪਰ ਤਾਂ ਵੀ ਭੁਖਾ ਰਿਹਾ**
bhāwen oh ne panj rotiān khādhīān per tān vī bhukhā rihā,
 although he ate five breads yet he remained hungry.

ਜੇਕਰ ਤੂੰ ਮੇਰੇ ਨਾਲ ਜਾਵੇਂਗਾ ਤਾਂ ਕੁਝ ਖਟੇਂਗਾ *jekar tūn mere nāl jāwēngā tān kujh khaten gā*, If you go with me you will earn something.

THE VERB.

The conjugation of the Verb in *Panjābī* is very regular.

All the Verbs, with the exception of the Defective **ਹਾਂ** *hān* (am) and the auxiliary **ਹੋਨਾ** *hoṇā* (to be), are divided into two classes Active and Neuter. An Active Verb is one which has an object, Ex. :—**ਮੈਂ ਘੋੜੇਨੂੰ ਮਾਰਿਆ** = *main ghore nūn mārīā*, I struck the horse.

A Neuter Verb has no object, Ex. :—**ਮੈਂ ਕੁਰਸੀ ਉੱਤੇ ਬੈਠਾ** = *main kursī utte baiṭhā*, I sat on a chair.

The Moods are five in number, i.e., Infinitive, Indicative, Imperative, Subjunctive, and Potential.

The Infinitive always ends in **ਣਾ** (*nā* or **ਨਾ** (*nā*). To obtain the root cut off the **ਣਾ** *nā* or **ਨਾ** *nā* and if the Verb ends in **ਉਨਾ** (*unā*) we cut off the **ਉ** (*u*) as well. This also gives us the 2nd pers, sing, of the Imperative.

Examples:—**ਹੋ** (*ho*) is the root and 2nd pers, sing, imper, of **ਹੋਣਾ**

ਆ (ā) is the root and 2nd pers, sing, imper, of ਆਉਣਾ āunā

The Present Participle is formed in three different ways ;

1st.—If the root ends in a consonant add ਦਾ (dā) to it.

Ex. :—ਘਲਣਾ *ghalnā* = to send, ਘਲ *ghal* = send, ਘਲਦਾ *ghaldā* = sending

2nd.—If the Verb ends in ਉਣਾ (*uṇā*), cut off ਨਾ (*nā*) and add ਦਾ (*ndā*).

Ex. :—ਆਉਣਾ *āunā* = to come, ਆ *ā* = come ਆਉਂਦਾ *āuṇdā* = coming.

3rd.—If the root ends in a vowel add ਦਾ (*ndā*) to it.

Ex. :—ਜਾਣਾ *jānā* = to go, ਜਾ *jā* = go. ਜਾਂਦਾ *jāndā* = going.

The Past Participle is formed by adding ਿ ਆ (*iā*) to the root.

Ex. :—ਘਲਣਾ *ghalnā* = to send, ਘਲ *ghal* = send, ਘਲਿਆ *ghaliā* = sent. To this rule however there are the following exceptions :—

Infinitive.			Past Participle.		
ਸੌਣਾ	<i>saunā</i>	to sleep.	ਸੁੱਤਾ	<i>suttā</i>	slept.
ਕਰਨਾ	<i>karnā</i>	to do,	ਕੀਤਾ	<i>kītā</i>	did.
ਲੈਣਾ	<i>lainā</i>	to take.	ਲੀਤਾ	<i>litā</i>	took.
ਦੇਣਾ	<i>denā</i>	to give.	ਦਿੱਤਾ	<i>dittā</i>	gave.
ਪੀਣਾ	<i>pīnā</i>	to drink.	ਪੀਤਾ	<i>pītā</i>	drank.
ਸੀਉਣਾ	<i>sīunā</i>	to sew.	ਸੀਤਾ	<i>sītā</i>	sewed.
ਨਹਾਉਣਾ	<i>nahāunā</i>	to bathe.	ਨਹਾਤਾ	<i>nahātā</i>	bathed.
ਖਲੋਣਾ	<i>khalonā</i>	to stand.	ਖਲੋਤਾ	<i>khalotā</i>	stood.
ਧੋਣਾ	<i>dhonā</i>	to wash.	ਧੋਤਾ	<i>dhotā</i>	washed.
ਢੈਣਾ	<i>dhainā</i>	to fall.	ਢੱਠਾ	<i>dhathā</i>	fell.
ਬੈਠਣਾ	<i>baithnā</i>	to sit.	ਬੈਠਾ	<i>baithā</i>	sat.
ਪੀਹਣਾ	<i>pīhnā</i>	to grind.	ਪੀਠਾ	<i>pīthā</i>	ground.

	Infinitive.			Past Participle.	
ਕੈਹਣਾ	<i>kahnā</i>	to say.	ਕਿਹਾ	<i>kihā</i>	said.
ਖਾਣਾ	<i>khānā</i>	to eat.	ਖਾਧਾ	<i>khādhā</i>	ate.
ਜਾਣਾ	<i>jānā</i>	to go.	ਗਿਆ	<i>giā</i>	went.
ਮਰਨਾ	<i>marṇā</i>	to die	ਮੋਇਆ	<i>moiā</i>	died.
ਪੈਣਾ	<i>painā</i>	to fall.	ਪਿਆ	<i>piā</i>	fell.
ਗਾਉਣਾ	<i>gāunā</i>	to sing.	ਗਾਵਿਆ	<i>gāwiā</i>	sung.

The following Verbs take the regular past participle as well as the irregular :—

	Infinitive.			Past Participle. (Irregular).	
ਜਾਣਨਾ	<i>jāṇṇā</i>	to know.	ਜਾਤਾ	<i>jātā</i>	knew.
ਪਛਾਣਨਾ	<i>pachhāṇṇā</i>	to recognise.	ਪਛਾਤਾ	<i>pachhātā</i>	recognised.
ਵੇਖਣਾ	<i>wekhnā</i>	to see.	ਡਿੱਠਾ	<i>ḍiṭhṭhā</i>	saw.
ਬੰਨ੍ਹਣਾ	<i>banṇhṇā</i>	to bind.	ਬੱਧਾ	<i>badhḍhā</i>	bound.
ਡਿੱਗਣਾ	<i>ḍiggṇā</i>	to fall,	ਡਿੱਗਾ	<i>ḍiggā</i>	fell.
ਰਿਠ੍ਹਣਾ	<i>rīṭhṇā</i>	to stew.	ਰਿੱਧਾ	<i>ridhḍhā</i>	stewed.
ਟੁੱਟਣਾ	<i>ṭuṭṇā</i>	to be broken	ਟੁੱਟਾ	<i>ṭuṭā</i>	broken.
ਗੁੱਠ੍ਹਣਾ	<i>guṭhṇā</i>	to knead.	ਗੁੱਧਾ	<i>gudhḍhā</i>	kneaded.
ਖੁਲ੍ਹਣਾ	<i>khulṇā</i>	to be opened.	ਖੁੱਲਾ	<i>khulā</i>	open.
ਭਜਨਾ	<i>bhajṇā</i>	to run.	ਭੱਜਾ	<i>bhannā</i>	ran.
ਰੁੜ੍ਹਣਾ	<i>ruṛḥṇā</i>	to be engaged	ਰੁੱਧਾ	<i>rudhā</i>	engaged.

Note.—The different meanings of the Verb 'to fall,' as given above ;

ਢੈਣਾ *dhainā* }
 ਡਿੱਗਣਾ, *ḍiggṇā* } Means to fall.

ਪੈਣਾ *painā*, Means literally, "to lay down," and is used compound with the above ;

Example.—ਓਹ ਮੁੰਡਾ ਆਪਣੇ ਘੋੜੇ ਤੋਂ ਡਿਗ ਪਿਆ = *oh munda*

āpne ghore ton ḍig piā, That boy fell off his horse.

The Future Tense is formed in two different ways. If the root ends in a vowel we add to it **ਵਾਂਗਾ** (*wāṅgā*), Ex. **ਜਾਨਾਂ** = *jānā*, to go, **ਜਾ** = *jā*, go, **ਜਾਵਾਂਗਾ** = *jāwāṅgā*, will go.

1.—If the root ends in a consonant we add to it **ਆਂਗਾ** (*āṅgā*), Ex. **ਕਰਨਾਂ** = *karnā*, to do, **ਕਰ** = *kar*, do, **ਕਰਾਂਗਾ** = *karāṅgā*, will do.

2.—(a) The Verb **ਲੈਨਾ** *lainā*, slightly differs from the above for the *ai* is omitted, and a short *a* added, before **ਵਾਂਗਾ**. *wāṅgā* Ex. **ਲਵਾਂਗਾ** *lawāṅgā* — will take.

CONJUGATION.

As the Verbs **ਹਾਂ** *hān* and **ਹੋਨਾ** *hoṇā* are used extensively in the conjugation of other verbs, and follow none of the above rules we will conjugate them first.

ਹਾਂ = *hān*, am.

Singular.	PRESENT.	Plural.
1st.— ਮੈਂ <i>main</i> <i>hān</i> .	<div style="display: inline-block; vertical-align: middle;"> ਅਸੀਂ <i>asīn</i> <i>hān</i>. ਤੁਸੀਂ <i>tusīn</i> <i>ho</i>. ਉਹ <i>oh</i> <i>hān</i>. </div>	<div style="display: inline-block; vertical-align: middle;"> ਸਾ, <i>sā</i> ਸੀ <i>sī</i>, I was &c. ਸੇ, <i>se</i> ਸੀਆਂ <i>sīān</i>. ਸਨ <i>san</i> ਸੀਆਂ <i>sīān</i>. </div>
2nd.— ਤੂੰ <i>tūn</i> <i>haiṇ</i> .		
3rd.— ਉਹ <i>oh</i> <i>hai</i> .		

PAST.

Singular.	PRESENT.	Plural.
1st.— ਮੈਂ <i>main</i> .	<div style="display: inline-block; vertical-align: middle;"> ਅਸੀਂ <i>asīn</i>. ਤੁਸੀਂ <i>tusīn</i>. ਉਹ <i>oh</i>. </div>	<div style="display: inline-block; vertical-align: middle;"> ਸਾ, <i>sā</i> ਸੀ <i>sī</i>, I was &c. ਸੇ, <i>se</i> ਸੀਆਂ <i>sīān</i>. ਸਨ <i>san</i> ਸੀਆਂ <i>sīān</i>. </div>
2nd.— ਤੂੰ <i>tū</i> .		
3rd.— ਉਹ <i>oh</i> .		

EXERCISES.

We are brothers. He was a good boy yesterday. Thou art wrong. They were not at home. I am your father. It is very cold. We were right. He is a _____

were in his house. They are very bad girls. She is here. I was not blind. You are a tall girl. We were that man's daughters. She was a little lazy. I was his mother.

Note.—ਸੀ *sī* is most commonly used for Masc, Fem. Sing, or Plural, on account of the difficulty in remembering the genders.

ਹੋਨਾ = *honā*, to be or to exist.

Root. ਹੋ, *ho* = exist.

Present Participle.	ਹੁੰਦਾ <i>hundā</i> — existing	Conjunctive.	ਹੋਕੇ <i>hoke</i> = having been.
Past do.	ਹੋਇਆ <i>hoiā</i> — existed	Substantive	ਹੋਣਵਾਲਾ = <i>honwālā</i> , one who is.

INDICATIVE MOOD.

Aorist Tense.

1st.—ਹੋਵਾਂ <i>howān</i>	} M. F I may become, &c	ਹੋਈਏ <i>hoiē</i>	} M.F. We may become, &c.
2nd.—ਹੋਵੇ <i>howēn</i>		ਹੋਵੇ <i>howo</i>	
3rd.—ਹੋਵੇ <i>howe</i>		ਹੋਣ <i>hon</i>	

Present Tense.

Singular.			Plural.		
1st.—ਮੈਂ <i>main</i>	M.	F.	ਅਸੀਂ <i>asīn</i>	M.	F.
2nd.—ਤੂੰ <i>tūn</i>	} ਹੁੰਦਾ, <i>hundā</i> ਦੀ <i>dī</i> , I exist, &c.		ਤੁਸੀਂ <i>tusīn</i>	} ਹੁੰਦੇ, <i>hundē</i> ਦੀਆਂ, <i>dīān</i> , We exist, &c.	
3rd.—ਉਹ <i>oh</i>			ਉਹ <i>oh</i>		

Definite Present.

1st.—	M.	F.	} ਹਾਂ <i>hān</i> ਹੈਂ <i>haiṇ</i> ਹੈ <i>hai</i>	} ਹਾਂ <i>hān</i> ਹੈ <i>ho</i> ਹੈਂ <i>haṇ</i>		
2nd.—	ਹੁੰਦਾ, <i>hundā</i> ਦੀ <i>dī</i>				ਹੁੰਦੇ <i>hundē</i> ਦੀਆਂ <i>dīān</i>	
3rd.—						

I am existing &c.   We are existing &c.

Imperfect.

1st.—	<div> <div> M. F. </div> <div> ਹੁੰਦਾ, <i>hundā</i> ਦੀ <i>dī</i> ਸੀ. <i>sī</i>, I was existing, &c. </div> </div>	<div> <div> M. F. </div> <div> ਹੁੰਦੇ, <i>hundē</i> ਦੀਆਂ <i>dīān</i> ਸੀ. <i>sī</i>, We were existing, &c. </div> </div>
2nd.—		
3rd.—		

Past.

Singular.

Plural.

1st.—	<div> <div>M.</div> <div>F.</div> </div>	<div> <div>M.</div> <div>F.</div> </div>				
2nd.—			ਹੋਇਆ, <i>hoiā</i>	ਹੋਈ <i>hoī</i>	ਹੋਏ <i>hoe</i>	ਹੋਈਆਂ <i>hoīān</i>
3rd.—				I became &c.	We became, &c.	

Perfect.

1st.—	M.	F.	{ ਹਾਂ <i>hān</i>	M.	F.	{ ਹਾਂ <i>hān</i>	We are becom- ing, &c.
2nd.—	ਹੋਇਆ, <i>hoiā</i> ਈ <i>ī</i>		{ ਹੈਂ <i>haiṅ</i>	ਹੋਏ, <i>hoē</i> ਈਆਂ <i>īān</i>	{ ਹੋ <i>ho</i>		
3rd.—			{ ਹੈ <i>hai</i>		{ ਹਨ <i>han</i>		
		I have become &c.					

Pluperfect.

1st.—	<div> <div>M.</div> <div>F.</div> </div>						
2nd.—		<div> <div>ਹੋਇਆ, <i>hoiā</i></div> <div>ਈ <i>ī</i></div> <div>ਸੀ <i>sī</i></div> </div>					
3rd.—							

Future.

1st.—	ਹੋਵਾਂ <i>howān</i>	M.	F.	ਹੋਵਾਂ <i>howān</i>	M.	F.
2nd.—	ਹੋਵੇਂ <i>howēn</i>	ਗਾ, <i>gā</i> ਗੀ <i>gē</i>	I shall be, &c.	ਹੋਵੇਂ <i>howēn</i>	ਗੇ, <i>gē</i> ਗੀਆਂ <i>giān</i>	We shall be, &c.
3rd.—	ਹੋਵੇ <i>howē</i>			ਹੋਣ <i>han</i>		

Future Probable.

Singular.

1st.—	M.	F.	{ ਹੋਵਾਂ <i>howān</i>	M.	F.
2nd.—	ਹੁੰਦਾ, <i>hundā</i> ਦੀ <i>dī</i>		{ ਹੋਵੇਂ <i>howēn</i>	ਗਾ, <i>gā</i> ਗੀ <i>gē</i>	I may be &c.
3rd.—			{ ਹੋਵੇ <i>howē</i>		

Future Probable.

Plural.

M.	F.		M.	F.
ਹੁੰਦੇ <i>hundē</i>	ਦੀਆਂ <i>dīān</i>	<div style="display: inline-block; vertical-align: middle;"> <div style="display: inline-block; vertical-align: middle;">ਹੋਵਾਂ <i>howān</i></div> <div style="display: inline-block; vertical-align: middle;">ਹੋਵੇ <i>howo</i></div> <div style="display: inline-block; vertical-align: middle;">ਹੋਣ <i>hon</i></div> </div>	ਗੇ, <i>ge</i>	ਗੀਆਂ <i>gīān</i> , We may be, &c.

Future Perfect.

Singular.

1st.—	M.	F.		M.	F.
2nd.—	ਹੋਇਆ <i>hoiā</i>	ਈ <i>ī</i>	ਹੋਵਾਂ <i>howān</i>	ਗਾ, <i>gā</i>	ਗੀ <i>gī</i> I may have become &c.
3rd.—			ਹੋਵੇ <i>howe</i>		
			ਹੋਣ <i>hon</i>		

Plural.

1st.—	M.	F.		M.	F.
2nd.—	ਹੋਏ, <i>hoe</i>	ਈਆਂ <i>īān</i>	ਹੋਵਾਂ <i>howān</i>	ਗੇ, <i>ge</i>	ਗੀਆਂ <i>gīān</i> , We may have become, &c.
3rd.—			ਹੋਵੇ <i>howo</i>		
			ਹੋਣ <i>hon</i>		

Active Verb.

ਘਲਣਾ *ghalnā*, to send.ROOT ਘਲ *ghal*, send.

ACTIVE VERB.

Present Participle	ਘਲਦਾ <i>ghaldā</i> , sending	Conjunctive	ਘਲ ਕੇ <i>ghal ke</i> , having sent
Past	do. ਘਲਿਆ <i>ghaliā</i> , sent.	Substantive	ਘਲਣ ਵਾਲਾ <i>ghalanwālā</i> one who sent

IMPERATIVE MOOD.

Present.	<div style="display: inline-block; vertical-align: middle;"> <div style="display: inline-block; vertical-align: middle;">ਤੂੰ ਘਲ <i>tūn ghal</i>, send thou.</div> <div style="display: inline-block; vertical-align: middle;">ਤੁਸੀਂ ਘਲੋ <i>tūsīn ghalo</i>, send ye.</div> </div>	Remote Future	<div style="display: inline-block; vertical-align: middle;"> <div style="display: inline-block; vertical-align: middle;">ਤੂੰ ਘਲੀਂ <i>tūn ghalīn</i> send th</div> <div style="display: inline-block; vertical-align: middle;">ਤੁਸੀਂ ਘਲੋ <i>tūsīn ghalo</i> send yo</div> </div>
----------	---	---------------	---

INDICATIVE MOOD.

Aorist Tense

Singular.

Plural.

1st.—ਘਲਾਂ <i>ghalān</i>	} M. F. I may send, &c.	ਘਲੀਯੋ <i>ghaliye</i>	} M.F. We may send, &c.
2nd.—ਘਲੇਂ <i>ghalēn</i>		ਘਲੋ <i>ghalo</i>	
3rd.—ਘਲੇ <i>ghale</i>		ਘਲਣ <i>ghalan</i>	

Present Tense.

1st.—ਮੈਂ <i>main</i>	M.	F.	ਅਸੀਂ <i>asīn</i>	M.	F.
2nd.—ਤੂੰ <i>tūn</i>	} ਘਲਦਾ, <i>ghaldā</i> , ਦੀ <i>dī</i> .	} I send, &c.	ਤੁਸੀਂ <i>tuṣīn</i>	} ਘਲਦੇ, <i>ghalde</i> , ਦੀਆਂ <i>dīān</i> .	} We send &c.
3rd.—ਉਹ <i>oh</i>			ਉਹ <i>oh</i>		

Definite Present.

Singular.

1st.—	M.	F.	ਹਾਂ <i>hān</i>	} I am sending, &c.
2nd.—	} ਘਲਦਾ, <i>ghaldā</i> , ਦੀ <i>dī</i> .	}	ਹੈਂ <i>haiṅ</i>	
3rd.—			ਹੈ <i>hai</i>	

Definite Present.

Plural.

1st.—	} ਘਲਦੇ, <i>ghalde</i> , ਦੀਆਂ <i>dīān</i> .	}	ਹਾਂ <i>hān</i>	} We are sending, &c.
2nd.—			ਹੋ <i>ho</i>	
3rd.—			ਹਨ <i>han</i>	

Habitual Present.

Singular.

1st.—	M.	ਘਲਦਾ ਹੁੰਦਾ, <i>ghaldā hūndā</i>	ਹਾਂ <i>hān</i>	} I am in the habit of sending &c.
2nd.—	F.	ਘਲਦੀ ਹੁੰਦੀ, <i>ghaldī hūndī</i>	ਹੈਂ <i>haiṅ</i>	
3rd.—			ਹੈ <i>hai</i>	

Habitual Present.

Plural.

M.

ਘਲਦੇ ਹੁੰਦੇ *ghalde hunde*

F.

ਘਲਦੀਆਂ ਹੁੰਦੀਆਂ *ghaldīān hundiān*

{ ਹਾਂ *hān*
ਹੋ *ho*
ਹਨ *han* }

We are in the habit of sending, &c.

Imperfect,

1st, 2nd, 3rd Singular.—ਘਲਦਾ, *ghaldā*, ਦੀ *dī*, ਸੀ *sī*. I was sending, &c.1st 2nd 3rd Plural.—ਘਲਦੇ, *ghalde*, ਦੀਆਂ *dīān*, ਸੀ *sī*. We were sending, &c.

Imperfect Habitual.

1st, 2nd, 3rd —As in habitual present, but use, ਸੀ *sī* for ਹਾਂ *hān* and its inflected forms.

ਘਲਣਾ	<i>ghalnā</i>	to send.	ਸਹਾਇਤਾ ਦੇਣੀ	<i>sahāitā denī</i>	to aid.
ਚੁਮਣਾ	<i>chumnā</i>	to kiss	ਬੀਜਣਾ	<i>bijnā</i>	to sow.
ਦੇਣਾ	<i>denā</i>	to give.	ਮਿਲਣਾ	<i>milnā</i>	to meet.
ਗਾਲ ਕਢਣਾ	<i>gāl kaḍhnā</i>	to abuse.	ਜੋੜਨਾ	<i>joṛnā</i>	to join.

Translate :—

Kiss your sister. We always aid the poor. I always meet him. The girls are sending food. You were giving me clothes. He was abusing my father. He kisses his aunt. She sends money to them. We are sending these boots. She always abuses me. The women sow the corn. Meet me to-morrow. Send this man. She always gives me food. He is joining a broken table.

Past.

Singular.

1st.—	ਮੈਂ ਘਲਿਆ	<i>main ghaliā</i>	{ M. & F. I sent, &c.
2nd.—	ਤੂੰ ਘਲਿਆ	<i>tūn ghaliā</i>	
3rd.—	ਉਹ ਨੇ ਘਲਿਆ	<i>oh ne ghaliā</i>	

Past.

Plural.

1st.—	ਅਸੀਂ ਘਲਿਆ	<i>asīn ghaliā</i>	{ M & F. We sent, &c.
2nd.—	ਤੁਸੀਂ ਘਲਿਆ	<i>tusīn ghaliā</i>	
3rd.—	ਉਹਨਾਂ ਨੇ ਘਲਿਆ	<i>oh eān ne ghaliā</i>	

Perfect.

Singular.

- 1st.—ਮੈਂ ਘਲਿਆ ਹੈ *main ghaliā hai*
 2nd.—ਤੂੰ ਘਲਿਆ ਹੈ *tūn ghaliā hai*
 3rd.—ਓਹ ਨੇ ਘਲਿਆ ਹੈ *oh ne ghaliā hai*
- } M. & F. I have sent, &c.

Perfect.

Plural.

- 1st.—ਅਸੀਂ ਘਲਿਆ ਹੈ *asīn ghaliā hai*
 2nd.—ਤੁਸੀਂ ਘਲਿਆ ਹੈ *tusin ghaliā hai*
 3rd.—ਓਹਨਾਂ ਨੇ ਘਲਿਆ ਹੈ *ohnān ne ghaliā hai*
- } M. & F. We have sent, &c.

Pluperfect.

Singular.

- 1st.—ਮੈਂ ਘਲਿਆ ਸੀ *main ghaliā sī*
 2nd.—ਤੂੰ ਘਲਿਆ ਸੀ *tūn ghaliā sī*
 3rd.—ਓਹ ਨੇ ਘਲਿਆ ਸੀ *oh ne ghaliā sī*
- } M. & F. I had sent, &c.

Pluperfect.

Plural.

- 1st.—ਅਸੀਂ ਘਲਿਆ ਸੀ *asīn ghaliā sī*
 2nd.—ਤੁਸੀਂ ਘਲਿਆ ਸੀ *tusin ghaliā sī*
 3rd.—ਓਹਨਾਂ ਨੇ ਘਲਿਆ ਸੀ *ohnān ne ghaliā sī*
- } M. & F. We had sent, &c.

Note.—(1.) When the Instrumental case is used, the Verb agrees with the object in number and gender, except when the object is governed by the preposition ਨੂੰ *nūn* (to). In the latter case the Verb is used in the form of the 3rd person, sing, masc, as given above.

Ex. :—ਓਹ ਨੇ ਚਿੱਠੀ ਪੜ੍ਹੀ, *oh ne chithī parhī*, = He read the letter.

ਓਹ ਨੇ ਆਪਣੀ ਭੈਣ ਨੂੰ ਮਾਰਿਆ *oh ne āpnī bhain nūn māriā*,
 She struck her sister.

2 The following Verbs do not take, the Agentive case :—

ਲਗਨਾ = *lagṇā*, to begin. ਸਕਨਾ *sakṇā* = to be able. ਚੁਕਨਾ
 to have done.

Translate :—

I sent him away. You have given me a bad rupee. Thou hast struck me. They had sown the seed. I have met him in the village. Thou gavest him a pice. He kissed his mother. We abused them badly. They sowed some flowers. We have lost all our money. They have sent us some fruit. You have killed the child. We had made a chair.

Future.

Singular.

1st.—	ਘਲਾਂ	<i>ghalān</i>	}	M.	F.	ਗਾ <i>gā</i> . ਗੀ <i>gī</i> . I shall send, &c.
2nd.—	ਘਲੇਂ	<i>ghālēn</i>				
3rd.—	ਘਲੇ	<i>ghale</i>				

Future.

Plural.

1st.—	ਘਲਾਂ	<i>ghalān</i>	}	M.	F.	ਗੇ, <i>ge</i> . ਗੀਆਂ <i>gīān</i> . We shall send, &c.
2nd.—	ਘਲੇ	<i>ghalo</i>				
3rd.—	ਘਲਣ	<i>ghalan</i>				

Future Probable.

Singular.

1st.—	ਘਲਦਾ <i>ghaldā</i> , ਦੀ <i>dī</i> ,	M.	F.	}	ਹੋਵਾਂ <i>howān</i>	M. . F.	ਗਾ <i>gā</i> . ਗੀ <i>gī</i> . I shall be sending, &c.
2nd.—					ਹੋਵੇਂ <i>howēn</i>		
3rd.—					ਹੋਵੇ <i>howe</i>		

Future Probable.

Plural.

1st.—	ਘਲਦੇ <i>ghalde</i> , ਦੀਆਂ <i>dīān</i> ,	M.	F.	}	ਹੋਵਾਂ <i>howān</i>	M.	F.	ਗੇ <i>ge</i> , ਗੀਆਂ <i>gīān</i> , We shall be sending, &c.
2nd.—					ਹੋਵੇ <i>howo</i>			
3rd.—					ਹੋਣ <i>hon</i>			

Future Tense.

Singular.

1st.—	ਘਲਿਆ ਹੋਵੇਗਾ <i>ghaliā howegā</i> , I shall have sent, &c. (plural same as sing)	M.	F.	}				
2nd.—								
3rd.—								

Translate :—

She will give this to me. We shall be sowing the corn. They will have lost their cattle. I will see where he is. They will be stewing some meat. You will have run the race. You will be eating your dinner. They will kiss all of us. You will sit there. They will be sitting on chairs

SUBJUNCTIVE MOOD.

The Subjunctive or Conditional Mood is formed by prefixing ਜੇ *je*, or ਜੇਕਰ *jekar*, meaning 'if,' before the Indicative mood.

Ex. :—ਜੇ ਮੈਂ ਘਲਦਾ *je main ghaldā* = If I had sent.

ਜੇ ਤੁਸੀਂ ਘਲਦੇ *je tūsīn ghalde* = If you had sent.

PASSIVE VOICE.

The Passive Verb is used when we wish to denote that the subject of the sentence is the receiver of the action, as, 'I am beaten,' 'She was struck,' 'They will be punished.'

The Verb is formed by the using of one verb, generally ਜਾਣਾ *jāṇā*, to go, with the past participle of another, for example, ਮਾਰਿਆ ਜਾਣਾ *māriā jāṇā*, (to be beaten).

In the declension the Past Participle retains that form throughout whilst the other Verb follows the same rules used in declining the Active Verb.

Ex. :—ਮੈਂ ਮਾਰਿਆ ਗਿਆਹਾਂ *main māriā giā hān*. I am beaten.

ਉਹ ਮਾਰੀ ਜਾਵੇਗੀ *oh māri jāvegī*, She will be beaten.

ਉਹ ਮਾਰੇ ਗਏ ਸੀ *oh māre gae sī* They were beaten.

There is also another form in common use which is declined regularly with the use of the Verb ਹੋਣਾ *honā*, to be. The form consists of the root of the Verb, to which long ī (ੀ) is added, followed by the suffix ਦਾ *dā*.

Ex. :—ਮਾਰੀ ਦਾ *māri dā* = being beaten, ਸਾੜੀ ਦਾ *sāṛī dā* — burnt.

COMPOUND VERBS.

Compound Verbs in *Panjābī* are numerous. They are, as a rule, used only in the Past Tense, and are formed by adding one Verb to the root of another. They have no rule and can only be learnt by practice.

The following are the most common :—

ਸਕਨਾ *sakṇā* = to be able. Ex. :—ਮੈਂ ਕੁਦ ਸਕਨਾ ਹਾਂ *main kud sakṇā hān*, I can
(am able to) jump.

ਚੁੱਕਨਾ *chukṇā* = to be finished. „ ਮੈਂ ਖਾ ਚੁੱਕਾ ਹਾਂ *māin khā chukkā hān* = I have
(am) finished eating

ਸੁੱਟਨਾ *sutṇā* = to throw. „ ਮੈਂ ਉਹਨੂੰ ਮਾਰ ਸੁਟਿਆ *main oh nūn mār sutiā*
I killed him.

ਪੈਣਾ *painā* = to lie. „ ਉਹ ਡਿਗ ਪਿਆ ਸੀ *oh ḍig piā sī* = He had
fallen down.

These four form Compound Verbs with the root of any other Verb but can not be used alone. The meaning of the two former is the same as in English, but that of the two latter must be acquired by practice.

Other Verbs which are often used in the same manner are, ਜਾਨਾ *jānā* (to go), ਦੇਣਾ *denā* (to give), ਲੈਣਾ *lainā* (to take), ਆਉਣਾ *āunā* (to come), and ਰਖਣਾ *rakṇā* (to put, to keep).

It must be remembered that, in the above, the root, although the principal part of the Verb, remains uninflected

The word ਪੈਣਾ *painā* when used with the Infinitive of another Verb, also gives a sense of compulsion ; for example :—

ਤੈਂ ਨੂੰ ਜਾਨਾ ਪਵੇਗਾ *tain nūn jānā pawegā* = You must go.

ਮੈਂ ਨੂੰ ਉਹ ਕੰਮ ਕਰਨਾ ਪਿਆ *main nūn oh kaṁm karṇā piā* — I was obliged
to do that work.

The use of the Dative case with this Verb must be carefully noted.

Many Verbs, which may be classed as compound, are formed by using a Noun with

ਦੇਣਾ *denā* (to give), **ਕਰਨਾ** *karṇā* (to do), or **ਲੈਣਾ** *lainā* (to take), for example.

ਫਾਂਸੀ *phāṁsī*, the gallows.

ਕੰਮ *kaṁm*, work.

ਭਾੜਾ *bhāṛā*, hire.

ਮੁੱਲ *muḷ*, price.

ਫਾਂਸੀ ਦੇਣਾ *phāṁsī denā*, to hang.

ਕੰਮ ਕਰਨਾ *kaṁm karṇā*, to work.

ਭਾੜਾ ਕਰਨਾ *bhāṛā karṇā*, to hire.

ਮੁੱਲ ਲੈਣਾ *muḷ lainā*, to buy.

In connection with the above, the Verb **ਕਰਨਾ** *karṇā*, to do, also signifies "to be in the habit of"; example, **ਮੈਂ ਰੋਜ ਪੜ੍ਹਿਆ ਕਰਦਾ ਹਾਂ** *main roj paṛhiā kardā hān*, = I read every day.

The following rules regarding Verbs must be carefully noted :—

1.—The Verb **ਪਿਛਾ ਕਰਨਾ** *pichhā karṇā*, (to pursue) always takes the Genitive case.

Ex. :—**ਉਹਨੇ ਫੌਜ (ਸੈਨਾ) ਦਾ ਪਿੱਛਾ ਕੀਤਾ** *oh ne phauj (sainā) dā pichhā kītā*, He pursued the army.

2.—The Verb **ਮਿਲਨਾ** *milnā*, (to meet) always takes the Dative case.

Ex. :—**ਉਹ ਮੈਂਨੂੰ ਰਸਤੇ ਵਿਚ ਮਿਲਿਆ** *oh main nūn raste wichh miliā*
He met me on the road.

3.—To denote respect we use the plural form of the Verb.

Ex. :—**ਸਾਹਿਬ ਆਏ ਹਨ** *sāhib āe han*, The gentleman has come.

4.—There is no Verb 'To have' in *panjābī*. To express the same meaning we use the Verb 'is,' together with the Preposition **ਕੋਲ** *kol*, (with).

Ex. :—**ਮੇਰੇ ਕੋਲ ਹੈ** *mere kol hai*, I have. **ਉਸਦੇ ਕੋਲ ਸੀ** *us de kol sī*
He had, or she had.

It is also expressed by the use of the Dative case, as in the following example.

ਤੈਂਨੂੰ ਕੁਛ ਪੀੜ ਹੈ *tain nūn kuchh pīṛ hai*, Have you any pain?

It is also expressed by the use of the genitive case. **ਤੇਰਾ ਕੋਈ ਪੁਤ** *terā koī putar hai*, Have you a (any) son.

5.—Sometimes the Infinitive is used to give the same idea as the Present Tense.

Ex. :—ਮੈਂ ਉੱਥੇ ਜਾ ਸਕਨਾ ਹਾਂ *main utthe jā sakṇā hān*, Can I go there ?

6.—When the Infinitive is preceded by a preposition it is not inflected, but the final *ā* is omitted.

Ex. :—ਖਾਨ ਲਈ *khān lai*, for eating. ਲਿਖਣ ਲਈ *likhan lai*, for writing.

7.—The Verb ਲਗਨਾ *lagṇā*, has two meanings viz., 'relationship,' and 'cost'

Ex. :—Punjābi Bāt Chit, page, 34 last line :—ਜੀਜਾ ਏਹ ਦੋਨੋਂ ਤੇਰੇ ਕੀ ਲਗਦੇ ਹਨ *jījā eh donon tere kī lagde han*, Brother-in-law what relation are both these to you ?

ਇਸ ਤੇ ਤੇਰਾ ਕੀ ਲਗਾ *is te terā kī lagā*, what did it cost you ?

8.—If an Infinitive, with the final (ੳ) *ā* omitted, be used with the Verb ਦੇਣਾ *denā*, to give it gives a sense of permission.

Ex. :—ਓਹ ਨੂੰ ਸੌਣਦੇ *oh nūn saun de*, let him sleep. ਓਹ ਨੂੰ ਆਉਣ ਦੇ *oh nūn āun de*, let him come.

9.—Similarly, if used with the Verbs ਲੱਗਨਾ *lagṇā*, or ਡਹਿਨਾ *dehinā*, it conveys the idea of a 'beginning,' for example :—

ਓਹ ਕੰਮ ਕਰਨ ਲੱਗੇ *oh kaṁm karan lage*, they began to work

ਓਹ ਲੜਨ ਡਹੇ *oh laṛan ḍahe*, they began to fight.

10.—By using the participle, ਹੀ *hī* with the present participle we obtain the meaning "immediately" "at the instant of" as :—

ਓਹ ਸੁਣਦਾ ਹੀ ਮਰ ਗਿਆ *oh sundā hī margiā*, immediately on hearing it he died.

ਓਹ ਅੰਦਰ ਵੜਦੀ ਹੀ ਡਿੱਗ ਪਈ *oh andar wardī hī ḍig pāi*, immediately on entering she fell.

11.--The use of the Conjunctive particle **ਕਿ** *ki* (having) must be often practised, as it is extremely useful in writing long sentences.

12.--In Panjābi all "indirect" statements must be translated "direct."

Ex. :—' He said he would come ' must be translated **ਓਹ ਨੇ ਆਖਿਆ ਕਿ ਮੈਂ ਆਵਾਂਗਾ.** *oh ne ākhiā ki main āwāṅgā.*

13.--The Verb **ਚਲਿਆ ਜਾਨਾ** *chaliā jānā*, when used in one of the ' Imperfect tenses means ' to go ' ; when used in any of the other tenses it means ' to go away,'

Numerals.

1	੧ ਇੱਕ	<i>ikk.</i>	17	੧੭ ਸਤਾਰਾਂ	<i>satārān.</i>
2	੨ ਦੋ	<i>do.</i>	18	੧੮ ਅਠਾਰਾਂ	<i>aṭhārān.</i>
3	੩ ਤਿੰਨ	<i>tin.</i>	19	੧੯ ਉੱਨੀਂ	<i>unṇīn.</i>
4	੪ ਚਾਰ	<i>chār.</i>	20	੨੦ ਵੀਹ	<i>wīh.</i>
5	੫ ਪੰਜ	<i>pañj.</i>	21	੨੧ ਇੱਕੀ	<i>ikkī.</i>
6	੬ ਛੇ	<i>chhe.</i>	22	੨੨ ਬਾਈ	<i>bāī.</i>
7	੭ ਸੱਤ	<i>satt.</i>	23	੨੩ ਤੇਈ	<i>teī.</i>
8	੮ ਅੱਠ	<i>aṭṭh.</i>	24	੨੪ ਚਵੀ	<i>chavvī.</i>
9	੯ ਨੌਂ	<i>naun.</i>	25	੨੫ ਪੰਜੀ	<i>pañjī.</i>
10	੧੦ ਦਸ	<i>das.</i>	26	੨੬ ਛੱਬੀ	<i>chhabbī.</i>
11	੧੧ ਯਾਰਾਂ	<i>yārān.</i>	27	੨੭ ਸਤਾਈ	<i>stāī.</i>
12	੧੨ ਬਾਰਾਂ	<i>bārān.</i>	28	੨੮ ਅੱਠਾਈ	<i>aṭṭhāī.</i>
13	੧੩ ਤੇਰਾਂ	<i>terān.</i>	29	੨੯ ਉਨੱਤੀ	<i>unattī.</i>
14	੧੪ ਚੌਦਾਂ	<i>chaudān.</i>	30	੩੦ ਤੀਹ	<i>tīh.</i>
15	੧੫ ਪੰਦਰਾਂ	<i>pañdrān.</i>	31	੩੧ ਕੱਤੀ	<i>kattī.</i>
16	੧੬ ਸੋਲਾਂ	<i>solān.</i>	32	੩੨ ਬੱਤੀ	<i>battī.</i>

NUMERALS—concluded.

33	੩੩ ਤੇਤੀ	<i>teṭī.</i>	58	੫੮ ਅਠਵਿੰਜਾ	<i>aṭhwinjā.</i>
34	੩੪ ਚੌਤੀ	<i>chauntī.</i>	59	੫੯ ਉਨਾਹਠ	<i>unāhaṭh.</i>
35	੩੫ ਪੈਂਤੀ	<i>paintī.</i>	60	੬੦ ਸੱਠ	<i>sath.</i>
36	੩੬ ਛੱਤੀ	<i>chhattī.</i>	61	੬੧ ਕਾਠ	<i>kāṭh.</i>
37	੩੭ ਸੈਂਤੀ	<i>saintī.</i>	62	੬੨ ਬਾਹਠ	<i>bāhṭh.</i>
38	੩੮ ਅਠੱਤੀ	<i>aṭhattī.</i>	63	੬੩ ਤਰੇਹਠ	<i>trehṭh.</i>
39	੩੯ ਉਨਤਾਲੀ	<i>untālī.</i>	64	੬੪ ਚੌਂਹਠ	<i>chaunhṭh.</i>
40	੪੦ ਚਾਲੀ	<i>chālī.</i>	65	੬੫ ਪੈਂਹਠ	<i>painhṭh.</i>
41	ਇਕਤਾਲੀ, ਕਤਾਲੀ	<i>iktālī, katālī.</i>	66	੬੬ ਛਿਆਹਠ	<i>chhiāhṭh.</i>
42	੪੨ ਬਤਾਲੀ	<i>batālī.</i>	67	੬੭ ਸਤਾਹਠ	<i>satāhṭh.</i>
43	੪੩ ਤਰਤਾਲੀ	<i>tarṭālī.</i>	68	੬੮ ਅਠਾਹਠ	<i>aṭhāhṭh.</i>
44	੪੪ ਚੁਤਾਲੀ	<i>chutālī.</i>	69	੬੯ ਉਨਹੱਤਰ	<i>unahṭtar.</i>
45	੪੫ ਪੰਤਾਲੀ	<i>panṭālī.</i>	70	੭੦ ਸੱਤਰ	<i>sattar.</i>
46	੪੬ ਛਤਾਲੀ	<i>chhatālī.</i>	71	੭੧ ਕਹੱਤਰ	<i>kahattar.</i>
47	੪੭ ਸੰਤਾਲੀ	<i>santālī.</i>	72	੭੨ ਬਹੱਤਰ	<i>bahattar.</i>
48	੪੮ ਅਠਤਾਲੀ	<i>aṭhṭālī.</i>	73	੭੩ ਤਿਹੱਤਰ	<i>tihattar.</i>
49	੪੯ ਉਣਿੰਜਾ	<i>uninjā.</i>	74	੭੪ ਚੁਹੱਤਰ	<i>chuhattar.</i>
50	੫੦ ਪੰਜਾਹ	<i>panjāh.</i>	75	੭੫ ਪੰਜਹੱਤਰ	<i>panjhattr.</i>
51	੫੧ ਇਕਵਿੰਜਾ, ਕਵਿੰਜਾ	<i>ikwinjā, kwinjā.</i>	76	੭੬ ਛਿਹੱਤਰ	<i>chihattr.</i>
52	੫੨ ਬਵਿੰਜਾ	<i>barwinjā.</i>	77	੭੭ ਸੰਜਹੱਤਰ	<i>sanjhattr.</i>
53	੫੩ ਤਰਵਿੰਜਾ	<i>tarwinjā.</i>	78	੭੮ ਅਠਹੱਤਰ	<i>aṭhhattr.</i>
54	੫੪ ਚੁਰਿੰਜਾ	<i>churinjā.</i>	79	੭੯ ਉਨਾਸੀ	<i>unāsī.</i>
55	੫੫ ਪਚਵਿੰਜਾ	<i>pachwinjā.</i>	80	੮੦ ਅੱਸੀ	<i>assī.</i>
56	੫੬ ਛਪਿੰਜਾ	<i>chhapinjā.</i>	81	੮੧ ਇਕਾਸੀ	<i>ikāsī.</i>
57	੫੭ ਸਤਵਿੰਜਾ	<i>satwinjā.</i>	82	੮੨ ਬਿਆਸੀ	<i>biāsī.</i>
			83	੮੩ ਤਿਰਾਸੀ	<i>tirāsī.</i>

NUMERALS—concluded.

84	੮੪ ਚੁਰਾਸੀ	<i>churāsī.</i>	94	੯੪ ਚੁਰਾਨਵੇਂ	<i>churānwen.</i>
85	੮੫ ਪਚਾਸੀ	<i>pachāsī.</i>	95	੯੫ ਪਚਾਨਵੇਂ	<i>pachānwen.</i>
86	੮੬ ਛਿਆਸੀ	<i>chhiāsī.</i>	96	੯੬ ਛਿਆਨਵੇਂ	<i>chhiānwen.</i>
87	੮੭ ਸਤਾਸੀ	<i>satāsī.</i>	97	੯੭ ਸਤਾਨਵੇਂ	<i>satānwen.</i>
88	੮੮ ਅਠਾਸੀ	<i>aṭhāsī.</i>	98	੯੮ ਅਠਾਨਵੇਂ	<i>āthānwen.</i>
89	੮੯ ਉਨਾਨਵੇਂ	<i>unānwen.</i>	99	੯੯ ਨੜਿਨਵੇਂ	<i>naṛinwen.</i>
90	੯੦ ਨਬੇ	<i>nabbe.</i>	100	੧੦੦ ਸੌ	<i>sau.</i>
91	੯੧ ਇਕਾਨਵੇਂ,	<i>ikānwen.</i>	101	੧੦੧ ਇਕ ਸੌ ਇਕ, ਇਕੋਤਰ ਸੌ	<i>iksau ik or ikotar sau.</i>
	ਕਾਨਵੇਂ	<i>kānwen.</i>			
92	੯੨ ਬਾਨਵੇਂ	<i>bānwen.</i>	102	੧੦੨ ਇਕ ਸੌ ਦੋ	<i>iksau do.</i>
93	੯੩ ਤਿਰਾਨਵੇਂ	<i>tirānwen.</i>	103	੧੦੩ ਇਕ ਸੌ ਤਿਨ	<i>iksau tin.</i>

and the rest are regular.

Note.—ਦੋ *do*, (two) and ਦੋਵੇਂ *dowen* (both) are nominative. Their inflected forms are ਦੋਹਾਂ *dohān*.

Ex.—ਦੋਵੇਂ ਮੁੰਡੇ ਦੌੜ ਗਏ *dowen muṇḍ: dour gae*, both the boys ran away.

Ex.—ਦੋਹਾਂ ਮੁੰਡਿਆਂ ਨੇ ਮੈਂਨੂੰ ਮਾਰਿਆ *dohān muṇḍiān ne main̄ n̄ mārīā*, Both the boys struck me.

Ordinals.

ਪਹਿਲਾ	<i>pahilā.</i>	1st.	ਛੀਵਾਂ	<i>chhiwān.</i>	6th.
ਦੂਜਾ	<i>dūjā.</i>	2nd.	ਸਤਵਾਂ	<i>satwān.</i>	7th.
ਤੀਜਾ	<i>tījā.</i>	3rd.	ਅਠਵਾਂ	<i>aṭhwān.</i>	8th.
ਚੌਥਾ	<i>chauthā.</i>	4th.	ਨੌਵਾਂ	<i>ṇauṇwān.</i>	9th.
ਪੰਜਵਾਂ	<i>pañjwān.</i>	5th.	ਦਸਵਾਂ	<i>daswān.</i>	10th.

The remaining Punjabi Ordinals are formed by adding ਵਾਂ *wān*, to the numerals, such as ਵੀਹਵਾਂ *wihwān* = 20th ਤੀਹਵਾਂ *tihwān* = 30th, &c. &c.,

The particle ਕੁ *ku*, is also added to weights, measures and numerals and gives the sense of "about" as ਸੇਰ ਕੁ *serku* = about a seer, ਸੌ ਕੁ ਜਵਾਨ *sau ku jawān* = about a hundred men, ਮਣਕ ਕਣਕ *manku kanak* = about a maund of wheat.

USEFUL TERMS.

Relations.

Masculine.

Widower,	ਰੰਡਾ	<i>raṇḍā.</i>
Husband	ਗਭਰੂ	<i>gabhrū.</i>
Husband's G ; father	ਦਾਦਿਔਰਾ	<i>dadiāurā.</i>
„ father	ਸੌਰਾ	<i>saurā.</i>
„ brother (elder)	ਜੇਠ	<i>jeth.</i>
„ „ (younger)	ਦੇਵਰ	<i>dewar.</i>
uncle	ਪਤਿਹੁਰਾ	<i>patihurā.</i>
Wife's G. father	ਦਾਦਿਔਰਾ	<i>dadiāurā.</i>
„ father	ਸੌਰਾ	<i>saurā.</i>
„ brother	ਸਾਲਾ	<i>sālā.</i>
„ uncle	ਪਤਿਹੁਰਾ	<i>patihurā.</i>
Father	ਪਿਓ, ਥਾਪੂ,	<i>bāpū.</i>
	ਭਾਈਆ,	<i>bhāiā.</i>
	ਲਾਲਾ	<i>lālā.</i>
Father's father	ਦਾਦਾ,	<i>dāda.</i>
	ਬਾਬਾ	<i>bābā.</i>
brother (elder)	ਤਾਯਾ	<i>tāyā.</i>
„ (younger)	ਚਾਚਾ	<i>chāchā.</i>
Mother's father	ਨਾਨਾ	<i>nānā.</i>
„ brother	ਮਾਮਾ	<i>māmā.</i>
Son	ਪੁਤ੍ਰ	<i>putr.</i>
Son's son	ਪੋਤਾ,	<i>potā</i>
	ਪੋਤ੍ਰਾ	<i>potrā.</i>

Feminine.

Widow	ਰੰਡੀ	<i>raṇḍī.</i>
Wife	ਵਹੁਟੀ	<i>wahutī.</i>
Wife's G. mother	ਨਨੇਹਸ	<i>nanēhas.</i>
„ mother	ਸੱਸ	<i>sass.</i>
„ sister	ਸਾਲੀ	<i>sālī.</i>
Wife's aunt	ਪਤਰਸ	<i>patras.</i>
Husband's G. mother	ਦਾਦੇਹਸ	<i>dadehas.</i>
„ mother	ਸੱਸ	<i>sass.</i>
„ sister	ਨਨਾਣ	<i>nanān.</i>
„ aunt	ਪਤਰਸ	<i>patras.</i>
Mother	ਮਾਂ	<i>mān.</i>
Mother's mother	ਨਾਨੀ	<i>nānī.</i>
„ sister	ਮਾਸੀ	<i>māsi.</i>
Father's mother	ਦਾਦੀ	<i>dādī.</i>
„ sister	ਭੂਆ	<i>bhūā.</i>
Daughter	ਧੀ	<i>dhī.</i>
Daughter's daughter	ਦੋਹਤੀ.	<i>dohtri.</i>
	ਦੋਹਤੀ	<i>dohṭī</i>

RELATIONS.

Masculine.

Feminine.

Daughter's son	ਦੋਹਤਾ, ਦੋਹਤਾ <i>dohtrā.</i> <i>dohṭā</i>	Son's daughters	ਪੋਤੀ, <i>potri</i> ਪੋਤੀ <i>poti.</i>
" husband	ਜਵਾਈ <i>javāī</i>	" wife	ਨੂੰਹ <i>nūnh.</i>
Brother	ਭਰਾ <i>bharā.</i>	Sister	ਭੈਣ <i>bhaiṇ.</i>
Brother's son	ਭਤੀਜਾ <i>bhatijā.</i>	Sister's daughter	ਭਣੇਵੀਂ <i>bhanewān.</i>
Sister's	" ਭਣੇਵਾਂ <i>bhanewān.</i>	Brother's	" ਭਤੀਜੀ <i>bhatijī.</i>
" husband	ਭਨਵਈਆ <i>bhanwāī.</i>	" wife	ਭਰਜਾਈ <i>bharjāī</i> ਭਾਬੀ <i>bhābhī.</i>
Step father	ਮਤ੍ਰੇਆ ਪਿਉ <i>matreā pio.</i>	Step mother	ਮਤ੍ਰੇਈ ਮਾਂ <i>matreī mān.</i>
Maternal aunt's husband	ਮਾਸੜ <i>māsar.</i>	Maternal uncle's wife	ਮਾਮੀਂ <i>māmī.</i>
Paternal	" " ਫੁਫੜ <i>phuphar.</i>	Paternal	" " ਚਾਚੀ <i>chāchī.</i>
Brother-in-law (wife's brother)	ਸਾਲਾ <i>sālā.</i>	Sister-in-law (wife sister)	ਸਾਲੀ <i>sālī.</i>
Generation	ਪੀੜੀ <i>pīṛī.</i>	Husband's brother's wife	ਦਰਾਣੀ <i>drānī.</i>
Wife's family	ਸੌਰੇ <i>saurē.</i>	" e. " " ਜਠਾਣੀ <i>jathānī.</i>	
Step relations	ਮਤ੍ਰੇਆ <i>matreā,</i> (prefix).	Parents of betrothed	ਕੁੜਮ <i>kuṛam.</i>
Ex. :—ਮਤ੍ਰੇਆ ਭਰਾ	step brother. etc.	Bachelor	ਕੁਆਰਾ <i>kuārā.</i>

Note:—ਮਹਿੱਟਰ *mahittar*, gives the meaning of orphan.

Ex. :—Father less, ਪਿਓ ਮਹਿੱਟਰ *piu mahittar*, mother less. ਮਾਂ ਮਹਿੱਟਰ
mān mahittar.

COLOURS.

Ordinary.

Horses.

ਲਾਲ	<i>lāl</i>	red.	ਸਬਜਾ	<i>subjā</i>	grey.
ਚਿੱਟਾ	<i>chitta</i>	white.	ਗੱਗਾ	<i>garrā</i>	roan
ਨੀਲਾ	<i>nīlā</i>	blue.	ਮੁਸਕੀ	<i>mushkī</i>	black.
ਕਾਲਾ	<i>kālā</i>	black.	ਕੁਮੈਤ	<i>kumait</i>	bay.
ਪੀਲਾ	<i>pīlā</i>	yellow.	ਸੁਰੰਗ	<i>surang</i>	chestnut.

COLOURS—concluded.

Ordinary.			Horses		
ਹਰਾ	<i>harā</i>	green.	ਸਮੰਦ	<i>samaṇḍ</i>	dun.
ਬਦਾਮੀ	<i>budāmī</i>	brown.	ਅਬਲਕ	<i>ablak</i>	piebald.
ਅਸਮਾਨੀ	<i>asmānī</i>	sky blue.	ਗੋਰਾ	<i>gora</i>	iron grey. red (cattle).
ਪਿਆਜੀ	<i>piājī</i>	pink.	ਬੱਗਾ	<i>baggā</i>	white (cattle).
ਭੂਸਲਾ	<i>bhūsālā</i>	brown.			
ਕਿਰਮਚੀ	<i>kīramchī</i>	crimson.			
ਸੰਤਰਾ ਰੰਗ	<i>santrā rang</i>	orange.			

TRADES AND PROFESSIONS.

ਸਰਾਫ	<i>sarāph</i>	banker.	ਸੁਨਿਆਰਾ	<i>sunīārā</i>	goldsmith.
ਨਾਈ	<i>nāī</i>	barber.	ਘਸਿਆਰਾ	<i>ghasiārā</i>	grass cutter.
ਲੁਹਾਰ	<i>luhār</i>	blacksmith.	ਪਸਾਰੀ	<i>pasārī</i>	grocer.
ਮਲਾਹ	<i>malāh</i>	boatman.	ਸਹੀਸ	<i>sahīs</i>	groom.
ਜਿਲਦ ਗਰ	<i>jildgar</i>	book-binder.	ਰਾਹ ਮਾਰ	<i>rāh mār</i>	highwayman.
ਕਿਤਾਬ ਫਰੋਸ਼	<i>kitāb pharosh</i>	book-seller.	ਸਲੋਤਰੀ	<i>salotrī</i>	horse doctor.
ਪਥੇਰਾ	<i>pathērā</i>	brick-maker.	ਭਠਿਆਰਾ	<i>bhaṭhiārā</i>	innkeeper.
ਕਸਾਈ	<i>kasāī</i>	butcher.	ਜੁਵਾਹਰੀ	<i>juwāhrī</i>	jeweller.
ਤੁਖਾਨ	<i>tarkhān</i>	carpenter.	ਮਜ਼ੂਰ	<i>majūr</i>	labourer.
ਕੋਚਵਾਨ	<i>kochwān</i>	coachman.	ਰਾਜ	<i>rāj</i>	mason.
ਹਲਵਾਈ	<i>halwāī</i>	confectioner.	ਦਾਈ	<i>dāī</i>	nurse (for a child).
ਠੇਕੇਦਾਰ	<i>ṭhekedār</i>	contractor.	ਗਾਂਧੀ	<i>gāndhī</i>	perfumer.
ਰਸੋਈਆ	<i>rasoīā</i>	cook.	ਅਕਸੀ ਤਸਵੀਰ ਵਾਲਾ	<i>akṣī tasvīr wālā</i>	photographer.
ਕਸਾਨ	<i>kasān</i>	cultivator.	ਪੁਲਸ ਵਾਲਾ	<i>pulaswālā</i>	policeman.
ਡਾਕਦਾਰ	<i>ḍākdār</i>	doctor.	ਡਾਕ ਵਾਲਾ	<i>ḍāk wālā</i>	postman.
ਲਲਾਰੀ	<i>lalārī</i>	dyer.			

TRADE AND PROFESSIONS—concluded

ਜ਼ਿਮੀਂਦਾਰ	<i>jimīndār</i>	farmer.	ਘੁਮਿਆਰ	<i>ghumiār</i>	potter.
ਨਾਲਬੰਦ	<i>nālband</i>	farrier.	ਚੋਰ	<i>chor</i>	robber, thief.
ਰੌਲ	<i>raul</i>	fortune teller.	ਸ਼ਾਗਿਰਦ	<i>shagird</i>	scholar.
ਕਸੇਰਾ	<i>kaserā</i>	founder (metal.)	ਮੋਚੀ	<i>mochī</i>	shoemaker
ਦਾਸ	<i>dās</i>	servant (m).	ਧੋਬੀ	<i>dhobī</i>	washerman.
ਦਾਸੀ	<i>dāsī</i>	servant (f).	ਧੋਬਨ	<i>dhoban</i>	washerwoman.
ਦਰਜੀ	<i>darjī</i>	tailor.	ਬੀਉਰ	<i>jhūr</i>	water carrier (Hind :)
ਉਸਤਾਦ	<i>ustād</i>	teacher.	ਬਹਿਸਤੀ	<i>bhistī</i>	" (Moh :)
ਘੜੀ ਸਾਜ	<i>gharī sāj</i>	watchmaker.	ਲਕੜਹਾਰਾ	<i>lakṛ hārā</i>	wood cutter.

ENGLISH WORDS USED IN PANJABI.

ਅਜੀਟਨ	<i>aj itan</i>	adjutant.	ਜਰਨੈਲ	<i>jarṇail</i>	general.
ਬਾਰਕ	<i>bārak</i> (F).	barrack.	ਕੋਟ ਮਾਸਟਰ	<i>kot māstar</i>	quarter-master.
ਕਾਫੀ	<i>kāphī</i> (F).	coffee.	ਹਸਪਤਾਲ	<i>hospitāl</i>	hospital.
ਕਰਨੈਲ	<i>karṇail</i>	colonel.	ਲਾਲਟੈਨ (F)	<i>lāltain</i>	lantern,
ਕਪਤਾਨ	<i>kaptān</i>	captain.	ਲਫਟੈਨ	<i>laphṭain</i>	lieutenant.
ਕਮਾਨ	<i>kamān</i>	command.	ਮੇਜਰ	<i>mejar</i>	major,
ਕਮਿਸਰੇਟ	<i>kamsaret</i> (F).	commissariat.	ਮਿਸਕੋਟ (F).	<i>miskot</i>	mess.
ਕਮਿਸ਼ਨਰ	<i>kamishnar</i>	commissioner.	ਅੜਦਲੀ	<i>aṛdlī</i>	orderly.
ਕੰਪਨੀ	<i>kaṇṇī</i> (F).	company.	ਪਰੇਟ (F).	<i>pareṭ</i>	parade.
ਕਾਗ	<i>kāg</i>	cork.	ਜੇਲਖਾਨਾ	<i>jehl-khānā</i>	jail.
ਕੋਚਵਾਨ	<i>kochwān</i>	coachman.	ਰੇਲ (F).	<i>rel</i>	rail.
ਕੌਂਸਲ (F).	<i>kauṇsal</i>	council,	ਰਪਟ (F).	<i>rapaṭ</i>	report.
ਡਾਕਟਰ	<i>dākdār</i>	doctor.	ਸਟੇਸ਼ਨ	<i>stēshan</i>	station.
ਫੁਟ	<i>phuṭ</i>	foot (12 ins).	ਤੌਲੀਆ	<i>taulīā</i>	tow
ਅਪੀਲ	<i>apil</i> (F).	appeal.			

ENGLISH WORDS USED IN PANJABI.

ਕਾਂਟੀਨ	<i>kāntīn</i>	canteen.	ਕਮਾਨੀਅਰ	<i>kamānīar</i>	commandar.
ਸਾਰਟੀਫਿਕੇਟ	<i>sārtīphiket</i>	certificate.	ਬਹਿਰਾ	<i>bahirā</i>	bearer.
ਅਫਸਰ	<i>afsar</i>	officer.	ਤੋਸ	<i>tos</i>	toast.
ਮੈਖਜ਼ੀਨ (F).	<i>makhjīn</i>	magazine.	ਪਾਰਸਲ	<i>pārsal</i>	parcel.
ਕੋਟ ਗਾਰਡ	<i>kot gārd</i>	quarter guard.	ਤੁਰਪ	<i>turap</i>	troop.
ਕਮੇਟੀ	<i>kumetī</i>	committee.	ਰਾਸ਼ਨ	<i>rāshan</i>	ration.
ਡੀਪੂ	<i>dīpū</i>	depot.	ਚੀਫਕੋਰਟ	<i>chīp kort</i>	chief court.
ਸਕਤਰ	<i>sakatar</i>	secretary.	ਪਿੰਨਸ਼ਨ	<i>pinshan</i>	pension.
ਟਿਕਸ, ਟਿਕਟ	<i>ṭikas, ṭikat</i>	stamp, ticket.	ਰੈਜੀਡੈਂਟ	<i>raiṣidant</i>	resident.
ਸੈਂਤਰੀ	<i>santrī</i>	sentry.	ਟੋਟਲ	<i>total</i>	total.
ਮੀਲ	<i>mīl</i>	mile.	ਲੈਨ	<i>lin</i>	line.

TIME.

ਪਲ	<i>pal</i>	moment.	ਅੱਧੀ ਰਾਤ	<i>adhi rāt</i>	midnight.
ਮਿੰਟ	<i>minṭ</i>	minute.	ਅੱਜ	<i>ajj</i>	to-day.
ਘੈਂਟਾ	<i>ghaintā</i>	hour.	ਕਲ	<i>kal</i>	yesterday or to-morrow.
ਘੜੀ	<i>gharī</i>	Indian hour (24 mins).	ਵੇਲਾ	<i>welā</i>	time.
ਪਹਿਰ	<i>pahir</i>	watch (3 hrs.)	ਅਜ ਰਾਤ	<i>ajjrāt</i>	to-night.
ਦਿਨ	<i>diṇ</i>	day.	ਕਲ ਰਾਤ	<i>kal rāt</i>	last night or, to-morrow night.
ਅਠਵਾਰਾ, ਸਾਤਾ	<i>athwārā, sālā</i>	week.	ਪਰਸੋਂ	<i>parson</i>	day before yesterday.
ਮਹੀਨਾ	<i>mahīnā</i>	month.	ਪਿਛਲੇ ਅਠਵਾਰੇ	<i>pichhle athwāre</i>	last week.
ਵਰਹਾ	<i>warhā</i>	year.	ਪਿਛਲੇ ਮਹੀਨੇ	<i>pichhle mahīne</i>	last month.
ਤੜਕਾ	<i>ṭarkā</i>	dawn.	ਪਿਛਲੇ ਵਰਹੇ	<i>pichhle warhe</i>	last year.
ਸਵੇਰ	<i>saver</i>	morning.	ਅਗਲੇ ਅਠਵਾਰੇ	<i>agle athwāre</i>	next week.
ਦੁਪਹਿਰ	<i>dupahir</i>	mid-day.	ਅਗਲੇ ਮਹੀਨੇ	<i>agle mahīne</i>	next month.
ਲੰਡਾ ਵੇਲਾ	<i>landāwelā</i>	after-noon.	ਅਗਲੇ ਵਰਹੇ	<i>agle warhe</i>	next year.
ਸੰਧਿਆ,	<i>{ sandhiā }</i>	evening.			
ਤਰਕਾਲਾਂ	<i>{ tarkālān }</i>				
ਰਾਤ	<i>rāt</i>	night.			

Table of Weights.

ਅੱਧੀ ਛਟਾਂਕ <i>addhī chhatānk</i> , one ounce	ਸਵਾ ਦੋ ਸੇਰ <i>sawā do ser</i> , two seers and [a quarter.
ਛਟਾਂਕ <i>chhatānk</i> , two ounces.	ਢਾਈ ਸੇਰ <i>dhāī ser</i> , two and a half seers.
ਅਧ ਪਾ <i>adh pā</i> , 8th of a seer.	ਪੌਣੇ ਤਿੰਨ ਸੇਰ <i>paune tin ser</i> , two seers and [three quarters.
ਪੌਣਾ ਪਾ <i>paunā pā</i> , 3 chhittanks.	ਤਿੰਨ ਸੇਰ <i>tin ser</i> , three seers.
ਪਾ <i>pā</i> , 4th of a seer.	ਸਵਾ ਤਿੰਨ ਸੇਰ <i>sawā tin ser</i> , three seers and a quarter.
ਸਵਾ ਪਾ <i>sawā pā</i> , 5 chhittanks.	ਸਾਢੇ ਤਿੰਨ ਸੇਰ <i>sāḍhe tin ser</i> , three seer and a half.
ਭੂਢ ਪਾ <i>dhūḍh pā</i> , 6 chhittanks.	ਪੌਣੇ ਚਾਰ ਸੇਰ <i>paune chār ser</i> , three seers and three quarters.
ਅਧ ਸੇਰ <i>adh ser</i> , 8 chhittanks or half seer.	ਚਾਰ ਸੇਰ <i>chār ser</i> , four seers.
ਤਿੰਨ ਪਾ <i>tin pā</i> , 12 chhittanks or $\frac{3}{4}$ of a [seer.	ਪੰਜ ਸੇਰ <i>panj ser</i> , or ਵੱਟੀ <i>waṭṭī</i> , five seers.
ਸੇਰ <i>ser</i> , 16 chhittanks.	ਧੜੀ <i>dharī</i> , ten seers.
ਸਵਾ ਸੇਰ <i>sawā ser</i> , one seer and a quar- ter.	ਧੌਣ <i>dhaun</i> , twenty seers.
ਭੂਢ ਸੇਰ <i>dhūḍh ser</i> , one seer and a half.	ਮਣ <i>man</i> , 40 seers.
ਪੌਣੇ ਦੋ ਸੇਰ <i>paune do ser</i> , one seer and [three quarters.	ਮਾਣੀ <i>mānī</i> , 12 maunds.
ਦੋ ਸੇਰ <i>do ser</i> , two seers or nearly 4 lbs.	

Days of the Week.

ਐਤਵਾਰ <i>aitwār</i> , Sunday.	ਵੀਰਵਾਰ <i>vīrwār</i> , Thursday.
ਸੋਮਵਾਰ <i>somwār</i> , Monday.	ਸ਼ੁਕਰਵਾਰ <i>shukarwār</i> , Friday.
ਮੰਗਲਵਾਰ <i>maṅgalwār</i> , Tuesday.	ਛਨਿਛਰਵਾਰ <i>chhapichhar wār</i> , Satur- day.
ਬੁਧਵਾਰ <i>budhwār</i> , Wednesday.	

The Months.

ਮਾਘ <i>māgh</i> , January.	ਸਾਵਣ <i>sāwan</i> , July.
ਫੱਗਣ <i>phaggan</i> , February.	ਭਾਦਰੋਂ <i>bhādrōṅ</i> , August.
ਚੇਤ <i>chet</i> , March.	ਅੱਸੂ <i>assū</i> , September.
ਵਿਸਾਖ <i>wisākh</i> , April.	ਕੱਤਕ <i>kāttak</i> , October.
ਜੇਠ <i>jēṭh</i> , May.	ਮੱਘਰ <i>maghghar</i> , November.
ਹਾੜ <i>hār</i> , June.	ਪੋਹ <i>poh</i> , December.

* Every Punjabi month begins from about the middle of English month of the same names.

The Seasons.

ਸਿਆਲ <i>siāl</i> or ਸਰਦੀ <i>sardī</i> , the cold weather.	ਗਰਮੀ <i>garmī</i> or ਹੁਨਾਲ <i>hunāl</i> , the hot weather.
ਬਹਾਰ <i>bahār</i> ਬਸੰਤ ਰੁਤ <i>basant rut</i> , the spring.	ਬਰਸਾਤ <i>barsāt</i> or ਚੁਮਾਸਾ <i>chumāsā</i> , the rainy weather.

The principal points of the Compass.

North ਉਤ੍ਤਰ <i>uttar</i> or ਪਹਾੜ <i>pahār</i> .	South ਦੱਖਣ <i>dakhkhan</i> .
East ਪੂਰਬ <i>pūrab</i> or ਚੜ੍ਹਦਾ <i>chāḥdā</i> .	West ਪੱਛਮ <i>pachham</i> or ਲੈਂਹਦਾ <i>laiñhdā</i> .

Military Words.

Accoutrements { ਕੀਲ ਕਾਂਟਾ, <i>kīl kāṇṭā</i> . ਜੰਗੀ ਅਸਬਾਬ <i>jangī asbāb</i> .	Baggage ਨਿੱਕ ਸੁੱਕ, ਅਸਬਾਬ <i>nikk sukk, asbāb</i> .
Admonish (to) ਭਾਂਟਣਾ <i>ḍāṇṭnā</i> .	Battle (f) ਲੜਾਈ <i>laṛāī</i> .
Advance (to) ਅੱਗੇ ਵਧਣਾ <i>aṅgē vadh nā</i> .	Ball (cannon) ਗੋਲਾ <i>golā</i> .
Aim (to) ਨਿਸ਼ਾਨਾ ਬਨੁਣਾ <i>nishāṇā banhnā</i> .	Bayonet (f) ਸੰਗੀਨ <i>sangīn</i> .
Ammunition ਗੋਲੀਸਿੱਕਾ <i>golī sikkā</i> .	Belt (f) ਪੇਟੀ <i>peṭī</i> .
Arms ਹਥਿਆਰ <i>hathīār</i> .	Blow up (to) ਉਡਾ ਦੇਣਾ <i>uḍā denā</i> .
Army (f) ਸੈਨਾ, <i>sainā</i> ਫੌਜ <i>phauj</i> .	Bow ਕਮਾਨ <i>kamān</i> .
Arrears of pay (f) ਪਿਛਲੀ ਤਲਬ <i>pichhlī talab</i> .	Burnish ਚਿਲਕਾਉਣਾ <i>chilkāunā</i> .
Arrow ਤੀਰ <i>tīr</i> .	Bullet (f) ਗੋਲੀ <i>golī</i> .
Artillery ਤੋਪਖਾਨਾ <i>topkhāṇā</i> .	Camp ਕੰਪੁ <i>kaṇpū</i> .
Attestation paper { ਸ਼ਪਾਹੀ ਦੇ ਕਰਾਰ ਨਾਮੇ ਦਾ ਕਾਗ਼ਤ <i>shapāhī dē kurār nāme dā kāgūt</i> .	Camp (rest) ਪੜਾ <i>paṛā</i> .
Axe ਕੁਹਾੜਾ <i>kuhārā</i> .	Camp (of exercise) ਜਲਸਾ <i>jalsā</i> .
Bail (f) ਜਮਾਨਤ <i>jamānat</i> .	Cantonment (f) ਛੋਟੀ <i>chhotī</i> .
	Cannon (f) ਤੋਪ <i>top</i> .
	Cartridge ਕਾਰਤੂਸ <i>kārtūs</i> .

MILITARY WORDS—continued.

Cavalry ਰਸਾਲਾ *rasālā*.Cell ਕਾਂਜੀ ਹੋਦ *kāñjī haud*.Charge, or crime ਦੋਸ਼, *dosh* ਜੁਰਮ *juram*.Clasp (f) ਕੜੀ *kaṛī*.Cleaning rags (f) ਲੀਰ, *līr* ਟੱਲੀ *ṭallī*.Compensation (for dear-
ness of provisions (f) { ਮੈਂਘਾਈ,
mainghāī,
ਖਰਾਕੀ
kharrākī.Compensation, (for
any thing else) { ਭੱਤਾ *bhattā*.Corporal ਨੈਕ *naik*.Coward ਡਰਪੋਕ *darpok*.Decision ਫੈਸਲਾ *phaislā*.Dagger (f) ਕਟਾਰ *kaṭār*.Defence ਬਚਾ *bachā*.Defeat (f) ਹਾਰ *hār* ਸ਼ਕਸਤ *shakast*.Deserter ਭਗੋੜਾ *bhogaṛā*.Detachment ਦਸਤਾ *dastā*.Discharge (man) ਨਾਂ ਕਟਣਾ *nā kaṭṇā*.Discharge (gun) ਚਲਾਉਣਾ *chalanā*.Ditch (f) ਖਾਈ *khāī*.Enemy ਵੈਰੀ *vaīrī*.Enlist (to) ਭਰਤੀ ਕਰਨਾ *bharṭī karṇā*.Evidence (f) ਉਗਾਹੀ *ugāhī*.Fire (gun) ਚਲਾਉਣਾ *chalanā*.Flag ਝੰਡਾ *jhāṇḍā*, ਨਸ਼ਾਨ *nashān*.Flight (f) ਭਾਜੜ *bhājṛ*.Foot soldier ਪੈਦਲ *paidul*.Fort ਕਿਲਾ *kilā*.Fortification (f) ਕਿਲਾ ਬੰਦੀ *kilā baṇḍī*.Fringe of turban ਝਾਲਰ *jhālar*.Furlough (f) ਰਜਾ *rajā*.Garrison (f) ਕਿਲੇਦੀ ਫੌਜ *kile dī phauj*.Guard ਪੈਹਰਾ *paīhrā*.Guide ਸਰਦਾਰ *sardār*.Guilty ਦੋਸ਼ੀ *doshī*.Gun (f) ਬੰਦੂਕ *baṇḍūk*, ਬਦੂਕ *badūk*.Halting place ਮੁਕਾਮ *mukām*.Halt (to) ਮੁਕਾਮ ਕਰਨਾ *mukām karṇā*.Haversack ਝੋਲਾ *jhōlā*.Helmet (f) ਟੋਪੀ *topī*.Hostage, (f) ਢੱਕ *dhakk*.Imprisonment, (f) ਕੈਦ *kaid*.Indian articles
of war { ਲਸ਼ਕਰੀ *lashkarī*
ਆਈਨ *āīn*.Infantry (f) (British) { ਲਾਲ *lāl*
ਕੁੜਤੀ *kuṛṭī*Infantry (f) (Native) { ਕਾਲੀ *kālī*
ਪਲਟਣ *palṭan*Innocent ਬਦੋਸ *bados*.Inquiry (f) ਤਕੀਕਾਤ *takkāt*.Intrenchment ਮੋਰਚਾ *morchā*.Jail ਜੇਲਖਾਨਾ *jel kkānā*.

MILITARY WORDS—continued.

Javelin ਨੇਜਾ *nejā*.Kit ਅਸਬਾਬ *asbāb*.Knickerbockers ਤੰਬਾ *tanbā*.Knife (f) ਛੁਰੀ *chhurī*.Load (to) ਲਦਣਾ *ladnā*.Loop hole ਮੋਰੀ (f) *morī*.Ladder (f) ਪੌੜੀ *paurī*.Lance ਨੇਜਾ *nejā* ਬਰਛਾ *barchha*.Lead ਸਿੱਕਾ *sikkā*.Magazine (f) ਮੇਖਜੀਨ *mekhjīn*.March (to) ਕੂਚਕਰਨਾ *kūch karnā*.Medal (war) ਤਕਮਾ *takmā*.Measurement ਨਾਪ *nāp*.Mine (f) ਸੁਰੰਗ *surāṅg*.Muster (to) ਗਿਣਤੀ ਕਰਨੀ *gintī karnī*.

* Native officer } ਜਮਾਦਾਰ *jamādār*.
 (Lieutenant) }

Native officer (Captain) ਸੂਬੇਦਾਰ *sūbedār*.

Native Officer (Major) ਸੂਬੇਦਾਰ ਮੇਜਰ
sūbedār mejar.

Native Officer (Adjutant) ਅਜੀਟਨ
 ਜਮਾਦਾਰ
ajītan jamādār.

Oath (f) ਸੌਂਹ *sauṅh*.Pickaxe (f) ਗੇਂਤੀ *gentī*.Pistol ਪਿਸਤੌਲ, *pistol* ਤਮਾਚਾ *tamāchā*.Powder ਦਾਰੂ *dārū*.Prisoner ਕੈਦੀ *kaidī*.Punishment (f). ਸਜਾ *sajā*.Parade (f). ਪਰੇਟ, *pareṭ* ਕਵੈਦ *kawaiḍ*.Pay (f) ਤਲਬ *talab*.Pay Master ਬਖਸ਼ੀ *bakhshī*.Peace (f) ਸੁਲ੍ਹਾ *sulhā*.Pension (f) ਪਿਨਸ਼ਨ *pinshan* ਇੰਗਸ *ingas*.Pouch (f) ਖੀਸੀ *khīsī*.„ large (f) ਖਲੀਤੀ *khalītī*.Pouch ਤੋਸ਼ਦਾਨ *toshdān*.Quoit ਚਕਰ *ch kkar*.Rampart (f) ਸਫੀਲ, *saphīl* ਫਸੀਲ *phasīl*.Rank ਹੁੱਦਾ *huddā*.Range (f) ਚਾਂਦਮਾਰੀ *chāṅd māri*.Ration (f) ਰਸਦ *rasad*.Rebel ਫਸਾਦੀ *phasādī*.Recruit ਰੰਗਰੂਟ *raṅgrūt*.Regiment (f) ਪਲਟਨ *palṭan*.Riband ਫੀਤਾ *phītā*.

Sappers and } ਸਫਰਮੈਨਾ *sapharmainā*.
 miners (f) }

Sash ਜਾਲ *jāl*.

* In the Native Cavalry there are four grades ਜਮਾਦਾਰ, *jamādār*. ਰਸਾਈਦਾਰ, *rasāīdār*. ਰਸਾਲਦਾਰ, *rasāldār*. ਰਸਾਲਦਾਰ ਮੇਜਰ, *rasāldār mejar*. adjutant is called ਵਰਦੀ ਮੇਜਰ = *wardī mejar*.

MILITARY WORDS—continued.

Scabbard (f) ਮਿਆਨ *miān*.Sergeant (Infantry) ਹੌਲਦਾਰ *hauldār*.Sergeant (Cavalry) ਦਫੇਦਾਰ *dūphedār*.Sentence ਹੁਕਮ, *hukam* ਫਤਵਾ *phatwā*.Shield (f) ਢਾਲ *dhāl*.Soldier ਸਪਾਹੀ *saṇāhī*.Spear (f) ਬਰਛੀ *barchhī*.Sword (f) ਤਲਵਾਰ *talwār*.Target practice (f) ਚਾਂਦ ਮਾਰੀ *chāndmārī*.Tent ਤੰਬੂ *tanbū*.Transport (f) ਭਾਰਬਰਦਾਰੀ *bhār bardārī*.Troop ਤੁਰਪ *turap*.Turban { large ਸਾਫਾ *sāfā*,
(small (f) ਪੱਗ *pagg*.Uniform (f) ਬਰਦੀ *bardī*.Valley (f) ਘਾਟੀ *ghātī*.Victory (f) ਫਤੇ, ਜੈ *phate, jāi*.War (f) ਲੜਾਈ *larāī*.Wallet (f) ਖੁਰਜੀਨ *khurjīn*.Warn (to) ਜਤਾਓਣਾਂ *jatāunā*.Water-bottle ਲੋਟਾ *lotā*.Warrior ਸੂਰਮਾ *sūrmā*.Witness ਉਗਾਹ *ugāh*.

Civil Engineering Words.

Account ਲੇਖਾ *lekhā*.Account book (f) ਹਿਸਾਬ ਦੀ ਕਿਤਾਬ
hisāb dī kitāb.Adjust (to) ਠੀਕ ਕਰਨਾ *thīk karnā*.Advance } (f) ਅਗੇਤੀ ਤਲਬ *agetrī talab*.
of money }Agreement ਕਰਾਰ *karār*.Arch ਮਹਰਾਬ *mahrāb*.Axe (f) ਕੁਹਾੜੀ *kuhāṛī*.Badge (f) ਚਪੜਾਸ *chapṛās*.Bamboo ਵਾਂਸ *wāns*.Bamboo framed work on
which tiles or thatch } ਠਾਠ *thāth*.
are laid.Bank (of river) ਕੰਢਾ *kandhā*.Bar (a door bolt) (f) ਬਿਲੀ *billī*.Barrel ਪੀਪਾ *pīpā*.Basket (small) (f) ਟੋਕਰੀ *tokrī*.Basket (large) ਟੋਕਰਾ *tokrā*.

CIVIL ENGINEERING WORDS—continued.

Beam (f) ਕੜੀ <i>karī</i> .	Foundation (f) ਨੀਂਹ <i>nīnh</i> .
Bellows, (small) (f) ਧੌਂਕਨੀ <i>dhuṁkṇī</i> .	Glue (f) ਸੁਰੇਸ਼ <i>suresh</i> .
Blacksmith ਲੁਹਾਰ <i>luhār</i> .	Height (f) ਉਚਾਈ <i>uchāī</i> .
Bolt (f) ਚਿਟਕਣੀ <i>chitkṇī</i> .	Hinge ਕਬਜਾ <i>kaljā</i> .
Brick (f) ਇੱਟ <i>itt</i> .	Instrument ਹਥਿਆਰ <i>hathīār</i> .
Brick-bat ਰੋੜਾ <i>roṛā</i> .	Iron ਲੋਹਾ <i>lohā</i> .
Brick dust (f) ਸੁਰਖੀ <i>surkhī</i> .	Labourer ਮਜ਼ੂਰ <i>majūr</i> .
„ (sun dried) (f) ਕੱਚੀ ਇੱਟ <i>kachchī itt</i> .	Ladder (f) ਪੌੜੀ <i>paṛī</i> .
„ (half burnt) (f) ਪਿੱਲੀ ਇੱਟ <i>pillī itt</i> .	Level ਬਰਾਬਰ <i>brābar</i> .
„ (well burnt) (f) ਪੱਕੀ ਇੱਟ <i>pakkī itt</i> .	Lime ਚੂਨਾ <i>chūnā</i> .
Brick kiln ਆਵਾ <i>āwā</i> .	„ (quick) ਕੱਚਾ ਚੂਨਾ <i>kachchā chūnā</i> .
Bridge ਪੁਲ <i>puḷ</i> .	„ (slackened) ਬੁਝਿਆ ਹੋਇਆ ਚੂਨ <i>bujhiā hoīā chūn</i> .
Build (to) ਉਸਾਰਨਾ <i>usārṇā</i> ਬਨਾਉਣਾ <i>banāunā</i> .	Mallet (f) ਮੁੰਗਲੀ <i>muṅglī</i> .
Building (f) ਹਵੇਲੀ, <i>havelī</i> (m) ਮਕਾਨ <i>makān</i> .	Mat (f) ਸਫ, <i>saph</i> ਫੂੜੀ <i>phūṛī</i> .
Bungalow ਬੰਗਲਾ <i>baṅglā</i> .	Measure (to) ਨਾਪਣਾ, <i>nāpnā</i> ਮਿਣਨਾ <i>minṇā</i> .
Canal ਨਹਿਰ (f) <i>nahr</i> .	Mark ਲਿਸ਼ਾਨ <i>līshān</i> .
Carpenter ਤੁਖਾਣ <i>tukhāṇ</i> .	Plan ਨਕਸ਼ਾ <i>nakshā</i> .
Ceiling ਛਤ ਬੰਦੀ <i>chhat bandī</i> .	Plank ਤਖਤਾ <i>takhtā</i> .
Cement ਮਸਾਲਾ <i>masālā</i> .	Plinth (f) ਕੁਰਸੀ <i>kurṣī</i> .
Chain ਜੰਜੀਰ <i>janjīr</i> .	Pocket book ਖੀਸੇ ਦੀ ਕਤਾਬ <i>khīṣe dī kutāb</i> .
Door ਬੂਹਾ <i>būhā</i> .	Rafter (f) ਕੜੀ <i>karī</i> .
Door (frame) (f) ਚੁਕਾਠ <i>chukāṭh</i> .	Rammer ਦੁਰਮਟ <i>durmat</i> .
Earth-work ਮਿੱਟੀ ਦਾ ਕੰਮ <i>mittī dā kaṁm</i> .	Reservoir ਹੋਜ <i>hanj</i> .
Excavation (f) ਖੁਦਾਈ <i>khudāī</i> .	

CIVIL ENGINEERING WORDS—concluded.

Roof (f) ਛੱਤ <i>chhatt</i> .	Scaffold (f) ਮਚਾਨ <i>machān</i>
„ truss (f) ਕੈਂਚੀ <i>kainchī</i> .	Sketch ਨਕਸ਼ਾ <i>nakshā</i> ,
Room ਕਮਰਾ, <i>kamrā</i> (f) ਕੋਠੜੀ <i>kothṛī</i> .	Spear (f) ਬਰਛੀ <i>barchhī</i> .
Root up (to) ਉਖਾੜਨਾ <i>ukhāṛṇā</i>	Spike (f) ਮੋਖ <i>mekh</i> .
Rope ਰੱਸਾ, <i>rassā</i> (f) ਰੱਸੀ <i>rassī</i> .	Tapo ਫੀਤਾ <i>phītā</i> .
Sand (f) ਰੇਤ <i>ret</i> .	Tile ਖਪਰਾ <i>khaprā</i> .
Sand-paper ਰੇਗਮਾਲ <i>regmāl</i> .	Wall (f) ਕੰਧ <i>kaṇdh</i> .
Saw (f) ਆਰੀ <i>ārī</i> .	White-wash (f) ਕਲੀ <i>kālī</i> .
Screw ਪੇਚ <i>pech</i> .	Window (f) ਖਿੜਕੀ <i>khīṛkī</i> .

Medical.

PARTS OF BODY.

Ankle ਗਿੱਟਾ <i>gittā</i> .	Calf (f) ਪਿੱਲੀ <i>pillī</i> .
Arm (f) ਬਾਂਹ <i>bañh</i> .	Cheek (f) ਗੱਲੂ <i>gallāh</i> .
Armpit (f) ਕੱਛ <i>kachchh</i> .	Chest (f) ਛਾਤੀ <i>chhātī</i> .
Arm (upper) ਡੋਲਾ <i>dolā</i> .	Chin (f) ਠੋਡੀ <i>thodī</i> .
Back (f) ਪਿਠ <i>pith</i> .	Ear ਕਨ <i>kan</i> .
Back bone (f) ਕਮਰੋੜ <i>kamroṛ</i> .	Elbow (f) ਅੜਕ <i>arak</i> .
Beard (f) ਦਾੜ੍ਹੀ <i>dāṛṛī</i> .	Eye (f) ਅੱਖ <i>akkh</i> .
Belly ਢਿਡ <i>ḍiḍ</i> .	Eyeball ਡੋਲਾ <i>dolā</i> .
Blood ਲਹੂ <i>lahū</i> .	Eye brows (f) ਭਵਾਂ <i>bhavanā</i> .
Bone (f) ਹੱਡੀ <i>haḍḍī</i> .	Eye lashes (f) ਝਿਮਣੀਆਂ <i>jhimṇīān</i> .
Brain ਮਗਜ <i>maggj</i> .	Ears ਮੂੰਹ, <i>mūnh</i> ਚੋਹਰਾ <i>chela</i> .

MEDICAL—continued.

Finger (f) ਉਂਗਲੀ *uṅglī*do. (little) (f) ਚੀਚੀ *chīchī*.Flesh ਮਾਸ *mās*.Foot ਪੈਰ *pair*.Forehead ਮੱਥਾ *maththā*.Grinder (molar) (f) ਦਾੜ੍ਹ *dāṛh*.Gum ਮਸੂੜਾ *masūṛhā*.Hand ਹੱਥ *hathth*.Hair ਵਾਲ *wāl*.Head ਸਿਰ *sir*.Heart ਦਿਲ *dil*.Heel (f) ਅੱਡੀ *addī*.Hip ਫੁਲਾ *kūlā*.Joint ਜੋੜ *joṛ*.Kidney ਗੁਰਦਾ *gurdā*.Knee ਗੋਭਾ *goḍā*.Leg (f) ਲੱਤ *latt*.Lip ਹੋਠ *hoṭh*.Liver ਕਲੇਜਾ *kalejā*.Loin (m) ਲੱਕ, *lakk* (f) ਕਮਰ *kamar*.Lung ਫੇਫੜਾ *phephṛā*.Mouth ਮੂੰਹ *mūnh*.Moustaches (f) ਮੁੱਛਾਂ *muchhān*.Nail ਨੋਂਹ *naunh*.Navel (f) ਧੁੱਨੀ *dhunnī*.Neck (f) ਗਿੱਚੀ *gichhī* ਧੌਨ *dhaun*.Nose ਨੱਕ *nakk*.Nostril (f) ਨਾਸ *nas*.Palm (f) ਹਥ ਦੀ ਤਲੀ *hath dī talī*.Pulse (f) ਨਾੜੀ, *nāṛī* ਨਬਜ *nabaj*.Rib (f) ਪਸਲੀ *paslī*.Shoulder ਮੋਹਢਾ *mohḍhā*.Side (f) ਵੱਖੀ *wakhkhī*.Skull (f) ਖੋਪਰੀ *khoprī*.Sole (f) ਪੈਰ ਦੀ ਤਲੀ *pair dī talī*.Stomach ਮੋਹਦਾ *mehdā*.Teeth ਦੰਦ *dand*.Tendon (f) ਨਾੜ *nāṛ*.Thigh ਪੱਟ *paṭṭ*.Throat ਗਲਾ *galā* ਸੰਘ *saṅgh*.Thumb ਅੰਗੂਠਾ *aṅgūṭhā*.Toe (f) ਪੈਰ ਦੀ ਉਂਗਲੀ *pair dī uṅglī*.Tongue. (f) ਜੀਭ *jībḥ*.Wrist (f) ਬੀਣੀ *bīnī*.

Medicines.

Acacia Gum (f) ਕਿੱਕਰ ਦੀ ਗੂੰਦ *kikkar dī gūnd.*

Aconite ਮਿੱਠਾ ਤੇਲੀਆਂ *mitthā telīā.*

Aloes ਮੁਸੱਬਰ *musabbar.*

Assafœtida (f) ਹਿੰਗ *hing.*

Alum (f) ਫਟਕੜੀ *phatkarī.*

Ammonia Chloride ਨਸਾਦਰ *nasādar.*

Antimony ਸੁਰਮਾ *surmā.*

Areca nut (f) ਸੁਪਾਰੀ *supārī.*

Arsenic Alba ਚਿੱਟਾ ਸੰਖੀਆ *chittā saṅkhiā.*

Benzoin ਲੋਬਾਨ *lobān.*

Bitter apple. ਤੁੱਮਾ *tummā.*

Borax. ਸੁਹਾਗਾ *suhāgā.*

Calomel. ਰਸ ਕਪੂਰ *raskapūr.*

Camphor ਮੁਸ਼ਕ ਕਪੂਰ *mushak kapūr.*

Cannabis Indica ਗਾਂਜਾ *gānjā.*

Cardamum (f) ਲਾਚੀ *lāchī.*

Cloves ਲੌਂਗ *laung.*

Catachu ਕੱਥਾ *kaththā.*

Chalk (f) ਪਾਂਡੋ *pāṇḍo.*

Coriander (f) ਧਣੀਆਂ *dhanīān.*

Cucumber. ਖੀਰਾ *khīrā.*

Croton seed ਜਮਾਲਗੋਟਾ *jamāl gotā.*

Datura ਧਤੂਰਾ *dhatūrā.*

Fig (f) ਹਜੀਰ *hajīr.*

Fennel Fruit ਸੋਏ *soe.*

Honey (f) ਸ਼ਹਿਦ *shahid.*

Lemon ਨਿੰਬੂ *niṅbū.*

Lime ਚੂਨਾ *chūnā.*

Lime juice ਨਿੰਬੂ ਦਾ ਅਰਕ *niṅbū dā arak.*

Linseed (f) ਅਲਸੀ *alsī.*

Mace (f) ਜਲਵਤ੍ਰੀ *jalwatṛī.*

Mori or } ਤੂਤ ਬਦਾਨਾ *tūt badānā.*
Melbourny }

Mustard (f) ਰਾਈ *rāī.*

Musk (f) ਕਸਤੂਰੀ *kastūrī.*

Nux vomica ਕੁਚਲਾ *kuchlā.*

Nutmeg ਜੈਫਲ *jaiphāl.*

Poppy head ਪੋਸਤ *post.*

Prune ਅਲੂਬੁਖਾਰਾ *ālū bukhārā.*

Sarsaparilla ਉਸ਼ਬਾ *ushbā.*

Sulphur (f) ਗੰਧਕ *gandhak.*

Tamarind ਇੰਬਲੀ *iṅblī.*

Turpentine ਤਾਰਪੀਨ *tārpīn.*

Vinegar. ਸਿਰਕਾ *sirkā.*

Wax (f) ਮੋਮ *mom.*

Yolk of Egg (f) ਅੰਡੇ ਦੀ ਜਰਦੀ *āṇḍe dī jardī.)*

Diseases.

Abortion ਕੱਚਾ ਨਿਕਲਜਾਨਾ *kachchā nikal jānā.*

Abscess ਫੋੜਾ *phorā.*

Acne ਥਿੱਮ *thimm.*

Ache (f) ਪੀੜ *pīr.*

Ague ਕਾਂਬੇ ਦਾ ਤਪ *kāmbē dā tap*

Ascites ਜਲੌਧਰ *jalandhar.*

Blind ਅੱਨ੍ਹਾ *aṇṇhā.*

Bald ਗੰਜਾ *ganjā.*

Bubo (f) ਵੱਧ *wudhdh.*

Cataract ਮੋਤੀਆ ਬਿੰਦ *motīā bind.*

Catarrh ਜੁਖਾਮ *jukhām.*

Cut ਚੀਰ *chīr.*

Consumption ਤਪ ਦਿੱਕ *tap dikk.*

Cough (f) ਖੰਘ *kharṅgh.*

Cholera ਹੈਜਾ *haijā.*

Coma (f) ਬਿਹੋਸ਼ੀ *bihoshī.*

Deaf ਬੋਲਾ *bolā.*

Dumb ਗੁੰਗਾ *gunṅā.*

Diarrhoea ਦਸਤ *dast.*

Dysentery ਪੇਚਸ਼, *pechash* ਮਰੋੜ *maror*

Dyspepsia (f) ਬਦ ਹਜਮੀ *bad hajmī.*

Fever ਤਪ *tap.*

Fever (enteric) ਬਰੱਬਰ ਦਾ ਤਪ *barabbar dā tap.*

Gout ਗੰਠੀਆ *ganṭhīā.*

Gonorrhoea ਸੁਜਾਖ *sujākh.*

Headache (f) ਸਿਰਪੀੜ *sir pīr*

Heart disease (f) ਦਿਲ ਦੀ ਬਮਾਰੀ *dil dī bamārī.*

Hemiplegia ਅਧਰੰਗ *adhrang.*

Itch (f) ਖੁਰਕ *khurk.*

Leprosy ਕੋਹੜ *kohr.*

Lumbago (f) ਕਮਰ ਦੀ ਪੀੜ *kamr dī pīr.*

Lame ਲੰਝਾ *lanṅā.*

Liver complaint (f) ਕਲੇਜੇ ਦੀ ਪੀੜ *kaleje dī pīr.*

Onychia ਚੰਦਰਾ *chaṇḍrā.*

Piles (f) ਬਵਾਸੀਰ *bawāsīr.*

Prickly heat (f) ਪਿੱਤ *pitt.*

Pimple (f) ਫਿੰਮਣੀ *phimṇī.*

Rheumatism ਵਾਈ *wāī.*

Small-pox (f) ਮਾਤਾ *mātā.*

Spermatorrhoea ਮਣੀ ਝੜਨਾ *manī jharnā.*

Spermatote (sting) ਡੰਗ *ḍang*

Swelling (f) ਸੋਜ *soj.*

Wound ਜਖਮ, *jukham* ਘਾਓ *ghāo.*

Worm ਕੀੜਾ *kīṛā.*

Judicial Words.

Adjure, (to) ਸੋਹ ਦੇਣੀ *sauñh denī.*

Agreement (f) ਲਿਖਤ *likhat.*

Allowance ਭੱਤਾ *bhattā.*

Altercation ਝਗੜਾ *jhagṛā.*

Assault (f) ਮਾਰਕੁਟ *mār katṭ.*

Borrow (to) ਹੁਦਾਰ ਲੈਣਾ *hudār lainā.*

Bribe (f) ਵੱਢੀ *waddhī.*

Charge ਦੋਸ਼ *dosh.*

Claim ਦਾਵਾ *dāwā.*

Complaint (f) ਫਰਿਆਦ, *phriād.*

ਨਾਲਸ਼ *nālāsh.*

Court (f) ਕਚਹਰੀ *kachahrī.*

Criminal (f) ਫੌਜਦਾਰੀ *phaujdarī.*

Defence ਬਚਾ *bachā.*

Defendant ਮੁਦੈਲਾ *mudailā.*

Evidence (f) ਉਗਾਹੀ *ugāhī.*

Pleader ਵਕੀਲ *wakīl.*

Plunder (f) ਲੁੱਟ *luṭṭ.*

Prosecute (to) ਪਕੜ ਲੈਣਾ *pakṛṛ
lainā.*

Rigorous Imprisonment ਸਖਤ ਕੈਦ
sakhat kaid.

Fetters (f) ਬੇੜੀਆਂ *berīān.*

Fine ਜਰਮਾਨਾ, *jarmānā* ਡੱਨ *daṇṇ.*

Forgery (f) ਜਾਲਸਾਜੀ *jālsājī.*

Gambling ਜੁਆ *jūā.*

Handcuffs (f) ਹਥਕੜੀਆਂ *hathkayīān.*

Inquire into (to) ਵਿਚਾਰਕਰਨਾ *wichār
karṇā.*

Jury (f) ਪਚੈਤ *pachait.*

Justice ਨਿਆਂ *niān.*

Law ਕਨੂੰਨ *kanūn.*

Law suit ਮੁਕਦਮਾ *mukadmā.*

Mortgage (to) ਗਹਣੇ ਧਰਨਾ *gahne
dharṇā.*

Murder (to) ਖੂਨਕਰਨਾ *khūn karṇā.*

Oath (f) ਸੋਹ *sauñh.*

Ornament ਗਹਣਾ *gahnā.*

Perjury (f) ਝੂਠੀਸੋਹ *jhūṭhī sauñh.*

Petition ਅਰਜੀ *arjī.*

Robbery ਧਾੜਾ *dhārā.*

Thief ਚੋਰ *chor.*

Theft (f) ਚੋਰੀ *chorī.*

Witness ਉਗਾਹ *ugāh.*

Persian wheel.

ਹਰਟ, ਹਲਟ	<i>hart, halt</i>	persian wheel.	ਬੈੜ	<i>baiṛ</i>	water wheel.
ਢੋਲ	<i>ḍhol</i>	upper. „	ਮਾਲੂ	<i>mālḥ</i>	(f) rope.
ਚੁਹੱਕਲੀ	<i>chuhakkli</i>	(f) lower „	ਟਿੰਡ	<i>ṭind</i>	(f) earthen water pot.
ਤਕਲਾ	<i>tuklā</i>	axis of upper wheel.	ਨਸਾਰ	<i>nasār</i>	(f) wooden trough.
ਕਾਂਝਣ	<i>kāñjan</i>	crossbeam.	ਗਾਹਦੀ	<i>gāḥdī</i>	(f) driving seat.
ਕੁੱਤਾ	<i>kuttā</i>	stop-cock.	ਆਡ	<i>ād</i>	(f) water channel.
ਪੰਜਾਲੀ	<i>pañjālī</i>	(f) yoke.	ਪੁਰਾਣੀ	<i>purānī</i>	(f) driving whip.

Plough.

ਹੱਲ	<i>hall</i>	plough.	ਕੁੜ	<i>kuṛ</i>	body of plough
ਫਾਲਾ	<i>phālā</i>	colter of a plough.	ਸੁਹਾਗਾ	<i>suhāgā</i>	leveller.
ਪੰਜਾਲੀ	<i>pañjālī</i>	(f) yoke.	ਹੱਥਾ	<i>hathhā</i>	(m) } handle.
			ਹੱਥੀ	<i>hathhī</i>	

Land.

ਚਾਹੀ	<i>chāhī</i>	(f) land watered by well.	ਬੰਜਰ	<i>banjar</i>	barren or waste [land.
ਨਹਿਰੀ	<i>nahirī</i>	(f) land watered by canal.	ਰੋਹੀ	<i>rohī</i>	(f) sandy land.
ਬਰਾਨੀ	<i>barānī</i>	ਮਾਰੂ <i>mārū</i> (f) depend- [ing upon rain.	ਨੁਆਣ	<i>nuān</i>	low land.
ਬੇਟ	<i>bet</i>		ਰੜਾ	<i>raṛā</i>	level ground.
ਟਿੱਬਾ	<i>ṭibbā</i>	high land.	ਰੱਖ	<i>rakkh</i>	(f) land reserved [by Government
			ਬੀੜ	<i>bīṛ</i>	( ) y.

Agriculture.

ਹਾਲੀ	<i>hālī</i>	ploughman.
ਪੈਲੀ	<i>pailī</i>	(f) a field.
ਕਿਯਾਰਾ	<i>kiyārā</i>	a part of a field.
ਪੱਠੇ	<i>paṭhṭhē</i>	fodder.
ਮੁਸਲ	<i>mūsāl</i>	a stack of wheat chaff.
ਗਾਹੁਣਾ	<i>gāhunā</i>	to thresh.
ਤੂੜੀ	<i>tūrī</i>	(f) chaff.
ਪਿੜ	<i>pir</i>	a place where grain [is stacked up or threshing floor.
ਗਾਹੀ	<i>gāhī</i>	(f) threshing.
ਖੇਤ	<i>khet</i>	field.
ਬਿਆਈ	<i>biāī</i>	(f) sowing.
ਬੀਜਣਾ	<i>bījṇā</i>	to sow.
ਵਾਹੀ	<i>wāhī</i>	{ (f) The profession of cultivator, or plough- ing land.
ਵਹਾਈ	<i>vahāī</i>	(f) ploughing.
ਵਾਢੀ	<i>wāḍhī</i>	(f) cutting.
ਬੀ	<i>bī</i>	seed.
ਹੋਲਾਂ	<i>holān</i>	(f) roasted gram.
ਡੱਡੇ	<i>duḍḍe</i>	gram (with husk).
ਖੂਹ	<i>khūh</i>	well.
ਹਲਟ	<i>halṭ</i>	persian wheel.
ਗੱਨਾ	<i>ganṇā</i>	sugar cane.

ਟੀਂਡਾ	<i>ṭīṇḍā</i>	cotton bud.
ਸਿੱਟਾ	<i>sittā</i>	ear of wheat, &c.
ਛੱਲੀ	<i>chhullī</i>	(f) ear of Indian-corn.
ਵੱਟ	<i>waṭṭ</i>	(f) boundary of field.
ਮਣਾ	<i>manā</i>	a place of observa- tion.
ਭਰੀ	<i>bharī</i>	(f) a load of grass, &c.
ਪੁਲਾ	<i>pulā</i>	small load of grass &c.
ਫਸਲ	<i>ph asal</i>	(f) crop.
ਪੱਕਣਾ	<i>pakṇā</i>	to ripen.
ਵਢਣਾ	<i>wadhnā</i>	to reap.
ਗੁਡਿਹਾਲ	<i>guḍihāl</i>	a place where [sugar is made.
ਵੇਲਣਾ	<i>welṇā</i>	sugar mill.
ਖੋਰੀ	<i>chorī</i>	(f) dry leaves of sugar cane.
ਚੜਸ	<i>charas</i>	} leathern bucket for irrigation.
ਚੜਸਾ	<i>charṣā</i>	
ਸਿੰਜਣਾ	<i>sinjṇā</i>	to water,
ਖਾਤ	<i>khāt</i>	(f) manure.
ਜੋਗ	<i>jog</i>	(f) pair of bullocks.
ਭਿਆਲੀ	<i>bhiālī</i>	(f) partnership.
ਰੋਹ	<i>reh</i>	} ਪਾਉਣਾ <i>pāuṇā</i> , to manure.
ਖਾਤ	<i>khāt</i>	
ਮਾਲੂ	<i>mālū</i>	(f) rope of persian wheel
ਟਿੰਡ	<i>ṭiṇḍ</i>	(f) earthen net

AGRICULTURE—concluded.

ਹਿੱਸਾ	<i>hishā</i>	part.	ਫਲਾ	<i>phalā</i>	a square wooden [frame slightly loaded.
ਬਿਗਾਹ	<i>bigāh</i>	120 feet square.			
ਵਾਰੀ	<i>wārī</i>	(f) turn.	ਮੇਹੜ	<i>mehar</i>	{ the oxen of a threshing floor ; the rope by which the line of oxen treading out the corn are tied.
ਜੋਣਾ	<i>jonā</i>	to yoke.	ਸੈਂਡ	<i>saind</i>	a mixture of wheat [and chaff, &c.
ਸੇਪੀ	<i>sepī</i>	{ a kind of servant who does not get monthly wages but gets so much on cutting the crops and so much on births, marriages, &c.	ਖਲਵਾੜਾ	<i>khulvārā</i>	a stock of grain
ਕਿਆਰਾ	<i>kiārā</i>	part of a field.	ਮੁਸਲ	<i>musal</i>	stack of chaff.
ਕਿਆਰਾ	<i>kiārā</i>	{ to conduct water from one part of a field to another.	ਨਾੜ	<i>nār</i>	(f) wheat straw.
ਮੋੜਨਾ	<i>moṛṇā</i>		ਬੋਕਾ	<i>bokā</i>	leathern bucket

Cookery.

ਦੇਚਕਾ	<i>dechkā</i>	a brass cooking [vessel.	ਭਬਕਾ	<i>bhabkā</i>	a small metal drinking glass.
ਤਵਾ	<i>tawā</i>	an iron pan for [cooking bread.	ਤਾਸੀ	<i>tāsi</i>	(f) small metal dish
ਕੜਾਹੀ	<i>kaṛāhī</i>	(f) a frying pan.	ਦੇਚਕੀ	<i>dechki</i>	(f) a small brass cooking vessel
ਕੜਛੀ	<i>kaṛchhī</i>	(f) cooking spoon.	ਗਾਗਰ	<i>gāgar</i>	(f) a large brass [pitcher.
ਭਾਂਡੇ	<i>bhāṇḍe</i>	cooking pots.	ਗਲਾਸ	<i>galās</i>	(f) tumbler.
ਥਾਲੀ	<i>thālī</i>	(f) a small brass [or metal dish.	ਘੜਾ	<i>gharā</i>	an earthen-pitcher
ਛੱਨਾ	<i>chhanṇā</i>	a metal drinking [cup.	ਚੁਲ੍ਹਾ	<i>chulhā</i>	fire-place.
ਢੱਕਣ	<i>dhakkan</i>	(f) a cover.	ਲੋਹ	<i>loh</i>	(f) a large pan used [for cooking bread.
ਕੌਲ	<i>kaul</i>	a small metal drinking cup.	ਥਾਲੀ	<i>thālī</i>	(f) a metal plate.
			ਚੁਮਟਾ	<i>chumṭā</i>	(m) tongs.

Punjabi Instruments.

ਖਾ	charkhā	spinning wheel.	ਦੌਰੀ	daurī	} (f) a small earthen [or stone mortar.
ਲਣਾ	walnā	sugar mill.	ਕੂੰਡੀ	kūṇḍī	
ਖਲੀ	ukhlī	(f) mortar.	ਘੋਟਣਾ	ghoṭṇā	} a small wooden pestle.
ਖੀ	chakkī	(f) a corn mill.	ਡੰਡਾ	ḍaṇḍā	
ਗਰੀ	buhārī	ਬੋਕਰ bankar (f) a brush.	ਚਾਟੀ	chāṭī	(f) a large earthen [vessel.
ਜ	chhajj	a winnowing instrument.	ਮਧਾਲੀ	mudhānī	(f) churning staff.
			ਤਕੜੀ	takṛī	(f) scale.

Some Important words referring to milk.

ਧ	dudh	milk.	ਮੱਖਣ,	makhkhan	} butter.
ਧ ਕਾੜ੍ਹਨਾ	dudh kāṛhṇā	to boil milk.	ਮਖਣੀ	makhnī	
ਧ ਕਢਣਾ	dhār kadhnā	to milk.	ਅਧਰਿੜਕਿਆ	adhriṛkiā	half churn d.
ਹੀਂ	dahīn	(f) curd.	ਪਨੀਰ	panīr	cheese.
ਹੀਂ ਜਮਾਉਣਾ	dahīn jamāunā	to curd.	ਮਲਾਈ	malāī	(f) cream.
ਹੀਂ ਰਿੜਕਣਾ	dahīn riṛknā	to churn.	ਮਧਾਨੀ	madhānī	(f) a churn.
ਲੱਸੀ, lassi	ਛਾਹ chhāh	(f) butter milk.	ਰਿੜਕਣਾ	riṛknā	to churn.

Winter Crops.

ਹਾੜੀ	<i>hārī</i>	(f) winter crops.	ਬੇਰੜਾ	<i>berṛā</i>	gram and wheat mixed
ਛੋਲੇ	<i>chhole</i>	gram.	ਸੇਂਜੀ	<i>senjī</i>	(f) kind of grass.
ਕਾਬਲੀ ਛੋਲੇ	<i>kāblī chhole</i>	white gram.	ਖਰਬੂਜਾ	<i>kharbujā</i>	melon.
ਕਣਕ	<i>kanak</i>	(f) wheat.	ਹਦਵਾਨਾ	<i>ladwāṇā</i> ,	water melon.
ਜੌਂ	<i>jaun</i>	barley.	ਗੰਡਾ, <i>garḍā</i> .	} onion.	
ਸਰੋਂ	<i>saron</i>	(f) oil seed.	ਰੁੱਪਾ <i>ruppā</i> .		
			ਬਤਾਉਂ	<i>batāūn</i>	brinjals.

Note :—There are two Crops in the Punjab, one is ਹਾੜੀ hārī, being cut about the month of ਹਾੜ hār, and the second is ਸੋਣੀ saunī, sown in the month of ਸੋਣ.

Summer Crops.

ਸੈਣੀ	<i>saunī</i>	(f) summer crops	ਗੱਨਾ	<i>gaṇṇā</i>	sugar cane.
ਜੁਆਰ	<i>juār</i>	(f) Indian-corn.	ਮੂਲੀ	<i>mūlī</i>	(f) radish.
ਚਰੀ	<i>charī</i>	(f) millet.	ਗਾਜਰ	<i>gājar</i>	(f) carrot.
ਮੋਠ	<i>moṭh</i>	} a kind of dal.	ਗੋਂਗਲੂ	<i>goṅglū</i>	turnip.
ਮਾਂਹ	<i>mānh</i>		ਬਾਜਰਾ	<i>bājrā</i>	a kind of grain
ਕਪਾਹ	<i>kapāh</i>	(f) cotton.	ਝੋਨਾ	<i>jhoṇā</i>	paddy.
ਕਮਾਦ	<i>kamād</i>	sugar cane (field)			

Cattle.

ਵੱਗ	<i>wagg</i>	a herd of cattle.	ਲੇਲਾ	<i>lelā</i>	lamb.
ਇੱਜੜ	<i>ijjar</i>	a flock of goats and [sheep.	ਪਠੋਰਾ	<i>paṭhorā</i>	a kid.
ਡੰਗਰ	<i>ḍaṅgar</i>	cattle.	ਮਹੀਂ, <i>mahīn</i> . ਮੰਝ	<i>mañjh</i> , (f) female buffa	
ਢੱਗਾ	<i>ḍhaggā</i>	bullock.	ਕੱਟਾ	<i>kattā</i>	a young buffa
ਪਸ਼ੂ	<i>pasū</i>	beast.	ਕੱਟੀ, <i>kattī</i> . ਝੋਟੀ	<i>jhoṭī</i> , (f) female do.	
ਝੋਟਾ, <i>jhoṭā</i> . ਮਹਿਅਾਂ	<i>mahiān</i>	male [buffalo.	ਬੋਲਦ, <i>bould</i> ਬਲਦ	<i>bald</i> , an ox.	
ਵਛਾ	<i>wachhā</i>	a young calf.	ਸਾਨੂ	<i>sāṇh</i> , bull kept for breedin	
ਗਾਂ, <i>gān</i> . ਗਊ	<i>gāū</i>	(f) cow.	ਜਾਲੀ	<i>jālī</i>	a shepherd.
ਲਵੇਰੀ	<i>lawerī</i>	(f) milch cow.	ਵਾਗੀ	<i>wāgī</i>	a cowherd.
ਭੇਡ	<i>bhed</i>	(f) sheep.	ਊਠ	<i>ūṭh</i>	camel.
			ਡਾਚੀ	<i>ḍāchī</i>	female camel
			ਖੁਰਲੀ	<i>khurlī</i>	manger.
			ਖੋਤਾ	<i>khotā</i>	an ass.

PART II

LESSON I.

NOUNS.

Masculine.			Feminine		
ਮੁਖ	manukh	man.	ਤੀਮੀ	timī	woman.
ਪਿਤਾ	pio	father.	ਮਾਂ	mān	mother.
ਭਰਾ	bharā	brother.	ਭੈਣ	bhaiṇ	sister.
ਭਰੂ	gabhrū	husband.	ਵਹੁਟੀ	wahuṭī	wife.
ਚਾਚਾ	chāchā.	uncle.	ਚਾਚੀ	chāchī	aunt.
ਮੁੰਡਾ	munḍā	boy.	ਕੁੜੀ	kuṛī	girl.
ਪੁੱਤ੍ਰ	puttr	son.	ਧੀ	dhī	daughter.
ਭਾਤੀਜਾ	bhatījā	nephew.	ਭਾਤੀਜੀ	bhattījī	niece.

ADJECTIVES.

ਹੱਠਾ	sohnā	handsome.	ਕੋੜਾ	kojhā	ugly.
ਉੱਚਾ	uchchā	high.	ਨੀਵਾਂ	nīwān	low.
ਠਾਣਾ	kānā	one-eyed.	ਅੱਠਾਂ	aṭṭhān	blind.
ਗੰਗ	taṅg	tight.	ਢਿੱਲਾ	ḍhillā	loose.

VERBS.

ਆਉਣਾ	āunā	to come.	ਜਾਨਾ	jānā	to go.
ਠਿਠਾਨਾ	baithnā	to sit.	ਖੜਾ ਹੋਣਾ	kharā hoṇā,	to stand.
ਪੜ੍ਹਨਾ	parhnā	to read.	ਲਿਖਨਾ	likhnā	to write.
ਲੈਣਾ	lainā	to take.	ਦੇਣਾ	denā	to give.

Examples.

ਮੁਖ ਆਉਂਦਾ ਹੈ

manukh āundā hai, The man comes.

ਮੁੰਡਾ ਪੜ੍ਹਦਾ ਸੀ

munḍā parhdā sī, The boy was reading.

ਓਹ ਕੁੜੀ ਸੋਹਨੀ ਹੈ

oh kūrī sohṇī hai, That girl is handsome.

ਮੇਰਾ ਪਿਉ ਅੱਨ੍ਹਾਂ ਮਨੁੱਖ ਸੀ

*merā pio aṇṇhān manukh sī, My father was a
blind man.*

ਉਸਦਾ ਗਭਰੂ ਲਿਖਦਾ ਸੀ

usdā gabhrū likhdā sī, Her husband was writing.

ਮੇਰੀ ਵਹੁਟੀ ਨਿਆਣੀ ਤੀਮੀ ਹੈ

*merī wahuṭī niāṇī tīmī hai, My wife is an ignorant
woman.*

ਉਸਦੀ ਧੀ ਦੌੜਦੀ ਹੈ

usdī dhī daurdī hai, His daughter is running.

ਤੁਹਾਡਾ ਚਾਚਾ ਸਿਆਨਾ ਮਨੁੱਖ ਹੈ

*tuhāḍā chāchā siānā munukh hai,
Your uncle is a wise man.*

Translate into Punjābī.

That boy is my son. She is my sister's daughter. That woman is very ugly.
His uncle will come to-morrow. That girl was handsome. He is reading my book.
His niece will sit here. My mother is one-eyed.

Note.—For English words not given, please see English Punjābī Vocabulary, new edition
and for Punjābī words see the Vocabulary at the end.

Translate into English.

ਉਸਦਾ ਪੁਤ੍ਰ ਲਾਹੌਰ ਨੂੰ ਗਿਆ ਹੈ। ਓਹ ਮੁੰਡਾ ਜੁਆਨ ਹੈ। ਮੇਰਾ ਪਿਓ ਕੱਲ ਦਿੱਲੀ
ਨੂੰ ਜਾਵੇਗਾ। ਸਾਡਾ ਚਾਚਾ ਕਲ ਲਾਹੌਰੋਂ ਆਵੇਗਾ। ਜਦ ਮੈਂ ਉਥੇ ਗਿਆ ਤੀਮੀ ਲਿਖਦੀ
ਸੀ। ਤੇਰੀ ਚਾਚੀ ਸਿਆਨੀ ਤੀਮੀ ਹੈ। ਮੇਰਾ ਭਤੀਜਾ ਪੋਥੀ ਦੇਂਦਾ ਹੈ॥ ਉਸਦਾ ਪਿਉ
ਬੁਢਾ ਮਨੁੱਖ ਹੈ॥

LESSON II.

NOUNS

Masculine

ਘੋੜਾ	<i>ghorā</i>	a horse.
ਖਚਰਾ	<i>khachrā</i>	a mule

Feminine.

ਘੋੜੀ	<i>ghorī</i>	
ਖੱਚਰ	<i>khachchar</i>	a mule. (fem.)

ਬੈਲ	<i>bail</i>	an ox.
ਕੁੱਤਾ	<i>kuttā</i>	a dog.
ਟੱਟੂ	<i>tuttū</i>	a pony.
ਹਾਥੀ	<i>hāthī</i>	an elephant.
ਊਠ	<i>ūth</i>	a camel.
ਖੋਤਾ	<i>khotā</i>	donkey.

ਗਊ	<i>gaū</i>	cow.
ਕੁੱਤੀ	<i>kutti</i>	bitch.
ਬਕਰੀ	<i>bakrī</i>	she goat.
ਬਿੱਲੀ	<i>billī</i>	cat.
ਸਾਂਢਨੀ	<i>sāṇḍhṇī</i>	dromedary.
ਭੇਡ	<i>bhed</i>	sheep.

ADJECTIVES.

ਸੱਧਾ	<i>sidhḍhā</i>	straight.
ਗੁੰਗਾ	<i>guṅgā</i>	dumb.
ਚੁਸਤ	<i>chust</i>	active.
ਲੰਮਾ	<i>lanmā</i>	long.

ਵਿੰਗਾ	<i>wingā</i>	crooked.
ਬੋਲਾ	<i>bolā</i>	deaf.
ਜਿੱਲ੍ਹਾ	<i>jillhā</i>	slow.
ਮਧਰਾ	<i>mudhrā</i>	short.

VERBS.

ਸੌਣਾ	<i>saunā</i>	to sleep.
ਮਰਨਾ	<i>marṇā</i>	to die.
ਖਾਨਾ	<i>khāṇā</i>	to eat.
ਲੇਟਣਾ	<i>leṭnā</i>	to lie down,

ਜਾਗਨਾ	<i>jāgnā</i>	to be awake.
ਜੀਉਨਾ	<i>jīunā</i>	to live.
ਪੀਨਾ	<i>pīnā</i>	to drink.
ਉਠਨਾ	<i>uṭhṇā</i>	to get up.

Examples.

ਮੇਰਾ ਘੋੜਾ ਚੰਗਾ ਹੈ *merā ghorā chaṅgā hai,* My horse is a good one.

ਉਹ ਕੁੱਤਾ ਭੌਂਕਦਾ ਹੈ *oh kuttā bhaunkdā hai,* That dog is barking.

ਵੱਡਾ ਲੇਟੇਗਾ *wachchā leṭegā* The calf will lie down.

ਸਾਰੀਆਂ ਭੇਡਾਂ ਕਾਲੀਆਂ ਹਨ *sārīān bhedān kālīān haṇ,* All the sheep are black

ਉਸਦਾ ਬੈਲ ਮਾਂਦਾ ਹੈ *usdā bail māndā hai,* His ox is sick.

ਤੁਹਾਡੀ ਖੱਚਰ ਬਹੁਤ ਮੱਠੀ ਹੈ *tuhādī khachchar bahut maṭhṭhī hai,* Your mule is very slow.

ਮੇਰੀ ਗਊ ਛੇਤੀ ਆਵੇਗੀ ।

meri gaū chhetī āwēgī, My cow will come soon.

ਸਾਂਢਨੀ ਵੱਡੀ ਤੇਜ ਦੌੜਦੀ ਹੈ ॥

sāṇḍhī waddī tej daurḍī hai, The dromedary runs very fast.

Translate into Punjabi.

That boy is striking the goat. Is that mule blind? The elephant is a large animal. That girl is very active. Her husband was young and she was old. That old man is deaf and dumb. The pony is drinking water. That bitch is blind.

Translate into English

ਮੇਰਾ ਘੋੜਾ ਚਲਾਕ ਹੈ । ਤੁਸਾਡੀ ਖੱਚਰ ਮੱਠੀ ਹੈ । ਸਾਡੇ ਤਿਨ ਬੈਲ ਮਰ ਗਏ ।
ਓਹ ਬੁਢਾ ਬੈਲ ਜੀਉਂਦਾ ਹੈ । ਕੱਲ ਤਿਨ ਭੇਡਾਂ ਆਉਣ ਗੀਆਂ । ਇਹ ਬਕਰੀ
ਕਾਣੀ ਹੈ ਕਿ ਅਨ੍ਹੀ । ਖੋਤਾ ਲੇਟਦਾ ਹੈ । ਓਹ ਕੁੜੀ ਕੋੜੀ ਹੈ ।

LESSON III.

NOUNS.

Masculine.

ਦੀਵਾ	<i>dīwā</i>	lamp.
ਕਾਗਤ	<i>kāgat</i>	paper.
ਲਫਾਫਾ	<i>laphāphā</i>	envelope.
ਸ਼ਾਹੀ ਚੁਸ	<i>shāhī chūs</i>	blotting paper.
ਕਾਚੂ	<i>kāchū</i>	knife.
ਕਲਮਦਾਨ	<i>kalamdān</i>	pen box.
ਸੰਦੂਕ	<i>sandūk</i>	box.
ਜੰਦਰਾ	<i>jaṇḍrā</i>	lock.

Feminine.

ਵੱਟੀ	<i>waṭṭī</i>	wick.
ਲਿਖਣ	<i>likhan</i>	pen.
ਪੋਥੀ	<i>pothī</i>	book.
ਮੇਜ	<i>mej</i>	table.
ਸ਼ਾਈ	<i>shāī</i>	ink.
ਦੁਆਤ	<i>duāt</i>	inkstand.
ਮੋਹਰ	<i>mohar</i>	seal.
ਕੁੰਜੀ	<i>kuñjī</i>	key.

ADJECTIVES.

ਚੰਗਾ	<i>chaṅgā</i>	good
ਵੱਡਾ	<i>waddā</i>	big.
ਅੜਖਾ	<i>aṛkhā</i>	difficult.
ਸਾਫ਼	<i>sāph</i>	clean.

ਮੰਦਾ, ਬੁਰਾ	<i>maṇḍā, burā</i>	bad.
ਛੋਟਾ	<i>chhotā</i>	little.
ਸੌਖਾ	<i>saukhā</i>	easy.
ਮੈਲਾ	<i>mailā</i>	dirty.

VERBS.

ਬਨ੍ਹਨਾ	<i>banhṇā</i>	to fasten.	ਢਿੱਲਾ ਕਰਨਾ	<i>dhillā karṇā</i> , to loose.
ਲਭਨਾ	<i>labhṇā</i>	to find.	ਗੁਆਉਨਾ	<i>guāuṇā</i> to lose.
ਉੱਚਾ ਕਰਨਾ	<i>uchchā karṇā</i>	to raise.	ਨੀਵਾਂ ਕਰਨਾ	<i>nīwān karṇā</i> to lower.
ਸੋਚਨਾ	<i>sochṇā</i>	to think	ਵੇਖਨਾ	<i>wekhṇā</i> . to see.

Examples.

ਤੂੰ ਥੋੜਾ ਜਿਹਾ ਸ਼ਾਹੀ ਚੁਸ ਦਾ ਟੁਕੜਾ ਲਿਆਵੇਂਗਾ *tūn thūrā jihā shāhī chas dā*
tukṛā liyāwenjā, Will you bring a piece of blotting paper ?

ਜੰਦਰਾ ਮਾਰਕੇ ਕੁੰਜੀ ਮੈਂਨੂੰ ਦੇਹ *janḍrā mār ke kunjī mainūn deh*, Lock it up and
 give me the key.

ਦੁਵਾਤ ਵਿਚ ਕੁਝ ਸ਼ਾਹੀ ਪਾ *duwāt wich kujjh shāhī pā* Put some ink in the
 inkstand.

ਮੈਂ ਕਾਚੂ ਨਾਲ ਲਿਖਣ ਘੜੀ *main kāchū nāl likhan gharī*, I sharpened the pen
 with a penknife.

ਓਹ ਵੱਡਾ ਚੰਗਾ ਕੁੱਤਾ ਹੈ *oh waddā chaṅgā kuttā hai*, That is a very good dog.

ਮੇਰੀ ਮੋਹਰ ਕਿੱਥੇ ਹੈ *merī mohar kiththē hai*, Where is my seal ?

Translate into Punjabi.

Where is the key of that box ? Where is that big lock ? My son wants a seal.
 Give him one book. Is that inkstand clean ? The wick of that lamp is very bad.
 Lower the box on the table. It is easy to raise the lid of that box.

Translate into English

ਇਸ ਦੀਵੇ ਦਾ ਚਾਨਨਾ ਚੰਗਾ ਹੈ। ਉਹ ਪੋਥੀ ਪਹਿਲੀ ਨਾਲੋਂ ਔਖੀ ਹੈ। ਮੇਰੀ ਲਿਖਣ
 ਟੁੱਟ ਗਈ ਹੈ। ਮੈਂ ਸਾਰੇ ਕਾਗਤ ਮੇਜ ਤੇ ਰਖ ਦੇਵਾਂਗਾ। ਤੇਰਾ ਪੁਤ੍ਰ ਕੇੜੀ ਪੋਥੀ
 ਪੜ੍ਹਦਾ ਹੈ। ਕਪੜੇ ਸੰਦੂਕ ਵਿਚ ਪਾਕੇ ਜੰਦਰਾ ਮਾਰ ਦੇ। ਕੁੰਜੀ ਖਰਾਬ ਹੋ ਗਈ ਹੈ।
 ਮੇਰਾ ਜੁਆਈ ਅੰਦਰ ਸੁਤਾ ਪਿਆ ਹੈ।

LESSON IV.

NOUNS.

	Masculine.			Feminine.	
ਸਪਾਹੀ	<i>sapāhī</i>	soldier.	ਤੋਪ	<i>top</i>	cannon.
ਰਸਾਲਾ	<i>rasālā</i>	cavalry.	ਕਾਠੀ	<i>kāṭhī</i>	saddle.
ਨੇਜਾ	<i>nejā</i>	lance.	ਸੰਗੀਨ	<i>saṅgīn</i>	bayonet.
ਤੋਪਖਾਨਾ	<i>topkhānā</i>	artillery.	ਕਾਲੀ ਪਲਟਨ	<i>kālī palṭan</i>	Native Infantry.
ਹਥਿਆਰ	<i>hathiār</i>	weapon.	ਲਾਲ ਕੁੜਤੀ	<i>lāl kurtī</i>	British Infantry.
ਭੂਰਾ	<i>bhūrā</i>	blanket.	ਲਗਾਮ	<i>lagām</i>	bridle.
ਤੋਬਰਾ	<i>tobrā</i>	nosebag.	ਬਦੂਕ	<i>badūk</i>	gun.
ਕਿਲਾ	<i>kilā</i>	fort.	ਤਲਵਾਰ	<i>talwār</i>	sword.

ADJECTIVES.

ਚਮਕਦਾ	<i>chamkadā</i>	bright.	ਜੰਗਾਲੀ	<i>jaṅgālī</i>	rusty.
ਖਾਲੀ	<i>khālī</i>	empty.	ਭਰਿਆ ਹੋਇਆ	<i>bhariā hoiā</i>	full.
ਨਵਾਂ	<i>nawān</i>	new.	ਪੁਰਾਨਾ	<i>purānā</i>	old.
ਜੋਰ ਨਾਲ	<i>jor nāl</i>	firmly.	ਢਿੱਲਾ ਢਿੱਲਾ	<i>ḍhillā ḍhillā</i>	loosely.

VERBS.

ਭਰਨਾ	<i>bharṇā</i>	to load (gun.)	ਚਲਾਉਨਾ	<i>chalāunā</i>	to fire.
ਫੜਨਾ	<i>pharṇā</i>	to hold.	ਪਹੁੰਚਨਾ	<i>pahunchṇā</i>	to arrive.
ਰਖਨਾ	<i>rakhṇā</i>	to put.	ਕਮਾਨ ਕਰਨਾ	<i>kamān karṇā</i>	to command.
ਖਿੱਚਨਾ	<i>khichchṇā</i>	to draw.	ਖੁਆਉਨਾ	<i>khuāunā</i>	to feed.

Examples.

ਇਹ ਨਵਾਂ ਭੂਰਾ ਕਾਠੀ ਦੇ ਲਈ ਲੈ ॥ *ih nawān bhūrā kāṭhī de lai lai*, Here is a new blanket for the saddle.

ਉਹ ਤਲਵਾਰ ਪੁਰਾਨਾ ਹਥਿਆਰ ਹੈ *oh talwār purānā hathiār hai*, That sword is an old weapon.

ਤੋਪ ਕਦ ਕਿਲੇ ਤੇ ਪਹੁੰਚੇਗੀ । *top kad kile te pahunchegī,* When will the cannon arrive at the fort ?

ਲਾਲ ਕੁੜਤੀ ਅਜ ਆਈ ਹੈ । *lāl kurtī aj āī hai,* The British Infantry arrived to-day.

ਆਪਨਾ ਬਦੂਕ ਭਰਕੇ ਚਲਾ *āpnē budūk bhar ke chalā,* Load your gun and fire it.

ਪੁਰਾਨਾ ਤੋਬਰਾ ਖਾਲੀ ਜਾਂ ਭਰਿਆ ਹੋਇਆ ਹੈ । *purānā tobrā khālī jān bhariā hoīā hai* Is the old nosebag empty or full ?

ਸਪਾਹੀਆਂ ਨੇ ਆਪਨੇ ਨੇਜੇ ਘੁਟਕੇ ਫੜੇ ॥ *espāhīān ne āpnē nejē ghuṭkē pharē,* The men held their lances firmly.

Translate into Punjābī.

Who commands the native infantry regiment in Umballa ? Where are the artillery barracks ? They will fire a cannon to-day. The infantry have guns, and the cavalry lances. Draw sword. That soldier's sword is very rusty. Put the saddle and bridle on a blanket. When will the artillery arrive at the fort.

Translate into English.

ਇਹ ਜੰਗਾਲੀ ਬਦੂਕ ਕਿਸਦੀ ਹੈ । ਉਸ ਤੋਬਰੇ ਵਿਚ ਕਿਨਾ ਦਾਨਾ ਸੀ । ਤੋਪਖਾਨਾ ਕਦ ਤਕ ਕਿਲੇ ਵਿਚ ਰਹੇਗਾ । ਪੁਰਾਨਾ ਭੂਰਾ ਤੂੰ ਲੈ ਤੇ ਨਵਾਂ ਮੈਨੂੰ ਦੇਹ । ਰਸਾਲੇ ਵਾਲੇ ਹੁਣ ਕਿੱਥੇ ਹਨ । ਮੇਰੀ ਸੰਗੀਨ ਅਜ ਮੈਲੀ ਹੈ ਇਸ ਕਰਕੇ ਮੈਂ ਸਾਫ਼ ਕਰਕੇ ਜਾਵਾਂਗਾ । ਟੱਟੂ ਨੂੰ ਦਾਨਾ ਖੁਆਕੇ ਖੱਚਰ ਨੂੰ ਲਿਆ । ਸਾਡੀ ਘੋੜੀ ਵੱਡੀ ਲਮੀ ਹੈ ।

LESSON V.

NOUNS.

Masculine.			Feminine.		
ਦਫਤਰ	<i>daphtar</i>	office.	ਨੌਕਰੀ	<i>naukrī</i>	duty.
ਦਰਾਬੀ	<i>darābī</i>	driver.	ਕੰਪਨੀ	<i>kaṁpañī</i>	company.
ਨੁਕਤਾ	<i>nuktā</i>	head collar.	ਲੈਨ	<i>lain</i>	li--
ਗੁਦਾਮ	<i>gudām</i>	godown.	ਫੌਜ	<i>phauj</i>	army.

Masculine.

Feminine

ਦਾਨਾ	dānā	gram.
ਅਫਸਰ	aphsar	officer.
ਅਸਤਬਲ	astabal	stable.
ਘੰਟਾ	ghaintā	hour.

ਲੜਾਈ	larāt	battle.
ਸਿੰਗੀਨ	sangīn	bayonet.
ਹਾਰ	hār	defeat.
ਜਿੱਤ	jitt	victory.

ADJECTIVES.

ਸ਼ਰਾਬੀ	sharābī	drunk.
ਸੁਰੰਗ	suraṅg	chestnut (horse)
ਹਰ ਇੱਕ	har ikk	each.
ਸਚ ਮੁਚ	sach much	surely

ਸੁੱਤਾ ਹੋਇਆ	sutā hoīā	asleep
ਸਭ ਤੇ ਚੰਗਾ	sabh te chāṅgā	best.
ਤਾਜ਼ਾ	tājā	fresh.
ਭੁੱਜਾ ਹੋਇਆ	bhujjā hoīā	parched.

VERBS.

ਦੋਸ਼ ਲਗਨਾ	dosh lagṇā,	to be charged.
ਲੈਣਾ	lainā	to take.
ਲਭਨਾ	labṇā	to be found.
ਬਾਹਰ ਨਿਕਲਨਾ	bāhar nikalṇā,	to get out

ਮੁਲ ਭਰਨਾ	mul bharnā	to pay for.
ਮਾਲਸ ਕਰਨਾ	mālīsh karṇā,	to groom.
ਵੇਖਨਾ	wekhṇā	to inspect.
ਕਵੇਦ ਕਰਨਾ	kawaid karṇā,	to parade.

Examples.

ਉਸ ਤਬੇਲੇ ਵਿੱਚ ਕਿੱਨੇ ਘੋੜੇ ਹਨ *us tabele wichh kiṇṇe ghore haṇ,* How many horses are there in that stable ?

ਕਲ ਉਹ ਨੌਕਰੀ ਤੇ ਸ਼ਰਾਬੀ ਸੀ *kal oh naukri te sharābī sī,* Yesterday he was drunk whilst on duty.

ਹਰ ਇਕ ਘੋੜੇ ਨੂੰ ਨੁਕਤਾ ਲਾ *har ik ghore ṇūṇ nuktā lā,* Put a head collar on each horse.

ਉਹ ਘੋੜੀਆਂ ਲੈਨ ਵਿੱਚ ਰੋਜ ਪੰਜ ਘੰਟੇ ਮਾਲਸ ਕੀਤੀਆਂ ਜਾਂਦੀਆਂ ਹਨ ।
oh ghoriān lain wichh roj pañ ghaintē mālīsh kītīān jāndīān haṇ. Those mares are groomed for five hours every day in the lines.

ਸੋਂ ਭੁਜੇ ਹੋਏ ਫੋਲਿਆਂ ਨਾਲ ਲਥੇ ਸੀ *jaun bhujē hoe chholiān ṇāl labhe sī,* The barley was found with the parched _____

ਕਲ ਅੱਠ ਵਜੇ ਅਫਸਰ ਸੁਰੰਗ ਘੋੜੇ ਵੇਖੇਗਾ

kal aṭṭh vājē aphasar surāṅg ghōṛē vekhē gā, The officer will inspect the chestnut horses to-morrow at 8 o'clock.

Translate into Punjabi

Bring that man before the officer to-morrow. Sir this sentry was found asleep. The driver has not cleaned that head collar. Were you in the battle last year? Each man and officer in the army paraded for inspection. You must groom the horses in the lines and not in the stable. Have you found his bayonet yet? It was not a defeat but a victory.

Translate into English

ਉਸ ਘੋੜੀ ਦਾ ਨੁਕਤਾ ਦੁਟ ਗਿਆ ਹੈ। ਤੂੰ ਆਪਣੇ ਘੋੜੇ ਨੂੰ ਕਿੱਠਾ ਦਾਨਾ ਦੇਂਦਾ ਹੈਂ। ਉਸਨੇ ਮੇਰੀ ਚਿੱਠੀ ਪੜ੍ਹੀ ਸੀ। ਉਸ ਤੀਮੀ ਨੇ ਇਕ ਸੇਰ ਜੌਂ ਮੈਨੂੰ ਦਿੱਤੇ ਸੀ। ਫੂਲਾ ਸਿੰਘ ਨੂੰ ਨੌਕਰੀ ਤੇ ਗੈਰ ਹਾਜ਼ਰ ਹੋਣ ਦਾ ਦੋਸ਼ ਲਗਾ। ਇਸ ਰਸਾਲੇ ਵਿੱਚ ਕਿੱਠੇ ਵਜੇ ਮਾਲਸ਼ ਹੁੰਦੀ ਹੈ। ਉਸ ਘੋੜੀ ਨੂੰ ਪਾਨੀ ਪਲਾਉਣ ਦੇ ਲਈ ਬਾਹਰ ਕੱਢ।

LESSON VI.

NOUNS

Masculine.			Feminine.		
ਮੂੜਾ	<i>mūṛhā</i>	stool.	ਕੁਰਸੀ	<i>kursī</i>	chair.
ਪ੍ਰਸਾਦ *	<i>parsād</i>	dinner.	ਚਾ	<i>chā</i>	tea.
ਪਨੀਰ	<i>panīr</i>	cheese.	ਕਾਲੀ ਮਿਰਚ	<i>kālī mirch</i>	pepper.
ਮੱਖਣ	<i>makhṭhan</i>	butter.	ਰਾਈ	<i>rāī</i>	mustard.
ਪਿਆਲਾ	<i>piālā</i>	cup.	ਰਕਾਬੀ	<i>rakābī</i>	plate.
ਚਮਚਾ	<i>chamchā</i>	spoon.	ਪਿਰਚ	<i>pirch</i>	saucer.
ਲੂਣ	<i>lūn</i>	salt.	ਭਾਜੀ	<i>bhājī</i>	vegetable.
ਫਲ	<i>phal</i>	fruit.	ਗੋਭੀ	<i>gobhī</i>	cabbage.
ਫੁਲ	<i>phul</i>	flower.	ਖੰਡ	<i>khaṇḍ</i>	sugar.
ਚੌਲ	<i>chaul</i>	rice.	ਦਾਲ	<i>dāl</i>	dhal.

* Particular name used by Sikhs. Commonly ਰੋਟੀ, *rotī* ਰਸੋਈ *rasoī*.

ADJECTIVES.

ਕੌੜਾ	<i>kaṛṛā</i>	bitter.
ਮੋਟਾ	<i>moṭā</i>	thick.
ਸਾਰਾ	<i>sārā</i>	whole.
ਤਾਜ਼ਾ	<i>tājā</i>	fresh.
ਤੌੜਾ	<i>tuttā</i>	hot.
ਤੇਜ਼	<i>tej</i>	sharp.
ਚੌਰਸ	<i>chauras</i>	square.
ਸੁੱਕਾ	<i>sukkā</i>	dry.

ਮਿੱਠਾ	<i>mithā</i>	sweet.
ਪਤਲਾ	<i>patlā</i>	thin.
ਟੁੱਟਾ ਹੋਇਆ	<i>ṭuṭā hoīā</i>	broken.
ਬਿਹਾ	<i>bihā</i>	stale.
ਠੰਡਾ	<i>ṭhaṇḍā</i>	cold.
ਖੁੰਡਾ	<i>khunḍā</i>	blunt.
ਗੋਲ	<i>gol</i>	round.
ਗਿੱਲਾ	<i>gillā</i>	wet.

VERBS.

ਉਬਾਲਨਾ	<i>ubāḷnā</i>	to boil.
ਤਲਨਾ	<i>talnā</i>	to fry.
ਭਰਨਾ	<i>bharṇā</i>	to fill.
ਪਾਉਨਾ	<i>pāuṇā</i>	to put on.
ਚਖਨਾ	<i>chakhṇā</i>	to taste.
ਉਗਨਾ	<i>uḡnā</i>	to grow.

ਪਕਾਉਨਾ	<i>pakāuṇā</i>	to cook.
ਕਬਾਬ ਕਰਨਾ	<i>kabāb karṇā</i>	to roast.
ਖਾਲੀ ਕਰਨਾ	<i>khālī karṇā</i>	to empty.
ਲਾਹਨਾ	<i>lāhṇā</i>	to take off.
ਟੋੜਨਾ	<i>ṭorṇā</i>	to break.
ਸੁੰਘਨਾ	<i>suṅghṇā</i>	to smell.

Examples.

ਕੁਰਸੀ ਮੇਜ਼ ਦੇ ਕੋਲ ਰੱਖ *kursī mej de kol rakh*, Put the chair near the table.

ਚਾ ਨਾਲ ਖੰਡ ਰਲਾ *chā nāl khaṇḍ ralā*, Mix sugar with the tea.

ਕਲ ਮਾਲੀ ਫੁਲ ਲਿਆਇਆ ਸੀ ਕਿ ਨਹੀਂ *kal māḷī phul liāiā sī kī nahīn*
Did the gardner bring the flowers yesterday or not ?

ਜੇ ਮੇਰਾ ਪ੍ਰਸ਼ਾਦ ਤਿਆਰ ਹੈ ਤਾਂ ਲੈ ਆ *je merā parshād tiār hai tān lai ā*, If my
dinner is ready bring it.

ਇਹ ਫਲ ਤਾਜ਼ਾ ਹੈ ਜਾਂ ਬਿਹਾ *ih phal tājā hai jān bihā*, Is this fruit fresh or stale.

ਓਹ ਕੁੜੀ ਚਮਚੇ ਨਾਲ ਚੌਲ ਖਾਂਦੀ ਸੀ *oh kuṛī chamṛhe nāl chaul khāndī sī,*
That girl was eating rice with a spoon.

ਸਾਡੇ ਆਦਮੀ ਚੌਲ ਤੇ ਦਾਲ ਖਾਂਦੇ ਹਨ *sāḍe ādmī chaul te dāl khānde han,*
Our people enjoy rice and dhal.

Translate into Punjābī.

Fill that round cup with dry salt. Taste these vegetables they are very bitter. Place the cup and saucer on the stool and the wet plate on the table. Have you boiled the cabbage? Is it hot or cold? Can you eat a whole cheese? The mustard is too thick, and the butter too thin. There is no pepper on the table. Some fruit is very sweet that grows upon trees.

Translate into English.

ਪ੍ਰਸਾਦ ਜਮੀਨ ਤੇ ਨਾ ਰਖਕੇ ਖਾ। ਕਾਲੀਆਂ ਮਿਰਚਾਂ ਨਾਲ ਭਾਜੀ ਦਾ ਸੁਆਦ ਚੰਗਾ ਬਣ ਜਾਂਦਾ ਹੈ। ਇਸ ਦੁਧ ਵਿਚ ਮਿੱਠਾ ਘੱਟ ਹੈ ਹੋਰ ਖੰਡ ਪਾ ਦੇ। ਇਕ ਚਿਠੀ ਇਸ ਸਪਾਹੀ ਦੀ ਬਾਬਤ ਲਿਖਕੇ ਅਜੀਟਨ ਸਾਹਿਬ ਨੂੰ ਘਲ। ਬਾਹਲੇ ਮਨੁਖ ਪਿੰਡ ਦੇ ਫਲ ਫੁਲ ਵੇਚਕੇ ਗੁਜਾਰਾ ਕਰਦੇ ਹਨ। ਓਹ ਬੈਲ ਜੋ ਤੂੰ ਕਲ ਲਿਆ ਸੀ ਵੱਡਾ ਸੋਹਣਾ ਸੀ ਮੇਰੀ ਗਊ ਹੁਨ ਅਠ ਸੌਰ ਪੱਕਾ ਦੁਧ ਦੇਂਦੀ ਹੈ। ਜਦਮੈਂ ਉਥੇ ਗਿਆ ਤਾਂ ਗਭਰੂ ਵਹੁਟੀ ਆਪਸ ਵਿਚ ਗੱਲਾਂ ਕਰਦੇ ਸੀ॥

LESSON VII.

NOUNS.

Masculine.			Feminine.		
ਛੋਲੇ	<i>chhole</i>	gram.	ਜਮੀਨ	<i>jamīn</i>	land.
ਝੋਨਾ	<i>jhoṇā</i>	rice (with husk).	ਕਣਕ	<i>kanak</i>	wheat.
ਖੇਤ	<i>khet</i>	field.	ਛਾਂ	<i>chkān</i>	shade.
ਹਲ	<i>hal</i>	plough.	ਫਸਲ	<i>phasal</i>	crops.
ਰਾਹ	<i>rāh</i>	road.	ਕਪਾਹ	<i>kapāh</i>	cot

Masculine.

Feminine.

ਘਾਹ	<i>ghāh</i>	grass.
ਜੌਂ	<i>javān</i>	barley.
ਬਿਰਛ	<i>birachh</i>	tree.
ਫਲ	<i>phal</i>	fruit.
ਫੁਲ	<i>phul</i>	flower.

ਮਕਈ	<i>makhai</i>	maize.
ਸਰੋਂ	<i>saron</i>	oil seed.
ਜਵਾਰ	<i>javār</i>	indian corn.
ਰੂ	<i>rūn</i>	cotton.
ਝੋਨੇ ਦੀ ਪਨੀਰੀ	<i>jhonē dī panīrī,</i>	rice plant.

VERBS.

ਵਾਹੁਨਾ	<i>vāhunā</i>	to cultivate.
ਬੀਜਨਾ	<i>bījānā</i>	to sow.
ਵਢਣਾ	<i>vaḍhānā</i>	to reap.
ਸੁਹਾਗਾ ਫੇਰਨਾ	<i>suhāgā pherānā</i>	to harrow.
ਮਾਰਿਆ ਜਾਨਾਂ	<i>māriā jānā,</i>	to blight.

ਲਾਉਣਾ	<i>lāunā</i>	to plant.
ਨਸ ਕਰਨਾ	<i>nās karānā</i>	to destroy.
ਝੜ ਪੈਣਾ	<i>ghar pānā</i>	to fall.
ਪੁੰਗਰਨਾ	<i>puṅgarānā</i>	to sprout.
ਕਮਲਾ ਜਾਣਾ	<i>kamlā jānā</i>	to wither.

Examples.

ਹੁਣ ਛੋਲੇ ਸਸਤੇ ਹੁੰਦੇ ਜਾਂਦੇ ਹਨ *har chhole saste hūndē jāndē han,* Now the gram is getting cheap.

ਐਤਕੀ ਫਸਲਾਂ ਵੱਡੀਆਂ ਚੰਗੀਆਂ ਹਨ *aitakī phaslan vaddiān chāngiān han,*
This time the crops are very good.

ਕਣਕ ਅਗਲੇ ਮਹੀਨੇ ਪੱਕ ਜਾਵੇ ਗੀ। *kanak agle mahīne pakē jāvegī,* The wheat will be ripe next month.

ਮੈਂ ਆਪਣੇ ਖੇਤ ਵਿੱਚ ਜੌਂ ਬੀਜੇ ਹਨ। *main āpne khet vichh javān bījē han,* I have sown barley in my field.

ਕਲ ਮੈਂ ਤੇਰੇ ਲਈ ਕੋਈ ਨਵਾਂ ਫਲ ਲਿਆਵਾਂ ਗਾ *kal main tere lē koi nāvā phal liāwāngā,* To-morrow, I will bring some new fruit for you.

ਘੋੜਿਆਂ ਨੂੰ ਜਵਾਰ ਖੁਆਉਣੀ ਚਾਹੀਏ *ghorīān nūn javār khuāunī chāhīē,*
The horses ought to get a feed of Indian corn.

ਤੂੰ ਆਪਣੀ ਜ਼ਮੀਨ ਵਿਚ ਕੀ ਬੀਜੇਂਗਾ *tūn āpmī jamīn wich kī bījēngā,*

What will you sow on your land ?

ਕਿੰਨੇ ਸੇਰ ਰੂੰ ਸੀ ? *kinne ser rūn sī ?* How many seers of cotton were there ;

Translate into Punjabi.

The farmer's plough is broken. When will the wheat be ripe ? Plant some flowers in the shade of that high tree. The road runs through the fields. That is a field of rice. When the barley is ripe it will be reaped. The rice plant must be sown in water. The maize was blighted last year by the rain. The flowers on that plant are sprouting. All the leaves fall from the trees in winter. To cultivate your land you must harrow it and destroy the weeds. The sun withered all the fruit trees.

Translate into English.

ਕਦ ਤੁਸੀਂ ਇਸ ਖੇਤ ਨੂੰ ਵਾਹਿਆ ਸੀ ? ਅਜ ਪੰਦਰਾਂ ਦਿਨ ਹੋਏ ਹਨ। ਤੂੰ ਉਸ ਖ਼ਿਫ਼ ਦੀ ਛਾਂ ਹੇਠ ਬੈਠ ਮੈਂ ਤੈਨੂੰ ਇਕ ਫਲ ਖਾਨ ਦੇ ਲਈ ਦੇਵਾਂਗਾ। ਇਹ ਰਾਹ ਕਿਧਰ ਨੂੰ ਜਾਂਦਾ ਹੈ ? ਦੀਵੇ ਵਿਚ ਤੇਲ ਪਾਕੇ ਰਖ। ਸਰੋਂ ਕਦ ਬੀਜੀ ਜਾਂਦੀ ਹੈ। ਮੈਂ ਆਪਣੇ ਘੋੜੇ ਨੂੰ ਕਲ ਮਕਈ ਦਿੱਤੀ। ਕਲ ਅਸੀਂ ਦੁਧ ਚੌਲ ਖਾਵਾਂਗੇ। ਇਸ ਬੈਲ ਨੂੰ ਥੋੜਾ ਹੋਰ ਘਾਹ ਪਾ। ਜੁਵਾਰ ਦੀ ਰੋਟੀ ਵਡੀ ਚੰਗੀ ਬਣਦੀ ਹੈ।

LESSON VIII.

NOUNS.

Masculine.			Feminine.		
ਰਾਜਾ	<i>rājā</i>	king.	ਰਾਣੀ	<i>rāṇī</i>	queen.
ਵਜ਼ੀਰ	<i>wajīr</i>	minister.	ਕਚਹਿਰੀ	<i>kachahrī</i>	court.
ਕੈਦੀ	<i>kaidī</i>	prisoner.	ਸਰਕਾਰ	<i>sarkār</i>	government.
ਹਥਿਆਰ	<i>hathiār</i>	arms.	ਕਵੈਦ	<i>kawaid</i>	parade.
ਤੀਰ	<i>tīr</i>	arrow.	ਕਮਾਨ	<i>kamān</i>	bow.
ਗੋਲਮਦਾਜ਼	<i>golamdāj</i>	gunner.	ਪਲਟਨ	<i>paltan</i>	regiment.

Masculine.

Feminine.

ਮੋਰਚਾ	<i>morchā</i>	battery.	ਢਾਲ	<i>dhāl</i>	shield.
ਤੰਬੂ	<i>tanbū</i>	tent.	ਨਾਲੀ	<i>nālī</i>	barrel.
ਝੰਡਾ	<i>jhaṇḍā</i>	flag.	ਬਰਛੀ	<i>barchhī</i>	spear.
ਨੌਕਰ	<i>naukar</i>	servant	ਗੋਲੀ	<i>golī</i>	bullet.
ਤਕਮਾ	<i>takmā</i>	medal.	ਗਦਰ, ਫਸਾਦ	<i>gardar, phasād</i>	mutiny.

VERBS.

ਭੱਜ ਜਾਨਾ	<i>bhajj jāṇā</i>	to escape.	ਮਾਰਿਆ ਜਾਨਾ	<i>māriā jāṇā</i>	to be killed.
ਮਿਲਨਾ	<i>milṇā</i>	to get.	ਵਰਤਿਆ ਜਾਨਾ	<i>wartiā jāṇā</i>	to be used.
ਇਨਾਮ ਦੇਣਾ	<i>nām denā</i>	to reward.	ਆਖਣਾ	<i>ākhnā</i>	to tell.
ਚੜ੍ਹਾਉਣਾ	<i>charhāuṇā</i>	to hoist.	ਚੁੱਕ ਵਢਣਾ	<i>chakk waḍhnā</i>	to bite.

Examples.

ਰਾਜਾ ਸ਼ਕਾਰ ਨੂੰ ਗਿਆ ਹੈ *rājā shakār nūṇ giā hai*, The king has gone hunting.

ਰਾਨੀ ਕਦੋਂ ਆਵੇਗੀ *rānī kadoṅ āvegī* ? When will the queen come ?

ਕੈਦੀ ਕੈਦ ਖਾਨੇ ਵਿਚੋਂ ਭੱਜ ਗਿਆ ਹੈ *kaidī kaid khāne wichoṅ bhaj giā hai*,
The prisoner has escaped from the jail.

ਤੀਰ ਕਮਾਨ ਪੁਰਾਨੇ ਹਥਿਆਰ ਹਨ *tīr kamāṇ purāṇe haththiār han*,
Bows and arrows are old weapons.

ਝੰਡਾ ਵੱਡੇ ਤੰਬੂ ਤੇ ਚੜ੍ਹਾ *jhaṇḍā waḍḍe tanbū te charhā*, Hoist the flag above the
large tent.

ਗੋਲਮਦਾਜ਼ ਨੂੰ ਹੁਕਮ ਮੋੜਨ ਦੇ ਕਰਕੇ ਦੋਸ਼ ਲਗਾ *golamdāj nūṇ hukam moṛaṇ
de karke doṣh laggā*, The gunner was charged with mutiny.

Translate into Punjābī.

How many of the enemy's soldiers were killed in that battle ? Now-a-days guns
and cannons are used in war. At the time for parade fifty men were The

regiments were victorious in Africa. Will the government reward them? Yes they will get a medal and a clasp for each victory. Tell my servant to take the bullet out of the barrel. The minister owned a very old shield and spear.

Translate into English.

ਜੀਰ ਰਾਜਿਆਂ ਦੀ ਅਕਲ ਹੁੰਦੇ ਹਨ। ਕੈਦੀ ਨੇ ਦਰੋਗੇ ਦੇ ਹੱਥ ਉੱਤੇ ਚੱਕ ਵਢਾਧਾ। ਪੰਦਰਾਂ ਮਨੁੱਖ ਇਕ ਤੰਬੂ ਵਿਚ ਸੁੱਤੇ ਪਏ ਸੀ। ਜਦ ਝੰਡਾ ਹਿਲੇ ਤੁਸੀ ਉੱਸੇ ਲੇ ਸਾਡੇ ਕੋਲ ਆਜਾਓ। ਮੇਰਾ ਨੌਕਰ ਸਾਰਾ ਕੰਮ ਆਪਣੀ ਖੁਸ਼ੀ ਨਾਲ ਕਰਦਾ ਹੈ। ਰਮ ਸਿੰਘ ਦੇ ਦੋਵੇਂ ਤਕਮੇ ਗੁਆਚ ਗਏ ਹਨ। ਅਗੇ ਢਾਲ ਤਲਵਾਰ ਨਾਲ ਲੜਾਈ ਹੁੰਦੀ ਸੀ। ਪਰਸੋਂ ਛੁਟੀ ਕਰਕੇ ਕਚਹਰੀ ਬੰਦ ਰਹਿੰਗੀ।

LESSON IX.

POUNDS.

Masculine.			Feminine.		
ਅਮਾਲ	siāl	cold weather.	ਰੁਤ	rut	weather, season.
ਨਾਲ	hunāl	hot weather.	ਬਰਸਾਤ	barsāt	rainy weather.
ਹਿੰ	mīnh	rain.	ਬਿਜਲੀ	biḷlī	lightning.
ਦਲ	baddal	cloud.	ਲੋ	lo	hot wind.
ਰਜ	sūraj	sun.	ਓਸ	os	dew.
ਦਰਮਾਂ	chandurmān	moon.	ਠੰਡ	ṭhaṇḍ	cold.
ਰਾ	tārā	star.	ਗਰਮੀ	garmī	heat.
ਕਾਸ	akās	sky.	ਹਨੇਰੀ	hanerī	dust storm.
ਰਾ	korā	snow.	ਵਾ	wā	air.
ੜੇ	garē	hail.	ਧੁੰਦ	dhund	fog, mist.

VERBS.

ਪੈਣਾ	painā	to fall.	ਚੰਗਾ ਜਾਨਨਾ	chaṅgā jāṇṇā	to prefer.
ਗਣਾ	ḡṇā		ਦਿਸਣੇ ਰਹਿਣਾ	disaṇē rahṇā	to disappear.
ਲਸਕਣਾ	lishakṇā	to flash.			

ਵੇਖਣਾ	<i>wekhṇā</i>	to see.	ਸਕਣਾ	<i>sakṇā</i>	to be able.
ਦਿਸਣਾ	<i>disṇā</i>	to be seen.	ਰਹਿਣਾ	<i>rahṇā</i>	to continue.
ਠਹਿਰਣਾ	<i>ṭahrṇā</i>	to stay.	ਖਰਾਬ ਕਰਣਾ	<i>kharāb karṇā</i>	to spoil.
ਕਰਣਾ	<i>karṇā</i>	to cause.	ਢਕਣਾ	<i>dhakṇā</i>	to cover.

Note :—Actions of the elements such as 'rain falling', 'sun shining', lightning 'flashing' is cold, 'is hot,' are usually expressed by the Verb ਪੈਣਾ to fall.

Examples.

ਪਿਛਲੇ ਸਿਆਲਵਿਚ ਵੱਡਾ ਭਾਰਾ ਮੀਂਹ ਪਿਆ *pichhle siāl wich waddā bhārā mīñh*
iā, Last winter very heavy rain fell.

ਬਿਜਲੀ ਲਿਸਕਦੀ ਸੀ *bijlī lishkadī sī*, The lightning was flashing.

ਹੁਨਾਲ ਵਿਚ ਮੈਂ ਘਰ ਰਹਿੰਦਾ ਹਾਂ *hunāl wich main ghar rahiṇdā hāñ*, In the hot
weather I stay in the house.

ਕਦੀ ਅੰਬਾਲੇ ਵਿੱਚ ਕੋਰਾ ਪੈਂਦਾ ਹੈ *kadī ambāle wichch korā paiṇdā hai*,
Does snow ever fall in Umballa?

ਨਹੀਂ ਪਰ ਸਿਆਲ ਵਿੱਚ ਅਸੀਂ ਪਹਾੜਾਂ ਉੱਤੇ ਵੇਖ ਸਕਦੇ ਹਾਂ *nahīñ par siāl wichch*
asīñ pahārūñ utte wekh sakde hāñ, No, but we can see it on the hills
in the cold weather.

ਹੁੰਦ ਸ਼ਾਇਦ ਕਈ ਦਿਨਾਂ ਤੀਕ ਰਹੇ *dhunḍh shāid kai diṇāñ tik rahe*,
The fog may continue for many days.

Translated into Panjābī.

Last night no clouds were seen. The rainy weather causes much damage to the crops. If the weather is fine, the dew soon disappears. We could see each other when the lightning flashed. The sun's light is much brighter than that of the moon. Do you prefer the cold or the heat? Does more rain fall in Umballa or in Delhi?

Translating into English.

ਅਜ ਅਕਾਸ ਬਿਲਕੁਲ ਨਿਰਮਲ ਹੈ। ਰਾਤ ਵੇਲੇ ਸਾਨੂੰ ਨਿਰਾ ਚੰਦਰਮਾਂ ਤੇ ਤਾਰੇ ਦਿਸਦੇ ਹਨ। ਹਨੇਰੀ ਤੋਂ ਪਿਛੇ ਵਾ ਠੰਢੀ ਵਗਦੀ ਹੈ। ਸਿਆਲ ਵਿਚ ਤੱਤੀ ਵਾ ਚੰਗੀ ਲਗਦੀ ਹੈ। ਮੀਂਹ ਪੈਣ ਨਾਲ ਸਾਰੇ ਬਿਰਛ ਡਿਗ ਪਏ। ਕਲ ਰਾਤ ਬਿਜਲੀ ਪੈਣ ਨਾਲ ਇਕ ਮਨੁੱਖ ਤੇ ਦੋ ਬਲਦ ਮਾਰੇ ਗਏ। ਗਰਮੀ ਵਿਚ ਲੋਕ ਠੰਢੀ ਵਾ ਚਾਹੀਦੇ ਹਨ। ਬਰਸਾਤ ਵਿਚ ਡੰਗਰ ਪਸ਼ੂ ਵਭੇ ਰਾਜੀ ਹੋਕੇ ਨ੍ਹਾਉਂਦੇ ਤੇ ਘਾ ਚੁਗਦੇ ਹਨ।

LESSON X.

NOUNS.

	Masculine.		Feminine.	
ਕਾਰਤੂਸ	<i>kārtūs</i>	cartridge.	ਬਾੜੀ	<i>jhārī</i> bush.
ਸ਼ਕਾਰ	<i>shakār</i>	game.	ਬਤਕ	<i>batāk</i> duck.
ਸਹਿਆ	<i>sahīā</i>	hare.	ਮੱਛੀ	<i>machhī</i> fish.
ਗਿਦੜ	<i>gidḍar</i>	jackal.	ਝੀਲ	<i>jhīl</i> lake.
ਬਰਛਾ	<i>barchhā</i>	spear.	ਮੁਰਗਾਬੀ	<i>murqābī</i> water-fowl.
ਸ਼ੇਰ	<i>sher</i>	lion.	ਕੁਕੜੀ	<i>kukṛī</i> hen.
ਤਿਤਰ	<i>titar</i>	partridge.	ਬੁਲਬੁਲ	<i>bulbul</i> nightingale.
ਸੂਰ	<i>sūr</i>	pig.	ਚਿੜੀ	<i>chirī</i> sparrow.
ਦਾਰੂ	<i>dārū</i>	powder.	ਘੁੱਗੀ	<i>ghuggī</i> dove.
ਬਟੇਰਾ	<i>batērā</i>	quail.	ਇੱਲ	<i>ill</i> kite.
ਸਰਕੜਾ	<i>sarkarā</i>	reeds.	ਲੂਮੜੀ	<i>lūmrī</i> fox.
ਛੱਰ੍ਹਾ	<i>chharrā</i>	shot.	ਸ਼ੇਰਨੀ	<i>sherṇī</i> lioness.
ਚਾਹਾ	<i>chāhā</i>	snipe.	ਹਰਨੀ	<i>harṇī</i> doe.

VERBS.

ਉਡਨਾ	<i>udṇā</i>	to fly.	ਮਾਰਨਾ	<i>mārṇā</i>	to beat.
ਕੱਠਾ ਕਰਨਾ	<i>kāṭhā karṇā</i>	to collect.	ਖੋਜ ਲਾਉਨਾ	<i>khoj lāṇā</i>	to track.
ਮਾਰ ਸੁਟਨਾ	<i>mār suṭṇā</i>	to kill.	ਮੋੜਨਾ	<i>moṛṇā</i>	to turn.
ਬਰਛਾ ਮਾਰਨਾ	<i>barchhā mārṇā</i>	to spear.	ਸਵਾਰੀ ਕਰਨਾ	<i>suwārī karṇā</i>	to ride.
ਲੁਕਾਉਨਾ	<i>lukāṇā</i>	to hide.	ਵਿਨ੍ਹਣਾ	<i>vinṇā</i>	to pierce.

Examples.

ਅਸਾਂ ਬਰਛੇ ਨਾਲ ਦੋ ਸੂਰ ਮਾਰੇ *asān barchhe nāl do sūr mārē*, We killed two partridges
with a spear.

ਬਟੇਰੇ ਅਕਸਰ ਕਣਕ ਵਿਚ ਮਿਲਦੇ ਹਨ *batere aksar kanak wich milde hēn*, Quails are
generally found in the wheat.

ਤਿੱਤਰ ਚਿੜੀ ਨਾਲੋਂ ਵਡਾ ਪੰਛੀ ਹੈ । *titar chīrī nālōn waddā pañchī hai*,

The partridge is a larger bird than the sparrow.

ਉਸਦਾ ਬਰਛਾ ਟੁਟ ਗਿਆ ਨਹੀਂ ਤਾਂ ਉਹ ਚੀਤੇ ਨੂੰ ਮਾਰ ਸੁਟਦਾ *usdā barchhā tūt
giā nahīn tān oh chīte nūn mār suṭdā*, He broke his spear or he would
have killed the tiger.

ਮੈਂ ਪਹਿਲੇ ਵਾਰ ਨਾਲ ਸੂਰ ਨੂੰ ਵਿੱਠ ਦਿਤਾ *main pahle wār nāl sūr nūn wiṭh ditte*
I pierced a pig with the first blow.

Translate into Panjābī.

The day before yesterday we went shooting. Is there a cartridge in your gun? No, it is loaded with powder and shot. When they collect the game they will find among it a kite, seven doves, a nightingale and two snipe. When tracking a deer I turned back, a fox and rode after it for a mile or more. Hares and jackals are the only game found near Umballa.

Translate into English.

ਉਸ ਨੇ ਪਿਛੋਂ ਦੀ ਗਿਦੜ ਨੂੰ ਬਰਛਾ ਮਾਰਿਆ । ਕਦੀ ਤੁਸੀਂ ਤਲਵਾਰ ਨਾਲ
ਵੀ ਸ਼ਕਾਰ ਮਾਰਿਆ ਹੈ । ਇਨ੍ਹਾਂ ਸਰਕੜਿਆਂ ਵਿਚ ਲੁਕ ਰਹੇ ਜਦ ਤੀਕ ਕੁਲ
ਝਾੜੀਆਂ ਨੂੰ ਝਾੜਨ । ਉਸ ਝੀਲ ਵਿਚ ਬਥੇਰੀਆਂ ਮਛੀਆਂ ਹਨ । ਕੀ ਉਸ ਵਿਚ
ਮੁਰਗਾਬੀਆਂ ਬੀ ਹਨ? ਹਿੰਦੁਸਤਾਨ ਵਿਚ ਸ਼ੇਰ ਤਾਂ ਘਟ ਹਨ ਪਰ ਚੀਤੇ ਬਥੇਰੇ ਹਨ
ਪੜਾ ਤੇ ਬਹੁਤ ਸਾਰੀਆਂ ਬਤਕਾਂ ਉਡੀਆਂ ।

LESSON XI.

NOUNS.

Masculine.

Femi-

ਲੇਖਾ

lekḥā

account.

ਵਹੀ

wahī

ledger

Masculine.

Feminine.

ਰੋਜਨਾਮਚਾ	<i>roj nāmchā</i>	day book.
ਚਪੜਾਸੀ	<i>chapṛāsī</i>	peon.
ਰੂਲ	<i>rūl</i>	ruler.
ਫੀਤਾ	<i>phītā</i>	tape.
ਬਪਾਰੀ	<i>bapārī</i>	merchant.
ਅਸਲ	<i>asal</i>	capital (money.)
ਰਬੜ	<i>rabar</i>	rubber.
ਬਾਬੂ	<i>bābū</i>	clerk
ਵਡਾ ਬਾਬੂ	<i>waddā bābū</i>	head clerk.

ਰੋਕੜ	<i>rokar</i>	cash book.
ਲਿਖਤ ਪੜ੍ਹਤ	<i>likhat pṛṛṭ</i>	correspondence
ਚਿੱਠੀ	<i>chithṭhī</i>	letter.
ਪਿਨਸਲ	<i>pinṣal</i>	pencil.
ਲਾਖ	<i>lākh</i>	sealing-wax
ਸਹੀ	<i>sahī</i>	signature.
ਪੱਤ੍ਰੀ	<i>patrī</i>	almanac.
ਤਰੀਕ	<i>tarik</i>	date.
ਗੋਂਦ	<i>gonḍ</i>	gum.

VERBS.

ਨਕਲ ਕਰਨਾ	<i>nakul karṇā</i>	to copy.
ਵਰਤਨਾ	<i>varṭṇā</i>	to use.
ਘਲਣਾ	<i>ghalṇā</i>	to send.
ਮੁਲ ਲੈਣਾ	<i>mul laiṇā</i>	to buy.
ਮਿਲਾਉਣਾ	<i>milāunā</i>	to compare.
ਸਹੀ ਪਾਉਣਾ	<i>sahī pāunā</i>	to sign.

ਬੁਝਾਉਣਾ	<i>bujhāunā</i>	} to erase.
ਮਿਟਾਉਣਾ	<i>mitāunā</i>	
ਵੇਖਣਾ	<i>vekḥṇā</i>	to look.
ਤੇਜ ਕਰਨਾ	<i>tej karṇā</i>	to sharpen
ਲਿਆਉਣਾ	<i>liāunā</i>	to bring.
ਕਰਨਾ	<i>karṇā</i>	to do.
ਮੋਹਰ ਲਾਉਣਾ	<i>mohar lāunā</i>	to seal.

Examples.

ਪੱਤ੍ਰੀ ਵਿਚ ਵੇਖਕੇ ਦਸ ਜੋ ਅਜ ਕੀ ਤਰੀਕ ਹੈ *patrī vich vekḥ ke das jo aj kī tarik hai*

Look in the almanac and tell me what the date is.

ਹਜ਼ੂਰ, ਅਜ ਬੁਧਵਾਰ ੨੭ ਮਾਰਚ ਸੰਨ ੧੯੦੧ ਹੈ *hajūr aj budhwār 27 Mārch*

san 1901 hai. Sir, it is Wednesday the 27th of March 1901.

ਵਡੇ ਬਾਬੂ ਨੂੰ ਆਖ ਇਸ ਕਾਗਤ ਤੇ ਸਹੀ ਪਾਕੇ ਲਫਾਫੇ ਤੇ ਮੋਹਰ ਲਾਏ *waddē bābū*

nūn ākh is kāgat te sahī pāke laphāphe te mohar lā de Tell the head

clerk to sign this paper and seal up the envelope

ਉਸ ਬਾਬੂ ਨੇ ਸਾਰਾ ਢੀਤਾ ਗੁਆ ਦਿਤਾ ਹੈ। *us bākū ne sārā phittā guā dittā hai,*
That clerk has lost all the tape.

ਅਜੇ ਚਪੜਾਸੀ ਲਿਖਤ ਪੜਤ ਦੇ ਕਾਗਤ ਲਿਆਇਆ ਹੈ ਕਿ ਨਹੀਂ। *aje chaprāsī,*
likhat paṛhat de kāgūt liāiā hai ki nahīn, Has the peon brought back the
correspondence yet?

ਨਹੀ ਸਾਹਿਬ ਉਸਨੇ ਓਹੁ ਬਜ਼ਾਰ ਵਿੱਚ ਗਵਾਈ ਸੀ *nahīn sāhib usne oh bājār wicē*
gawāi sī, No Sir, he lost it in the bazar.

Translate into Punjābī.

Copy my account in this book. Give the peon eight annas to buy a new ruler. Pay the man his wages and discharge him because he cannot do his work properly. Do not erase the pencil marks in the cash book. How many clerks are there in your office? There are six clerks and two head clerks. Has the merchant sent back the correspondence yet? No, he has not signed it yet?

Translate into English.

ਚਪੜਾਸੀ ਨੂੰ ਆਖ ਜੋ ਇਹ ਤਿੰਨ ਪਿਨਸਲਾਂ ਘੜਦੇ। ਵਡਾ ਬਾਬੂ ਰਬੜ ਵਰਤਦਾ ਹੈ। ਇਹ ਚਿਠੀ ਸੁਦਾਗਰ ਵੱਲ ਭੇਜ ਕੇ ਸਹੀ ਪੁਆ। ਇਹ ਸਾਰੇ ਕਾਗਤ ਕਿੱਨੇ ਚਿਰ ਵਿਚ ਨਕਲ ਹੋ ਸਕਨਗੇ। ਤੂੰ ਇਹ ਕਾਗਤ ਸ਼ਾਹੀ ਆਦਕ ਚੀਜ਼ਾਂ ਮੁਲ ਲੈਕੇ ਖਰਚ ਕਰਦਾ ਹੈਂ। ਜੇਕਰ ਮੇਰੀ ਛੁਰੀ ਤੇਜ਼ ਨਾ ਹੁੰਦੀ ਤਾਂ ਹਰਨ ਦਾ ਮਾਸ ਨਾ ਵਢ ਸਕਦੀ। ਮੋਹਰ ਲਾਕੇ ਇਹ ਸਾਰੀਆਂ ਚਿਠੀਆਂ ਰਜਿਸਟਰੀ ਕਰਵਾ। ਇਹ ਅੱਖਰ ਕਿਸਨੇ ਬੁਝਾਏ ਹਨ?

LESSON XII.

NOUNS.

Masculine.			Feminine.		
ਘਰ	<i>ghar</i>	house.	ਛਤ	<i>chhat</i>	roof.
ਪਿੰਡ	<i>pinḍ</i>	village.	ਝੁਗੀ	<i>jhugi</i>	hut.
ਨਗਰ	<i>naggar</i>	town	ਹੱਟੀ	<i>hatti</i>	sh

Masculine.

Feminine.

ਸ਼ਹਿਰ	shahir	city.
ਥਾਨਾ	thānā	police station.
ਥਾਨੇਦਾਰ	thāne dār	deputy inspector (police).
ਮੋੜ	mor	corner.
ਬੂਹਾ	bahā	door.
ਅਸਬਾਬ	asbāb	furniture.
ਖੂਹ	khūh	well.
ਛੱਪਰ	chhappar	thatch.
ਚੋਰ	chor.	thief.

ਗਲੀ	galī	street.
ਚੌਂਕੀ	chaunkī	police station (branch)
ਹਵਾਲਾਟ	hawālāt	cell.
ਬਾਰੀ	bārī	window.
ਕੰਧ	kandh	wall.
ਪੌੜੀ	paṛī	stairs.
ਕੜੀ	karī	beam.
ਕੋਠੜੀ	kothṛī	room.
ਲਾਲਟੈਨ	lāltain	lantern.

VERBS.

ਬੁਰੀ ਪਾਉਨਾ	jhuggī pāunā	to build (a hut).
ਰਾਖੀ ਕਰਨਾ	rākhī karnā	to look after.
ਜੰਦਰਾ ਭੰਨਨਾ	janḍrā bhaṇṇā	to break into.
ਤਲਾਸ਼ੀ ਲੈਣਾ	talāshī lainā	to search (person.)
ਫਾਸੀ ਦੇਨੀ	phāśī deṇī	to hang (person).
ਟੁਟ ਜਾਨਾ	tuṭ jānā	to be broken.

ਭਜ ਜਾਨਾ	bhaj jānā	to runaway.
ਪੁਜਨਾ	pujnā	to reach.
ਖੋਲਨਾ	kholnā	to open.
ਅੱਗ ਲਾਉਨਾ	agg lāunā	to set fire to.
ਬਲਨਾ	balnā	to be lit.
ਢਾਇਆ ਜਾਨਾ	dhāiā jānā	to be pulled down.

Examples.

ਚੌਂਕੀ ਤੇ ਸਦਾ ਤਿੰਨ ਆਦਮੀਆਂ ਦੀ ਨੌਕਰੀ ਹੁੰਦੀ ਹੈ।
chaunkī te sadā tin ādmīān dī naukrī hūndī hai, Three men are always on duty at the sub-station.

ਦਿਨ ਭੁੱਬੇ ਸੜਕ ਦੇ ਕਨਾਰੇ ਕਨਾਰੇ ਲਾਲਟੈਨਾਂ ਬਾਲੀਆਂ ਜਾਂਦੀਆਂ ਹਨ।
din dubbe sarak de kanāre kanāre lāltainān bālīān jāndīān han,
 The lanterns along the road-side are lit at sunset.

ਤਿਰਾਂ ਚੋਰ ਘਰ ਦਾ ਜੰਦਰਾ ਭੰਨਕੇ ਭਜ ਗਏ।
terān chor ghar dā janḍrā bhaṅke bhaj gae, Thirteen thieves, having broken into the house,

ਇਸ ਪਿੰਡ ਦੇ ਲੋਕ ਕੀ ਬੀ ਬੀਜਦੇ ਹਨ । *is pinḍ de lok kī bī bījde han*, What seed do the people of this village sow ?

ਉਸ ਚੋਰ ਨੂੰ ਜਿਸ ਨੇ ਘਰ ਨੂੰ ਅਗ ਲਾਈ ਫਾਂਸੀ ਦੇਹ । *us chor nuṁ jis ne ghar nuṁ agg lāi phānsī deh*, Hang the thief who set fire to the house.

ਕਿਸਵੇਲੇ ਉਹ ਆਪਣੀ ਹੱਟੀ ਖੋਲਦਾ ਹੈ । *kis wle uh āpṇī haṭṭī kholdā hai*, At what time does he open his shop ?

Translate into Punjabi.

When the crops are ripe the farmers build a hut near to look after them. The tried to get the furniture through the door into the house. The large iron beam at the corner of the roof fell into the street. The town of Umballa is much larger than the village of kálkā. The police station stands at the corner of the second street on the left. There are no windows into the walls of the cells.

Translate into English.

ਕਲ ਸਾਡੇ ਪਿੰਡ ਵਿਚ ਬਾਨੇਦਾਰ ਆਇਆ ਸੀ । ਇਕ ਜੱਟ ਦਾ ਅਸਬਾਬ ਚੋਰੀ ਹੋ-
ਗਿਆ ਸੀ । ਚੋਰਾਂ ਦਾ ਕੁਝ ਪਤਾ ਨਹੀਂ ਲਗਾ । ਮੀਂਹ ਪੈਣ ਨਾਲ ਸਾਡੀ ਛੱਤ ਚੋ ਪਈ
ਪੰਜ ਛੀ ਬਦਮਾਸ਼ ਹਵਾਲਾਟ ਵਿਚ ਹਨ । ਮੇਰੀ ਅੰਦਰਲੀ ਕੰਧ ਪਾਟ ਗਈ ਹੈ
ਤੇ ਘਰ ਢੈਣ ਦਾ ਡਰ ਹੈ । ਇਸ ਬੂਹੇ ਦੀ ਲਕੜ ਕੀੜੇ ਨੇ ਖਾ ਲੀਤੀ ਹੈ ।

LESSON XIII.

NOUNS.

Masculine.			Feminine.		
ਸਾਫਾ	<i>sāphā</i>	large turban.	ਕਮੀਜ਼	<i>kamīj</i>	shirt.
ਤਾਜ	<i>tāj</i>	crown.	ਮਾਲਾ	<i>mālā</i>	necklace.
ਰੁਮਾਲ	<i>ru nāl</i>	handkerchief.	ਫਤੂਹੀ	<i>phoṭūhī</i>	waistcoat.
ਕੋਟ	<i>koṭ</i>	coat.	ਜੁਰਾਬਾਂ	<i>jurābān</i>	stockings.
ਪਜਾਮਾ	<i>pajāmā</i>	trousers.	ਜੁੱਤੀ	<i>juttī</i>	shoes.
ਦਸਤਾਨੇ	<i>dastānē</i>	gloves.	ਧੌਤੀ	<i>dhōṭī</i>	loin cloth.

Masculine.

ਬੂਟ	<i>būt</i>	boot.
ਕਪੜੇ	<i>kaprē</i>	clothes.
ਬਕਸ਼ੁਆ	<i>bakṣhā</i>	buckle.
ਛੱਲਾ	<i>chhallā</i>	ring (plain)
ਸਰਹਾਨਾਂ	<i>sarhāṇā</i>	pillow.
ਗਲਾ ਬੰਦ	<i>galāband</i>	neck tie.

Feminine

ਬਰਾਂਡੀ	<i>barāṇḍī</i>	great coat.
ਮੰਦਰੀ	<i>mandarī</i>	ring.
ਟੋਪੀ	<i>topī</i>	hat, cap.
ਸੁਥਨ	<i>suthan</i>	trousers.
ਨਥ	<i>ṇath</i>	nose ring.
ਚੱਦਰ	<i>chaddar</i>	sheet.
ਚੁੜੀਆਂ	<i>chūṛiān</i>	bracelets.

VERBS.

ਢਕਨਾ	<i>dhakṇā</i>	to cover.
ਬਣਨਾਂ	<i>bunṇāṇ</i>	to be made
ਪਸਿੰਦਕਰਨਾ	<i>pasind karṇā</i>	to like.
ਗੁਆਉਣਾ	<i>guāunā</i>	to lose.
ਪਹਿਨਨਾ	<i>pahinṇāṇ</i>	to wear.
ਕੰਮ ਕਰਨਾ	<i>kaṁm karṇā</i>	to work.
ਮੁਲਲੈਣਾ	<i>mul lainā</i>	to buy.
ਦਿਸਣਾ	<i>disnā</i>	to look (appear.)

Examples.

ਉਸਦਾ ਸਾਫਾ ਸਿਧਾ ਨਹੀਂ *usdā sāphā sidhā nahīn* His turban is not straight.

ਤੁਹਾਨੂੰ ਬਰਸਾਤ ਵਿਚ ਬਰਾਂਡੀ ਪਹਿਨਨੀ ਚਾਹੀਦੀ ਹੈ *tuhāṇūn barsāt wich barāṇḍī pahinṇī chhāhīdī hai*, You must wear your greatcoat in the rainy weather.

ਤੁਹਾਡੇ ਭਰਾ ਦਾ ਘੁਟੌਨਾ ਕਿਸ ਚੀਜ਼ ਦਾ ਬਣਿਆ ਹੋਇਆ ਸੀ। *tuhāḍe bharā dā ghuṭṭṇā kis chīj dā banīā hoīā sī*, Of what material were your brother's trousers made?

ਜਦ ਦੇਸੀ ਮਨੁਖ ਕੰਮ ਕਰਦੇ ਹਨ ਧੋਤੀ ਤੋਂ ਬਿਨਾ ਹੋਰ ਕੋਈ ਕਪੜਾ ਨਹੀਂ ਪਾਉਂਦੇ *jad desī manukh kaṁm karte han dhotī ton biṇān hor koī kapṛā nahīn pāoṇde*, When natives work they wear nothing else but a loin cloth.

ਉਸਦੀ ਟੋਪੀ ਤੇ ਕਪੜੇ ਹੜ ਵਿਚ ਰੁੜ ਗਏ *us dī topī te kaprē har wich ruṛh gas*, He lost his cap and clothes in the flood.

ਉਸਦੇ ਬੂਟ ਅੰਦਰ ਜਰਾਬਾਂ ਪਈਆਂ ਹੋਸਨ *us de bāt andar jurābān patān hōi san,*
His stockings were down over his boots.

Translate into Punjabi.

The king's crown is made of gold and is covered with precious stones. That woman's coat is too tight, and her trousers are too long. Some soldiers wear boots and others do not. I bought a beautiful gold ring and a valuable necklace last month. My father's coat and waistcoat are made of fine blue cloth. Woollen gloves are better than cotton ones for the winter.

Translate into English.

ਦੇਸੀ ਤੀਮੀਆਂ ਨਕ ਵਿਚ ਨਥ ਤੇ ਹਥਾਂ ਵਿਚ ਚੂੜੀਆਂ ਪਸ਼ਿੰਦ ਕਰਦੀਆਂ ਹਨ ।
ਤੁਹਾਨੂੰ ਰੇਸ਼ਮੀ ਰੁਮਾਲ ਤੇ ਗਰਮ ਕਮੀਜ ਚੰਗੀ ਲਗਦੀ ਹੈ । ਧੁਪ ਵਿਚ ਸਾਹਿਬ
ਲੋਕਾਂ ਦੀ ਟੋਪੀ ਵਡੀ ਚੰਗੀ ਮਲੂਮ ਹੁੰਦੀ ਹੈ । ਅਜ ਅਸੀਂ ਨਵੇਂ ਕਪੜੇ ਵਟਾਵਾਂਗੇ ।
ਮੈਂ ਨੂੰ ਇਕ ਸਰਹਾਨਾ ਤੇ ਚਦਰ ਬਿਸਤਰੇ ਲਈ ਬਥੇਰੀ ਹੈ । ਅਜ ਕਲ ਠੰਢ ਬਹੁਤ
ਨਹੀਂ ਇਸ ਕਰਕੇ ਰਜਾਈ ਦੀ ਲੋੜ ਨਹੀਂ ।

LESSON XIV.

NOUNS.

Masculine.			Feminine.		
ਬਾਗ	bāg	garden.	ਬਾਗੀਚੀ	bagīchī	small garden.
ਜੰਗਲ	jaṅgal	forest.	ਗੱਡੀ	gaḍḍī	cart.
ਹੱਲ	hall	plough.	ਖਰਲੀ	khurli	manger.
ਪਿੰਜ	pinj	wheel.	ਵਾੜ	wār	hedge
ਬੰਬ	banb	shafts.	ਕਹੀ	kahī	spade.
ਟਪ	ṭap	hood (cover).	ਛਾਨਨੀ	chhāṇanī	sieve.
ਕਖ	kakh	fodder (fields &c).	ਆਭ	ād	water-trough.
ਕੁਦਾਲ	kudāl	pickaxe.	ਕਿਆਰੀ	kiārī	garden bed.
ਜੰਦਰਾ	jaṇḍrā	pitchfork.	ਆਰੀ	ārī	saw.
ਕੁਹਾੜਾ	kuhārā	axe.			

VERBS.

ਲੋੜ ਪੈਨੀ	lor painī	to need.	ਛਨਨਾ	chhanṇā	to sift.
ਪਾੜਨਾ	pārṇā	to tear.	ਵਢ ਦੇਣਾ	wadh denā	} to cut down.
ਪੁਟਨਾ	puṭṇā	to dig.	ਕਟ ਸੁਟਨਾ	kaṭ suṭṇā	
ਪੀਨਾ	pīṇā	to drink.	ਸਵਾਰਨਾ	sawārṇā	} to trim.
ਵਗਨਾ	wagṇā	to flow.	ਛਾਂਟਨਾ	chhāṭṇā	

Translate into Punjābī.

My garden is full of flowers, but his is full of weeds. You will need many axes to cut down that forest. Corn is put in the manger for the horse to eat. My father has a small garden in the village. The pony broke the shafts of the cart. You cannot trim the hedge with a saw for the bushes are too small. Take the horse out of the carriage and lead him to the water-trough to drink. The water from the well runs through the aqueduct and flows over the garden-beds. Put the corn in a sieve, sift it and the dust will fall out. The soldier broke the wheel of the cart and tore the hood to pieces. That plough is a good one, but the ploughshare is broken. A pickaxe is better than a spade for digging in hard ground.

Translate into English.

ਮੈਂ ਨੂੰ ਉਸ ਜੰਗਲ ਵਿਚ ਇਕ ਖੁੱਫਾ ਤੇ ਖੁੱਫੀ ਮਿਲੇ। ਖੁੱਫਾ ਅੱਠਾਂ ਸੀ ਤੇ ਉਸਦੀ ਵਹੁਟੀ ਲੰਛੀ। ਉਸ ਵੇਲੇ ਮੇਰੀ ਟਮ ਟਮ ਦਾ ਬੰਬ ਟੁਟ ਗਿਆ ਸੀ ਇਸ ਕਰਕੇ ਮੈਂ ਉਥੇ ਖੜੋ ਕੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦਾ ਹਾਲ ਚਾਲ ਪੁਛਨ ਲਗਾ। ਮੈਂ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਕੁਝ ਰੋਟੀ ਤੇ ਮਾਸ ਜੋ ਮੇਰੇ ਕੋਲ ਸੀ ਦਿੱਤਾ। ਇਕ ਜਟ ਦੇ ਹੁੰਡੇ ਨੇ ਗੁਸੇ ਵਿਚ ਆਕੇ ਆਪਣੇ ਬਕਰੇ ਨੂੰ ਕੁਹਾੜੇ ਨਾਲ ਵਢ ਸੁਟਿਆ। ਤੇਰੇ ਬਗੀਚੇ ਦੇ ਨੌੜੇ ਕੋਈ ਨਹਿਰ ਜਾਂ ਸੁਆ ਵਗਦਾ ਹੈ।

LESSON XV.

NOUNS.

Masculine.

Feminine.

ਦਰਿਆ   dariā   river.

ਨਦੀ   nadi   stream.

Masculine.

Feminine

ਪਹਾੜ	<i>pahār</i>	mountain.
ਮਦਾਨ	<i>madān</i>	plain.
ਮਿਲਾਪ	<i>milāp</i>	confluence (river.)
ਕੰਢਾ	<i>kanḍhā</i>	bank („).
ਨਿਕਾਸ	<i>nikās</i>	source („).
ਥਲ	<i>thal</i>	bed („).
ਪੁਲ	<i>pul</i>	bridge.
ਚੋਆ	<i>choā</i>	spring.
ਜਹਾਜ਼	<i>jahāj</i>	ship.
ਘਾਟ	<i>ghāṭ</i>	ferry.
ਤੂਫਾਨ	<i>tūphān</i>	storm.

ਪਹਾੜੀ	<i>pahārī</i>	hill.
ਧਾਰ	<i>dhār</i>	current.
ਲਹਰ	<i>lahar</i>	wave.
ਬੋੜੀ	<i>berī</i>	boat
ਮਹਰਾਬ	<i>mahrāl</i>	arch.
ਘਾਟੀ	<i>ghāṭī</i>	valley.
ਚਟਾਨ	<i>chaṭān</i>	rock.
ਰੇਤ	<i>ret</i>	sand.
ਬਾੜੀ	<i>jhārī</i>	bush.
ਚੋਟੀ	<i>choṭī</i>	summit
ਵਾ	<i>wā</i>	wind.

VERBS.

ਹੜਾਉਣਾ	<i>har āunā</i>	to flood.
ਜਲ ਥਲ ਹੋਣਾ	<i>jal thal honā</i>	to overflow.
ਦੁਟ ਜਾਨਾ	<i>ṭuṭ jānā</i>	to give way.
ਪਾਰ ਹੋਣਾ	<i>pār honā</i>	to cross.
ਮਿਲਨਾ	<i>milnā</i>	to join.

ਤੇੜ ਪੈਨਾ	<i>ter painā</i>	to split.
ਉਸਾਰਨਾ	<i>usārṇā</i>	to build.
ਚੱਪਾ ਲਾਓਨਾ	<i>chappā lāonā</i>	to row.
ਪਹੁੰਚਨਾ	<i>pahunḥṇā</i>	to reach.
ਡੁਬਨਾ	<i>ḍubṇā</i>	to sink.

Examples.

ਜਦ ਕਈ ਨਦੀਆਂ ਆਪਸ ਵਿਚ ਮਿਲਦੀਆਂ ਹਨ ਤਾਂ ਦਰਿਆ ਬਨਦਾ ਹੈ *jad kai nadiān āpas wich milidīān haṇ tān dariā bandā hai*, When several streams join together they form a river.

ਕਲਕਤੇ ਦੇ ਨੇੜੇ ਸਾਰੇ ਦਰਿਆ ਸਮੁੰਦਰ ਵਿੱਚ ਪੈਂਦੇ ਹਨ *kalkatte de nere sāre dariā samundar' wich painde haṇ*, Near Calcutta all the rivers fall in

ਲਹਿਰਾਂ ਇਨੀਆਂ ਉੱਚੀਆਂ ਚੜ੍ਹੀਆਂ ਜੋ ਬੇੜੀ ਡੁਬ ਗਈ *lahrān inīān uchīān*
charkhīān jo beṛī dub gaī, The waves rose so high that the boat sunk.

ਗੰਗਾ ਦਾ ਪੁਲ ਜੋ ਦਿੱਲੀ ਉਪਰ ਹੈ ਉਸਦੀਆਂ ਕਈ ਚੰਗੀਆਂ ਮਹਿਰਾਬਾਂ ਹਨ
gaṅgā dā pul jo dillī uppar hai usdīān kī chāṅgīān mahrābān haṇ, The bridge
 over the Ganges, at Delhi has many fine arches.

Translate into Punjābī.

In summer the bed of the river is quite dry and people come for the sand to put in their gardens. The source of the Indus is amongst the Himalaya mountains in Afghanistan. When the Sutlej overflowed its banks the bridge gave way. The army crossed the plain and reached the shelter of the hills. The Ravee flows through a beautiful valley in the Punjab. Rocks and bushes cover the summit of the hill. He had built the bridge firmly but the strong wind completely destroyed the centre arch. You may row us across the ferry in your boat, We shall find a spring of cold, clear water on the hill-side.

Translate into English.

ਅਜ ਕਲ ਪਹਾੜ ਤੇ ਮਦਾਨ ਵਿਚ ਸਾਰੇ ਮੀਂਹ ਪੈ ਰਿਹਾ ਹੈ । ਪਰਸੋਂ ਰਾਤ ਇੰਨਾ
 ਜ਼ੋਰਦਾ ਮੀਂਹ ਪਿਆ ਜੋ ਘਗਰ ਦਾ ਪੁਲ ਟੁਟ ਗਿਆ । ਇਕ ਬੇੜੀ ਦਰਿਆ ਵਿਚ
 ਤਰਦੀ ਤਰਦੀ ਡੁਬ ਗਈ । ਮੀਂਹ ਨਾਲ ਇਸ ਅਲਾਕੇ ਵਿਚ ਤਾਂ ਜਲ ਥਲ ਹੋ ਗਿਆ
 ਹੈ । ਜਦ ਅਸੀਂ ਨਦੀ ਦੇ ਪਾਰ ਹੋਏ ਉਸੇ ਵੇਲੇ ਪੁਲ ਟੁਟ ਗਿਆ । ਬਿਆਸ ਦਰਿਆ
 ਬਰਸਾਤ ਵਿਚ ਭਰ ਜਾਂਦਾ ਹੈ ਤੇ ਉਸ ਦਾ ਪਾਟ ਕੋਈ ਡੂਢ ਮੀਲ ਦਾ ਹੋ ਜਾਂਦਾ ਹੈ ।

— — —

TRANSLATION EXERCISES.

No. 1.

A dog was crossing a ¹bridge over a small ²stream with a ³piece of meat ⁴in his mouth. He saw his ⁵shadow in the water. ⁶Thinking it was another dog he stopped. ⁷Being greedy he ⁸snatched at the shadow and ⁹in doing so he dropped the piece of meat. It sank to the ¹⁰bottom of the stream and ¹¹was lost.

1 पुल 2 नदी 3 टुकड़ा 4 मांस 5 परछावां 6 सोचके conjunctive 7 लें
करके 8 हथ मारिआ past tense 9 अजिहा करन दिच 10 बले 11 गुआच रिआ
passive voice.

No. 2.

A ¹shepherd had a large ²flock of sheep which ³used to graze on the hillside ⁴a long way from his home. ⁵At one time he had seven hundred ⁶lambs in ⁷his care. He would have lost all these ⁸if it had not been for his dog. One very dark ⁹night all the lambs ¹⁰scampered off in different directions, and were soon ¹¹out of sight.

1 पाली 2 ਇਜੜ 3 ਚਾਰਿਆਕਰਦਾ ਸੀ 4 ਵਡੀ ਦੂਰ 5 ਇਕ ਵਾਰ 6 ਲੇਲ
7 ਓਹਦੀ ਰਖਵਾਲੀ ਵਿਚ 8 ਜੇਕਰ ਓਹਦਾ ਕੁਤਾ ਨਾ ਹੁੰਦਾ note the idiom 9 ਹਨੇਰੇ
ਰਾਤ 10 ਏਧਰ ਓਧਰ ਖਿੰਡ ਗਏ 11 ਦਿਸਣੋਂ ਰਹ ਗਏ

No. 3.

The shepherd, in ¹great trouble, called to his dog, but, to his ²surprise it had left him. He spent the whole night searching amongst the hills for ³miles around. At last ⁴day came, and, as he could see ⁵neither dog nor sheep, he started for home. On his ⁶way there he found all the sheep in a ⁷deep hollow and his faithful dog watching over them.

1 ਵਡੇ ਔਖ ਵਿਚ 2 ਅਚਰਜ ਹੋਇਆ 3 ਇਰਦ ਗਿਰਦ ਕਈ ਮੀਲਾਂ ਤੀਕ
4 ਦਿਨ ਨਿਕਲ ਆਇਆ 5 ਨਾ ਕੁਤਾ ਨਾਂ ਭੇਡਾਂ 6 ਜਦ ਓਹ ਘਰ ਨੂੰ ਰਿਹਾ ਸ
7 ਵੁੰਘਾ ਟੋਆ

No. 4.

One cold ¹ December morning at the beginning of this ² century an army was crossing the mountains. The soldiers ³ looked thin and tired from want of food ⁴ and sleep; the horses that were ⁵ dragging the guns ⁶ stumbled at every step. There was one boy however in that army who marched ⁷ merrily along as if he had not ⁸ suffered at all. His name was Arthur Graham, and he was General Macdonald's own drummer. He had been in many battles but had received no wound, and ⁹ nothing could make him weary.

1 ਦਸੰਬਰ ਦੇ ਮਹੀਨੇ ਦੀ ਠੰਡੀ ਸਵੇਰੇ 2 ਸਦੀ (f) 3 ਲਿੱਸੇ ਮਲੂਮ ਹੁੰਦੇ ਸੀ 4 ਭੁਖ ਤੇ ਨੀਂਦ ਦੇ ਮਾਰੇ note the idiom 5 ਤੋਪਾਂ ਘਸੀਟ ਰਹੇ ਸੀ 6 ਪੈਰ ਪੈਰ ਤੇ ਠੋਕਰ ਖਾਂਦੇ ਸੀ 7 ਖੁਸ਼ੀ ਖੁਸ਼ੀ 8 ਜਿਸ ਤਰਾਂ ਉਹਨੂੰ ਕੋਈ ਔਖ ਨਹੀਂ ਹੋਇਆ ਹੁੰਦਾ 9 ਅਰ ਉਹ ਕਿਸੀ ਚੀਜ ਤੇ ਬਕਸਾ ਨਾ ਸਾ

No. 5.

One day three natives were ¹ going along the ² Grand Trunk road from Umballa to Delhi. A large fair was being held at the ³ latter place and they wished to attend it. One of the men had twenty rupees in his turban, and the other two had ⁴ no money at all. They carried with them however some gold and silver ornaments which they hoped to sell at the fair and so obtain money to spend on ⁵ whatever they wished to buy. Whilst ⁶ passing through a wood they were ⁷ attacked by robbers who took away the gold and silver ⁸ work. The man who had the money seeing how unfortunate his companions were, very kindly told them that ⁹ all he had they might share.

1 ਤੁਰੇ ਜਾ ਰਹੇ ਸੀ 2 ਬਾਦਸ਼ਾਹੀ ਸੜਕ 3 ਪਿਛਲੀ ਥਾਂ such phrases are used very seldom in Punjābī, 4 ਮੁਲੋਂਹੀ ਕੁਝ ਨਹੀਂ ਸੀ 5 ਜਿਸ ਚੀਜ਼ ਦੀ ਮੁਲ ਲੈਣ ਦੀ ਉਹਨਾਂ ਨੂੰ ਚਾਹ ਹੋਵੇ 6 ਜਦ ਉਹ ਇਕ ਜੰਗਲ ਵਿਚ ਦੀ ਲੰਘ ਰਹੇ ਸੇ 7 ਧਾੜਵੀ 8 ਸੋਨੇ ਚਾਂਦੀ ਦੇ ਗਹਿਣੇ 9 ਜੇ ਮੇਰੇ ਕੋਲ ਹੈ ਉਹ ਵੰਡ ਖਾਓ

No. 6.

We rode for about four miles across the plain and then arrived at a ¹   ²   ³   ⁴   ⁵   ⁶   ⁷   ⁸   ⁹   ¹⁰   ¹¹   ¹²   ¹³   ¹⁴   ¹⁵   ¹⁶   ¹⁷   ¹⁸   ¹⁹   ²⁰   ²¹   ²²   ²³   ²⁴   ²⁵   ²⁶   ²⁷   ²⁸   ²⁹   ³⁰   ³¹   ³²   ³³   ³⁴   ³⁵   ³⁶   ³⁷   ³⁸   ³⁹   ⁴⁰   ⁴¹   ⁴²   ⁴³   ⁴⁴   ⁴⁵   ⁴⁶   ⁴⁷   ⁴⁸   ⁴⁹   ⁵⁰   ⁵¹   ⁵²   ⁵³   ⁵⁴   ⁵⁵   ⁵⁶   ⁵⁷   ⁵⁸   ⁵⁹   ⁶⁰   ⁶¹   ⁶²   ⁶³   ⁶⁴   ⁶⁵   ⁶⁶   ⁶⁷   ⁶⁸   ⁶⁹   ⁷⁰   ⁷¹   ⁷²   ⁷³   ⁷⁴   ⁷⁵   ⁷⁶   ⁷⁷   ⁷⁸   ⁷⁹   ⁸⁰   ⁸¹   ⁸²   ⁸³   ⁸⁴   ⁸⁵   ⁸⁶   ⁸⁷   ⁸⁸   ⁸⁹   ⁹⁰   ⁹¹   ⁹²   ⁹³   ⁹⁴   ⁹⁵   ⁹⁶   ⁹⁷   ⁹⁸   ⁹⁹   ¹⁰⁰   ¹⁰¹   ¹⁰²   ¹⁰³   ¹⁰⁴   ¹⁰⁵   ¹⁰⁶   ¹⁰⁷   ¹⁰⁸   ¹⁰⁹   ¹¹⁰   ¹¹¹   ¹¹²   ¹¹³   ¹¹⁴   ¹¹⁵   ¹¹⁶   ¹¹⁷   ¹¹⁸   ¹¹⁹   ¹²⁰   ¹²¹   ¹²²   ¹²³   ¹²⁴   ¹²⁵   ¹²⁶   ¹²⁷   ¹²⁸   ¹²⁹   ¹³⁰   ¹³¹   ¹³²   ¹³³   ¹³⁴   ¹³⁵   ¹³⁶   ¹³⁷   ¹³⁸   ¹³⁹   ¹⁴⁰   ¹⁴¹   ¹⁴²   ¹⁴³   ¹⁴⁴   ¹⁴⁵   ¹⁴⁶   ¹⁴⁷   ¹⁴⁸   ¹⁴⁹   ¹⁵⁰   ¹⁵¹   ¹⁵²   ¹⁵³   ¹⁵⁴   ¹⁵⁵   ¹⁵⁶   ¹⁵⁷   ¹⁵⁸   ¹⁵⁹   ¹⁶⁰   ¹⁶¹   ¹⁶²   ¹⁶³   ¹⁶⁴   ¹⁶⁵   ¹⁶⁶   ¹⁶⁷   ¹⁶⁸   ¹⁶⁹   ¹⁷⁰   ¹⁷¹   ¹⁷²   ¹⁷³   ¹⁷⁴   ¹⁷⁵   ¹⁷⁶   ¹⁷⁷   ¹⁷⁸   ¹⁷⁹   ¹⁸⁰   ¹⁸¹   ¹⁸²   ¹⁸³   ¹⁸⁴   ¹⁸⁵   ¹⁸⁶   ¹⁸⁷   ¹⁸⁸   ¹⁸⁹   ¹⁹⁰   ¹⁹¹   ¹⁹²   ¹⁹³   ¹⁹⁴   ¹⁹⁵   ¹⁹⁶   ¹⁹⁷   ¹⁹⁸   ¹⁹⁹   ²⁰⁰   ²⁰¹   ²⁰²   ²⁰³   ²⁰⁴   ²⁰⁵   ²⁰⁶   ²⁰⁷   ²⁰⁸   ²⁰⁹   ²¹⁰   ²¹¹   ²¹²   ²¹³   ²¹⁴   ²¹⁵   ²¹⁶   ²¹⁷   ²¹⁸   ²¹⁹   ²²⁰   ²²¹   ²²²   ²²³   ²²⁴   ²²⁵   ²²⁶   ²²⁷   ²²⁸   ²²⁹   ²³⁰   ²³¹   ²³²   ²³³   ²³⁴   ²³⁵   ²³⁶   ²³⁷   ²³⁸   ²³⁹   ²⁴⁰   ²⁴¹   ²⁴²   ²⁴³   ²⁴⁴   ²⁴⁵   ²⁴⁶   ²⁴⁷   ²⁴⁸   ²⁴⁹   ²⁵⁰   ²⁵¹   ²⁵²   ²⁵³   ²⁵⁴   ²⁵⁵   ²⁵⁶   ²⁵⁷   ²⁵⁸   ²⁵⁹   ²⁶⁰   ²⁶¹   ²⁶²   ²⁶³   ²⁶⁴   ²⁶⁵   ²⁶⁶   ²⁶⁷   ²⁶⁸   ²⁶⁹   ²⁷⁰   ²⁷¹   ²⁷²   ²⁷³   ²⁷⁴   ²⁷⁵   ²⁷⁶   ²⁷⁷   ²⁷⁸   ²⁷⁹   ²⁸⁰   ²⁸¹   ²⁸²   ²⁸³   ²⁸⁴   ²⁸⁵   ²⁸⁶   ²⁸⁷   ²⁸⁸   ²⁸⁹   ²⁹⁰   ²⁹¹   ²⁹²   ²⁹³   ²⁹⁴   ²⁹⁵   ²⁹⁶   ²⁹⁷   ²⁹⁸   ²⁹⁹   ³⁰⁰   ³⁰¹   ³⁰²   ³⁰³   ³⁰⁴   ³⁰⁵   ³⁰⁶   ³⁰⁷   ³⁰⁸   ³⁰⁹   ³¹⁰   ³¹¹   ³¹²   ³¹³   ³¹⁴   ³¹⁵   ³¹⁶   ³¹⁷   ³¹⁸   ³¹⁹   ³²⁰   ³²¹   ³²²   ³²³   ³²⁴   ³²⁵   ³²⁶   ³²⁷   ³²⁸   ³²⁹   ³³⁰   ³³¹   ³³²   ³³³   ³³⁴   ³³⁵   ³³⁶   ³³⁷   ³³⁸ <

were large numbers of fish. These fishes were from ¹six inches to ²two-and-a-half feet long. Their colour was a ⁴bright red with three or four ⁵blue stripes along the back. Several natives were seated on the bank of the lake feeding the fish with bread and ⁶parched barley. There were only two ⁷priests in front of the temple. One of these, an old man with a long white beard came up to us and ⁸asked for alms. As we had no money we ⁹promised to give him something when next we come that way.

1 ਜੋ ਦਰਖਤਾਂ ਦੇ ਝੁੰਡ ਨਾਲ ਢਕੀ ਹੋਈ ਸੀ 2 ਅਗਲੇ ਪਾਸੇ 3 ਛੇ ਇੰਚ ਤੇ
ਢਾਈ ਫੁਟ ਤੀਕ ਲੰਮੀਆਂ ਸੀਆਂ Inch and foot are English words used in Punjab
as shown on the list page, 39 4 ਗੂੜਾ ਲਾਲ 5 ਨੀਲੀਆਂ ਧਾਰੀਆਂ 6 ਭੁਜੇ ਹੋਏ ਜੌਂ
7 Hindus call ਪੁਜਾਰੀ, Muhammadans ਮਜ਼ਹਿਬੀਰ Christians ਪਾਦਰੀ 8 ਕੁਝ ਭਿਛਿਆ
ਮੰਗੀ 9 ਜਦ ਅਸੀਂ ਫੇਰ ਇਥੇ ਆਵਾਂਗੇ ॥

No. 7.

Our regiment was ordered to advance towards Delhi to ¹prevent a party of the enemy from ²escaping. As we marched through the ³thick jungle our guide disappeared. Not a man in the squadron knew where we were and so we halted for the night about seven miles from the city. As there was ⁴plenty of grass the bits were taken out of the horses mouths. But, not knowing where the enemy were, we ⁵very wisely decided not to remove the saddles, and only loosened the girths.

1 ਵੈਰੀ ਦੀ ਟੋਲੀਨੂੰ ਭਜਣ ਤੇ ਰੋਕਣ ਵਾਸਤੇ 2 ਸੰਘਣਾ 3 ਬਬੇਰਾ ਘਾਟ
4 ਦੁਹਾਨਾ 5 ਅਸੀਂ ਵਡੀ ਅਕਲ ਨਾਲ ਏਹ ਸਲਾਹ ਕੀਤੀ

No. 8.

On our arrival in India we proceeded by ¹rail to ²Khandáwa. This is a very small village and the people seem to be very poor. It appears that they ³depend for their living on the parties of ⁴soldiers passing through to the Punjab. Whilst staying in the camp I saw a fine herd of ⁵camels which had just arrived. They had come a ⁶distance

⁷ forty six miles that day but were not tired at all. There was ⁸ one young one amongst them which the owner said was ⁹ only four months old. The men were very much amused at its gambols. One man ¹⁰ ventured too near and received a ¹¹ nasty kick in the stomach. He was ill for many days and said he should always in the future ¹² hate the sight of a camel.

1 ਜਦ ਅਸੀਂ ਹਿੰਦੁਸਤਾਨ ਵਿਚ ਪਹੁੰਚੇ 2 ਰੇਲ ਦੇ ਰਾਹ Rail is an English word used in Punjabi 3 ਉਨ੍ਹਾਂ ਦਾ ਗੁਜਾਰਾ ਉਨ੍ਹਾਂ ਸਪਾਹੀਆਂ ਦੀਆਂ ਟੋਲੀਆਂ ਪੁਰ ਚਲਦਾ ਸਾ ਜੇਹੜੇ ਪੰਜਾਬ ਨੂੰ ਉਸ ਪਿੰਡ ਦੇ ਵਿਚ ਦੀ ਲੰਘ ਕੇ ਜਾਂਦੇ ਸੇ 4 ਕੰਪੂ ਉਠਾਂ ਦਾ ਛੇੜ 6 ਹਟੇ 7 ਮੀਲ 8 ਬੋਤਾ 9 ਨਿਰਾ ਚਾਰ ਮਹੀਨਿਆਂ ਦਾ ਸੀ 10 ਦਲੇਰੀ ਕਰਕੇ ਬਿਲਕੁਲ ਨੇੜੇ ਚਲਾ ਗਿਆ 11 ਢਿਡ ਵਿਚ ਡਾਢੀ ਲਤ ਖਾਹਵੀ 12 ਉਠ ਦੇ ਨੇੜੇ ਨਹੀਂ ਜਾਵਾਂਗਾ

No. 9

The week before we left the ¹ station on our march to Kabul there was a ² fearful rainstorm. Rain and snow fell for three days ³ without ceasing and not a soul went out of doors. When we attempt to leave on the Wednesday, we found it impossible to go more than a few yards outside the walls of the village, for the ⁴ surrounding country was flooded; and in some places the water was up to a man's neck. The inhabitants were bewailing their losses, for a great many had not ⁵ lost only their crops but their cattle and would be in a ⁷ very bad way for months.

1 ਛੋਟੀ (1) 2 ਭਯਾਨਕ ਮੀਂਹ ਬਖੜ 3 ਲਗਾਤਾਰ 4 ਆਸ ਪਾਸ ਦੇ ਪਿੰਡਾਂ ਵਿਚ ਹੜ ਆਇਆ ਹੋਇਆ ਸੀ। 5 ਚੋਂਦੇ ਸੇ 6 ਕਿਉਂ ਜੋ ਬਬੇਰਿਆਂ ਦੀਆਂ ਨਾ ਨਿਰੀਆਂ ਫਸਲਾਂ ਹੀ ਵਰਾਨ ਹੋਈਆਂ ਸਗਮਾਂ ਓਨਾਂ ਦੇ ਡੰਗਰ ਵੀ ਜਾਂਦੇ ਰਹੇ 7 ਤੇ ਕਈਆਂ ਮਹੀਨਿਆਂ ਤੀਕ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦਾ ਬੁਰਾ ਹਾਲ ਰਿਹਾ।

No. 10.

About two years ago a fire ¹ broke out in the quarters of the Native Infantry then ² stationed in Peshāwar. A native woman ³ upset some boiling ghee on to a fire in

one of the huts and the walls were very soon in flames. The whole of the huts were in great danger of being burnt down for they consisted of nothing but frames of bamboo covered with grass. Luckily the fire-picquet happened to be near. The havildar in charge at once divided his men into two parties. One of them tried to put out the flames by throwing water on to the burning hut, whilst the others pulled down one or two huts on each side and so prevented the fire from spreading. One poor woman who was passing was severely hurt by a piece of burning wood which fell on her shoulder.

1 ਅੱਗ ਲਗ ਗਈ 2 ਬਾਰਕਾਂ ਵਿੱਚ 3 ਤੇ ਜੇਹੜੀ ਉਸ ਵੇਲੇ ਪਸ਼ੋਰ
ਵਿਚ ਰਹਿੰਦੀ ਸੀ 4 ਡੋਲਨਾ 5 ਤਾਇਆ ਹੋਇਆ ਘਿਰ 6 ਛੇਤੀ ਕੰਧਾਂ ਨੂੰ
ਅੱਗ ਲਗ ਗਈ 7 ਸਾਰੀਆਂ ਬੁੱਗੀਆਂ ਦੇ ਸੜ ਜਾਣ ਦਾ ਡਰ ਸਾ ਕਿਉਂ ਜੋ ਉਹ
ਨਿਰੇ ਫੂਸਨਾਲ ਢੱਕੇ ਹੋਏ ਬਾਂਸਾਂ ਦੇ ਠਾਠ ਸੇ 8 ਅੱਗ ਬੁਝਾਉਣ ਵਾਲੀ ਹੋਲੀ (f) 9 ਬਾ
ਦੇਣਾ 10 ਵੱਡੀ ਸੱਟ ਲੱਗੀ ॥

No. 11.

As we got nearer to the Frontier we found the country becoming wilder and wilder. The hill sides were covered with great boulders, behind which a man might easily have hidden, and the only signs of vegetation were a few stunted shrubs about foot high. If we had been in an enemy's country we should have had great difficulty in forcing our way through some of the passes. The inhabitants although not so tall as those living further south are much more sturdy and as hardy as the animals they tend. They are quite a different race of people from those who live in the Punjab, being more fierce and warlike and I could easily understand how hard our troops fought had before the hillmen were conquered.

1 ਸਰਹੱਦ 2 ਉਜਾੜ ਹੀ ਉਜਾੜ 3 ਪਥਰ ਵਟਾ 4 ਸਬਜੀ ਦੇ ਨਸ਼ਾ
5 ਨਿਕੀਆਂ ਨਿਕੀਆਂ ਝਾੜੀਆਂ 6 ਆਪਣਾ ਰਾਹ ਬਨਾਉਣ ਵਿਚ 7 ਪੰ
ਦੱਖਨ ਵਲ 8 ਤਕੜਾ 9 ਮੋਹਨਤੀ ਬਹਾਦਰ 10 ਪਾਲਨਾ 11 ਬਹਾਦਰ
12 ਸਾਡੀ ਫੌਜ ਨੇ ਇਨ੍ਹਾਂ ਪਹਾੜੀਆਂ ਨੂੰ ਵੱਡੀ ਭਾਰੀ ਲੜਾਈ ਲੜਕੇ ਜਿਤਿਆ ਹੋਣਾ

No. 12.

We started for the jungle about ¹five a.m. for we had several miles to go. The Raja's ²chief huntsman promised me some excellent game and said that I should have a shot at ³more than one tiger, for his men had ⁴found traces of three near a small ⁵clearing about two miles away and so he had surrounded the place with ⁶beaters some ⁷three days before. I was very sorry that His Highness could not accompany us, but state business of an important nature detained him at his palace. His two sons however came and ⁸the day's sport was the best I ever had, for by sunset we had bagged two tigers and a great deal of smaller game.

1 ਪੰਜ ਵਜੇ ਸਵੇਰੇ 2 ਵਡਾ ਸ਼ਕਾਰੀ 3 ਇੱਕ ਤੇ ਵਧੀਕ 4 ਖੋਜ
ਕਰਨਾ 5 ਖੁਲੀਜਗਾ 6 ਝਾੜਨ ਵਾਲੇ 7 ਤਿਨਾਂ ਦਿਨਾਂ ਤੇ ਹੀ 8 ਉਸ ਦਿਨ
ਦਾ ਸ਼ਕਾਰ ਅਜਿਹਾ ਚੰਗਾ ਸੀ ਜੋ ਮੈਂ ਕਦੀ ਨਹੀਂ ਦੇਖਿਆ ॥

No. 13.

One morning I met a lame man in a lane. He had ¹not gone far when his stick broke. ²Being helpless, he set by the side of a white gate and ³did not know what to do. There was none to help him. ⁴By chance a kind-hearted boy passed that way on the back of a black mare. He ⁵took pity on the lame man and helped him to ride on her, while he went by his side to his hut which was a mile off. When the lame man reached home he was happy, and blessed the boy for what he had done.

1 ਓਹ ਦੂਰ ਨਹੀਂ ਗਿਆ ਸੀ 2 ਲਚਾਰ ਹੋਕੇ 3 ਸੌਚਦਾ ਸਾ ਜੋ ਮੈਂ ਕੀ ਕਰਾਂ
4 ਅਚਾਨਕ 5 ਤਰਸ ਖਾਧਾ from ਤਰਸ ਖਾਣਾ

No. 14.

Two women were quarrelling with ¹one another about a child and neither of them had any witness. Having gone before the Judge ²one continued saying "The child is mine." The other also said "The child is mine, O ³your worship give justice." The Judge being helpless, sent for the executioner and said to him "Of this child make _____ as,

and give one to each of these women." On hearing the order of the Judge the executioner ⁴ drew his sword and was about to cut the child in two. On ⁵ this one of the women stood still, and said nothing, but the other woman, ⁶ weeping aloud, said "O, Sir, do not kill my child ; if such is justice, I ⁷ give up my claim. For ⁸ God's sake give her the child." On hearing this the Judge became convinced that she indeed was the real mother who spoke.

1 ਇਕ ਦੂਜੀ ਦੇਨਾਲ 2 ਇਕ ਆਖਦੀ ਰਹੀ 3 ਹੇ ਦੀਨ ਦਿਆਲ 4 ਤਲਵਾਰ
ਸੂਤੀ from ਤਲਵਾਰ ਸੂਤਨਾ 5 ਇਹ ਸੁਣਕੇ 6 ਜੋਰ ਨਾਲ ਰੋਕੇ 7 ਮੈਂ ਆਪਨਾ ਦਵਾ
ਛਡਦੀ ਹਾਂ 8 ਰਬਦੇ ਵਾਸਤੇ

No. 15.

* *Gulāl Singh* had left one son, a boy named *Attar Singh*, ¹ nearly four years old and, as the ² custom seemed to prevail in the *Farīdkot* family this child was acknowledged as chief by the British Government ; the ³ administration of affairs remaining, until he should ⁴ reach his majority, in the hands of *Faujā Singh* and *Sirdārñī Dharam Kaur* the widow. *Pahār Singh* and *Sāhib Singh* had during the ⁵ life time of their brother lived with him and ⁶ enjoyed the estate in common, and it was decided that they ⁷ were at liberty to remain thus.

* Note.—Proper names are also given in *italic*.

1 ਚਾਰਕੁ ਵਰਹੇ ਦਾ ਸੀ 2 ਫਰੀਦਕੋਟ ਦੇ ਖਾਨਦਾਨ ਵਿਚ ਇਹ ਰੀਤ
ਤੁਰੀ ਹੋਈ ਸੀ । 3 ਰਿਆਸਤ ਦਾ ਬੰਦੋਬਸਤ 4 ਜਦ ਤੀਕ ਓਹ ਜੁਆਨ ਨਾ ਹੋਵੇ
5 ਜੀਉਂਦੇ ਜੀ 6 ਜਗੀਰ ਦੀ ਆਮਦਨੀ ਸਾਂਝੀ ਖਾਂਦੇ ਰਹੇ 7 ਕਿ ਓਨਾਂ ਨੂੰ ਇਹ
ਤਰਾਂ ਕਠੇ ਰਹਿਣ ਦਾ ਇਖਤਿਆਰ ਸੀ ॥

No. 16.

On the seventh of *June*, *Rājā Sarūp Singh* joined the British Camp at *Altpo* and the ¹ following day the battle of *Badlī Sarāe* was fought in which the *Jhīnd* troops ² behaved well, and were ³ complimented on the field by the Commander-in-Chief, who sent one of the captured guns to the *Rājā* as a present. On the 19th *June* the *Jhīnd* troops aided in repulsing the *Nasrābād* force which attacked the camp, and on the 21st w

sent to *Bhāgpat* to repair the bridge of boats, which had⁴ been destroyed. In three days the bridge was completed, but had to be again destroyed⁵ as the mutineers attacked the *Rājā* in overwhelming numbers compelling him to retire.

1 ਅਗਲੇ ਦਿਨ 2 ਚੰਗੀਤਰਾਂ ਲੜੇ 3 ਤੇ ਜੰਗੀ ਲਾਟ ਸਾਹਿਬ ਨੇ ਓਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਲੜਾਈ ਦੇ ਮਦਾਨ ਵਿਚ ਤਰੀਫ ਕੀਤੀ। 4 ਜੋ ਢਾ ਦਿਤਾ ਗਿਆ ਸੀ 5 ਦੰਗਈਆਂ ਨੇ ਵਡੀ ਫੌਜ ਨਾਲ ਹੱਲਾ ਕੀਤਾ ਜਿਸ ਤੇ ਰਾਜੇ ਨੂੰ ਪਿਛੇ ਹਟਨਾ ਪਿਆ ॥

No. 17.

Early in the¹ month of November 1845 Sarup Singh was called upon² to send 150 camels for the use of the *Sirhind* Division, but this, in spite of promises and repeated orders, he neglected to do, and³ the result was great inconvenience to the troops called upon to march. A fine of Rs. 10,000 was levied upon him by Major Broodfoot, which was realized⁴ in the following year. After the⁵ warning the conduct of the *Rājā* was quite satisfactory. The exertions of his people in providing supplies and carriage were great⁶; his contingent served with the British troops; and a detachment of it, which accompanied the *Patyālā* contingent to *Ghūmgarānā* under Captain Hay was highly praised by that officer, for its steady conduct and discipline.⁷

1 ਸਨ ੧੮੪੫ ਨਵੰਬਰ ਮਹੀਨੇ ਚੜਦੇ ਹੀ 2 ਹੁਕਮ ਮਿਲਿਆ 3 ਇਸਤੇ ਫੌਜ ਨੂੰ ਵਡੀ ਤਕਲੀਫ ਹੋਈ 4 ਲੀਤਾ ਗਿਆ from ਲੀਤਾ ਜਾਣਾ 5 ਸਜਾ (ਧਮਕੀ) 6 ਭਾਰਬਰਦਾਰੀ ਤੇ ਰਸਤ ਦੇਨ ਵਿਚ ਓਸਦੇ ਲੋਕਾਂ ਨੇ ਵੱਡਾ ਜਤਨ ਕੀਤਾ 7 ਉਸਦੇ ਠੀਕ ਚਾਲ ਚਲਨ ਤੇ ਕਵੈਦ ਦੀ ॥

No. 18.

When the mutiny broke out in May 1857 *Rājā* Sarup Singh was not behind the² *Rājā* of *Patyālā* in active loyalty. When the news reached him in *Sangrūr*, of the revolt at Delhi, he at once collected all his troops and by forced marches³ reached *Karnā* on the 18th, where he⁴ undertook the defence of the City and Cantonments. His contingent did not exceed 800 men, but it was orderly and well disciplin⁵ its

⁵ presence at Karnāl gave confidence, and secured that station from plunder. From Karnāl the Rājā sent a detachment to ⁶ secure the bridge of boats at Bhāgpat, twenty miles north of Delhi, to enable the Meerat force to cross the Jamnā and join Sir H. Barnard's column. The town of Pāntpat which was in a most excited ⁷ state was restored to order and the Jindh force marched in advance of the British columns.

1 ਜਦ ਸਨ ੧੮੫੭ ਵਿਚ ਗਦਰ ਉਠਿਆ 2 ਨਿਮਕ ਹਲਾਲੀ ਦੇ ਕੰਮਾਂ ਵਿਚ
ਗਜੇ ਪਟਿਆਲੇ ਨਾਲੋਂ ਕੁਝ ਘਟ ਨਹੀਂ ਸਾ 3 ਦੋ ਪੜਾਵਾਂ ਦਾ ਇਕ ਕਰਕੇ (ਡਬਲ
ਕੂਚ ਕਰਕੇ) 4 ਬਚਾਉ ਦਾ ਕੰਮ ਆਪਣੇ ਉਪਰ ਲਿਆ 5 ਉਹ ਦੋ ਕਰਨਾਲ
ਜਾਨਤੇ ਲੋਕਾਂ ਦਾ ਦਿਲ ਜਮ ਗਿਆ 6 ਕਬਜ਼ਾ ਕਰਨਾ 7 ਜਿਥੇ ਬਹੁਤ ਹਲ ਚਲੀ
ਪਈ ਹੋਈ ਸੀ ਅਮਨ ਹੋਗਿਆ ॥

No. 19.

(Higher Standard Punjabi 12th January 1890.)

Two fellows by name *Horā* and *Faujā Singh* stated, that they had seen *Dyāl Singh* seize the ill fated ¹ lad from behind and strangle him. Owing to their being behind a ² hedge he did not notice them. Their bullocks were resting, in fact one bullock had ³ got loose from the yoke and was lying down. There was not the least doubt that it was *Dyāl Singh* because he was ⁴ club-footed and ⁵ limped with the left leg, and they would know him by that at any time. This *Dyāl Singh* was a well known bad ⁶ character and cattle thief. He had already been several times in prison. On one occasion he had been ⁷ detected carrying off a cart and pair of bullocks, which were left standing near the gate of the village while the cart man was getting some grain par- ⁸ ched. He had been imprisoned for two years. When the head ⁹ *Lambardār* heard that *Faujā Singh* had to say he sent for some trackers, who lived in the next village, to trace *Dyāl Singh's* foot steps and catch him if possible. When they arrived at the place the foot steps of the club-footed man were easily traced, through the cultivation but after- ¹⁰ wards they were lost in the fallow land as the ground was so hard that no ¹¹ impressio-

was left. As it was of no use to try further, they returned home and reported the matter to the *Thānā*.

1 direct form ਕਿ ਅਸਾਂ ਦਯਾਲ ਸਿੰਘ ਨੂੰ ਉਸ ਅਭਾਗੀ ਮੁੰਡੇ ਨੂੰ ਪਿਛੇ ਤੇ ਫੜਦੇ ਤੇ ਗਲ ਘੁਟਦੇ ਦੇਖਿਆ 2 ਝਾੜੀ (ਵਾੜ) (f) 3 ਪੰਜਾਲੀ ਵਿਚੋਂ ਨਿਕਲਕੇ ਬੈਠਾ (ਲੇਟਿਆ) ਹੋਇਆ ਸੀ 4 ਭੁਭਾ 5 ਲੰਗੜਾਉਂਦਾ from ਲੰਗੜਾਉਣਾ 6 ਲੁੱਚਾ 7 ਪਕੜਿਆ ਗਿਆ 8 ਕੁਝ ਦਾਨੇ ਭੁਨਾਉਂਦਾ ਸਾ 9 ਜੈਲਦਾਰ ਨੇ ਫੌਜਾ ਸਿੰਘ ਦਾ ਹਾਲ ਸੁਣਕੇ ਕੁਝ ਖੋਜੀਆਂ ਨੂੰ ਬੁਲਾਇਆ 10 ਬੰਜਰ ਵਿਚ ਜਾਕੇ ਪੈੜ ਜਾਂਦੀ ਰਹੀ 11 ਪੈਰ ਦਾ ਨਸ਼ਾਨ

No. 20.

(Higher Standard Punjabi-10th July 1890.)

The wounded thief was unable to walk, so he was put in the cart with the ¹dead body. The boy's arms were ²fastened behind his back and a cord passed round his neck, which I tied to my own saddle. Leaving twenty men to guard the wounded, we then quickly proceeded. We arrived at a large village before the sun rose, but the villagers ³were up, and the ⁴herds of cattle were pouring out of the gates on their way to pasture. We ordered our men to pitch the camp under some tall *shisham* trees. My father's brother-in-law and myself went to the gates and requested to see the head man. After wait-
⁵ing a long time we were ushered into the house. He was a Sikh of high caste but of a ⁶proud disposition. My father was spokesman, and having given him the usual *saluta-*
⁷tion of the Sikhs introduced himself as a merchant. He told him of the attack the robbers made on us, of which however he ⁸seemed to be perfectly incredulous. He replied at once
⁹"you must be under some mistake there has not been a high way robbery here for years.

1 ਲੋਥ 2 ਮਸ਼ਕਾ ਬੰਨ੍ਹੀਆਂ ਹੋਈਆਂ ਸੀ 3 ਜਾਗੇ ਹੋਏ ਸੀ 4 ਡੰਗਰਾਂ ਦੇ ਇੱਜੜ ਦਰਵਜ਼ਿਆਂ ਦੇ ਬਾਹਰ ਬੀੜ ਨੂੰ ਜਾ ਰਹੇ ਸੀ 5 ਵਾੜੇ ਗਏ from ਵਾੜਿਆ ਜਾਨਾ
Passive voice 6 ਮਜਾਜੀ 7 ਵਾਹ ਗੁਰੂ ਜੀ ਕੀ ਫਤੇ lit: victory of God 8 ਪਰ ਮਲੂਮ ਹੋਇਆ ਉਸ ਨੂੰ ਸਾਡੀ ਗਲ ਦਾ ਬਿਲਕੁਲ ਜਕੀਨ ਨਹੀਂ ਆਇਆ 9 ਤੁਸੀਂ ਭੁਲਦੇ ਹੋਵੋਗੇ।

No. 21.

At that time he took his rifle in his hand and told the woman he was going to shoot her as she refused to marry him on account of his poverty. She, imagining he was joking, ¹laughed at him. He then ²deliberately put his gun up to his shoulder, and, ³aiming at her head, fired. The bullet ⁴penetrated the left eye and brain, and came out at the back of the head. After ⁵satisfying himself that the woman was dead, he stepped out of the house, and ⁶standing up against the wall shot himself through the heart. The murderer and his victim were both ⁷very young, neither of them being over 23 years of age, and the ⁸neighbours say, the only time they had any ⁹high words, was, when the question of her turning Mohammaran was discussed.

1 ਉਸ ਦੀ ਗਲ ਪੁਰ ਹੱਸੀ 2 ਜਾਨ ਬੁਝ ਕੇ 3 ਉਸ ਦੇ ਸਿਰ ਦੀ ਵਲ ਸ਼ਿਸਤ ਲਾਕੇ
4 ਗੋਲੀ ਖਬੀ ਅੱਖ ਤੇ ਮਗਜ ਵਿਚ ਵੜ ਗਈ। 5 ਇਸ ਬਾਤ ਦੀ ਪੂਰੀ ਤਸੱਲੀ
ਕਰਕੇ ਜੋ ਤੀਵੀਂ ਮਰ ਗਈ ਹੈ 6 ਕੰਧ ਦੇ ਸਹਾਰੇ ਖੜੇ ਹੋਕੇ ਆਪਣੇ ਕਲੇਜੇ ਵਿਚ
ਗੋਲੀ ਮਾਰੀ 7 ਦੋਵੇਂ ਛੋਟੀ ਉਮਰ ਦੇ ਸੀ 8 ਗੁਆਂਢੀ 9 ਕਿ ਉਹ ਨਿਰਾ ਇਕ
ਵਾਰੀ ਉੱਚੀ ਬੋਲੇ ਸੇ ਜਦ ਉਸ ਤੀਮੀ ਦੇ ਮੁਸਲਮਾਨ ਹੋਣ ਪੁਰ ਬਹੁਤ ਬਗੜਾ
ਹੋਇਆ ਸੀ।

No. 22.

(Higher Standard Punjābi 10th July 1887.)

One dark night *Lahnā Singh* and *Gujar Singh*, with two hundred men ¹determined to surprise Lahore. They found all the gates closed, but one *Dyāl Singh*, showed them a drain by which it was possible ²to enter with some squeezing, *Gujar Singh*, ³led the way, *Lahnā Singh*, followed and the other Sikhs. The fort ⁴was taken by surprise. *Amīr Singh*, the Deputy Governor was captured at a "Nautch" and ⁵put in irons, and before ⁶morning the whole city was in the possession of the confederates. Early the next day *Sobhā Singh Kanhiyā*, nephew of *Jai Singh*, arrived. He had been in hiding at his native village of *Kānāh*. He was ⁷one of the confederates and, ⁸althou... to aid

in the capture was allowed a share of the prize. Then came the other *Bhangī* and *Ghan-ayā* Sardārs and lastly *Charat Singh Sukar Chakīā* who was very hard to please and would not go away till the *Bhangies* had given him the *Tamzamā* gun which he carried to *Gujrānwālā*.

1 ਲਹੌਰ ਪੁਰ ਛਾਪਾ ਮਾਰਨ ਦਾ ਘਰਾਦਾ ਕੀਤਾ 2 ਸੁੰਗੜਕੇ ਲੰਘ ਸਕਦੇ ਸੇ 3 ਅਗੇ ਅਗੇ ਚਲਿਆ 4 ਕਿਲਾ ਚੁਪ ਚੁਪਾਤੇ ਫਤੇ ਕੀਤਾ ਗਿਆ। 5 ਬੇੜੀਆਂ ਪਾਈਆਂ ਗਈਆਂ 6 ਦਿਨ ਚੜ੍ਹਨ ਤੇ ਪੈਹਲਾਂ 7 ਓਹ ਵੀ ਸਾਂਝੀਆਂ ਵਿਚੋਂ ਇਕ ਸੀ। 8 ਭਾਵੇਂ ਓਹ ਸ਼ਹਿਰ ਦੇ ਲੈਨ ਵਿਚ ਸਹਾਇਤਾ ਦੇਨ ਦੇ ਵੇਲੇ ਨਹੀਂ ਆਇਆ ਤਾਂ ਵੀ ਉਹ ਨੂੰ ਲੁਟਮਾਰ ਦਾ ਹਿੱਸਾ ਦਿਤਾ ਗਿਆ 9 ਜਿਸ ਦਾ ਰਾਜੀ ਕਰਨਾ ਵਡਾ ਔਖਾ ਸੀ

No. 23.

(Higher Standard Punjabi January 1888.)

About the same time *Ranjit Singh* likewise found reasons to distrust the possessions of strong places and *Fateh Singh Ahluwālā* was persuaded by his old brother in arms to leave a masonry fort unfinished and was further induced by his own fears to fly to the south of the *Sutlej*. He was assured of English protection in his family estates in the *Sirhind* province, but *Ranjit Singh*, remembering perhaps the treaty, with *Lord Lake* earnestly endeavoured to allay the fear of the fugitive and to recall a chief so dangerous in the hands of his allies. *Fateh Singh* returned to *Lahore*, in 1827; he was received with marked honour and was confirmed in nearly all his possessions.

1 ਉਸੇ ਵੇਲੇ ਰੰਜੀਤ ਸਿੰਘ ਨੂੰ ਭੀ ਇਹੀ ਜਿਹੀ ਗਲ ਮਲੂਮ ਹੋਗਈ ਜਿਸ ਤੇ ਉਸ ਨੂੰ ਪਕਿਆਂ ਕਿਲਿਆਂ ਦਾ ਦੂਜਿਆਂ ਦੇ ਕਬਜ਼ੇ ਵਿਚ ਰਹਿਨ ਦਾ ਸ਼ਕ ਹੋਗਿਆ 2 ਸਮਝਾਯਾ ਗਿਆ 3 ਪੁਰਾਨਾ ਲੜਾਈ ਦਾ ਸਾਬੀ 4 ਪੱਕੇ ਕਿਲੇ ਨੂੰ ਅਧੂਰਾ ਛਡਨਾ 5 ਤੇ ਆਪਣੇ ਮਨ ਦੇ ਭੈ ਦਾ ਮਾਰਿਆ ਸਤਲੁਜ ਦੇ ਦਖਨ ਦੀ ਵਲ ਭਜ ਗਿਆ 6 ਭਰੋਸਾ ਦਿੱਤਾ ਗਿਆ 7 ਜੱਦੀ ਜਗੀਰ 8 ਅਹਿਦ ਨਾਮਾ 9 ਉਸ ਭਗੌੜੇ ਦਾ ਫਰ ਮਿਟਾਉਨ ਵਾਸਤੇ ਤੇ ਓਹ ਨੂੰ ਮੁੜਕੇ ਬੁਲਾਉਨ ਵਾਸਤੇ ਵਡਾ ਜਤਨ ਕੀਤਾ ਕਿਉਂ ਜੋ ਉਸਨੂੰ ਜਾਨਦਾ ਸਾ ਕਿ ਅਜਿਹੇ ਸੁਦਾਰ ਦਾ ਅੰਗਰੇਜ਼ਾਂ ਦੇ ਹਥ ਵਿਚ ਹੋਣਾ ਵਡਾ ਨਕਸ਼ਾਨ

ਪੁਚਾਉਣਾ ਹੈ 10 ਵਡੀ ਇਜ਼ਤ 11 ਤੇ ਉਸ ਨੂੰ ਲਗ ਭਗ ਸਾਰੀਆਂ
ਜਗੀਰਾਂ ਫੇਰ ਦਿਤੀਆਂ ਗਈਆਂ।

No. 24.

(Higher Standard Punjabi 10th July 1888)

On his arrival in the *Punjāb*, to the ¹presence while *Humāyūn* had summoned him *Sikandar* found that *Tātār Khān* whom he left in command had fled from the new fortress of *Rohās* to *Delhi* and the *Mugals* had without ²opposition recovered all the country as far as *Lahore*, *Sikandar* dispatched forty thousand horse to ³oppose their further progress. This army suffered a great defeat. The baggage and elephants became the prey of his ⁴adversaries and the fugitives never drew rein till they reached *Delhi*. This defeat did not deprive *Sikandar Shāh* of all hope of ⁵retrieving his fortunes.

1 ਜਿਥੇ ਆਉਣ ਵਾਸਤੇ ਉਹ ਨੂੰ ਹਮਾਯੂਨ ਨੇ ਸਦਿਆਸੀ 2 ਸਾਮਨਾ 3 ਕਿ ਉਨਾਂ ਨੂੰ
ਅਗੇ ਨਾਂ ਵਧਨ ਦੇਨ 4 ਵੈਰੀ 5 ਭਗੋੜੇ ਦਿਲੀ ਪਹੁੰਚਨ ਤੀਕ ਨਾਂ ਰੁਕੇ
6 ਪਰ ਇਸ ਹਾਰ ਤੇ ਸਿਕੰਦਰ ਸਾਹ ਫੇਰ ਜਿਤਨ ਤੇ ਨਰਾਸ ਨਾਹੋਇਆ।

No. 25.

(Higher Standard Punjabi 12th July 1888.)

However much *Gujar Singh* may have wished to exclude his eldest son from the succession, the *Sardār* of the *Khālsā* would not admit his right to do so, and *Sāhib Singh* took ³possession of his father's estates without ⁴active opposition from *Fateh Singh*, who went to him, with *Mahān Singh* at *Gujrānwālā*. For some time there was peace between the brother-in-law *Mahān Singh* and *Sāhib Singh*. But in 1789 they openly quarrelled and for two years remained in ⁷constant hostility. At length, in 1791, *Mahān Singh* shut up *Sāhib Singh* in the fort of *Sobia* and reduced him to great straits. The *Bhangī* chief called to his assistance *Lahnā Singh* of *Lahore* and *Karm Singh* of *Dolo*. The former would not move, but *Karm Singh* came with a large force, to ⁹raise the siege, and an engagement took place between him and *Mahān Singh*. The *Sukar Ch* if was at

this time very ill, and during the fight fainted on his elephant, the *Mahāwat* of which turned, and carried his master from the field. His forces, on seeing their leader depart fled, and the siege was raised. *Mahān Singh* returned to *Gujrānwālā*, where he died three days afterwards, the ¹⁰desertion of his old friend *Jodh Singh Wazirābādīā* hastening his death.

1 ਭਾਵੇਂ ਗੁਜਰ ਸਿੰਘ ਨੇ ਕਿਨਾਂ ਹੀ ਚਾਹਿਆ ਕਿ ਮੇਰਾ ਵਡਾ ਪੁਤ੍ਰ ਗਦੀ ਤੇ ਨਾ ਬੈਠੇ
2 ਨਾ ਮੰਨਿਆ 3 ਕਬਜ਼ਾ ਕਰਨਾ 4 ਲੜਾਈ ਤੇ ਬਿਨਾ 5 ਸਾਲੇ ਭਨਵਈਏ ਦੇ
ਵਿਚਕਾਰ 6 ਖੁਲਮ ਖੁਲਾ ਬਗੜਾ ਹੋਇਆ 7 ਅਨਟੁਟ ਵੈਰ 8 ਓਹ ਨੂੰ ਵਡਾ ਤੰਗ
ਕੀਤਾ 9 ਘੇਰਾ ਹਟਾਓਣਾ 10 ਆਪਣੇ ਪੁਰਾਨੇ ਮਿਤ੍ਰ ਜੋਧ ਸਿੰਘ ਵਜ਼ੀਰਾਬਾਦੀਏ ਦੇ ਸਾਥ
ਛਡਨ ਦੇ ਗਮ ਵਿਚ ਛੇਤੀ ਮਰ ਗਿਆ

No. 26.

The *Patyālā Sirdārs* and the *Rājās* of *Jhindh* and *Nābhā*, who had benefitted so much by the ¹late visit of *Ranjit Singh*, again ²invited his assistance, which he very willingly ³promised. He collected a large body of horse under the command of his famous general *Dīwān Mohkam Chaud*, and *Sirdār Fateh Singh, Ahlūwālīā*, and *Gharbā Singh* and in September 1807 he appeared before *Patyālā*, where the ⁴intrigues of the former year were ⁵repeated in order to induce him to espouse the cause of one party or the other. It was a ⁶mere question of money, and the ⁷*Rājā* bribed highest. Besides money and diamonds she gave *Ranjit Singh* a brass gun named *Khūrī Khān*, afterwards taken by the English during the campaign of the *Satluj*.

1 ਪਿਛਲਾ ਮਿਲਾਪ 2 ਫੇਰ ਉਸਤੇ ਸਹਾਇਤਾ ਮੰਗੀ 3 ਨਾਮੀ 4 ਜਿਥੇ ਪਹਿਲੇ
ਸਾਲ ਵਰਗੇ ਜੋੜ ਤੋੜ ਹੋਨ ਲਗੇ 5 ਇਸ ਕਰਕੇ ਕਿ ਓਹ ਕਿਸੇ ਨਾ ਕਿਸੇ ਧੜੇ ਦਾ ਪਖ ਕਰੇ
idiom ਰੰਜੀਤ ਸਿੰਘ ਨੂੰ ਆਪਣੇ ਧੜੇ ਵਲ ਲਿਆਉਣ ਵਾਸਤੇ ਨਿਰਾ ਰੁਪਈਆ
ਚਾਹੀਦਾਸੀ 7 ਰਾਨੀ ਨੇ ਵਡੀ ਭਾਰੀ ਵੱਢੀ ਦਿਤੀ।

No. 27.

¹Two men gave some property in charge of an old woman and said "When we both come back, we will take our property." After a short time one of them came to the old

woman and said," My ²partner is dead, give me all the property." The old woman being helpless gave it to him. Soon after the other man came and demanded his property. Then the old woman said "Your partner came to me and said that you were dead; although I told him, I ³did not believe him, he would not listen to what I said and took away all the property." The man ⁴dragged the old woman before the judge, and demanded justice. The Judge after much consideration found out that the *old woman was* ⁵blameless, and said to the man, "Your first agreement was when we both come we will take away the property. How can you take it away without him." The man being helpless went his way.

1 ਮਾਲ ਮਤਾ 2 ਭਾਈ ਵਾਲ 3 use the direct Form ਮੈ ਤੇਰਾ ਅਤਬਾਰ ਨਹੀ ਕਰਦੀ 4 ਘਸੀਟਿਆ from ਘਸੀਟਣਾ 5 ਬੁਢੀ ਬੇਦੋਸ ਸੀ

No. 28.

On we marched for miles and miles over the desolate looking country not a blade ²of grass or a sign ³of habitation anywhere. As night began to fall we halted at a soli- ⁴tary hut, shadowed by a clump of date trees. Close by there was a well of ⁶fresh water. My quarters were a room twelve feet square without windows or chimney. After a while it came on to rain. Then the ⁸escort and donkey man came in ⁹for shelter. The ¹⁰Hājī now clad in more humble style sat on the floor and lit a fire, the ¹¹smoke of which found its way out through the open doorway. The next morning we started about three hours after sunrise and travelled along until evening, when we again halted. When we came to a bad ¹²bit of road, the ¹³animals had to be unloaded, and helped down by hand and by ropes.

1 ਅਸੀ ਕੋਹਾਂ ਤੀਕ ਉਸ ਉਜਾੜ ਦੇਸ ਵਿਚ ਅਗੇ ਅਗੇ ਚਲਦੇ ਗਏ 2 ਘਾ ਦਾ ਪਠਾ 3 ਅਬਾਦੀ ਦੀ ਨਸ਼ਾਨੀ 4 ਕਲੀ 5 ਖਜੂਰਾਂ ਦੇ ਝੰਡ ਨਾਲ ਢਕੀ ਹੋਈ ਸੀ 6 ਮਿਠਾ ਪਾਨੀ 7 ਅੰਗੀਠੀ (f) 8 ਰਾਖੇ 9 ਮੀਹ ਤੇ ਬਚਨ ਵਾਸਤੇ ਅੰਦਰ 10 ਮੈਲੇ ਕਚੈਲੇ ਕਪੜੇ ਪਾਕੇ 11 ਧੂਆਂ 12 ਜਦ ਅਸੀ ਸੜਕ ਦੇ ਖਰਾਬ ਟੁਕੜੇ ਪੁਰ ਆਏ

13 ਸਾਨੂੰ ਪਸੁਆਂ ਤੋ ਭਾਰ ਲਾਹਨਾ ਤੇ ਓਨਾ ਨੂੰ ਹਥਾਂ ਤੇ ਰਸੀਆਂ ਦੇ ਸਹਾਰੇ ਹੇਠ
ਲਿਆਉਣਾ ਪਿਆ

No. 29.

When Sāhib Singh succeeded¹ his father at Patiālā, Rājā Gujpat Singh did
his best to restore order and assisted Diwān Nānū Mall to put down the rebellion of Sindār
Mahān Singh who had proclaimed himself independent at Bhawānīgarh. He also, in
person, marched against Alā Singh of Tulwandī, who had thrown off the authority of
Patiālā. In 1786 while engaged in an expedition against refractory villages in the
neighbourhood of Umbāllā, with Diwān Nānū Mall and Bibī Rājindar the sister of Rājā
Patiālā, he fell ill with fever and was carried to Safidon, where he died aged 51. His
eldest son Mahar Singh died in A. D. 1780, leaving one son, Har Singh, who was put
in possession of Safidon by Rājā Gujpat Singh. But he was of dissipated habits and
in a state of intoxication fell from the roof of his house, and was killed.

1 ਗੱਦੀ ਤੇ ਬੈਠਾ 2 ਤੈਹ ਬਠਾਉਨ ਵਾਸਤੇ ਵਡਾ ਜਤਨ ਕੀਤਾ 3 ਬਲਵਾ ਮਿਟਾਉਨ
4 ਜਿਸ ਨੇ ਭਵਾਨੀ ਗੜ੍ਹ ਵਿਚ ਆਪਣੇ ਆਪ ਨੂੰ ਆਕੀ ਬਣਾ ਲਿਆਸੀ। 5 ਜਿਸ ਨੇ
ਪਟਿਆਲੇ ਦਾ ਹੁਕਮ ਤੋੜ ਦਿਤਾ ਸਾ 6 ਆਕੀ ਪਿੰਡ 7 ਓਹ ਨੂੰ ਤਪ ਚੜ੍ਹ ਗਿਆ
note the construction 8 ਉਜਾੜ੍ਹ, ਲੁੱਚਾ

No. 30.

To please my father I mounted the horse and as soon as I was upon his back
I put my hand upon a peg, as I had already seen the Indian do, to make the horse ascend
into the air. This I did without waiting to receive instructions from the owner. The
instant I touched the peg the horse mounted with me into the air, as swift as an arrow
shot out of a bow, and I was soon at such a distance from the earth that I could not distin-
guish any object. By the swiftness of the motion I was for sometime unapprehensive of
the danger to which I was exposed, but when I grew sensible of it I endeavoured to turn
the peg the contrary way. But the experiment would not answer my expectation and still
the horse ascended with me and carried me a greater distance from the earth

1 ਕਿਲੀ (f) 2 ਘੋੜੇ ਨੂੰ (ਹਵਾ) ਅਕਾਸ ਉਪਰ ਚੜ੍ਹਾਉਨ ਲਈ 3 ਹੁਕਮ

4 ਮੈਂ ਕਿਸੇ ਚੀਜ਼ ਨੂੰ ਪਛਾਨ ਨਹੀਂ ਸਕਦਾ ਸਾ 5 ਚਲਣ 6 ਫਿਕਰਵਿਚ ਗਲਤੀ
7 ਜੇੜਾ ਮੈਂ ਨੂੰ ਆਉਣ ਵਾਲਾਸਾ 8 ਪੁਠੇ ਪਾਸੇ, ਉਲਟੇ ਪਾਸੇ। 9 ਪਰ ਇ
ਪਰੀਖਣਾ ਤੇ ਮੇਰੀ ਆਸ ਪੂਰੀ ਨਾ ਹੋਈ (ਘੋੜਾ ਹੇਠਾ ਨਾ ਉਤ੍ਰਿਆ)

No. 31.

In January 1841, Sher Singh became *Mahārājā* of *Lahore* and some months later the *Rājā* of *Mandī* was released from confinement and permitted to return to his country, taking with him the silver image of the goddess (Devi) which was the object of general veneration in the hills, and which the Sikhs had carried away from her temple at *Kamālyāh*. The release of the *Rājā* was a spontaneous act of *Mahārājā* Sher Singh who was of a kindly disposition and was exceedingly displeasing to the minister *Dhyā Singh*, who found himself disappointed of a very large present to himself and a *Nazrān* to the state treasury, that had for months past formed the object of a secret negotiation between him and certain *Gosāin* bankers of *Mandī*.

1 ਜਿਸ ਨੂੰ ਓਨਾਂ ਪਹਾੜੀਆਂ ਵਿਚ ਸਾਰੇ ਲੋਕ ਪੂਜ ਦੇ ਸੀ 2 ਮਰਜ਼ੀ ਦਾ ਕੰ
3 ਦਿਲ ਦਾ ਦਯਾਵਾਨ 4 ਜੋਕੇ ਆਪਣੇ ਆਪਨੂੰ ਇਕ ਵਡੀ ਨਜ਼ਰ ਤੇ ਰਿਆਸਤ
ਖਜਾਨੇ ਨੂੰ ਨਜ਼ਰਾਨਾ ਮਿਲਣ ਤੇ ਨਰਾਜ਼ ਹੋ ਗਿਆ 5 ਜਿਸਦੀ ਖਾਤਰ ਉਹ ਕਈ
ਮਹੀਨਿਆਂ ਤੇ ਚੋਰੀ ਚੋਰੀ ਮੰਡੀ ਦੇ ਕਈ ਗੁਸਾਈਂ ਸਰਾਫਾਂ ਨਾਲ ਬੰਦੋਬਸਤ
ਕਰ ਰਿਹਾ ਸੀ।

No. 32.

(Higher Standard Punjabi 10th January 1895.)

When *Hirā Singh* was killed by the army, the Colonel, who was considered ¹ *protège* of the *Rājā*, was turned out of the Regiment by his own men, and he then ² entered the force of *Sardār Shāh Singh Attārīwālā*. When the Regiment was in front of the enemy at *Subrān* the men finding that they could not fight without the old Colonel insisted upon his returning to command them, which he did with distinguished ³ gallantry throughout the battle. *Farr Shāh* had been sent with a ⁴ *deputation* from

the Panchāits of the Army to Rājā Gulāb Singh to implore him to join them without delay but the Rājā had other ⁵ design.

ਪਾਲਿਆ ਪਲੋਸਿਆ ਹੋਯਾ २ ਫੌਜ ਵਿਚ ਰਲਿਆ ३ ਵਡੀ ਬਹਾਦੁਰੀ ४ ਵਕੀਲਗੀ
ਪਰ ਰਾਜੇ ਦਾ ਮਤਲਬ ਹੋਰ ਸੀ।

No. 33.

(Higher Standard Punjābi 10th July 1895.)

After the death of Shām Singh in 1813, Dharam Singh received a portion of his Jāgīrs. He served at Multan, Kashmīr, Peshāwar, and in other campaigns, and when ¹ he grew old the Mahārājā, ² resuming his Jāgīrs, gave him a cash pension of Rs. 2,000 and placed his son Gandā Singh with prince Sher Singh, who gave him a Jāgīr of Rs. 3,000 from his own estate. He was a great favorite with the prince ³ whom he accompanied to Pūshāfai, where he was wounded, and afterwards to Kulā. When the prince was Nizām of Kashmīr, Gandā Singh held both civil and ⁴ military appointments under him and was ⁵ employed to reduce the Rājās Bhamblā and Khālchā to obedience. He afterwards served at Nuusherā and Banūn.

ਜਦ ਉਹ ਬੁਢਾ ਹੋ ਗਿਆ २ ਆਪਣੀ ਜਗੀਰ ਨਵੇਂ ਸਿਰੇ ਲੈਕੇ ३ ਕੰਵਰ ਉਸ ਨੂੰ
ਵਡਾ ਪਿਆਰ ਕਰਦਾ ਸੀ ४ ਮੁਲਕੀ ਤੇ ਜੰਗੀ ५ ਰਾਜੇ ਭੰਬੇ ਤੇ ਖਾਖੇ ਨੂੰ ਤੰਗ ਕਰਕੇ
ਸਰ ਕਰਲਿਆ

No. 34.

Nānūn Mal was on his road back from ¹ Karnāl when he heard of all that his enemies had accomplished against him. Understanding, ² that till fortune changed, it would be madness to return to Patyālā, where he could only expect imprisonment or death, he ³ took refuge with Sirdār Karm Singh of Shāhābād.

⁴ The chief promised him not only protection but assistance to recover his power in Patyālā; but treacherously wrote to Rājā Sāhil Singh, telling him of the arrival of the fugitive, and urging him to take Ghanor before the Diwān could raise troops and come

to the help of his relative. ⁵ *Nānūn Mul with difficulty* collected a small force and march-
⁶ *ed to the relief of the fort* ; but on the road he heard of its capture. His men deserted
 and he was obliged to seek a new asylum in the *Kythāl* territory where he took up his
 residence at the little village of *Chikah* close to the *Putyālā* frontier. All his estates
 were confiscated, his property seized, and his relations expelled from office or placed
 in confinement.

1 ਜਦ ਉਸ ਨੇ ਸਭ ਜੋ ਕੁਝ ਵੈਰੀਆਂ ਨੇ ਉਸ ਦੇ ਵਿਰੁਧ ਕੀਤਾ ਸੀ ਸੁਨ ਲਿਆ
 2 ਜਦ ਤਾਂਈ ਭਾਗ ਨਾ ਮੁੜਨ ਪਟਿਆਲੇ ਮੁੜਨਾ ਮਹਾਂ ਮੂਰਖਪੁਣਾ ਹੈ 3 ਸਰਨ ਲੀਤੀ
 4 ਸ੍ਰਦਾਰ ਨੇ ਓਹ ਦੇ ਨਾਲ ਨਾ ਨਿਰਾ ਪਨਾਹ ਦੇਨ ਦਾ ਕਰਾਰ ਕੀਤਾ ਸਗਵਾਂ ਇਹ
 ਕਿਹਾ ਕਿ ਮੈਂ ਤੇਰੀ ਸਹਾਇਤਾ ਕਰਕੇ ਪਟਿਆਲੇ ਵਿਚ ਅਗੇ ਜਿਹਾ ਜੋਰ ਕਰਾ ਦੇਵਾਂਗਾ
 note the construction 5 ਅੱਖੇ ਸੁਖਾਲੇ 6 ਕਿਲੇ ਨੂੰ ਛੁਡਾਉਨ ਲਈ

No. 35.

Jagat Singh joined the *Sikh* army in 1763, when *Zin khān*, the *Afghān* Governor
 of *Sirkhind*, was defeated and slain. He then seized a large tract of country, including the
 districts of *Jhind* and *Safidon*, ² *overrunning Pānīpat* and *Karnāl*, ³ but he was not suffie-
⁴ *ntly strong to hold them.* Yet, in spite of this rebellion, he did not deny altogether the
⁵ *authority of the Delhi Court.* He remained, as before, a *Mālguzār* of *Delhi*, paying reve-
⁶ *nuce to the Emperors ;* and in 1767, *having fallen a lakh and half into arrears*, he was
 taken prisoner by *Najīb Khān*, the *Muhammadan* Governor, and carried to *Delhi*, where he
 remained a prisoner for three years, ⁷ *only obtaining release by leaving his son Mehr Singh*
as a hostage for the punctual payment of what was due,

1 ਬਹੁਤ ਸਾਰਾ ਮੁਲਕ 2 ਫਤੇ ਕਰਕੇ 3 ਪਰ ਓਹਦੇ ਕੋਲ ਇਨੀ ਫੌਜ ਨਹੀਂ ਸੀ
 ਜੋ ਇਨ੍ਹਾਂ ਜਗਾਂ ਨੂੰ ਸੰਭਾਲ ਸਕੇ 4 ਭਾਵੇਂ ਓਹਨੇ ਬਲਵਾ ਕੀਤਾ 5 ਈਨ (f) 6 ਜਦ
 ਭੁਫ ਲਖ ਰੁਪਈਆ ਓਹ ਦੇ ਸਿਰ ਚੜ੍ਹ ਗਿਆ 7 ਅਰ ਓਹ ਤਦ ਛੁਟਿਆ ਜਦ ਓਹ
 ਨੇ ਜੋ ਕੁਝ ਓਹ ਦੇ ਉਤੇ ਚੜ੍ਹਿਆ ਹੋਇਆ ਸੀ ਓਹ ਦੇ ਲਵੇ ਸਿਰ ਦੇਨ ਦੇ ਥਾਂ ਆਪਣੇ
 ਪੁਤ੍ਰ ਮੇਹਰ ਸਿੰਘ ਨੂੰ ਢਕ ਕਰਕੇ ਛਡਿਆ ।

No. 36.

In 1826, Rājā Sangat Singh paid a visit to *Mahārājā Ranjīt Singh*. He was met¹ at Amritsar by some Sirdārs of the Court, and conducted with honor to Lahore, where the *Mahārājā* received him very kindly and on the festival of the *Holi* made his officials present nazar to him. *Ranjīt Singh* invited the Rājā to accompany him to *Jawālā Mukhī*, a place of pilgrimage³ in the *Kāngrā* hills, and he consented to go as far as *Dīnā-ngar*, where he waited for the *Mahārājā*'s return, when he received the grant of the *Jāgir* in the *Jalandhar Dībāb*. In 1827, he again visited Lahore. *Mahārājā Ranjīt Singh* seems to have taken a great liking for him and gave him many presents⁵, one of which brought him into some trouble with the British Government.

1 ਆਦਰ ਮਾਨ ਨਾਲ 2 ਵਡੀ ਦਯਾ ਨਾਲ ਆਉਂ ਭਗਤ ਕੀਤੀ 3 ਤੀਰਥ 4 ਉਸ ਨੂੰ ਵਡਾ ਚਾਹੁਨ ਲਗ ਪਿਆਸਾ 5 ਅਨਾਮ

No. 37.

(Higher Standard Punjabi January 1896.)

Prince Nau Nihāl Singh, indignant¹ with Misar Belt Rām for having supported² his father's favourite Chet Singh, threw him and his brother into prison, where they remained for six months, till, at the intercession³ of *Mahārājā Kharak Singh* they were released. Belt Rām was a zealous supporter⁴ of Prince Sher Singh who when he ascended the throne, restored the Misr to his old post of *Toshā Khānā*. Rūp Lāl was made Governor of *Kulānaur* and the lands of Lahore State south of the *Satlej* with orders to resume the fort of domain *Biratpur* from *Jamādār Khushāl Singh*.⁵

1 ਗੁਸੇ ਹੋਕੇ 2 ਸਹਾਇਤਾ ਦਿਤੀ 3 ਮਹਾਰਾਜੇ ਦੇ ਵਿਚ ਪੈਣ ਨਾਲ 4 ਸੋਰ ਨਾਲ ਸਹਾਇਤਾ ਕਰਨ ਵਾਲਾ ਸਾ 5 ਇਲਾਕਾ

No. 38.

(Punjabí Examination July 1896.)

¹ A great famine desolated Sirsā ; in 1783, and the Sirdar returned to the Punjab, At Ludihānā he met messengers from Sirdar Mahān Singh Sukarchakīā and Rājā Sansār Chānd of Kāngrā offering to reinstate him in his possessions if he would join them against Sirdar Jai Singh, Kanhiyā, Jassā Singh consented readily enough and having joined forces, the allies marched to Battālā, Gurbakhsh Singh, son of Jai Singh, advanced against them, with 8,000 men, but he was defeated and slain, and the Kanhiyā chief was compelled to give up the Rumgharīā estate to their old owner, and the fort of Kāngrā which he had held for four years, to Sansār Chānd. But Jassā Singh was not destined to enjoy peace, and for many years he was engaged in disputes with Kanhiyā misal, in which he was sometimes successful sometimes defeated.

1 ਵਡੇ ਕਾਲ ਨੇ ਸਰਸੇ ਨੂੰ ਵਰਾਨ ਕਰਦਿਤਾ 2 ਓਹ ਨੇ ਕਿਹਾ ਕਿ ਮੈਂ ਤੇਰੀ ਜਗੀਰ
ਫੇਰ ਦੇ ਦੇਵਾਂਗਾ 3 ਫੌਜ ਕਠੀ ਕਰਕੇ ਦੋਹਾਂਨੇ ਰਲਕੇ ਬਟਾਲੇ ਨੂੰ ਕੂਚ ਕੀਤਾ 4 ਛੱਡ
ਣੀਆਂ ਪਈਆਂ 5 ਪਰ ਜਸਾ ਸਿੰਘ ਦੇ ਭਾਗ ਵਿਚ ਅਰਾਮ ਨਾਲ ਜਿੰਦਗੀ
ਭੋਗਣੀ ਨਹੀ ਲਿਖੀ ਸੀ

No. 39.

(Punjabí Examination January 1897.)

Early in June 1842, Sher Singh, with most of the Chiefs and a large force, marched to Wazirābād. Rājā Dhiyān Singh remaining behind in Lahore. Chānd Kaur has been ordered to take up her quarters again in the fort, of which Mīān Singh was in charge and on the 12th of June, her slave girls who had received their orders attempted to kill her by mixing poison in a beverage which they offered her. She tasted it and threw it away and the girls, then fearing, their design was discovered fell upon her with stones, fractured her skull and left her for dead. Rājā Dhiyān Singh attended his victim immediately and had her wounds dressed Faqīr Nūr-ud-dīn thought at one time there was some hope of her life but she never recovered her senses and died within two days. The assassins were

heavily ironed and it is said that when threatend with mutilation they accused Dhiyān Singh openly of having instigated⁸ the murder and of having promised them great rewards⁹ for effecting it. Their fate⁹ is unknown, but it is supposed¹⁰ were made away with by order of the Rājā.

1 to take up quarters ਜਾ ਵਸਨਾ 2 ਸ਼ਰਬਤ (m) 3 direct form ਸਾਡੀ ਤਜਵੀਜ਼
ਮਲੂਮ ਹੋ ਗਈ 4 ਉਹ ਦੇ ਉਤੇ ਪੱਖਰ ਬਰਸਾਉਨ ਲਗ ਪਈਆਂ 5 ਉਹ ਨੂੰ ਮਰੀ
ਹੋਈ ਸਮਝ ਕੇ ਛੱਡ ਗਈਆਂ 6 ਉਹ ਦੇ ਜਖਮਾਂ ਉਤੇ ਮੱਲਮ ਪੱਟੀ ਕਰਵਾਈ
7 ਉਹ ਨੂੰ ਬਿਲਕੁਲ ਹੋਸ਼ ਨਾ ਆਈ 8 ਆਖਦੇ ਹਨ ਕਿ ਜਦ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਅੰਗ ਅੰਗ
ਤੋੜਨ ਦੀ ਧਮਕੀ ਦਿਤੀ ਗਈ ਤਾਂ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਖੁਲਮ ਖੁਲਾ ਧਿਆਨ ਸਿੰਘ ਉਤੇ ਦੋਸ
ਲਾਇਆ ਕਿ ਉਹ ਨੇ ਸਾਨੂੰ ਰਾਨੀ ਦੇ ਮਾਰਨ ਵਾਸਤੇ ਵਡੇ ਇਨਾਮ ਦੇਣ ਦਾ ਕਰਾਰ
ਕਰਕੇ ਚੁਕਿਆ (ਉਕਸਾਇਆ) ਸੀ 9 ਪਤਾ ਨਹੀਂ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦਾ ਕੀ ਹਾਲ ਹੋਇਆ
10 ਮਰਵਾਈਆਂ ਗਈਆਂ ਸੀ ॥

No. 40.

Punjabī Examination, 12th January 1898.

On the 12th of June the force was at *Ohichāwatnī* and ready¹ to proceed; but it was not thought expedient² to hasten its march until some decided³ advantages had been gained over *Mulrāj*, by Edwards and the *Bahāwalpur* troops. Sher Singh and his⁴ colleagues had no thought of treason⁵, but their troops⁶ sympathized with the rebels, and would have been only too glad to have joined them. On the 22nd June, Sher Singh reached *Talambā*. He was ordered to stop here, but either his troops were⁷ no longer under command or fancying that he could not trust to their fidelity he wished to join in the successes⁸ of the British, for the battle of *Kanert* had now been fought. He advanced to *Gugrān*, nine miles from the city of *Multān*. Lieutenant Edwards then directed Sher Singh to join him, which he did, pitching⁹ his camp at *Sūrajkund* 3 miles from *Tibī*, where Lieutenant Edwards was encamped. He arrived at this place on the 6th July.

1 ਅਗੇ ਵਧਨ ਨੂੰ ਤਿਆਰ ਸੀ 2 ਮੁਨਾਸਬ 3 ਜਦ ਤੀਕ ਮੂਲ ਰਾਜ ਪਰ ਪੂਰੀ ਪੂਰਾ
ਫਤ ਨਾ ਹੋ ਜਾਵੇ 4 ਸਾਥੀ 5 ਧੋਖਾ (m) 6 ਦਯਾ ਕੀਤੀ 7 ਪਰ ਜਾਂ ਤਾਂ ਫੌਜ ਉਸਥੇ
ਵਸਵਿਚ ਨਹੀਂ ਸੀ ਜਾਂ ਇਹ ਸੋਚਕੇ ਕਿ ਉਨਾਂ ਦੀ ਅਮਾਨ ਦਾਰੀ ਪਰ ਭਰੋਸਾ ਨਹੀਂ
8 ਜਿਤ from ਜਿਤਨਾਂ 9 ਡੇਰਾ ਗੱਡਕੇ From ਡੇਰਾ ਗਡਨਾਂ।

No. 41.

(Punjābī Examination, July 1898.)

The chief of *Sayyidwālā Karm Singh*, was the ¹ rival of *Rām Singh* and they
fought with varying ² success for some years till at length *Rām Singh* obtained a ³ deci-
ded advantage and took possession of *Sayyidwālā*. *Sārdār Rām Singh* died in 1781 and
his eldest son *Bhagwān Singh* who succeeded to the command of the *misals* was not
able to hold the territory, his father had acquired *Sayyadwālā* was recovered by *Wazīr*
Singh brother of *Karm Singh* who also took some of the *nakaī* villages, but these
he eventually ⁴ gave up. *Bhagwān Singh*, now perceived that unless he made powerful
friends he would probably lose his territory altogether, so he ⁵ betrothed his sister
nakkāin generally known as *Rāj Kaurān* to *Ranjīt Singh* son of *Mahān Singh Sukkar-*
chakīā who was then one of the most powerful chief in the *Punjāb*.

1 ਵੈਰੀ 2 ਕਈ ਵਰਿਹਾਂ ਤੀਕ ਉਨਾਂ ਦੀ ਆਪਸ ਵਿਚ ਦੀ ਹਾਰ ਜਿਤ ਰਹੀ
3 ਰਾਮ ਸਿੰਘ ਨੂੰ ਪੂਰੀ ਪੂਰੀ ਜਿਤ ਹੋ ਗਈ 4 ਪਰ ਅੰਤ ਨੂੰ ਉਹ ਉਸਨੇ ਛੱਡ ਦਿਤੇ
5 ਕੁੜਮਾਈ ਕੀਤੀ।

No. 42.

(Punjābī Examination 10th July 1900.)

When he arrived at *Mooltān*, he issued orders that 4,000 boats should be built
and that for each of these boats ¹ excessively strong iron spikes should be constructed. One
spike in the bows of the vessel, so that ² whatever came into contact with them, should not
³ thereafter remain in tact. They launched them all in the stream, and embarked ⁴ 20
men with arrows bows and other munitions of war in each separate boat, and proceeded
to ⁵ exterminate the *Jats*. When the *Jats* were aware of this : they sent ⁶ [redacted] men and
children to the islands, and the men alone remained prepared for combat.

1 ਕਿ ਹਰ ਇਕ ਬੇੜੀ ਵਾਸਤੇ ਬਹੁਤ ਮੋਟੀਆਂ ਲੋਹੇ ਦੀਆਂ ਮੋਖਾਂ ਬਨਾਈਆਂ ਜਾਨ
 2 ਬੇੜੀ ਦੇ ਮਥੇ ਪੁਰ ਇਕ ਮੋਖ ਲਾਈ ਜਾਵੇ 3 ਜਿਸ ਚੀਜ਼ ਦੀ ਉਸ ਨੂੰ ਟਕਰ ਲੱਗੇ
 ਉਹ ਨਾਲ ਨਾ ਲਗੀ ਰਹੇ। 4 ਤਰਾਇਆ From ਤਰਾਉਨਾ 5 ਖੁਰਾ ਖੋਜ ਪੁਟਣਾ,
 ਜੜ ਪੁਟਣਾ 6 ਜਦ ਜਟਾਂ ਨੂੰ ਇਹ ਹਾਲ ਮਲੂਮ ਹੋਇਆ 7 ਜੁਧ

No. 43.

(Punjab Examination 10th July 1901.)

When *Ranjit Singh* had obtained leisure from his funeral obsequies¹, then during the month of *Chet*, he succeeded to the seat² of his father. As, at that time, he was only of 12 years of age, for this reason, he was not fit for the business³ of Government; and although he was at that time seated on the throne of the kingdom, still his mother did not approve of his conducting the affairs of the kingdom. When he reached⁴ seventeen years of age, then by the mercy of God, every one, of their own accord⁵ became subservient⁶ to him. Accordingly, in the year 1796, a king, named *Shāh Zamān*, who ascended the throne after the death of *Timūr Shāh*, setting forth from *Khurāsān*, came to the Punjab. As no chief opposed him, he entered *Lahore* through open gates⁷. Having come to *Lahore*, and seeing that the Punjab could not for many reasons be controlled by him, he returned back. Afterwards he said to the chief⁸ of his ordnance named *Sahānchī*, "Do you efface the name and trace of the Sikhs." On this he taking some artillery with him attacked *Rām Nagar*. But the *Khālsā* fought well with them from that day moreover, the dread⁹ of *Pathāns* was entirely removed from the hearts of the Sikhs. As, at that time, the renown of *Mahārājā Ranjit Singh* was daily on the increase many people, from seeing it, became very jealous¹⁰ at heart.

1 ਕਿਰਿਆ ਕਰਮ 2 ਗੱਦੀ (f) 3 ਰਾਜ ਦਾ ਕੰਮਕਾਰ 4 ਜਾਂ ਇਹ ਸਤਰਾਂਬਰਸਾਂ ਦਾ ਹੋਇਆ or ਜਾਂ ਇਸਦੀ ਉਮਰ ਸਤਰਾਂ ਬਰਸਾਂ ਦੀ ਹੋਈ note the construction
 5 ਆਪਣੇ ਆਪ ਹੀ 6 ਅਧੀਨ 7 ਖੁਲੀ ਦਰਵਾਜ਼ੀ 8 ਮੀਰ ਆਤਸ਼ੀ 9 ਭੈ, ਭੈ
 10 ਖਾਰ ਖਾਧੀ From ਖਾਰ ਖਾਨਾ to be jealous

No. 44.

(Punjābī Examination, 10th January 1900.)

During the last year of ¹Ranjīt Singh's life, Bhai Rām Singh's ²influence continually increased; and when the Maharājā died ³Nou Nihal Singh, who had received the ⁴pahul from the Bhāi entrusted him with still greater power for he was himself very ⁵averse to conduct the details of business. He was one of the chief conspirators with Rājā Gulāb Singh Dhiān Singh and others, in the murder of Sirdar Chet Singh the minister of Khṛak Singh, and it was at his house the conspirators assembled before proceeding to the palace to commit the murder. Neither Nihāl Singh nor the Bhāi were popular with the chief. The former compelled all the Sirdārs, jagirdārs to fulfil their services; and to keep their contingents in good order, which was most ⁶irksome to the men who during the last years of *Ranjīt Singh's* life had done much as they liked and been responsible to no one.

1 ਰੰਜੀਤ ਸਿੰਘ ਦੀ ਅਵਸਥਾ ਦੇ ਪਿਛਲੇ ਵਰਹੇ 2 ਜੋਰ 3 ਉਸਦਾ ਹੋਰਵੀ ਦਰਜ
ਵਧਾ ਦਿਤਾ 4 ਘਿਨ ਕਰਨਾ 5 ਸਾਥੀ 6 ਦੁਖ ਦੇਨ ਵਾਲਾ ।

No. 45.

(Punjābī Examination 10th January 1901.)

General Franks had ¹begun to move just five weeks earlier. He had ²taken up his position with a portion of his army at a town called Badlāpur, where he heard that, a rebel chief named Medī Hossain with a force of 15,000 watchmen, of whom only 5,000 deserved to be called soldiers, intended to oppose his entrance into Oudh. As soon as his preparations were complete, he marched out, defeated one of Medī Hossain's Lieutenants and then returned. On the 14th of February he again moved forward to a point, within a few miles of the frontier. Then he ³made up his mind to halt, until the news should arrive that Jān Bahādur was ready to work with him. This news reached him on the 19th he advanced instantly crossed the frontier and before night, had gained two victories over detachments of Medī Hossain's army.

1 ਭੁੱਚ ਕਰਨ ਦਾ ਅਰੰਭ ਕੀਤਾ 2 ਉਹਨੇ ਆਪਣਾ ਮੋਰਚਾ ਲਾਇਆ
3 ਫਿਰ ਉਸਨੇ ਜਿਹੜੇ ਲਾਹਿੜੀ ਦੀ ਮੁਠ ਵਿਚ ਨਹਾਈ ।

Translate into English.

No. 1.

*ਸ਼ਾਹ ਮਹੰਮਦ ਦੇ ਵੇਲੇ ਤਾਂਈ ਸਾਰਾ ਦੱਬਰ ਨਿਰਾ ਖੇਤੀ ਪੱਤੀ ਦਾ ਕੰਮ ਕਰਦਾ ਰਿਹਾ ਓਹ ਵਡਾ ਬਲਵਾਨ ਸੀ ਤੇ ਉਸਨੇ ਅਹਮਦਸ਼ਾਹ ਦੁਰਾਨੀ ਦੀਫੌਜ ਵਿਚ ਨੌਕਰੀ ਕੀਤੀ ਜਦ ਉਸਨੇ ਹਿੰਦੁਸਤਾਨ ਪੁਰ ਕਈ ਥਾਵੇਂ ਕੀਤੇ ਸੰਨ ੧੭੭੨ ਵਿਚ ਓਹਨੇ ਮੁਲਤਾਨ ਦੇ ਸੂਬੇ ਸੁਜਾ ਖਾਂ ਨੂੰ ਬੰਡਾਸਿੰਘ ਤੇ ਗੰਡਾਸਿੰਘ ਭੰਗੀ ਸ਼੍ਰੇਣੀ ਦੇ ਵਿਰੁਧ ਸ਼ੈਹਰਨੂੰ ਬਚਾਉਣ ਵਿਚ ਸਹਾਇਤਾ ਦਿਤੀ ਪਰ ਉਨਾਂਨੇ ਸ਼ੈਹਰਨੂੰ ਛੱਡਕਰ ਲਿਆ ਭਾਵੇਂ ਉਨਾਂਨੂੰ ਬਹਾਦਰੀ ਨਾਲ ਬਚਾਇਆ। ਸੁਜਾ ਖਾਂ ਛੇਤੀਹੀ ਓਹ ਦੇ ਮਗਰੋਂ ਮਰਗਿਆ ਅਰ ਮੁਜ਼ਫ਼ਰਖਾਂ ਨੇ ਅਹਮਦ ਸ਼ਾਹ ਦੁਰਾਨੀ ਦੇ ਪੁਤ ਤੈਮੂਰ ਸ਼ਾਹ ਨੂੰ ਸਹਾਇਤਾ ਵਾਸਤੇ ਲਿਖਿਆ ਜਿਸਨੇ ਮੁਲਤਾਨ ਤੇ ਕੂਚ ਕੀਤਾ ਤੇ ਉਸਨੇ ਸੰਨ ੧੭੭੭ ਵਿਚ ਚਾਲੀ ਦਿਨ ਦੇ ਘੇਰੇ ਬਾਦ ਸ਼ਹਿਰ ਨੂੰ ਫੇਰ ਲੈਲਿਆ। ਮੁਜ਼ਫ਼ਰਖਾਂ ਨੂੰ ਫੇਰ ਸੂਬਾ ਬਨਾ ਦਿਤਾ ਤੇ ਸ਼ਾਹ ਮਹੰਮਦ ਨੂੰ ਉਹਦੀ ਨੌਕਰੀ ਦੇ ਇਨਾਮ ਵਿਚ ਦੋ ਜਗੀਰਾਂ ਦਸਹਜ਼ਾਰ ਰੁਪਏ ਦੀ ਮਲਕੀਅਤ ਦੀਆਂ ਦਿਤੀਆਂ ਇਕ ਡੇਰਾ ਦਨਪਾਨ ਤੇ ਦੂਜੀ ਡੇਰਾ ਗਾਜੀ ਖਾਂ ॥

No. 2.

ਜਦ ਰਨਜੀਤ ਸਿੰਘ ਦਾ ਜ਼ੋਰ ਵਧ ਗਿਆ ਤੇ ਓਹਨੇ ਲਾਹੌਰ ਅੰਮ੍ਰਿਤਸਰ ਕਬਜ਼ੇ ਕਰ ਲਏ ਕਰਮ ਸਿੰਘ ਨੇ ਭੀ ਓਹਦੀ ਹੇਠੀ ਮੰਨ ਲਈ ਅਰ ਫੇਰ ਸਦਾ ਦੇ ਲਈ ਮਹਾਰਾਜੇ ਦਾ ਵਡਾ ਆਗਿਆ ਕਾਰ ਨੌਕਰ ਰਿਹਾ ਪਰ ਇਕ ਵਾਰੀ ਜਰੂਰ ਉਨ੍ਹਾਂ ਵਿਚ ਬਗ਼ਾਵਤ ਹੋਇਆ ਕਰਮ ਸਿੰਘ ਰਨਜੀਤ ਸਿੰਘ ਦੀ ਖੁਲੀ ਫੌਜ ਦਾ ਕਪਤਾਨ ਸੀ ਕਿਉਂ ਜੋ ਇਨ੍ਹਾਂ ਪਹਿਲਿਆਂ ਹੀ ਦਿਨਾਂ ਵਿਚ ਰਨਜੀਤ ਸਿੰਘ ਪਾਸ ਬਹੁਤਾ ਛਾਲਤੂਰੁਪਯਾ ਨਹੀਂ ਸੀ। ਫੌਜ ਦੀ ਤਲਬ ਚੜ੍ਹ ਗਈ ਕਰਮ ਸਿੰਘ ਨੇ ਫੌਜ ਵਲ ਹੋਕੇ ਰਨਜੀਤ ਸਿੰਘ ਤੇ ਓਨਾਂਦੀ ਤਲਬ ਮੰਗੀ। ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਇਸਡਰ ਨਾਲ ਕਿ ਫੌਜ ਬਿਗੜ ਨਾ ਜਾਵੇ ਆਪਣੀ ਵਹੁਟੀ ਮਤਾਬ ਕੌਰ ਦੀ ਦੂਬ ਟਲੀ ਗਹਿਣੇ ਧਰਨੀ ਪਈ। ਇਸਤੇ ਪਿਛੇ ਮਹਾਰਾਜੇ ਨੇ ਕਰਮ ਸਿੰਘ ਨੂੰ ਸਜਾ ਦਿਤੀ ਕਿ ਓਹਨੇ ਮਹਾਰਾਜੇ ਦੇ ਵਿਰੁਧ ਕੰਮ ਕੀਤਾ ਤੇ ਮਹਾਰਾਜੇ ਦੇ ਅੰਮ੍ਰਿਤਸਰ ਦੇ ਘਰ ਨੂੰ ਲੁਟਿਆ ਤੇ ਬਰਬਾਦ ਕੀਤਾ ਪਰ ਫੇਰ ਓਹ ਮੰਨ ਪਏ ਤੇ ਸਰਦਾਰ ਲਗਭਗ ਰਨਜੀਤ ਸਿੰਘ ਦੀਆਂ ਸਾਰੀਆਂ ਹੀ ਲੜਾਈਆਂ ਵਿਚ ਓਹਦੇ ਨਾਲ ਰਿਹਾ ॥

* For words consult the vocabulary at the end.

No. 3.

ਸੰ: ੧੮੧੬ ਫਰਵਰੀ ਵਿਚ ਸਿਖਾਂ ਨੇ ਮੁਲਤਾਨ ਪਰ ਹੱਲਾ ਕਰ ਦਿਤਾ। ਇਕ ਵਡੀ ਫੌਜ ਬਹਾਵਲਪੁਰ ਤੇ ਮੁਲਤਾਨ ਨੂੰ ਟਕੇ ਉਗਰਾਹਨ ਘਲੀ ਗਈ। ਮੁਸ਼ਫਰ ਖਾਂ ਨੇ ਟਰੇ ਦੇਨ ਵਿਚ ਢਿਲਮਠ ਕੀਤੀ ਫੂਲਾ ਸਿੰਘ ਅਕਾਲੀ ਨੇ ਜੋ ਭੰਗ ਪੀਕੇ ਮਸਤ ਹੋਇਆ ਹੋਇਆ ਸੀ ਅਪਨੇ ਵਰਗੇ ਮਸਤ ਆਦਮੀਆਂ ਨਾਲ ਸ਼ਹਿਰ ਪੁਰ ਧਾਵਾ ਕਰ ਦਿਤਾ ਅਰ ਅਜੇਹੇ ਜੋਰ ਨਾਲ ਹੱਲਾ ਕੀਤਾ ਕਿ ਕਿਲੇ ਦੇ ਬਾਹਰਲੇ ਕਈ ਮੋਰਚੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਹਥ ਆਗਏ ਪਰ ਫ਼ਕੀਰ ਅਜੀਜਦੀਨ ਨੇ ਮਾਫ਼ੀ ਮੰਗ ਲਈ ਤੇ ਨਵਾਬ ਨੇ ਅਪਨੇ ਵਰਗੇ ਅਗੇ ਨਾਲੋਂ ਛੇਤੀ ਦੇ ਦਿਤੇ। ਸਿਖਾਂ ਦੀ ਫੌਜ ਮੁਕੇਰਾਂ ਵਲ ਅਗੇ ਵਧੀ ਸੰਨ ੧੮੧੭ ਵਿਚ ਸਿਖਾਂ ਦੀ ਫੌਜ ਨੇ ਦੀਵਾਨਚੰਦ ਦੇ ਹੇਠ ਮੁਲਤਾਨ ਪੁਰ ਧਾਵਾ ਕਰਨ ਨੂੰ ਕੂਚ ਕੀਤਾ ਤੇ ਕਿਲੇ ਤੇ ਹੱਲਾ ਕੀਤਾ ਪਰ ਪਿਛੇ ਹਟਾਏ ਗਏ ਅਰ ਫੇਰ ਉਹ ਦਸਹਜਾਰ ਰੁਪਈਆ ਲੈਕੇ ਉਥੋਂ ਮੁੜ ਗਏ ਪਰ ਇਹ ਹੱਲੇ ਵਡੇ ਜੋਰ ਜੋਰ ਨਾਲ ਨਹੀਂ ਕੀਤੇ ਗਏ ਸੀ ॥

No. 4.

ਸੂਦਾਰ ਨਿਧਾਂਨਸਿੰਘ ਚਾਰ ਰੁਪਏ ਰੋਜ਼ ਤੇ ਘੋੜ ਚੜਿਆਂ ਵਿਚ ਭਰਤੀ ਹੋਇਆ। ਤੇ ਉਹਨੇ ਕਈਆਂ ਲੜਾਈਆਂ ਵਿਚ ਕੰਮ ਕੀਤਾ (or ਉਹ ਲੜਿਆ) ਸੰਨ ੧੮੨੩ ਦੀ ਤੇਰਹੀ ਦੀ ਲੜਾਈ ਵਿਚ ਜਿਥੇ ਵਡੀ ਭਾਰੀ ਝੱੜਪਾ ਝੱੜਪੀ ਹੋਈ ਉਹਨੇ ਵਡਾ ਨਾਓ ਪਾਇਆ। ਕਈ ਵਾਰੀ ਉਹ ਘਾਇਲ ਹੋਇਆ। ਤੇ ਉਹਦਾ ਘੋੜਾ ਮਾਰਿਆ ਗਿਆ। ਅਰ ਮਹਾਰਾਜੇ ਨੇ ਉਹਨੂੰ ਗੁਰਦਾਸ ਪੁਰ ਦੇ ਜਿਲੇਵਿਚ ਕੋਈ ੧੪ ਪਿੰਡਾਂ ਦੀ ਜਾਗੀਰ ਜਿਹਦੀ ਆਉਂਦੜ ੧੪੦੦੦ ਰੁਪਏ ਦੇ ਲਗ ਭਗ ਸੀ ਬਖਸ਼ੀ। ਗੁੱਜਰਸਿੰਘ ਤੇ ਮੂਲ ਸਿੰਘ ਨੂੰ ਵੀ ਜਰਨੈਲੀ ਦੇ ਉਹਦੇ ਮਿਲੇ। ਨਿਹਾਲਸਿੰਘ ਉਨ੍ਹਾਂ ਵਕੀਲਾਂ ਦੇ ਨਾਲ ਗਿਆ ਜੋ ਲਾਹੌਰ ਦੇ ਰਾਜੇ ਨੇ ਸੰ: ੧੮੩੧ ਵਿਚ ਲਾਟ ਵੀ. ਬੀ. ਐਮ. ਬੈਟਿੰਗ ਕੋਲ ਸਿਮਲੇ ਭੇਜੇ ਤੇ ਤਿੰਨ ਸਾਲ ਦੇ ਪਿਛੇ ਉਹ ਸੂਦਾਰ ਹਰੀ ਸਿੰਘ ਨਲੂਏ ਤੇ ਕੌਰ ਨਿਹਾਲ ਸਿੰਘ ਨਾਲ ਪਸ਼ਾਵਰ ਦੀ ਲਾਮ ਵਿਚ ਜਾਰਲਿਆ। ਉਹ ਸੰਨ ੧੮੩੦ ਤਾਂਈ ਸਾਰੀ ਲੜਾਈ ਵਿਚ ਲੜਦਾਰਿਹ। ਜਦ ਹਰੀਸਿੰਘ ਦੇ ਮਰਨੇ ਤੇ ਪਠਾਨਾਂ ਦੀ ਫੌਜ ਦੇ ਭੱਜਨ ਨਾਲ ਉਹ ਲੜਾਈ ਪੂਰੀ ਹੋਗਈ ਇਸਤੇ ਦੋ ਵਰ੍ਹੇ ਪਿਛੇ ਉਹ ਆਪਣੇ ਬੁਢਾਪੇ ਹਾਲਾਂ

ਪਹਿਲਾਂ ਮਾਦਾ ਹੋਕੇ ਮਰਗਿਆ ॥

No. 5.

ਸੋਧਰੇ ਦੇ ਘੇਰੇ ਵਿਚ ਆਖਦੇ ਹਨ ਜੋਧਸਿੰਘ ਨੇ ਆਪਨੇ ਮਿਤ੍ਰ ਸਾਹਿਬਸਿੰਘ ਨਾਲ ਧੌਹ ਕਮਾਇਆ। ਸਾਹਿਬਸਿੰਘ ਜੋ ਕਿਲੇ ਵਿਚ ਘੇਰਿਆ ਹੋਇਆ ਸੀ। ਉਹਦੇ ਕੋਲ ਬਰੂਦ ਦਾ ਤੋੜਾ ਹੋਗਿਆ। ਤੇ ਉਸਦਾ ਸ਼ਰਨ ਪੈਨਾਂ ਅਵਸ਼ ਸੀ। ਪਰ ਜੋਧ ਸਿੰਘ ਨੇ ਜਿਸ ਨੂੰ ਡਰਸੀ ਜੇ ਸਾਹਿਬਸਿੰਘ ਮਾਰਿਆ ਜਾਊ ਤਾਂ ਮਹਾਂਸਿੰਘ ਵਡਾ ਬਲਵਾਨ ਹੋ ਜਾਊ। ਸਾਹਿਬਸਿੰਘ ਨੂੰ ਗੋਲੀ ਸ਼ਿਕੇ ਦੀ ਸਹਾਇਤਾ ਦਿਤੀ। ਜਦ ਤਾਂਈ ਘੇਰਾ ਪਿਆਰਿਹਾ। ਮਹਾਂ ਸਿੰਘ ਡਾਢਾ ਮਾਂਦਾ ਰਿਹਾ। ਅਰ ਧੋਖੇ ਨਾਲ ਉਹ ਥੋੜੇ ਹੀ ਦਿਨਾਂ ਵਿਚ ਮਾਰਿਆ ਗਿਆ। ਆਖਦੇ ਹਨ ਕਿ ਜੋਧਸਿੰਘ ਦੀ ਇਸ ਕਰਤੂਤ ਤੇ ਰੰਜੀਤ ਸਿੰਘ ਉਹਦਾ ਵੈਰੀ ਬਣ ਗਿਆ। ਪਰ ਮਹਾਂਰਾਜ ਦੇ ਸਲੂਕ ਦਾ ਕਾਰਨ ਨਿਰੀ ਉਹਦੀ ਰਾਜ ਦੀ ਚਾਹ ਸੀ। ਕਈ ਵਰਿਹਾਂ ਤਾਈ ਉਹਨੇ ਦੇਖਿਆ ਕਿ ਵਜੀਰਾ ਬਾਦ ਦੇ ਰਾਜੇ ਉਤੇ ਹੱਲਾ ਕਰਨਾਂ ਔਖਾ ਸੀ। ਕਿਉਂਜੋ ਉਹ ਬਲਵਾਨ ਸੀ। ਅਰ ਉਸਨੇ ਇਕ ਵਾਰੀ ਇਹਵੀ ਜਤਨ ਕੀਤਾ ਕਿ ਉਹ ਉਹਦੇ ਰਾਜ ਨੂੰ ਜੇਹੜਾ ਜੋਰ ਨਾਲ ਨਹੀਂ ਲੈ ਰਿਹਾ ਸਾ, ਧੋਖੇ ਨਾਲ ਲੈਲਵੇ।

No. 6.

ਰਾਨੀ ਚੰਦਕੌਰ ਦੀ ਥੋੜੀ ਜੇਹੀ ਹੋਰਬੀ ਗਲ ਹੈ। ਰਾਜਾ ਗੁਲਾਬ ਸਿੰਘ ਨੇ ਰਾਨੀ ਸਾਹਿਬ ਕੌਰਨੂੰ ਆਪਨੇ ਨਾਲ ਲਜਾਨ ਦੀ ਸਲਾਹ ਕੀਤੀ। ਪਰ ਇਹ ਗਲ ਸ਼ਰ ਸਿੰਘ ਨੇ ਨਾਂ ਮੰਨੀ। ਉਹ ਅਪਨੇ ਵੈਰੀ ਦੇ ਹਥਾਂ ਵਿਚ ਹਥਿਆਰ ਨਹੀਂ ਦੇਨੇ ਚਾਹੁੰਦਾ ਸਾ। ਚੰਦਕੌਰ ਨੂੰ ਹੁਕਮ ਮਿਲਿਆ। ਕਿ ਤੂੰ ਸੰਮਨ ਬੁਰਜ ਨੂੰ ਛਡਕੇ ਅਪਨੇ ਸਹਿਰ ਵਾਲੇ ਘਰ ਵਿਚ ਜਾਰਹੁ। ਅਰ ਓਥੇ ਓਹ ਫੌਜ ਤੇ ਸਰਦਾਰ ਨਾਲ ਗੋਂਦਨੇ ਗੰਦਦੀ ਰਹੀ। ਉਹਨੇ ਸ੍ਵਦਾਰ ਅਜੀਤਸਿੰਘ ਨੂੰ ਕਲਕੱਤੇ ਭੇਜਿਆ। ਜੋ ਓਹ ਮੁਲਕੀ ਲਾਟ ਨੂੰ ਓਹਦਾ ਹੱਕ ਜਤਾਏ ਅਰ ਉਹਦੇ ਏਲਚੀ ਸਾਰੇ ਦੇਸ ਵਿੱਚ ਵਡੀ ਤੇਜੀ ਨਾਲ ਕੰਮ ਕਰਦੇ ਸੇ। ਸੰ: ੧੮੪੧ ਦੇ ਅਕਤੂਬਰ ਮਹੀਨੇ ਵਿਚ ਸ੍ਵਦਾਰ ਅਤਰ ਸਿੰਘ ਓਹਦੇ ਬੁਲਾਵੇ ਤੇ ਥਨੇਸਰ ਤੇ ਫੀਰੋਜਪੁਰ ਆਇਆ ਏਥੇ ਉਹ ਤਕਦਾ ਰਿਹਾ।

ਮੈਨੂੰ ਪੰਜਾਬ ਵਿਚ ਬੜਨ ਦਾ ਕੁਝ ਚੰਗਾ ਵੇਲਾ ਮਿਲੇ । ਮਾਈ ਵਲੋਂ ਇਸ ਵੇਲੇ ਕੋਈ ਬਾਰਾਂ ਹਜ਼ਾਰ ਫੌਜੀ ਤੇ ਕਈ ਬਲਵਾਨ ਸਰਦਾਰ ਸੇ । ਸੈਨਾਂ ਦਾ ਦਿਲ ਸ਼ੇਰਸਿੰਘ ਤੇ ਫਿਰ ਗਿਆ । ਕਿਉਂ ਜੋ ਉਹ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੀਆਂ ਲੋੜਾਂ ਨੂੰ ਪੂਰਾ ਨਾਂ ਕਰ ਸਕਿਆ । ਅਰ ਮਾਈ ਵਲ ਵਧ ਗਿਆ । ਤੇ ਅਪਰੈਲ ਸੰ: ੧੮੪੨ ਵਿਚ ਸੈਨਾਂ ਸਾਰੀ ਦੇ ਲਗ ਭਰ ਮਾਈ ਵਲ ਹੋਗਈ ।

No. 7.

ਗੁਲਾਬ ਸਿੰਘ ਸਤਲੁਜ ਦੀ ਲੜਾਈ ਵਿਚ ਨਾ ਰਲਿਆ ਤੇ ਉਹਦੀ ਫੌਜ ਮਹਾਰਾਜ ਦੀ ਰਖਿਆ ਕਰਨ ਲਈ ਲਾਹੌਰ ਵਿਚ ਰਹੀ ਤੇ ਸੰ: ੧੮੪੭ ਅਪਰੈਲ ਵਿਚ ਉਹ ਰੈਜੀਮੈਂਟ ਦੀ ਸਪਾਰਸ ਪੁਰ ਪਸ਼ਾਵਰ ਦਾ ਸੂਬਾ ਬਨਾਇਆ ਗਿਆ ਅਰ ਕਿਉਂ ਜੋ ਇਸ ਵੇਲੇ ਉਹ ਸਭ ਤੋਂ ਵੱਡਾ ਜਰਨੈਲ ਸਾ ਉਹਨੂੰ ਪਸ਼ਾਵਰ ਦੀ ਫੌਜ ਦਾ ਕਮਾਨ ਅਫਸਰ ਬਨਾ ਦਿਤਾ ਗੁਲਾਬ ਸਿੰਘ ਦੇ ਇਸ ਵਡੇ ਹੁਦੇ ਤੇ ਚੜਨ ਤੇ ਖਾਲਸਾ ਫੌਜ ਨੂੰ ਵਡੀ ਖੁਸ਼ੀ ਹੋਈ ਕਿਉਂ ਜੋ ਉਹ ਉਸ ਬਹਾਦਰ ਬੁਢੇ ਦੀ ਵਡੀ ਇਜ਼ਤ ਤੇ ਪਿਆਰ ਕਰਦੀ ਸੀ ਉਹਨੂੰ ਸਰਦਾਰ ਬਨਾ ਦਿਤਾ ਤੇ ਇਕ ਦਰਬਾਰ ਵਿਚ ਜੇਹੜਾ ੧੮੪੭ ਸੰ: ਦੇ ੨੬ ਨਵੰਬਰ ਨੂੰ ਲਾਹੌਰ ਹੋਇਆ ਉਹਨੂੰ ਬਹਾਦਰ ਦਾ ਖਤਾਬ ਮਿਲਿਆ ਸਰਦਾਰ ਗੁਲਾਬ ਸਿੰਘ ਨੇ ਅਪਨੇ ਨਵੇਂ ਹੁਦੇ ਦੇ ਕੰਮਾਂ ਨੂੰ ਲਿਆਕਤ ਤੇ ਸਿਆਨਾ ਨਾਲ ਪੂਰਾ ਕੀਤਾ ਤੇ ਜਦ ਮੁਲਤਾਨ ਵਿਚ ਗਦਰ ਫੁਟਿਆ ਤਾਂ ਉਸਨੇ ਲਾਰਨਾ ਸਾਹਿਬ ਨੂੰ ਜਿੰਦਾ ਪਸ਼ਾਵਰ ਵਿਚ ਚਾਰਜ ਸਾ ਉਸ ਜਿਲੇ ਦਾ ਅਮਨ ਰਖਨ ਲਈ ਤਨ ਮਨ ਨਾਲ ਸਹਾਇਤਾ ਦਿਤੀ ॥

No. 8.

ਮਹਾਰਾਜਾ ਰੰਨਜੀਤ ਸਿੰਘ ਨੇ ਦੋਵਾਂ ਭਰਾਵਾਂ ਨੂੰ ਨੌਕਰ ਕਰ ਲਿਆ ਅਰ ਸ਼ਾਹਸ਼ਾਦ ਖੜਕ ਸਿੰਘ ਦੇ ਹੇਠ ਉਨ੍ਹਾਂਨੂੰ ੫੦੦ ਸਵਾਰ ਦਾ ਕਮਾਨ ਦੇ ਦਿਤਾ ਕਿਸਨ ਸਿੰਘ ਸੰ: ੧੮੨੭ ਵਿਚ ਇਕ ਲੜਾਈ ਵਿਚ ਮਾਰਿਆ ਗਿਆ ਅਰ ਉਹਦੇ ਭਰਾ ਨੂੰ ਜਿਸ ਉਸੇ ਲੜਾਈ ਵਿਚ ਵਡੀ ਬਹਾਦਰੀ ਦਖਾਈ ਸੀ ਅੰਮ੍ਰਿਤਸਰ ਦੇ ਜ਼ਿਲੇ ਵਿਚ ਸੱਤ ਪਿੰਡ ਮਿਲੇ । ਜਦ ਚੇਤ ਸਿੰਘ ਖੜਕ ਸਿੰਘ ਦਾ ਮਿਤ੍ਰ ਮਾਰਿਆ ਗਿਆ ਤਾਂ ਨਾਮ ਦੇ ਨੇ ਰਾ

ਸਿੰਘ ਨੂੰ ਜਿਸ ਨਾਲ ਬਹੁਤ ਪਿਆਰ ਕਰਦਾ ਸਾ ਅਪਨੀ ਖਾਸ ਮੋਹਰ ਸਪੁਰਦ ਕਰ
 ਦਿਤੀ ਅਰ ਸਾਹਪੁਰ ਤੇ ਅੰਮ੍ਰਿਤਸਰ ਦਿਆਂ ਜਿਲਿਆਂ ਵਿਚ ਜਗੀਰਾਂ ਦਿਤੀਆਂ
 ਨਿਹਾਲ ਸਿੰਘ ਖੜਕ ਸਿੰਘ ਦੇ ਪੁਤ੍ਰ ਨੂੰ ਆਪਣੇ ਪਿਤਾ ਦੇ ਮਿਤ੍ਰਾਂ ਨਾਲ ਕੁਝ ਪਿਆਰ
 ਨਾ ਸਾ ਤੇ ਓਹਨੇ ਰਾਮ ਸਿੰਘ ਨੂੰ ਕੈਦ ਕਰਨ ਦੀ ਧਮਕੀ ਦਿਤੀ ਸਾਇਦ ਓਹ ਇਸ
 ਧਮਕੀ ਨੂੰ ਪੂਰਾ ਕਰ ਦਿੰਦਾ ਜੇ ਕਰ ਓਹ ਅਪਨੇ ਬਾਪ ਦੇ ਲੜਨ ਦੇ ਦਿਨ ਨਾ
 ਮਾਰਿਆ ਜਾਂਦਾ ਇੰਦ੍ਰ ਸਿੰਘ ਤੇ ਰਾਮ ਸਿੰਘ ਨੂੰ ਸਪਾਰਸ਼ ਨਾਲ ਕਈ ਜੰਗੀ ਕਮਾਨ
 ਮਿਲੇ ਜਿਸਨੂੰ ਓਹ ਮਹਾਰਾਜਾ ਖੜਕ ਸਿੰਘ ਦੀਆਂ ਚੋਰੀ ਖਬਰਾਂ ਰਾਜਾ ਧਿਆਨਸਿੰਘ
 ਦੇ ਵਿਰੁਧ ਦਿੰਦਾ ਸਾ ਅਰ ਓਹਦੀ ਅਪਨੀ ਜਗੀਰ ੧੫੦੦੦ ਰੁਪਏ ਸਾਲਾਨਾ ਕਰ
 ਦਿਤੀ ਗਈ ॥

No. 9.

ਮਤਾਬ ਸਿੰਘ ਸਨ ੧੮੧੧ ਵਿਚ ਜੀਮਿਆ ਅਤੇ ਜਦੋਂ ਬਿਲਕੁਲ ਮੁੰਡਾ ਹੀ ਸੀ ਕੱਚੇ
 ਰਸਾਲੇ ਵਿਚ ਸੂਬੇਦਾਰ ਕਰਕੇ ਰਖਿਆ ਗਿਆ ਸਨ ੧੮੩੧ ਵਿਚ ਮਹਾਰਾਜੇ ਦੇ ਰੋਪੜ
 ਨੂੰ ਆਉਣ ਤੇ ਬੋੜਾ ਚਿਰ ਅਗੋਂ ਉਹ ਕਰਨੈਲ ਬਨਾਇਆ ਗਿਆ ਤੇ ਦੋ ਪਲਟਣਾ
 ਉਤੇ ਕਮਾਨ ਕਰਦਾ ਹੋਇਆ ਅੰਬਰ ਸਰ ਅਟਕਿਆ ਰਿਹਾ ਸਨ ੧੮੩੪ ਵਿੱਚ ਉਹ
 ਅਪਣੇ ਪਿਉ ਅਮਰ ਸਿੰਘ ਨਾਲ ਪੇਸ਼ਾਵਰ ਨੂੰ ਗਿਆ, ਤੇ ਲਾਮ ਵਿਚ ਬੜੇ ਭਲਮਣ-
 ਸਫ਼ੀ ਨਾਲ ਕੰਮ ਕਰਦਾ ਰਹਿਆ, ਉਸੇ ਬਰਹੇ ਵਿਚ ਉਹਦਾ ਭਰਾ ਗੁਰਦਿਤ ਸਿੰਘ
 ਮਹਾਰਾਜਾ ਦਾ ਨੌਕਰ ਹੋਗਿਆ, ਸਨ ੧੮੩੯ ਵਿਚ ਮਤਾਬ ਸਿੰਘ ਸਰਦਾਰ ਤੇਜਾ ਸਿੰਘ
 ਦੇ ਹੇਠ ਅਫਰੀਦੀਆਂ ਦੀ ਲਾਮ ਵਿਚ ਲੜਦਾ ਰਹਿਆ, ਸਨ ੧੮੪੧ ਵਿਚ ਮਹਾ
 ਰਾਜੇ ਸ਼ੇਰ ਸਿੰਘ ਨੇ ਉਹਨੂੰ ਜਰਨੈਲ ਬਣਾ ਦਿਤਾ ਤੇ ਪੇਸ਼ਾਵਰ ਵਿਚ ਕਮਾਨ ਕਰਦਾ
 ਰਹਿਆ ਉਹਦੇ ਹੇਠ ਚਾਰ ਪਲਟਣਾਂ, ਛੱਬੀ ਤੋਪਾਂ ਅਰ ਇਕ ਅਕਾਲੀਆਂ ਦੀ
 ਪਲਟਣ ਸੀ।

No. 10.

ਸਨ ੧੮੪੨ ਤੇ ਜੂੰਨ ਚੜਦਿਆਂਹੀ ਸ਼ੇਰਸਿੰਘ ਨੇ ਬਹੁਤ ਸਾਰੇ ਸੂਦਾਰਾਂ ਤੇ ਵਢੀ ਸੈਨਾਂ
 ਨਾਲ ਵਜੀਰਾਬਾਦ ਦੀ ਵਲ ਕੂਚ ਕੀਤਾ। ਚਾਰਾ ਧਿਆਨ ਸਿੰਘ ਪਿਛੇ ਲਾਹੌਰ
 ਚਹਿ ਗਿਆ। ਚੰਦਕੌਰ ਨੂੰ ਫੇਰ ਹੁਕਮ ਮਿਲ ਚੁੱਕਾ ਸੀ। ਕਿ ਉਹ ਕਿਲੇ ਵਿਚ ਜੋ

ਮਾਂਨ ਸਿੰਘ ਦੇ ਹਥ ਹੇਠਸੀ ਆਪਨੇਘਰ ਚਲੀ ਜਾਵੇ। ਜੁੰਨਦੀ ਬਾਰਬੀ ਨੂੰ ਉਹਦੀਆਂ
 ਦਹਿਲਣਾਂ ਨੇ ਜੋ ਪਹਿਲਾਂ ਸਿਖਾਈਆਂ ਹੋਈਆਂ ਸੀਆਂ। ਮਾਈ ਚੰਦਕੌਰ ਨੂੰ ਸ਼ਰਬਤ
 ਦੇਕੇ ਜ਼ੈਹਿਰ ਰਲਾਕੇ ਉਹਨੂੰ ਮਾਰਨ ਦਾ ਜਤਨ ਕੀਤਾ। ਉਹਨੇ ਸੁਆਦ ਚਖਕੇ ਪੀ
 ਸੁਟ ਦਿਤਾ। ਤੇ ਦਹਿਲਣੀਆਂ ਨੇ ਫੇਰ ਇਹ ਭੈ ਕਰਕੇ ਕਿ ਸਾਝਾ ਭੇਤ ਖੁਲ
 ਗਿਆ ਅਤੇ ਉਹਦੇ ਪੁਰ ਪਥਰ ਵਰਸਾਉਨ ਲਗੀਆਂ। ਤੇ ਉਹਦੀ ਖੋਪਰੀ ਤੋੜ
 ਦਿਤੀ ਅਤੇ ਉਹਨੂੰ ਮੁਰਦਾ ਸਮਝਕੇ ਛੱਡ ਗਈਆਂ। ਰਾਜਾ ਧਿਆਨ ਸਿੰਘ ਉਸੀ ਵੇਲੇ
 ਆਪਨੇ ਸ਼ਕਾਰ ਕੋਲ ਆਇਆ। ਤੇ ਉਹਦੇ ਜਖਮਾਂ ਉੱਤੇ ਮਲਮ ਪਟੀ ਕਰਵਾਈ
 ਫਕੀਰ ਨੂਰਦੀਨ ਨੂੰ ਇਕ ਵਾਰੀ ਖਿਆਲ ਹੋਇਆ ਕਿ ਭਾਂਵੇਂ ਇਹ ਬਚ ਜਾਏ
 ਪਰ ਫੇਰ ਉਹਨੂੰ ਸੁਰਤ ਮੂਲੇਂ ਨਾਂ ਆਈ। ਅਰ ਦੋ ਦਿਹਾੜੇ ਵਿਚ ਵਿਚ ਮਰਗਈ
 । ਮਾਰਨ ਵਾਲੀਆਂ ਦਹਿਲਣਾਂ ਦੇ ਵਡੀਆਂ ਭਾਰੀ ਬੇੜੀਆਂ ਪਾਈਆਂ ਗਈਆਂ
 ਅਰ ਆਖਦੇ ਹਨ ਕਿ ਜਦ ਉਹਨਾਂ ਨੂੰ ਇਹ ਧਮਕੀ ਦਿਤੀ ਗਈ। ਕਿ ਤੁਹਾਡਾ ਬੰਦ
 ਬੰਦ ਜੁਦਾ ਕੀਤਾ ਜਾਊ। ਤਾਂ ਉਨਾਂ ਨੇ ਖੁਲਮਖੁਲਾ ਆਖ ਦਿਤਾ। ਕਿ ਸਾਨੂੰ
 ਧਿਆਨ ਸਿੰਘ ਨੇ ਚੁਕਿਆਸਾ। ਤੇ ਉਹਨੇ ਮਾਰਨ ਦੇ ਲਈ ਸਾਨੂੰ ਵਡੇ ਅਨਾਮ ਦੇ
 ਕਰਾਰ ਕੀਤਾ ਸਾ। ਉਹਨਾਂ ਦੀ ਇਹ ਖਬਰ ਨਹੀਂ। ਜੋ ਫੇਰ ਦਹਿਲਣਾਂ ਦਾ ਕੀ ਹਾਵ
 ਹੋਇਆ। ਪਰ ਇਹ ਸੋਚਦੇ ਹਾਂ। ਜੋ ਰਾਜੇ ਦੇ ਹੁਕਮ ਨਾਲ ਉਹ ਮਾਰੀਆਂ ਗਈਆਂ
 ਸੀਆਂ।

No. 11

ਸੰਨ ੧੭੬੬ ਝੰਡਾ ਸਿੰਘ ਤੇ ਗੰਡਾ ਸਿੰਘ ਨੇ ਵੱਡੀ ਫੌਜ ਨਾਲ ਮੁਲਤਾਨ ਤੇ ਬਜ਼ਾ
 ਕੀਤੀ ਸੁਜਾਖਾਂ ਉਥੇ ਦੇ ਸੂਬੇ ਤੇ ਬਹਾਵਲ ਪੁਰ ਦੇ ਮੁਬਾਰਕ ਖਾਂ ਨੇ ਸਤਲੁਜ ਦੇ ਕੰਢੇ
 ਪੁਰ ਓਨਾਂ ਨਾਲ ਲੜਾਈ ਕੀਤੀ ਕਿਸੀ ਧਿਰ ਦੀ ਜਿਤ ਨਾਂ ਹੋਈ ਪਰ ਇਕ ਰਾਜ
 ਨਾਮਾ ਇਨਾਂ ਸ਼ਰਤਾਂ ਤੇ ਹੋਗਿਆ ਕਿ ਸਿਖਾਂ ਤੇ ਪਠਾਨਾਂ ਦੇ ਰਾਜ ਵਿਚ ਪਾਕਪਟਨ ਹੋ
 ਹੋਜਾਏ ਇਸਤੇ ਬਾਦ ਫੇਰ ਝੰਡਾ ਸਿੰਘ ਅੰਮ੍ਰਿਤਸਰ ਨੂੰ ਮੁੜ ਆਇਆ ਅਰ ਉਹ
 ਪੂਰਾ ਕਰਨ ਵਿਚ ਲਗ ਗਿਆ ਭੰਗੀਆਂ ਦੇ ਕਿਲੇ ਨੂੰ ਜਿਦਾ ਅਰੰਭ ਹਰੀ ਸਿੰਘ
 ਕੀਤਾ ਸਾ ਤੇ ਜਿਸਦੇ ਖੰਡਰ ਲੂਣ ਮੰਡੀ ਬਜਾਰ ਨਜਰ ਆਉਂਦੇ ਹਨ ਉਸਤੇ ਪਿ
 ਵੇਤੀ ਹੀ ਝੰਡਾ ਸਿੰਘ ਨੇ ਮੁਲਤਾਨ ਦੇ ਸਰਦਾਰ ਦੇ ਨਾਲ ਰਾਜ਼ੀ ਨਾਮ ਦਾ ਕਰਤ ਤੋੜ

ਦਿਤੀ ਅਰ ੧੭੭੧ ਵਿਚ ਓਹਦੇ ਮੁਲਕ ਪੁਰ ਹਲਾ ਕਰ ਦਿਤਾ ਉਹਨੇ ਭੂਢ ਮਹੀਨੇ ਤੀਕ ਕਿਲੇ ਪੁਰ ਘੇਰਾ ਪਾ ਰਖਿਆ ਪਰ ਕੁਝ ਲਾਭ ਨਾਂ ਹੋਇਆ ਅਰ ਫੇਰ ਪਠਾਨਾਂ ਦੀ ਇਕ ਫੌਜ ਜਹਾਂਨਖਾਂ ਦੀ ਕਮਾਂਨ ਹੇਠਾਂ ਐਨੀ ਨੇੜੇ ਪਹੁੰਚ ਆਈ ਕਿ ਓਹ ਨੂੰ ਘੇਰਾ ਹਟਾਉਨਾ ਪਿਆ।

No. 12

(ਵਡਾ ਤੁਫਾਨ)

ਪਿਛਲੇ ਸ਼ੁਕਰ ਵਾਰ ਨੂੰ ੩ ਬਜੇ ਦੁਪੈਹਰ ਦੇ ਪਿਛੋਂ ਦਖਣ ਤੇ ਲੈਂਦੇ ਪਾਸਿਓਂ ਹਨੇਰੀ ਏਸ ਜੋਰ ਸੋਰ ਨਾਲ ਉਤਰੀ ਕਿ ਤੁਰਤ ਫੁਰਤ ਹਨੇਰਾ ਹੋਗਿਆ ਅਰ ਹਜ਼ਾਰਾਂ ਬ੍ਰਿਛ ਢੈਕੇ ਢੇਰੀ ਹੋਗਏ। ਬਬੇਰਿਆਂ ਲੋਕਾਂ ਨੂੰ ਡਾਢੀਆਂ ਸਟਾਂ ਲਗੀਆਂ। ਮੇਰਾ ਇਕ ਮਿਤਰ ਜਲੰਧਰ ਗਿਆ ਹੋਇਆ ਸੀ ਜਦ ਦੋ ਕੋਹਾਂ ਦੇ ਲਗ ਭਗ ਏਧਰ ਮੁੜ ਆਇਆ ਤਾਂ ਹਨੇਰੀ ਨੇ ਆ ਘੇਰਿਆ ਜੇਕ੍ਹੇ ਬ੍ਰਿਛ ਦੀ ਓਟ ਲਈ ਸੀ ਉਹ ਜੜ ਤੋਂ ਉਖੜਕੇ ਦੂਰ ਜਾ ਪਿਆ ਅਤੇ ਯਕਾ ਅਰ ਘੋੜਾ ਪੁਰਜੇ ਪੁਰਜੇ ਹੋਣ ਲਗੇ। ਯਕੇ ਵਾਲਾ ਚਾਤਰ ਸੀ ਘੋੜਾ ਖੋਲ ਲਿਆ ਅਰ ਯਕੇ ਨੂੰ ਆਪਣੇ ਸਾਮਣੇ ਪੁਰਜੇ ਪੁਰਜੇ ਹੁੰਦੇ ਵੇਖਿਆ ਜਦ ਹਨੇਰੀ ਦੇ ਪਿਛੇ ਮੀਂਹ ਪੈਣ ਲਗਾ ਤਾਂ ਮੇਰਾ ਮਿਤਰ ਅਰ ਨਾਲ ਦੀਆਂ ਸਵਾਰੀਆਂ ਇਕ ਉਜਾੜ ਦੀ ਕੋਠੀ ਵਿਚ ਓਟ ਲੈਣ ਲਈ ਜਾਵੜੇ ਜਿਥੇ ਧਮੋੜੀਆਂ (ਬ੍ਰਿਡ A wasp) ਅਕਠੀਆਂ ਸੀਆਂ ਓਨਾਂ ਨੇ ਐਹੋ ਜਹੀ ਟਹਿਲ ਤੇ ਆਦਰ ਕੀਤਾ ਕਿ ਸਭਨਾਂ ਨੂੰ ਵਢ ਵਢ ਕੇ ਕੁੱਪਾ ਬਨਾ ਦਿਤਾ ਅਰ ਨਸਦਿਆਂ ਨੂੰ ਰਾਹ ਨਾ ਲਭਾ ਅਤੇ ਡਿਗਦੇ ਵੇਂਦੇ ਜਲੰਧਰ ਪੁਜਕੇ ਦੂਜੀ ਵਾਰੀ ਯਕਾ ਕੀਤਾ ਅਰ ਕਪੂਰਥਲੇ ਪੁਜੇ। ਏਹ ਬ੍ਰਿਤਾਂਤ ਹੈ ਨਹੀਂ ਤੇ ਜਿਨੇਕੁ ਬ੍ਰਤਾਂਤ ਸੁਣੇ ਗਏ ਹੈਨ ਜੇਕਰ ਵਖਰੇ ਵਖਰੇ ਲਿਖੇ ਜਾਣ ਤਾਂ ਦਫਤਰ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ। ਸੁਣਿਆਂ ਹੈ ਕਿ ਇਕ ਹਿੰਦੂਆਂ ਦੀ ਜੀਜ ਏਸ ਤੁਫਾਨ ਨੇ ਸਿਰੀ ਹਰਿਗੋਬਿੰਦ ਪੁਰ ਦੇ ਪਤਣ ਵਿਚ ਪਾਣੀ ਦੇ ਵਿਚ ਗਰਕ ਕਰ ਦਿਤੀ। ਚਾਰਪੰਜ ਗੇਨਤੀ ਦੇ ਆਦਮੀ ਬਚੇ ਅਤੇ ਸਾਰਿਆਂ ਦਾ ਖੋਜ ਨਹੀਂ ਲਭਾ। ਸੋਚਣਾਂ ਜਾਹੀਏ ਕਿ ਕਿਨੇਈ ਛੋਟੇ ਵਡੇ ਘਰਾਣੇ ਇਕ ਪਲ ਵਿਚ ਪਰਲੋਕ ਨੂੰ ਚਲੇ ਗਏ ਅਰ

ਨੂੰ ਦਾਗ ਦੇ ਗਏ ਕੀ ਹਨੇਰੀ ਸੀ ਪਰਮੇਸ਼ਰ ਦੀ ਕਰੋਪੀ ਸੀ ਕੈਂਹਦੇ ਹੈਨ ਕਿ ਸੁਕਰ
ਨੂੰ ਆਪ ਜੁਮੇਸ਼ਾਹ ਸੁਵਾਰ ਸਾ ਜੇਹੜਾ ਸਦਾਈ ਏਸ ਰੁਤ ਵਿਚ ਦੌਰਾ ਕਰਦਾ ਹੈ ਬਰਖਾ
ਦੇ ਸਬਬ ਦੋ ਦਿਨ ਠੰਡ ਰਹੀ ਹੁਨ ਫੇਰ ਗਰਮੀ ਦਾ ਜੋਰ ਹੈ । ਕਣਕ ਦਾ ਭਾ ਸਸਤਾ
ਹੋਗਿਆ ਹੈ ਖਵਰੇ ਬਾਹਰ ਦੀ ਖਰੀਦਾਰੀ ਨਹੀ ਹੋਈ ।

No. 13

ਅਸਾਂ ਵੀ ਵਡੇ ਜ਼ੋਰ ਸ਼ੋਰ ਨਾਲ ਓਨਾਂ ਦਾ ਪਿਛਾ ਕੀਤਾ ਓਹ ਕਿਲੇ ਦੇ ਬੂਹੇ ਦੇ ਅਗੋਂ
ਲੰਘ ਪਏ ਸੋ ਓਥੇ ਮਸ਼ੀਨਾਂ ਦੀ ਅਜਿਹੀ ਬੁਛਾੜ ਹੋਈ ਜੋ ਓਹਨਾਂ ਦੇ ਹਜ਼ਾਰਾਂ ਆਦਮੀਂ
ਬੁਜ ਗਏ ਤੇ ਹਜ਼ਾਰਾਂ ਆਪਸ ਵਿਚ ਕਟ ਮੋਏ । ਉਸ ਵੇਲੇ ਦੀ ਗੱਲ ਲਿਖਣ ਤੋ
ਬਾਹਰ ਹੈ ਰੋਨ ਪਿਟਨ ਦਾ ਹੀ ਅਵਾਜ਼ ਆਉਂਦਾ ਸੀ । ਅੰਤ ਨੂੰ ਪਿਛਲੀ ਰਾਤੀ ਵੈਰੀ
ਸਾਰੇ ਹੀ ਨਸ ਗਏ ਤਿਨ ਚਾਰ ਹਜ਼ਾਰ ਓਨਾਂ ਦੀ ਲਾਸ਼ ਪਈ ਰਹੀ । ਸਾਡੀ ਵਲ ਹੋਰ
ਤਾਂ ਸਭ ਤਰਾਂ ਸੁਖ ਰਹੀ ਪਰ ਜੀਟਨ ਸਾਹਿਬ ਦੀ ਭੱਜਨ ਲਾਗਿਆਂ ਬੂਟ ਦੇ
ਫਿਸਲਨ ਕਰਕੇ ਸੱਜੀ ਲਤ ਟੁਟ ਗਈ ਹੁਨ ਸਾਹਿਬ ਹਸਪਤਾਲ ਵਿਚ ਹੈ ਤੇ
ਭਾਕਦਾਰ ਸਾਹਿਬ ਨੇ ਮਲਹਮ ਪੱਟੀ ਕਰਕੇ ਲੱਤ ਬਨ ਦਿਤੀ ਹੈ । ਆਖਦੇ ਹਨ ਜੋ
ਛੋਤੀ ਹੀ ਲੱਤ ਜੁੜ ਜਾਵੇਗੀ । ਏਹ ਗੁਰੂ ਮਹਾਰਾਜ ਦੇ ਉਸ ਵਾਕ ਮੁਜਬ ਗਲ ਹੋਈ
“ਸਵਾਲਾਖ ਸੇ ਏਕ ਲੜਾਊ” ਸੋ ਸਾਡੇ ਵੀਹ ਆਦਮੀ ਕਈ ਹਜ਼ਾਰਾਂ ਵੈਰੀਆ
ਨਾਲ ਲੜੇ ਤੇ ਓੜਕ ਨੂੰ ਫਤੇ ਪਾਈ । ਬਾਕੀ ਫੇਰ ।

No. 14

ਜਦ ਅੰਗਰੇਜ਼ੀ ੧੬੫੮ ਸਾਲ ਵਿਚ ਗੱਦੀ ਤੇ ਬੈਠਾ ਤਾਂ ਹੁਸੈਨ ਖਾਂ ਨੂੰ ਆਪਣੀ
ਜਾਗੀਰ ਮਿਲ ਗਈ । ਪਰ ਉਹਦੇ ਤੇਜ ਸੂਭਾਉ ਦੇ ਕਾਰਨ ਫੇਰ ਛੋਤੀ ਓਹਦੀ ਵਡੀ
ਨਰਾਈ ਹੋਈ । ਇਕ ਅਭਾਗੀ ਦਿਨ ਸ਼ਹਿਨਸ਼ਾਹ ਕੁਝ ਘੋੜਿਆਂ ਨੂੰ ਦੇਖ ਰਹਿਆਸਾ
ਜੋ ਉਸਦੀ ਸੇਵਾ ਵਿਚ ਹਾਜ਼ਰ ਕੀਤੇ ਗਏਸੀ । ਓਹਨਾਂ ਵਿਚੋਂ ਇਕ ਵਲ ਉਂਗਲ
ਕਰਕੇ ਉਹਨੇ ਹੁਸੈਨ ਖਾਂ ਤੇ ਪੁਛਿਆ । ਉਹਦੀ ਕੀ ਨਸਲ ਹੈ ਉਸ ਸਰਦਾਰ ਨੇ ਕੁਝ
ਫਿਲ ਮਠ ਕੀਤੀ । ਤੇ ਇਕ ਸੋਹਣੇ ਸਜਾਏ ਪਠਾਨ ਨੇ ਜੋ ਕੋਲ ਖਲੋਤਾ ਸੀ । ਉਤਰ
ਇਤਾ । ਹੁਸੈਨ ਖਾਂ ਨੇ ਵਡੇ ਗੁੱਸੇ ਵਿਚ ਆਕੇ ਕਿਹਾ ਓਏ ਗੋਲਿਆ _____ ਦਸ਼ਾਹ

ਮੇਰੇ ਨਾਲ ਗਲ ਕਰਦਾ ਹੈ । ਤੂੰ ਕਿਉਂ ਬੋਲਦਾ ਹੈਂ । ਉਹਨੇ ਉਤਰ ਦਿਤਾ ।
 ਕਿ ਗੋਲੇ ਕਮੀਨੀਆਂ ਸ਼ਕਲਾਂ ਤੋਂ ਹੀ ਨਜ਼ਰ ਆ ਜਾਂਦੇ ਹਨ । ਹੁਸੈਨਖਾਂ ਜੋ ਮਧਰਾ ਤੇ
 ਭਾਵਾ ਕਾਲੇ ਰੰਗਦਾ ਸੀ । ਉਹਨੂੰ ਇਸਪੁਰ ਇਨਾਂ ਕ੍ਰੋਧ ਆਇਆ । ਕਿ ਉਹਨੇ
 ਆਪਣੀ ਖੰਜਰ ਸੂਤ ਲਈ ਤੇ ਉਸ ਬੇਧੜਕ ਬੋਲਨ ਵਾਲੇ ਪਠਾਂਨ ਦੇ ਜਿਗਰ ਵਿਚ
 ਮਾਰਕੇ ਖੂੰਨ ਕਰ ਦਿਤਾ । ਇਸ ਦੋਸਦੇ ਬਦਲੇ ਜੇਹੜਾ ਉਹਨੇ ਬਾਦਸ਼ਾਹ ਦੇ ਸਾਮਨੇ
 ਕੀਤਾ । ਹੁਸੈਨਖਾਂ ਕੈਦ ਕੀਤਾ ਗਿਆ । ਤੇ ਭਾਵੇਂ ਬੋੜੇ ਚਿਰ ਪਿਛੋਂ ਛੁਟ ਗਿਆ ਪਰ
 ਦਰਬਾਰ ਤੇ ਉਮਰ ਬਰ ਵਾਸਤੇ ਕਢਿਆ ਗਿਆ ।

PUNJABI DIALOGUES.

SECTION I.—General Orders and Questions

1. Stand up.	ਉਠਕੇ ਖੜੋ । <i>uth ke kharo.</i>
2. Sit down.	ਬੈਠ ਜਾ । <i>baiṭh jā.</i>
3. Come quickly.	ਛੇਤੀਆ । <i>chheti ā.</i>
4. Go in.	ਅੰਦਰ ਜਾ । <i>andar jā.</i>
5. Make haste.	ਛੇਤੀ ਕਰ । <i>chheti kar.</i>
6. Come back.	ਮੁੜ ਆ । <i>mur ā.</i>
7. Go soon.	ਛੇਤੀ ਜਾ । <i>chheti jā.</i>
8. Be quiet.	ਚੁਪਕਰ । <i>chup kar.</i>
9. Speak out.	ਉਚੀ ਬੋਲ । <i>uchchi bol</i>
10. Come here.	ਉਰੇ ਆ । <i>ure ā.</i>
11. Go away.	ਚਲਿਆ ਜਾ । <i>chaliā jā.</i>
12. Come near.	ਨੇੜੇ ਆ । <i>nerē ā.</i>
13. Be careful.	ਖਬਰਦਾਰ । <i>khbardār.</i>
14. Have patience.	ਸਾਹ ਲੈ । <i>sāh lai.</i>
15. Stand still.	ਖੜਾ ਰਹੁ । <i>khārā rahu.</i>
16. Don't forget.	ਭੁਲੀਂ ਨਾ । <i>bhulīn nā.</i>
17. Do not move.	ਹਿੱਲ ਨਾ । <i>hill nā.</i>
18. Stand back.	ਪਿਛੇ ਹਟਕੇ ਖੜੋ । <i>pichhe haṭ ke kharo</i>
19. Take this letter to the fort.	ਇਹ ਅਰਦਾਸ ਕਿਲੇ ਨੂੰ ਲੈ ਜਾਹ । <i>ih ardās kile nūn lai jāh.</i>
20. Bring an answer.	ਜਵਾਬ ਲਿਆ । <i>javāb liā.</i>
21. First turn to the right and then to the left.	ਪਹਿਲਾਂ ਸੱਜੇ ਹਥ ਵੱਲ ਅਰ ਫੇਰ ਖੱਬੇ ਹਥ ਵੱਲ ਮੁੜ । <i>pahilān sajje hath</i> <i>wall ar pher khubbe hath wall mur.</i>
22. Call the cook and the groom.	ਲਾਂਗਰੀ ਅਤੇ ਸਹੀਸ ਨੂੰ ਸੱਦ । <i>lāngri</i> <i>ate sahīs nūn sad.</i>
23. They are gone to the Bazar.	ਉਹ ਬਜ਼ਾਰ ਨੂੰ ਗਏ ਹਨ । <i>oh bajār nūn</i> <i>gae han.</i>

24. Don't make a noise. ਰੋਲਾ ਨਾ ਪਾ। *raulā nā pā.*
25. Do as I say. ਜਿਹਾ ਮੈਂ ਆਖਾਂ ਤਿਹਾ ਕਰ। *jihā main ākhān tihā kar.*
26. Mind your own business. ਆਪਣਾ ਕੰਮ ਕਰ। *āpnā kam kar.*
27. What is your name? ਤੇਰਾ ਨਾਂ ਕੀ ਹੈ? *terā nān kī hai.*
28. My name is Bhagwān Singh. ਮੇਰਾ ਨਾਂ ਭਗਵਾਨ ਸਿੰਘ ਹੈ। *merā nān Bhagwān Singh hai.*
29. What is your occupation? ਤੁਸੀਂ ਕੀ ਕੰਮ ਕਰਦੇ ਹੋ? *tusiñ kī kam karde ho.*
30. I am a horse dealer. ਮੈਂ ਘੋੜਿਆਂ ਦਾ ਸੌਦਾਗਰ ਹਾਂ। *main ghōṛiān dā soudāgar hān.*
31. Where have you come from? ਤੁਸੀਂ ਕਿਥੋਂ ਆਏ ਹੋ? *tusiñ kidhron āe, ho.*
32. I have come from Lahore. ਮੈਂ ਲਹੌਰੋਂ ਆਇਆ ਹਾਂ। *main lahauron āiā hān.*
33. Where do you live? ਤੁਸੀਂ ਕਿਥੇ ਰਹਿੰਦੇ ਹੋ? *tusiñ kithhe rahiñde ho.*
34. In the Sadar Bazar. ਮਦਰ ਬਜ਼ਾਰ ਵਿਚ। *sadar bajār wich.*
35. How far is it from here? ਓਹ ਏਥੋਂ ਕਿੰਨੀ ਦੂਰ ਹੈ? *oh ethon kinn dūr hai.*
36. Is any one there? ਕੋਈ ਹੈ। *koī hai.*
37. Where is my servant? ਮੇਰਾ ਨੌਕਰ ਕਿਥਰ ਹੈ? *merā naukhar kidhdhar hai.*
38. Do you recognise him? ਤੁਸੀਂ ਉਸ ਨੂੰ ਸਿਆਣਦੇ ਹੋ? *tusiñ usnū siāñde ho.*
39. Make haste. ਛੇਤੀ ਕਰ। *chheti kar.*
40. The village has been demolished on account of a raid made by its inhabitants. ਪਿੰਡ ਦੇ ਵਸਕੀਨਾਂ ਦੇ ਧਾਵੇ ਕਰਨ ਕਰਕੇ ਨਗਰ ਢਾ ਦਿਤਾ ਗਿਆ ਹੈ। *pind de wskīnāp de dhāve karan karke nagar dhhā dittā giā hai.*

41. Speak slowly, I shall then understand all you say. ਹੌਲੀ ਹੌਲੀ ਬੋਲ ਤਾਂ ਜੋ ਕੁਝ ਆਖਨਾ ਹੈ ਮੈਂ ਸਮਝਾਂਗਾ। *hault hault bol tān jo kujh tūn ākhnā hai main samjhāngā.*
42. How many men have been captured bring them all before me. ਕਿਨੇ ਮਨੁੱਖ ਪਕੜੇ ਗਏ ਹਨ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਮੇਰੇ ਸਾਹਮਣੇ ਲਿਆ। *kinne manukh pakṛe gaye han unhān nūn mere sāmṇe liā.*
43. Let the men who have received their pay stand on one side, and those who have not been paid stop to the front. ਉਹ ਆਦਮੀ ਜੋ ਹੜੇ ਤਲਬ ਲੈ ਚੁਕੇ ਹਨ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਇਕ ਪਾਸੇ ਖੜੇ ਹੋਨ ਦੇ ਤੇ ਦੂਜੇ ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਅਜੇ ਨਹੀਂ ਲੀਤੀ ਅਜੇ ਵਧਕੇ ਖੜੇ ਹੋਨ। *oh ādmī jehṛe talab lai chuk han unhān nūn ik pāse khare hon de te dūje jinhān aje nahīn lītī aje vadh ke khare hon.*
44. Has he come alone or is there anyone with him? ਉਹ ਕੱਲਾ ਆਇਆ ਹੈ ਜਾਂ ਕੋਈ ਹੋਰ ਵੀ ਉਸਦੇ ਨਾਲ ਹੈ। *oh kallā āiā hai jān koī hor wī usde nāl hai.*
45. Do this, and don't do that. ਇਹ ਕੰਮ ਕਰ ਤੇ ਉਸਨੂੰ ਛੱਡ ਦੇ। *ih kanm kar te usnūn chhad de.*
46. What do you mean by talking so to me? ਤੇਰਾ ਮੇਰੇ ਨਾਲ ਇਸ ਤਰਾਂ ਗਲ ਕਰਨ ਦੀ ਕੀ ਮਤਲਬ ਹੈ। *terā mere nāl istarān gal karān thīn kī mutlab hai.*
47. Don't walk about on the grass, lest you tread on a snake. ਘਾ ਉਤੇ ਨਾ ਤੁਰ ਫਿਰ ਕਿਧਰੇ ਸਪ ਤੇ ਪੈਰ ਨਾ ਆਜਾਵੇ। *ghā utte nā tur phir kidhre sapp te pair nā ājāwe.*
48. Is there a spring near the village? ਪਿੰਡ ਦੇ ਨੇੜੇ ਕੋਈ ਸੁੰਬ ਹੈ। *pind d nare koī sunb hai.*
49. Is the water clean and cool, and fit for the men to drink? ਪਾਣੀ ਠੰਢਾ ਤੇ ਸਾਫ਼ ਅਤੇ ਆਦਮੀਆਂ ਦੇ ਪੀਨ ਲੈਕ ਹੈ। *pānī thandā te sāf atc admīān de pīn laik hai.*

50. No sir it is only fit for the mules to
drink, for the washermen to wash clothes
in, or for the soldiers to bathe in.
ਨਹੀਂ ਜੀ ਓਹ ਨਿਰਾ ਖਚਰਾਂ ਦੇ ਪੀਨ
ਲੈਕ ਤੇ ਧੋਬੀਆਂ ਦੇ ਕਪੜੇ ਧੋਨ ਲਈ
ਤੇ ਸਪਾਹੀਆਂ ਦੇ ਨੁਹਾਉਣ ਦੇ ਕੰਮਦਾ ਹੈ।
*nāhīn jī oh nirā khaṛān de pīn laik
te dhobīān de kappṛe dhon lai to
sapāhīān de nuhāun de kam dā hai.*
51. Is the master at home ?
52. Yes, Sir.
53. Is he awake ?
54. He is asleep.
55. What is the matter ?
56. Where did you hear this news ?
57. I heard from that soldier.
58. How do you know that it is true ?
59. What do you call this ?
60. We call it (bhālā) a lance.
61. Is there any fresh news ?
62. A new regiment is coming into the
station to-morrow.
63. Is this right or wrong ?
64. Say it again.
65. How far is your birth place ?
66. About one hundred and twenty miles.
- ਸਾਹਬ ਘਰ ਹੈ ? *sāhib ghar hai !*
ਹਾਂ, ਜੀ। *hān jī.*
ਓਹ ਜਾਗਦਾ ਹੈ ? *oh jāgdā hai !*
ਓਹ ਸੁਤਾ ਪਿਆ ਹੈ। *oh sutā piā hai*
ਕੀ ਹੋਇਆ ਹੈ ? *kī hoiyā hai !*
ਏਹ ਖਬਰ ਤੂੰ ਕਿਥੋਂ ਸੁਨੀ ? *eh khabar
tūn kithon sunī ?*
ਮੈਂ ਉਸ ਸਪਾਹੀ ਕੋਲੋਂ ਸੁਨੀ। *main us
sapāhī koloṁ sunī.*
ਤੂੰ ਕੀਕਰ ਜਾਣਦਾ ਹੈ ਕਿ ਇਹ
ਸਚ ਹੈ ? *tūn kīkar jāndā haiṁ kī eh sach
hai.*
ਤੁਸੀਂ ਇਸਨੂੰ ਕੀ ਸਦਦੇ ਹੋ ? *tusiṁ isṇūn
kī sadde ho.*
ਅਸੀਂ ਇਸਨੂੰ ਭਾਲਾ ਸਦਦੇ ਹਾਂ। *astiṁ
isṇūn bhālā sadde hān.*
ਕੁਝ ਤਾਜ਼ੀ ਖਬਰ ਹੈ ? *kujh tājī khabar
hai ?*
ਕਲ ਇਕ ਨਵੀਂ ਪਲਟਨ ਛੋਟੀ ਵਿਚ
ਆਉਂਦੀ ਹੈ। *kal ikk navīn palṭan
chhauṇī wīch āundī hai.*
ਏਹ ਠੀਕ ਹੈ ਜਾਂ ਝੂਠ ? *ih ṭīk hai jān
jhūṭh.*
ਇਸ ਨੂੰ ਫੇਰ ਆਖ। *is ṇūn pher ākh.*
ਤੁਹਾਡੀ ਜਨਮ ਭੂਮੀ ਕਿਨੀ ਦੂਰ ਹੈ ?
*tuhāḍī janam bhūmī kinī dūr
hai ?*
ਕੋਈ ਸਠਕੁ ਕੋਹ * *koiṁ saṭhku koh.*

* ਕੋਹ is equal to two miles.

67. Where is your family ?

68. My wife is with her parents.

69. I want a good servant.

70. What wages will you take ?

71. I will take ten rupees a month.

72. Why did you not come earlier ?

73. Sir, I was busy.

74. Did the washerman come to-day ?

75. Yes, he has taken away the dirty clothes.

76. Has the cook returned yet from the market ?

77. Let me know when he comes.

78. Open this box and empty it.

79. Lock it up and give me the key.

80. Have you lighted the lamp ?

81. I am going to light it.

82. Shut all the doors.

ਤੁਹਾਡਾ ਕਬੀਲਾ (ਟੱਬਰ) ਕਿਥੇ ਹੈ
tuhādā kabīlā (ṭabbar) kithe hai.

ਮੇਰੀ ਵਹੁਟੀ ਆਪਣੇ ਪੇਕਿਆਂ ਨਾਲ ਹੈ।
merī wahuṭī āpne pekiyān dē nāl hai.

ਮੈਨੂੰ ਇਕ ਚੰਗੇ ਟਹਿਲੂਏ ਦੀ ਲੋੜ ਹੈ
mainūn ikk chāṅge ṭahlūe dī loṛ hai.

ਤੂੰ ਕੀ ਤਲਬ ਲਵੇਂਗਾ ?
tūn kī talab lawēngā ?

ਮੈਂ ਦਸ ਰੁਪੈ ਮਹੀਨਾ ਲਵਾਂਗਾ।
mair̄ dās ropaye mahīnā lawāngā.

ਤੁਸੀਂ ਜਰਾ ਅਗੇ ਕਿਉਂ ਨਾ ਆਏ ?
tusīn jarā agge kiyon nā āe.

ਸਾਹਬ, ਮੈਨੂੰ ਕੰਮ ਸੀ।
sāhib mainūn kām sī.

ਅਜ ਧੋਬੀ (ਛੀਂਬਾ) ਆਇਆ ਸੀ।
dhobī (chhībā) āiyā sī ?

ਹਾਂ, ਉਹ ਮੈਲੇ ਕਪੜੇ ਲੈ ਗਿਆ ਹੈ।
hān, oh maile kapṛe lai giyā hai.

ਲਾਂਗਰੀ ਅਜੇ ਬਜ਼ਾਰੋਂ ਮੁੜਿਆ ਹੈ
 ਕਿ ਨਹੀਂ ?
lāngṛī aje bajāron mūṛiyā hai kī nahīn

ਜਦ ਉਹ ਆਵੇ ਮੈਨੂੰ ਦਸੀਂ।
jad oh āwe mainūn dāsīn.

ਇਸ ਸੰਦੂਕ ਨੂੰ ਖੋਲਕੇ ਵੇਹਲਾ ਕਰ
sandūk nūn khol ke wehlā kar.

ਜੇਦਰਾ ਮਾਰਕੇ ਕੁੰਜੀ ਮੈਨੂੰ ਦੇਵੇ।
janḍrā mārke kunjī mē in nūn dede.

ਦੀਵਾ ਜਗਾਇਆ ਹਈ ?
dīwā jagāiyā hai ?

ਮੈਂ ਬਾਲਣ ਲਗਾ ਹਾਂ।
mainūn bālāṇ lagā hān.

ਸਾਰੇ ਬੂਹੇ ਮਾਰ ਦੇ।
sāre bāhe mār de.

ਬਸ ਕਰ ਹੁਣ ਜਾਹ।
bas kar hun jāh.

84. Are you at leisure now ?

ਹੁਣ ਤੈਨੂੰ ਵੇਹਲ ਹੈ ? *hun taiṇūn wehal hai.*

85. I have nothing to do now.

ਹੁਣ ਮੈਨੂੰ ਕੁਝ ਕੰਮ ਨਹੀਂ । *'huṇ main nūn kujh karim nahin.*

86. Clean all the house well.

ਸਾਰਾ ਘਰ ਚੰਗੀਤਰਾਂ ਸਾਫ਼ ਕਰ । *sārā ghar chaṅgt̃ t̃rān sāph kar.*

87. Bring my clothes I will go out.

ਮੇਰੇ ਲੀੜੇ ਲਿਆ ਮੈਂ ਬਾਹਰ ਜਾਵਾਂਗਾ *mere liṛe liyā main bāhar jāwāngā.*

88. Wake me very early to-morrow morning.

ਕਲ ਸਵੇਰੇ ਮੈਨੂੰ ਵੱਡੀਛੇਤੀ ਜਗਾਵੀਂ । *kal sawere mainūn wadd̃t̃ chhet̃ jagāwīn*

89. At what time ?

ਕਿਸ ਵੇਲੇ ? *kiṣe wele.*

90. At about 6 o'clock.

ਕੋਈ ਛੀਕੁ ਵਜੇ । *koī chhīku waje.*

91. Bring some water that I may wash my hands and face.

ਕੁਝ ਪਾਣੀ ਲਿਆ ਜੋ ਮੈਂ ਆਪਣੇ ਹਥ ਤੇ ਮੂੰਹ ਧੋਵਾਂ । *kujh pānī liyā jo main āpne hathh te mūnh dhowān.*

92. Shall I bring hot or cold water ?

ਤਤਾ ਜਾਂ ਤੰਡਾ ਪਾਣੀ ਲਿਆਵਾਂ ? *tattā jān thundā pānī liāwān ?*

93. Put these rupees in the bag and hang it on the peg.

ਇਹ ਰੁਪੈ ਬੈਲੀ ਵਿਚ ਪਾਕੇ ਕਿੱਲੀ ਨਾਲ ਟੰਗ ਦੇ । *ih rupai thaili wich pā ke killi nāl tūng de.*

94. There is no oil in the lamp.

ਦੀਵੇ ਵਿਚ ਤੇਲ ਨਹੀਂ । *dīwe wich tel-nahin.*

95. I am going to put some.

ਮੈਂ ਕੁਝ ਪਾਉਣ ਲਗਾ ਹਾਂ । *main kujh pāon laggā hān.*

96. Have you a new suit of clothes ?

ਤੁਹਾਡੇ ਕੋਲ ਨਵਾਂ ਕਪੜਿਆਂ ਦਾ ਜੋੜਾ ਹੈ ? *tuhāde kol nawān kapṛiān dā joṛā hai ?*

97. I am going to the washerman to bring it.

ਮੈਂ ਧੋਬੀ ਕੋਲੋਂ ਇਕ ਜੋੜਾ ਲੈਣ ਲਈ ਜਾਂਦਾ ਹਾਂ । *main dhobi kolon̄ ikk joṛā lain lūt̃ jāndā hān.*

98. This cloth is coarse, I want something finer.

ਇਹ ਕਪੜਾ ਮੋਟਾ ਹੈ ਤੇ ਮੈਨੂੰ ਮਹੀਨ ਲੋੜੀਦਾ ਹੈ । *ih kapṛā motā hai tē main mahin̄ loṛī dā hai.*

99. I shall be able to give you good cloth to-morrow. ਕਲ ਮੈਂ ਤੁਹਾਨੂੰ ਚੰਗਾ ਕਪੜਾ ਦੇ ਸਕਾਂਗਾ। *kal main tūhānūn chāṅgā kapṛā de sukāṅgā.*
100. This is a difficult business. ਇਹ ਔਖਾ ਕੰਮ ਹੈ। *eh aukhā kaṁm hai.*
101. Why are you laughing? ਤੁਸੀਂ ਕਿਸ ਕਰਕੇ ਹਸਦੇ ਹੋ? *tusīn kiska ke hasde ho?*
102. It is my mistake Sir, ਹਜ਼ੂਰ ਇਹ ਮੇਰੀ ਬੁਲ ਹੈ। *hajār ih merī bhul hai.*
103. Tell him to bring a horse for me. ਉਸਨੂੰ ਆਖ ਜੋ ਮੇਰੇ ਲਈ ਘੋੜਾ ਲਿਆਵੇ। *usnūn ākh jo mere lai ghōṛā liāwē.*
104. What time will the horse race begin? ਘੋੜ ਦੌੜ ਕਿਸ ਵੇਲੇ ਹੋਵੇਗੀ? *ghōṛdaur kis wēle howēgī.*
105. The first race will be at half past three. ਪਹਿਲੀ ਦੌੜ ਸਾਢੇ ਤਿਨ ਵਜੇ ਹੋਵੇਗੀ। *pahilī daur sādhe tin waje howēgī.*
106. Take this chit to the Adjutant's Bungalow. ਇਹ ਚਿੱਠੀ ਅਜੀਟਨ ਸਾਹਿਬ ਦੇ ਬੰਗਲੇ ਲੈ ਜਾਹ। *eh chīṭhī ajīṭan sāhib bāṅgle lai jāh.*
107. Will there be any answer? ਕੁਝ ਉਤਰ ਹੋਵੇਗਾ? *kujh uttar howēgā?*
108. Yes, wait for the answer. ਹਾਂ ਜਵਾਬ ਦੇ ਲਈ ਠਹਿਰੀਂ। *hān jawāb de lai thahirīn.*
109. Open the door. ਬੂਹਾ ਖੋਲ। *būhā khol.*
110. Shut the window. ਤਾਕੀ (ਬਾਰੀ) ਮਾਰ। *tāki (bārī) mār.*
111. Light the lamp. ਦੀਵਾ ਬਾਲ। *dīwā bāl.*
112. Put out the candle. ਮੋਮ ਵੱਟੀ ਬੁਝਾ। *mom wāṭī bujhā.*

GENERAL.

1. Are there any good grazing grounds
for camels near cantonment ?
ਛੋਨੀ ਦੇ ਨੇੜੇ ਤੇੜੇ ਉਠਾਂ ਦੇ ਚਰਨ ਲਈ
ਕੋਈ ਚੰਗੀ ਥਾਂ ਹੈ । *chhaunt de nere tero*
nṭhān de churan lai koī chaṅgi thān
hai.
2. Three of the mules have sore backs
they must not carry loads.
ਤਿੰਨਾਂ ਖਚਰਾਂ ਦੀ ਪਿਠ ਲਗੀ ਹੋਈ ਹੈ
ਉਨ੍ਹਾਂ ਉਤੇ ਭਾਰ ਨਹੀਂ ਲਦਨਾ ਚਾਹੀਦਾ
tinān khacharān dī piṭh laggi hoī hai
unhān utte bhār nahīn ladnā chahīdā.
3. This mare has been lame since last
month.
ਇਹ ਘੋੜੀ ਪਿਛਲੇ ਮਹੀਨੇ ਤੋਂ ਲੀ ਗੜੀਹ
ih ghōṛī picḥhle mahīne ton lāgri
hai.
4. Show me the nearest road to the camp
ਮੈਨੂੰ ਕੰਪੂ ਦਾ ਸੁਖਾਲਾ ਰਸਤਾ ਦਸ । *main*
nūn kampū dā sukhālā rastā das.
5. If you really had presented a petition
I would have heard it at once.
ਜੇਕਰ ਤੂੰ ਸਚ ਮੁਚ ਅਰਜੀ ਕਰਦਾ ਤਾਂ
ਮੈਂ ਤੁਰਤ ਤੇਰੀ ਅਰਜ਼ ਸੁਨਦਾ । *je kar*
tūn sach much arjī kardā tān main
turt terī arj sūdā.
6. Is it likely that the common people in
your village will listen to the advice
of their elders ?
ਏਹ ਹੋਸਕਦਾ ਹੈ ਕਿ ਤੁਹਾਡੇ ਪਿੰਡ ਵਿਚ
ਆਮ ਲੋਕ ਵਡਿਆਂ ਦੀ ਸਲਾਹ ਸੁਨਨਗੇ ।
ih hosakdā hai ki tuhāde piṇḍ wich ām
lok wadīān dī salāh sunange.
7. The watchman says that when he first
saw the thieves, they were just leaving
the merchant's shop.
ਪਹਿਰੇ ਵਾਲਾ ਆਖਦਾ ਹੈ ਕਿ ਜਦ ਮੈਂ
ਪਹਿਲਾਂ ਚੋਰਾਂ ਨੂੰ ਡਿਠਾ ਓਹ ਉਸੇ ਵੇਲੇ
ਸੁਦਾਗਰ ਦੀ ਹੱਟੀ ਤੋਂ ਚੱਲੇ ਸੀ । *pahire*
wālā ākhdā hai ke jad main pahilān
chorān nūn dīṭhā oh use wele sūdāga
dī hatti ton chālē sī.
8. It will, I think, be better for you to
explain the whole circumstances
ਮੈਂ ਸੋਚਦਾ ਹਾਂ ਕਿ ਤੇਰੇ ਲਈ ਚੰਗਾ ਹੋਵੇ
ਗਾ ਜੇ ਸਾਰਾ ਵਰਤਾਂਤ (ਹਾਲ) ਜਿਸ
ਤਰਾ ਹੋਇਆ ਹੈ ਦਸੇਂ ਥੁ - - - ਨ ਤੇ

exactly as they occurred ; you will gain nothing by telling a lie.

CULTIVATION.

1. The wheat and barley harvests have been very good this year.
2. Tell me the approximate revenue got from irrigated and unirrigated land, respectively, in your village.
3. Are there any water-mills near the village, or hand mills generally used ?
4. When he had ploughed the field and sown the seed he went home.
5. How many crops of wheat and barley do you reap in the year ?
6. How many wells and ploughs has he got ?
7. Two oxen are used in a plough.
8. Since the *Jhelum* canal has been opened

ਤੇਨੂੰ ਕੁਝ ਲਾਭ ਨਹੀਂ ਹੋਵੇਗਾ । *mūi nē rochdā hān kī-tere lū ch'angā howegā jo sārā wirtān (hāl) jis turān hoiā hai duseñ jhūth bolan te taināñ kujh lābh nīhñ howegā.*

ਇਸ ਵਰਹੇ ਕਣਕ ਤੇ ਜੌਆਂ ਦੀ ਫਸਲ ਵਡੀ ਚੰਗੀ ਹੋਈ ਹੈ । *is warhe kanak te jauāñ dī phasul waddī chāngī hai.*

ਮੈਨੂੰ ਇਹ ਦਸ ਜੋ ਤੁਹਾਡੇ ਪਿੰਡ ਵਿਚੋਂ ਸਿੰਜੀ ਹੋਈ ਤੇ ਨਾ ਸਿੰਜੀ ਹੋਈ ਜਮੀਨ ਦਾ ਕਿਨਾਰੂ ਮਾਮਲਾ ਕਠਾ ਹੋਇਆ । *mainiñ ih dase jo tuhāde pinḍ wichon sijnī hoī te nā sijnī hoī jamīn dā kinṇā ku māmlā kathhā hoiā.*

ਪਿੰਡ ਦੇ ਲਾਗੇ ਕੋਈ ਘਰਾਟ ਹਨ ਜਾਂ ਚੱਕੀਆਂ ਹੀ ਅਕਸਰ ਵਰਤਦੇ ਹਨ ? *pinḍ de lāge koī gharāt han jāñ chakīāñ hī aksar wirtde han.*

ਜਦ ਉਹ ਖੇਤ ਵਾਹ ਤੇ ਥੀ ਪਾ ਚੁੱਕਾ ਤਾਂ ਘਰ ਨੂੰ ਚਲਾ ਗਿਆ । *jad oh khet wāh te hī pā chukkā tān ghar nāñ chalā giyā.*

ਵਰਹੇ ਵਿਚ ਕਣਕ ਤੇ ਜੌਆਂ ਦੇ ਕਿੰਨੇ ਫਸਲ ਵਢਦੇ ਹੋ । *warhe wich kanak te jauāñ de kinṇe phasul wadhde ho.*

ਉਸ ਕੋਲ ਕਿੰਨੇ ਹਲ ਤੇ ਖੂਹ ਹਨ । *us kol kinṇe hal te khūh han.*

ਇਕ ਹਲ ਵਿਚ ਦੋ ਬੈਲ ਜੋਤੇ ਜਾਂਦੇ ਹਨ । *ikk hal wich do bail jote jānde han.*

ਜਦ ਤੇ ਜੇਹਲਮ ਦੀ ਨਾਹਰ ਖੁਲੀ ਹੈ *jad te jhelam dī nahr khulī hai*

rice and sugar cane are sown to a large extent.

ਚੌਲ ਤੇ ਗੱਲੋਂ ਬਹੁਤ ਬੀਜੇ ਸਾਂਝੇ ਹਨ
chaul te galle bahut bije jānde han.

9. How is revenue calculated and fixed ?

ਕਿਸ ਤਰਾਂ ਮਾਮਲਾ ਗਿਣਿਆ ਤੇ ਲਾਇਆ ਜਾਂਦਾ ਹੈ । *kistarān māmālā giniā te lāiyā jāndā hai.*

10. The fields are now full of barley and wheat.

ਖੇਤਾਂ ਵਿਚ ਹੁਣ ਜੋ ਤੇ ਕਨਕਾਂ ਭਰੀਆਂ
ਹੋਈਆਂ ਹਨ। *khetān wich hun jūrān*
te kanḱān b'harīān hoīān han.

11. This year the locusts did much damage to the fruit trees and crops

ਐਤਕੀਂ ਟਿਡੀ ਨੇ ਫਲ ਦੇ ਦਰਖਤਾਂ ਤੇ
ਫਸਲਾਂ ਨੂੰ ਬਹੁਤ ਜਾਨ ਪੁਚਾਇਆ॥ aitkī
ṭidḍī nē phalḍē jārakhṭān tē phaslanē
nūn bahut jān puchāiyā.

12. Are you a land owner, cultivator, or trader?

ਤੂੰ ਜਮੀਂਦਾਰ ਜਾਂ ਕਰਸਾਨ ਜਾਂ ਬਪਾਰੀ
ਹੈਂ। *tūn jamīndār jān karsān jān*
bupārī haīn.

13. This land produces millet, mustard
gram, radishes and carrots.

ਇਸ ਜਮੀਨ ਵਿਚ ਬਾਜਰਾ, ਰਾਈ, ਛੋਲੇ,
ਮੂਲੀਆਂ, ਗੋਂਗਲੂ ਤੇ ਗਾਜਰਾਂ ਵੀ ਹੁੰਦੀ-
ਆਂ ਹਨ। *is jamīn wich bājra, rās,*
chhole, mūlīān, goṅglū te gājraṅ wī
hundīān han.

14. The village lands are both irrigated and unirrigated.

ਪਿੰਡ ਦੀ ਭੋਂ ਸੇਂਜੇ ਦੀ ਤੇ ਬਰਾਨੀ ਹੈ
pind dī bhoṁ sēṁje dī tē barānī hai,

15 The revenue is not very heavy and
we ought to be rich.

ਮਾਮਲਾ ਬਹੁਤ ਫਰਕਾ ਨਹੀਂ ਹੈ ਇਸ
ਕਰਕੇ ਸਾਨੂੰ ਧਨਵਾਨ ਹੋਨਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ
*māmlā bahut farkā nahīn hai is karkē
sānūn dhanvān honā chahīdā hai.*

SECTION II.—Seasons and Weather.

THE SEASONS.

1. When do you think the river will be in flood ?
2. It was very hot last night, but it is cold and cloudy to-day.
3. A dust storm is upon us.
4. The river came down in flood and carried away my water mill.
5. Here the water is shallow but further on it is very deep.
6. Has there been any rain lately ?
7. My land is close to the canal ; for this reason I manage very well.
8. In Peshāwar the hot weather lasts only for two or three months.
9. The cold weather lasts for five or six months.

ਤੇਰੀ ਸਮਝ ਵਿਚ ਦਰਿਆ ਵਿਚ ਕਦ ਹੜ
ਆਉ । *terī samjh wichh daryā wich kad*
har āū.

ਕਲ ਰਾਤ ਵੱਡੀ ਗਰਮੀ ਸੀ ਪਰ ਅਜ
ਠੰਡ ਤੇ ਬੜਾ ਹੈ । *kal rāt waddī garmī sī*
par aj thand te jhār hai.

ਸਾਡੇ ਉੱਤੇ ਹਨੇਰੀ ਆਗਈ ਹੈ । *sāde*
utle hanerī āgāī hai.

ਦਰਿਆ ਦਾ ਹੜ ਆਇਆ ਤੇ ਮੇਰਾ ਘਰਾਟ
ਰੋੜ੍ਹਕ ਲੈ ਗਿਆ । *daryā dā har āyā tē*
merā gharāt roṛhke lai gā.

ਇਥੇ ਪਾਣੀ ਥੋੜਾ ਥੋੜਾ ਹੈ ਪਰ ਅਗਾਂਹ
ਵੱਡਾ ਭੂਘਾ ਹੈ । *ithe pānī thōṛā thōṛā hai*
par agāhān waddā dūnghā hai.

ਅਜ ਕਲ ਕੋਈ ਮੀਂਹ ਪਾਣੀ ਪਿਆ
ਹੈ ? *aj kal koi mīnh pānī piā hai.*

ਮੇਰੀ ਜਮੀਨ ਨਹਿਰ ਦੇ ਨੇੜੇ ਹੈ ਇਸ
ਕਰਕੇ ਮੈਂ ਚੰਗੀ ਤਰਾਂ ਸਿੰਜ ਲੈਂਦਾ ਹਾਂ ।
merī jamīn nahir de neṛe hai is karke
main chāngī trān sīnj laiṇdā hān.

ਪਸ਼ੌਰ ਵਿਚ ਹੁਨਾਲ (ਗਰਮੀ ਦੀ ਰੁਤ)
ਨਿਰੀ ਦੋ ਜਾਂ ਤਿੰਨ ਮਹੀਨੇ ਰਹਿੰਦੀ ਹੈ ।
pashaur wichh hunāl (garmī dī rut
nirī do jān tīn mahīne rahiṇdī hai.

ਸਿਆਲ (ਠੰਢ ਦੀ ਰੁਤ) ਪੰਜ ਜਾਂ ਛੇ
ਮਹੀਨੇ ਰਹਿੰਦੀ ਹੈ । *siāl (thand dī rut*
pañj jān chhī mahīne rahiṇdī hai.

10. The sky is clear to-day. ਅਜ ਅਕਾਸ਼ ਨਿਰਮਲ ਹੈ। *aj akāś nir-mal hai.*
11. It is warmer than yesterday. ਅਜ ਕਲ ਨਾਲੋਂ ਗਰਮੀ ਹੈ। *aj kal nālōṅ garmī hai.*
12. Yesterday a great deal of hail fell. ਕਲ ਬੜੇ ਗੜੇ ਪਏ। *kal baṛe gaṛe pae.*
13. It rained for three days without stopping. ਤਿਨ ਦਿਨ ਤੀਕ ਲਗਾ ਤਾਰ ਮੀਂਹ ਵਰਦਾ ਰਿਹਾ। *tin din tīk lagātār mīnh wardā rihā.*
14. The lightning is flashing, the clouds are roaring and the rain is falling. ਬਿਜਲੀ ਲਿਸ਼ਕ ਦੀ ਹੈ ਬਦਲ ਗਜ਼ਦੇ ਹਨ ਤੇ ਮੀਂਹ ਪੈਂਦਾ ਹੈ। *bijlī lishakdī hai badal gajde han te mīnh paindā hai.*
15. Do not sleep out side as there is a heavy dew at night. ਬਾਹਰ ਨਾ ਸੌਂ ਕਿਉਂ ਜੋ ਰਾਤ ਨੂੰ ਬਹੁਤ ਤੇਲੀ ਪੈਂਦੀ ਹੈ। *bāhar nā sōṅ kyōn jo rāt nūṅ bahut telī paindī hai.*
16. The climate of Umballa is very good. ਅੰਬਾਲੇ ਦਾ ਪਾਣੀ ਬੜਾ ਚੰਗਾ ਹੈ। *ambālē dā pāṇī baṛā chaṅgā hai.*
17. There was a great storm in the hills the day before yesterday. ਪਰਸੋਂ ਪੰਹਾੜ ਤੇ ਵਡਾ ਹੜ ਆਇਆ। *parsoṅ pūhār te waddā har āyā.*
18. Do you like summer or winter ? ਤੁਸਾਂ ਨੂੰ ਸਿਆਲ ਚੰਗਾ ਲਗਦਾ ਹੈ ਕਿ ਹੁਨਾਲ। *tusāṅnūṅ syāl chaṅgā lagdā hai ki hunāl.*
19. The trees will blossom in the spring. ਰੁਖ ਬਹਾਰ (ਬਸੰਤ) ਦੀ ਰੁਤੀ ਫੁਲਨਗੇ। *rakh bahār (basaṅt) dī rutte phulange.*
20. It is very cloudy and I think it will rain soon. ਅਜ ਬਹੁਤ ਝੜ ਹੈ ਅਤੇ ਮੈਂ ਸੋਚਦਾ ਹਾਂ ਕਿ ਛੇਤੀ ਮੀਂਹ ਵਰੇਗਾ। *aj bahut jhār hai aṭe main sōchdā hāṅ ki chhetī mīnh varhegā.*

SECTION III.—Time and age.

1. What time is it ? ਹੁਣ ਕੀ ਵੇਲਾ ਹੈ ? *hun kī velā hai ?*
2. It is half past one. ਭੂੜ ਵਜਿਆ ਹੈ । *dhūṛ wajā hai.*
3. Wake me at 2-30. ਮੈਨੂੰ ਢਾਈ ਵਜੇ ਜਗਾਵੀਂ । *main nū dhāī waje jagāwīn.*
4. He has been sleeping for two hours. ਉਹ ਦੋ ਘੰਟਿਆਂ ਦਾ ਸੁਤਾ ਹੋਇਆ ਹੈ । *oh do ghaṇṭiyān dā sutā hoīā hai.*
5. That old man lived for forty years in the same village. ਉਹ ਬੁਡਾ ਮਨੁਖ ਚਾਲੀਆਂ ਵਰਿਹ ਤਾਂਈ ਇਕੋ ਪਿੰਡ ਵਿਚ ਰਿਹਾ । *oh budh manukh chālīān varihān tānī ikh pīṇḍ wich rihā.*
6. Tell him to get the carriage ready at 2-45. ਉਸ ਨੂੰ ਆਖ ਜੋ ਪੌਣੇ ਤਿਨ ਵਜੇ ਗੱਡਾ ਤਿਆਰ ਕਰੇ । *us nū ākh jo paṇē tīn waje gaddī tiyār kare.*
7. That child is only 3½ years old. ਉਹ ਮੁੰਡਾ ਨਿਰਾ ਸਾਢੇ ਤਿੰਨਾ ਵਰਿਹ ਦਾ ਹੈ । *oh muṇḍā nirā sāḍhe tīṇā varihā dā hai.*
8. He is never late. ਉਹ ਕਦੀ ਚਿਰ ਨਹੀਂ ਲਾਉਂਦਾ ਹੈ । *kadī chir nahīn lāuṇḍā hai.*
9. Strike the gong exactly at twelve o'clock. ਘੜਿਆਲ ਠੀਕ ਬਾਰਾਂ ਵਜੇ ਵਜਾਇ ਕਰ । *ghariāl thīk bārān waje wajā kar.*
10. There is great difference between this letter and that ਇਸ ਚਿਠੀ ਤੇ ਉਸ ਵਿਚ ਵਡਾ ਵੇਰਵਾ ਹੈ । *is chithī tē us wich waddā verwa hai.*
11. I took the fort with the assistance of the army. ਮੈਂ ਉਸ ਫੌਜ ਦੀ ਕੁਮਕ ਨਾਲ ਕਿਲਾ ਲੈ ਲਿਆ । *main us fouj dī kumk kilā lai liā.*
12. You promised to come at ten and it is half past eleven now. ਤੂੰ ਦਸ ਵਜੇ ਆਉਣ ਦਾ ਕਰਾਰ ਕੀਤਾ ਸੀ ਤੇ ਹੁਣ ਸਾਢੇ ਗਾਰਾਂ ਵਜੇ ਹਨ । *tū das waje āṇ dā karār kitā sī tē sāḍhe gārān waje han.*

SECTION IV.—Money, Weight, and measure.

1. What is the price of this ? ਇਸ ਦਾ ਮੁਲ ਕੀ ਹੈ । *is dā mul kī hai ?*
2. What is the lowest price you will take ? ਘਟ ਤੋਂ ਘਟ ਕੀ ਲਵੇਂਗਾ । *ghaṭṭon ghaṭ kī lawengā.*
3. Why is the grain so dear here ? ਏਥੇ ਅੰਨ ਏਨਾ ਮਹਿੰਗਾ ਕਿਉਂ ਹੈ । *eha ann ainā m-hingā kiyon hai.*
4. It is very cheap at Ludhiana ! ਲੁਧਿਆਣੇ ਵਿਚ ਬਹੁਤ ਸਸਤਾ ਹੈ । *ludhianē wich bahut sastā hai.*
5. Go to the Bazar and get this rupee changed. ਬਜ਼ਾਰ ਜਾਕੇ ਇਸ ਰੁਪੈ ਦਾ ਭਾਨ ਲਿਆ । *la ār-jā ke is rupayē dā bhān liyā.*
6. How many seers are there in a maund ? ਇਕ ਮਨ ਵਿਚ ਕਿੰਨੇ ਸੇਰ ਹੁੰਦੇ ਹਨ ? *ikk man wich kinne ser hunde han ?*
7. Get a seer and a half of rice and a seer of ghee. ਡੇਢ ਸੇਰ ਚੌਲ ਤੇ ਤਿਨਪਾ ਘਿਓ ਲਿਆ । *deḍh ser chaul te tin pā ghio liyā.*
8. Give the horse one seer and half of barley. ਘੋੜੇ ਨੂੰ ਡੇਢ ਸੇਰ ਜੌਂ ਦੇ । *ghorē nūn deḍh ser jauṇ de.*
9. Ask the banker for a cheque for 250 rupees on Peshawar. ਸਰਾਫ ਤੋਂ ੨੫੦) ਰੁਪੈ ਦੀ ਹੁੰਡੀ ਪਸ਼ੋਰ ਲਈ ਕਰਾ ਲਿਆ । *sarāph ton 250 rupayē dī huṇḍī pashowar lai karā liyā.*
10. Will you lend me a hundred rupees for a month ? ਤੁਸੀਂ ਮੈਨੂੰ ੧੦੦) ਰੁਪਈਆ ਇਕ ਮਹੀਨੇ ਲਈ ਹੁਦਾਰ ਦੇਉਗੇ ? *tusīn main nūn 100 rupaiyā ikk mahīne lai hudār dioge ?*
11. Make up your accounts to the end of the last month. ਆਪਨਾ ਹਿਸਾਬ ਪਿਛਲੇ ਮਹੀਨੇ ਦੇ ਅੰਤ ਤੀਕ ਬਣਾ । *āpnā hisāb pichhle mahīne de ant tīk banā.*
12. I will pay you what is due in cash. ਜੋ ਬਾਕੀ ਹੋਵੇਗਾ ਮੈਂ ਰੋਕ ਦੇਵਾਂਗਾ । *jō bākī howegā main rok dewānjā.*

SECTION V.—Books and Office Work.

1. I want to write a letter. ਮੈਂ ਇਕ ਅਰਦਾਸ ਲਿਖਣੀ ਚਾਹੁੰਦਾ ਹਾਂ।
main ikk ardās likhṇī chāhūṇḏā hān.
2. Bring paper, ink and pen. ਕਾਗਤ ਤੇ ਲਿਖਣ ਦੁਵਾਤ ਲਿਆ। *kāgat*
te likhan dūwāt liyā.
3. Write clearly so that I may be able to read it. ਸਾਫ਼ ਲਿਖ ਜੋ ਮੈ ਪੜ੍ਹ ਸਕਾਂ। *sāph likh jo*
main paṛh sakān.
4. Mend the pen nicely. ਲਿਖਣ ਚੰਗੀ ਤਰਾਂ ਘੜ। *likhṇ chāṅgī*
tarān ghar.
5. You will find that story in the 2nd chapter of that book. ਤੁਹਾਨੂੰ ਉਹ ਕਹਾਨੀ ਉਸ ਪੋਥੀ ਦੇ ਦੂਜੇ
ਭਾਗ ਵਿਚ ਮਿਲੇਗੀ। *tuhānū oh kahānī*
us pothī de dūj; bhāg wikh milegī.
6. The messenger has arrived. ਹਲਕਾਰਾ ਆ ਗਿਆ ਹੈ। *halkārā ā giyā*
hai.
7. That book was printed at Lucknow. ਉਹ ਪੋਥੀ ਲਖਨਊ ਵਿਚ ਛਪੀ ਸੀ। *oh*
pothī lakhnaw wikh chhapī sī.
8. Post this letter. ਇਹ ਚਿਠੀ ਡਾਕ ਵਿੱਚ ਪਾਇਆ। *ih*
chithī dāk wikh pāiā.
9. The printer of the news paper is ignorant. ਅਖਬਾਰ ਛਾਪਣਵਾਲਾ ਅਣਜਾਨ ਹੈ।
akhbār chhāpan wālā anjān hai.
10. Write a letter for me in Gurmukhī. ਮੈਂਨੂੰ ਗੁਰਮੁਖੀ ਵਿਚ ਇਕ ਚਿਠੀ ਲਿਖ ਦੇ।
main nūn gurmukhī wikh ikk chithī
likhde.
11. Is there any orderly outside? ਬਾਹਰ ਕੋਈ ਅੜਦਲੀ ਹੈ? *bāhir ko*
ardalī hai?
12. Tell him to wait. ਉਸਨੂੰ ਆਖ ਜੋ ਠਹਿਰੇ। *us nūn ākh*
thahre.
13. Why have you been so long? ਤੂੰ ਐਨਾ ਚਿਰ ਕਿਉਂ ਲਾਇਆ ਹੈ। *tūn*
ainā chir kiyon lāiyā hai.

14. If you do so again you will be fined.

ਜੇ ਫੇਰ ਅਜਿਹਾ ਕਰੇਂਗਾ ਤਾਂ ਜਰਮਾਨਾ
ਲਗੇਗਾ। *je pher ajihā karenḡā tān jor-*
māṇā lagegā.

15. Come to your work punctually.

ਵੇਲੇਸਿਰ ਕੰਮ ਤੇ ਹਾਜ਼ਰ ਹੋਇਆ ਕਰ।
vele sir kaṁm te hājar hoīā kar.

SECTION VI.—Travelling, &c.

1. Which is the way to Karnal ?

ਕਰਨਾਲ ਦਾ ਰਾਹ ਕਿਧਰ ਹੈ ? *karnāl dā*
rāh kidhar hai ?

2. Where does this road lead to ?

ਇਹ ਰਾਹ ਕਿਧਰ ਨੂੰ ਜਾਂਦਾ ਹੈ ? *ih rāh*
kidhar nūn jāndā hai ?

3. Tie the horse under the shade of that tree.

ਘੋੜੇ ਨੂੰ ਉਸ ਰੁਖਦੀ ਛਾਂਹੇਠ ਬਨ੍ਹ। *ghorā*
nūn us rukhkh dī chhāñ heṭh banḡ.

4. Who lives in that house ?

ਉਸ ਘਰ ਵਿਚ ਕੌਨ ਰਹਿੰਦਾ ਹੈ ? *us ghar*
wich kaun rahiṁdā hai ?

5. Bring some grass and gram from that village.

ਉਸ ਪਿੰਡੋਂ ਕੁਝ ਘਾ ਤੇ ਦਾਨਾ ਲਿਆ। *us*
piṇḍon kugh ghā te dāṇā liyā.

6. Who is coming from the city ?

ਉਸ ਸ਼ਹਿਰੋਂ ਕੌਣ ਆਉਂਦਾ ਹੈ ? *us*
shahron kaun āūndā hai.

7. Walk the pony about.

ਟੱਟੂ ਨੂੰ ਏਧਰ ਓਧਰ ਫਰਾ। *tattū nūn*
edhar odhar pharā.

8. Tie the head and heel ropes.

ਅਗਾੜੀ ਤੇ ਪਛਾੜੀ ਬੰਨ੍ਹ ਦੇ। *agāṛ te*
pachhāṛi baṇḡ de.

9. Pack up the tents, put them in the bags, and load the camels with them.

ਤੰਬੂਆਂ ਨੂੰ ਲਪੇਟ ਕੇ ਬੈਲਿਆਂ ਵਿੱਚ
ਪਾਓ ਅਤੇ ਉਠਾਂਤੇ ਲਦਦਿਓ। *tanbūāñ*
nūn lepeṭ ke bailliāñ wich pāo ate ūṭhāñ
te lad dīo.

10. Is the boat ready ?

ਬੋੜੀ ਤਿਆਰ ਹੈ ? *berī tiyār hai ?*

11. Loosen the girths.

ਤੰਗ ਢਿੱਲੇ ਕਰ। *taṅg dhille kar.*

12. Will you let me have a pony on hire ? ਮੈਨੂੰ ਇਕ ਟੱਟੂ ਭਾੜੇ ਉਤੇ ਦੇਓਗੇ ? *main nūn ikk tūṭṭū bhāṛe utte dioge.*
13. Is the horse quite or vicious ? ਘੋੜਾ ਗਰੀਬ ਹੈ ਜਾਂ ਬਦਮਾਸ ? *ghorā gārīb hai jān badmāsh.*
14. We shall rest till the afternoon. ਅਸੀਂ ਲੰਡਿਵੇਲੇ ਤੀਕਰ ਰਾਮ ਕਰਾਂਗੇ । *asīn launde wēle tīkar rām karānge.*
15. Call a farrier at once. ਕਿਸੇ ਨਾਲਬੰਦ ਨੂੰ ਛੇਤੀ ਸੱਦ । *kise nāl baṇḍ nūn chhetī sudd*
16. What is the price of the grey mare ? ਸਬਜੀ ਘੋੜੀ ਦਾ ਕੀ ਮੁਲ ਹੈ । *sabjī ghorī dā kī mul hai.*
17. What will you take for the bay ? ਕੁਮੈਤ ਦਾ ਕੀ ਲਵੋਗੇ । *kumait dā kī lavoge.*
18. Is he a gelding ? ਕੀ ਓਹ ਖੱਸੀ ਹੈ । *kī oh khaṣī hai.*

Section VII.—Military terms.

1. When was this regiment raised ? ਇਹ ਪੜਤਲ (ਪਲਟਨ) ਕਦ ਖੜਾ ਹੋਈ ਸੀ ? *ih partal (paltan) kad kharī hoī ē.*
2. How long is it since you were enlisted ? ਤੈਨੂੰ ਭਰਤੀ ਹੋਇਆਂ ਕਿਨਾਂ ਚਿਰ ਹੋਇਆ ਹੈ ? *tain nūn bhartī hoyā kinnā chir hoyā hai ?*
3. I have served seven years with this regiment. ਇਸ ਪਲਟਨ ਵਿਚ ਮੈਂ ਸਤ ਵਰਹੇ ਨੌਕਰੀ ਕੀਤੀ ਹੈ । *is paltan wichch maṣat warhe naukrī kītī hai.*
4. What is his rank in the army ? ਫੌਜ ਵਿਚ ਉਸਦਾ ਹੁਦਾ ਕੀ ਹੈ ? *phaṛwīch usdā hudā kī hai ?*
5. One Havildar and ten men to be on duty to-night in the fort. ਅਜ ਰਾਤ ਕਿਲੇ ਵਿਚ ਇਕ ਹੌਲਦਾਰ ਅਤੇ ਦਸ ਸਪਾਹੀਆਂ ਦੀ ਨੌਕਰੀ ਹੈ । *ajjī kile wich ikk havildār ate sapāhīyān dī naukrī hai.*

6. The hammer of your rifle is dirty.   ਤੇਰੀ ਬੰਦੂਕ ਦਾ ਘੋੜਾ ਮੈਲਾ ਹੈ । *terī bandūk dā ghoṛā mailā hai.*
7. How is it that my sword is rusty ?   ਮੇਰੀ ਕਿਰਚ ਨੂੰ ਜੰਗਲ ਕੀਕੂੰ ਲਗਾ ਹੈ ? *merī kirach nūn jaṅgāl kīkūn lagā hai ?*
8. That rifle will carry 1000 paces.   ਉਸ ਰਫਲ (ਬੰਦੂਕ) ਦੀ ੧੦੦੦ ਕਦਮ ਮਾਰ ਹੈ । *us rafal (bandūk) dī hajār kadam mār hai.*
9. Clean the inside of the barrel.   ਨਾਲੀ ਨੂੰ ਅੰਦਰੋਂ ਸਾਫ਼ ਕਰ । *nālī nūn andron sāf kar.*
10. Draw your sword from its scabbard.   ਕਿਰਚ ਨੂੰ ਮਿਆਨ ਵਿਚੋਂ ਸੁੱਤ । *kirach nūn miān wichon sūt.*
11. How many cartridges are there in your pouch ?   ਤੇਰੀ ਖੀਸੀ ਵਿਚ ਕਿੰਨੇ ਰੌਂਦ ਹਨ । *terī khīsī wich kinnē raund han ?*
12. Give me the waste-belt and cross-belt.   ਮੈਨੂੰ ਪੇਟੀ ਤੇ ਪੜਤਲਾ ਦਿਓ । *main nūn peṭī te paṛṭlā dio.*
13. The regiment must march an hour before day break.   ਪਲਟਨ ਨੂੰ ਦਿਨ ਚੜਨ ਤੋਂ ਇਕ ਘੰਟਾ ਅਗੇ ਕੂਚ ਕਰਨਾ ਚਾਹੀਏ । *palṭan nūn dīn churhan ton ikk ghaṇṭā agge kūch karnā chāhīe.*
14. When you are within 200 paces from the enemy charge them.   ਜਦ ਤੁਸੀਂ ਵੈਰੀ ਤੋਂ ੨੦੦ ਕਦਮਾਂ ਤੇ ਰਹਿਜਾਓ ਤਾਂ ਹੱਲਾ ਕਰਦਿਓ । *tuśīn wairī ton 200 kadmān te rah jān tān hallā kardīo.*
15. Load your pistol and shoot that mu-
n-ner.   ਪਸਤੋਲ ਭਰਕੇ ਉਸ ਬਾਗੀ ਨੂੰ ਮਾਰ । *pastaul bharke us bāghī nūn mār.*
16. The sepoy quickly loaded his gun and from a distance of 100 paces, fired at the deceased who was standing with his back to him.   ਸਪਾਹੀ ਨੇ ਛੇਤੀ ਨਾਲ ਆਪਣੀ ਬੰਦੂਕ ਭਰੀ ਅਰ ੧੦੦ ਕਦਮ ਤੋਂ ਮਰਣ ਵਾਲੇ ਵਲ ਚਲਾਈ, ਜੋ ਉਸ ਵਲ ਆਪਣੀ ਪਿਠ ਕਰੀ ਖੜਾ ਸਾ । *sapāhī ne chhetī nāl āpnī bandūk bharī ar 100 kadam ton marn wāl chalai jo us wāl āpnī pith karī khṛā sā.*

17. The hill men attacked them.

ਪਹਾੜੀਆਂ ਨੇ ਓਹਨਾਂ ਉਤੇ ਹੱਲਾ ਕੀਤਾ।
pahārīān ne ohnā utē hallā kītā.

18. After firing two rounds they fled.

ਦੋ ਦੋ ਰੌਂਦ ਚਲਾਕੇ ਓਹ ਨਸ ਗਏ। *do do round chalāks oh nus gayē.*

19. Two corporals were wounded and one soldier killed.

ਦੋ ਨੈਕ ਘਾਇਲ ਹੋਏ ਅਤੇ ਇਕ ਸਪਾਹੀ ਮਾਰਿਆ ਗਿਆ। *do naik ghāil hoe te ikk sipāhī mārīā giā.*

20. One dangerously wounded and the other slightly.

ਇਕ ਕਾਰੀ ਘਾਇਲ ਹੋਇਆ ਅਤੇ ਦੂਜਾ ਥੋੜਾ ਜਿਹਾ। *ikk kārī ghāil hoyō te dūjā thōṛā jihā.*

21. The enemy was completely defeated.

ਵੈਰੀ ਨੂੰ ਪੂਰੀ ਪੂਰੀ ਹਾਰ ਆਈ। *wairī nū pūrī pūrī hār āī.*

22. Dig the entrenchment before the enemy's battery.

ਵੈਰੀ ਦੇ ਤੋਪਖਾਨੇ ਦੇ ਸਾਮ੍ਹਣੇ ਮੋਰਚਾ ਪਟੋ। *wairī de top khānē de sāmṇē morchā patṭo.*

23. How does your Commanding Officer treat the regiment?

ਤੁਹਾਡਾ ਕਮਾਨ ਅਫਸਰ ਪਲਟਨ ਨਾਲ ਕਿਸਤਰਾਂ ਵਰਤਦਾ ਹੈ? *tuhādā kamān afsar pullṭan nāl kistrān vartd hai?*

24. What people is your regiment composed of?

ਤੁਹਾਡੀ ਪਲਟਨ ਵਿਚ ਕਿਸ ਕਿਸ ਜਾਤ ਦੇ ਆਦਮੀ ਹਨ? *tuhādī pullṭan wich kis kis jāṭ de ādmī han?*

25. What is the rule for promotion in your regiment?

ਤੁਹਾਡੀ ਪਲਟਨ ਵਿਚ ਹੁੱਦੇ ਵਧਾਓ ਦਾ ਕੀ ਢੱਬ ਹੈ? *tuhādī pullṭan wich hudds wadhāw dā kī dhab hai.*

26. Did you serve in the Kabul war?

ਤੂੰ ਕਾਬਲ ਦੀ ਲੜਾਈ ਵਿਚ ਗਿਆ ਸੀ? *tūn kābul dī laṛāī wich giā sī?*

27. Are there any Pathans in your regiment?

ਤੁਹਾਡੀ ਪਲਟਨ ਵਿਚ ਕੋਈ ਪਠਾਨ ਹਨ? *tuhādī pullṭan wich kōī pathān han?*

28. Are their rifles just like yours or different ?
 ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੀਆਂ ਬੰਦੂਕਾਂ ਤੁਹਾਡੇ ਵਾਂਗੂੰ ਜਾਂ
 ਨਿਯਾਰੀਆਂ ਹਨ ? *unhān dīān bandūk*
kān tuhāde wāngū jān niāriān han.
29. At what time do you go on parade in these days ?
 ਅਜ ਕਲ ਤੁਸੀਂ ਕਿਸ ਵੇਲੇ ਪਰੇਟ
 (ਕਵੈਦ) ਤੇ ਜਾਂਦੇ ਹੋ । *aj kal tustī*
kis wēle parēt (kavēid) tē jāndē
ho.
30. In the morning and afternoon.
 ਸਵੇਰੇ ਤੇ ਲੰਡੇ ਵੇਲੇ । *savere tē laundē*
wēle
31. Does the Commanding Officer attend the parade or not ?
 ਕਮਾਨ ਅਫਸਰ ਸਾਹਬ ਪਰੇਟ ਤੇ
 ਆਉਂਦਾ ਹੈ ਕਿ ਨਹੀਂ ? *kamān aḥsar*
ākhīb parēt tē āwūdā hai ki nahīn ?
32. He attends every now and then.
 ਉਹ ਕਦੀ ਕਦੀ ਆਉਂਦਾ ਹੈ । *oh kadī*
kadī āwūdā hai.
33. Have you finished your course of musketry ?
 ਤੁਸੀਂ ਆਪਣੀ ਚਾਂਦ ਮਾਰੀ ਪੂਰੀ ਕਰ
 ਲਈ ਹੈ ਕਿ ਨਹੀਂ ? *tustī āpnī chānd-*
mārī pūrī kar lai hai ki nahīn ?
34. Do you remember the Indian Mutiny ?
 ਤੁਹਾਨੂੰ ਗਦਰ ਯਾਦ ਹੈ ? *tuhānūn gadar*
yād hai ?
35. Tell the Subedar to chose a Naik and five sturdy sepoys and post them in the ravine at rear of the camp.
 ਸੂਬੇਦਾਰ ਨੂੰ ਆਖ ਜੋ ਇਕ ਨੈਕ ਤੇ
 ਪੰਜ ਤਕੜੇ ਸਿਪਾਹੀ ਚੁਨਕੇ ਕੰਪੂ ਦੇ
 ਪਿਛੇ ਨਾਲੀ ਵਿਚ ਖੜੇ ਕਰੇ । *sūbedār*
nūn ākh jo ikk nāik tē pañj takṛ
sipāhī chankē kaṇpū de picḥhē nāik
wich khṛē karē.
36. By how many days has this sepoy overstayed his leave ?
 ਇਹ ਸਿਪਾਹੀ ਛੁਟੀ ਤੋਂ ਕਿੰਨੇ ਦਿਨ
 ਵਧੀਕ ਲਾ ਆਇਆ ਹੈ । *ih sipāhī*
chhutī tōn kīnne dīn wadhīk lā ā-
ī hai ?

37. Any man who brings fifty recruits with horses for service in the regiment will receive a Jamadars's commission.

ਜੇਹੜਾ ਮਨੁਖ ਪੰਜਾਹ ਆਦਮੀ ਰਸਾਲੇ ਵਿਚ ਨੌਕਰੀ ਵਾਸਤੇ ਘੋੜਿਆਂ ਸਮੇਤ ਲਿਆਵੇ ਗਾ ਉਸਨੂੰ ਜਮਾਂਦਾਰੀ ਮਿਲੇਗੀ। *jehṛā manukh pañjāh ādmi rasāls wich naukrī wāste ghōṛiān smet liyāwagā us nān jamādārī milēgī.*

38. I noticed that the horses of those men that have just rejoined from leave are in a very poor condition.

ਮੈਂ ਦੇਖਿਆ ਹੈ ਕਿ ਉਨਾਂ ਸਵਾਰਾਂ ਦੇ ਘੋੜੇ ਜੋ ਹੁਣੇ ਛੁਟੀ ਤੋਂ ਆਕੇ ਰਲੇ ਹਨ ਵਡੇ * ਲਿਸੇ ਹਨ। *main dekhiā hai ki unhān suwārān de ghōṛe jo hūne chhuṭṭī tōn āke rale han vadde lise han.*

39. What supplies will you require on the March?

ਕੂਚ ਤੇ ਤੁਹਾਨੂੰ ਕੇਹੜੀਆਂ ਚੀਜ਼ਾਂ ਦੀ ਲੋੜ ਪਵੇਗੀ। *kūch te tuhānūn kehṛīn chījān dī loṛ pavēgī.*

40. I shall require gram, mta, rice, owls, milk, eggs, and firewood

ਮੈਨੂੰ ਦਾਨਾਂ ਆਟਾ ਚੌਲ ਕੁਕੜੀਆਂ ਦੁਧ ਅੰਡੇ ਤੇ ਬਾਲਣ ਦੀ ਲੋੜ ਪਵੇਗੀ। *main nān dānā āṭā chaul kukṛīān dūdh āṇḍe te bālun dī loṛ pavēgī.*

41. Have all our tents quickly repaired as we expect to march soon.

ਸਾਡੇ ਤੰਬੂ ਛੇਤੀ ਮਰੰਮਤ ਕਰਵਾ ਦੇ (ਸਵਰਵਾਦੇ) ਕਿਉਂ ਜੋ ਸਾਨੂੰ ਛੇਤੀ ਕੂਚ ਕਰਨ ਦੀ ਆਸ ਹੈ। *sāḍe tañbū chhetī marmat karwāde (sawarwāde) kiyon jo sānūn chhetī kūch karṇ dī ās hai.*

42. Can you tell how many tents you have with you?

ਤੁਸੀਂ ਦਸ ਸਕਦੇ ਹੋ ਕਿ ਤੁਹਾਡੇ ਪਾਸ ਕਿੰਨੇ ਤੰਬੂ ਹਨ। *tusin das sakde ho ki tuhāḍe pās kinne n.*

* Note the construction ਲਿਸਾ = thin.

43. One tent for every eight men will be sufficient
ਅਠ ਅਠ ਸਪਾਹੀਆਂ ਦੇ ਲਈ ਇਕ ਤੇਬੂ ਬਥੇਰਾ ਹੈ। *aṭh aṭh sapāhīān de lā ikk ikk tēbū batherā hai.*
44. A force has crossed the river.
ਫੌਜ ਦਰਿਆਓਂ ਪਾਰ ਹੋਕਈ ਹੈ। *fauj dariyāon pār ho gāi hai.*
45. How long did it take to cross the river?
ਪਾਰ ਜਾਨ ਵਿਚ ਕਿੰਨਾ ਚਿਰ ਲੱਗਾ। *pār jān wich kinnā chir lagā.*
46. It has taken the troops 2 hours to cross over.
ਸੈਨਾ ਨੂੰ ਪਾਰ ਜਾਨ ਵਿਚ ਦੋ ਘੰਟੇ ਲਗੇ। *sainā nūn pār jān wich do ghaṇṭe lage.*
47. If the half battalion starts at dawn, it will reach the next encamping ground by 7 o'clock.
ਜੇਕਰ ਅਧੀ ਪਲਟਨ ਦਿਨ ਚੜ੍ਹੇ ਕੁਝ ਕਰੇ ਤਾਂ ਉਹ ਦੂਜੇ ਪੜਾ ਤੇ ਸਤ ਵਜੇ ਪੁਜੇਗੀ। *jekar adhi paltan din chāṛhe kuch karē tān oh dūje parā te sa waje pujegī.*
48. The mens' tents should be pitched at once and sentries posted all round the camp.
ਸਪਾਹੀਆਂ ਦੇ ਤੇਬੂ ਤੁਰਤ ਲਾਏ ਤੇ ਕੰਪੂ ਦੇ ਚਾਰੇ ਪਾਸੇ ਸੰਤਰੀ ਖਲਿਆਰੇ ਜਾਨੇ ਚਾਹੀਦੇ ਹਨ। *sipāhīān de tēbū turt lāe te kānpū de chāre pāse santeṛī khaliāre jāne chāhīde han.*
49. The trooper made a cut at me with a sword, but I warded it off with my rifle.
ਸਵਾਰਨੇ ਮੈਨੂੰ ਤਲਵਾਰ ਦਾ ਵਾਰ ਮਾਰਿਆ ਪਰ ਮੈਂ ਉਸਨੂੰ ਬੰਦੂਕ ਨਾਲ ਰੋਕਿਆ। *sawār n: main nūn talwār dā wār māriā par main us nūn bandūk nāl rokiyā.*
50. He then rode at me with his lance, but I fired at him and the bullet lodged in his chest.
ਤਦ ਉਹਨੇ ਮੇਰੇ ਉਤੇ ਬਰਛੇ ਨਾਲ ਧਾਵਾ ਕੀਤਾ ਤਾਂ ਮੈਂ ਉਸ ਵਲ ਗੋਲੀ ਚਲਾਈ ਤੇ ਗੋਲੀ ਉਸਦੀ ਛਾਤੀ ਵਿਚ ਲਗੀ। *tad oh na mere utte barchhe nāl dhāvā kītā tān mēn us wal golī chālāi te golī us dī chhātī wich lagī.*

51. This old man is no doubt spy, take him away and shoot him.

ਇਹ ਬੁੱਢਾ ਜਰੂਰ ਜਸੂਸ ਹੈ ਇਸਨੂੰ ਲਜ਼ਾਕ
ਜਰੂਰ ਗੋਲੀ ਨਾਲ ਮਾਰ ਸੁਟੋ। *eh budhhe
jarūr jasūs hai is nūñ lajā ke jarūr
golī nāl mār suṭo.*

52. I examined the Havildar's pouch, it contained 7 cartridges.

ਮੈਂ ਹੌਲਦਾਰ ਦੇ ਤੋਸ਼ਦਾਨ ਦਾ ਬਾੜ
ਲੀਤਾ ਤੇ ਉਸਵਿਚ ੭ ਕਾਰਤੂਸ ਸੀ।
*main hauldār de toshdān dā bhāṛā lītā
te us wich 7 kārtūs sī.*

53. I also examined the target and found he had a hit it four times and missed it six times.

ਮੈਂ ਚੰਦ ਨੂੰ ਵੀ ਦੇਖਿਆ ਤੇ ਮਲੂਮ ਕੀਤਾ
ਜੋ ਉਸਨੇ ਚਾਰ ਵਾਰੀ ਮਾਰਿਆ ਤੇ ਛੇ
ਵਾਰੀ ਖਾਲੀ ਗਿਆ।
*main chand nūñ vī dekhiā te malūm
kītā jo us ne chār wārī mārīā te chh
wārī khālī giā.*

54. Sir, those blankets require repairing.

ਹਜ਼ੂਰ ਇਨ੍ਹਾਂ ਭੂਰਿਆਂ ਦੀ ਮਰੰਮਤ ਦੀ
ਲੋੜ ਹੈ। *hajūr epāñ bhūriāñ dī mar
mat dī loṛ hai.*

55. You also say that you have two medals and three clasps, and have been wounded twice.

ਤੂੰ ਇਹ ਵੀ ਆਖਦਾ ਹੈਂ ਕਿ ਮੇਰੇ ਪਾਸ ਦੋ
ਤਕਮੇ ਤੇ ਤਿੰਨ ਕੜੀਆਂ ਹਨ ਤੇ ਮੈਂ ਦੋ
ਵਾਰੀ ਜਖਮੀ ਹੋ ਚੁਕਾ ਹਾਂ। *tūñ ih w
ākhdā haiñ kī mere pās do takm
tīñ kārīāñ han te main do wār
jakhmī ho chukā hāñ.*

SECTION VIII.—Medical.

1. Let me feel your pulse. ਆਪਣੀ ਨਬਜ਼ (ਨਾੜ) ਦਖਾ । *āpnī nabaj (nār) dukhā.*
2. Open your tongue. ਜੀਭ ਖੋਲ । *jībh khol.*
3. How long is it since you are ill ? ਤੂੰ ਕਦ ਤੇ ਮਾਂਦਾ ਹੈਂ । *tūn kad te māndā haiṁ.*
4. He fell down and hurt his fore-head. ਉਹ ਡਿਗ ਪਿਆ ਤੇ ਉਸਦਾ ਮਥਾ ਭਜ ਗਿਆ (ਉਸਦੇ ਮਥੇ ਨੂੰ ਸੱਟ ਲਗੀ) *oh dig piā te us dā mathā bhaj giyā (us de mthe nūn satt lagī).*
5. He has the liver complaint. ਉਸਨੂੰ ਜਿਗਰੀ ਰੋਗ ਹੈ । *us nūn jigrī rog hai.*
6. The people of this village suffer from fever and rheumatism. ਇਸ ਪਿੰਡ ਦੇ ਲੋਕਾਂ ਨੂੰ ਤਪ ਤੇ ਗਠੀਏ (ਬਾਈ) ਦੀ ਬਮਾਰੀ ਹੈ । *is pinḍ de lokān nūn tap te gothīe (bāī) dī bamārī hai.*
7. What is the matter with you ? ਤੈਨੂੰ ਕੀ ਹੋਇਆ ਹੈ ? *tain nūn kī hoīā hai ?*
8. I have a headache. ਮੈਨੂੰ ਸਿਰ ਪੀੜ ਹੈ । *main nūn sir pīr hai.*
9. He has fever and pain in his limbs. ਉਸਨੂੰ ਤਪ ਅਰ ਜੋੜਾਂ ਵਿਚ ਪੀੜ ਹੈ । *us nūn tāp ar jorān wich pīr hai.*
10. Have you any pain in your stomach ? ਤੇਰੇ ਢਿਡ ਵਿਚ ਕੁਝ ਪੀੜ ਹੈ । *tere dhiḍ wich kujh pīr hai ?*
11. When I touch here do you feel any pain ? ਜਦ ਮੈਂ ਏਥੇ ਟੋਹੀਦਾ (ਹਥ ਲਾਉਂਦਾ) ਹਾਂ ਤਾਂ ਤੈਨੂੰ ਪੀੜ ਹੁੰਦੀ ਹੈ । *jod main ethe tohāndā (hath lānīdā) hān tān tain nūn pīr hūndī hai.*
12. That does not hurt me. ਉਸ ਨਾਲ ਮੈਨੂੰ ਕੁਝ ਪੀੜ ਨਹੀਂ ਹੁੰਦੀ । *us nāl main nūn kujh pīr nahīn hūndī.*

13. Have you any pain in your liver or any cough ?
 ਤੇਰੇ ਕਲੇਜੇ ਵਿਚ ਪੀੜ ਹੈ ਜਾਂ ਖੰਘ ਆਉਂਦੀ ਹੈ *tere kaleje wich kujh pīṛ hai jān khañgh āūndī hai ?*
14. That man has a cold.
 ਉਸ ਮਨੁਖ ਦੇ ਨਕ ਨੂੰ ਵਾਲਗ ਗਈ ਹੈ। *us manukh de nak nūn wā lag gāī hai.*
15. Have you had any shivering ?
 ਤੈਨੂੰ ਕਾਂਬਾ ਆਇਆ ਸੀ। *tain nūn kāmbā āiā sī ?*
16. I suffer from indigestion.
 ਮੈਨੂੰ ਰੋਟੀ ਨਹੀਂ ਪਚਦੀ। *main nūn rotī nahīn pachdī.*
17. I have hurt my ankle.
 ਮੇਰੇ ਗਿਟੇ ਨੂੰ ਸਟ ਲਗੀ ਹੈ। *mere gite nūn sṭṭ lagī hai.*
18. Bathe it with hot water four times a day.
 ਦਿਨ ਵਿਚ ਚਾਰ ਵਾਰੀ ਤੱਤੇ ਪਾਣੀ ਨਾਲ ਉਸਨੂੰ ਧੋ। *din wich chār wārī tatte pāṇī nāl us nūn dho.*
19. Have you got spleen ?
 ਤੈਨੂੰ ਤਿਲੀ ਹੈ। *tain nūn tillī hai,*
20. Is there any cholera in the neighbourhood of Lahore ?
 ਲਾਹੌਰ ਦੇ ਇਰਦੇ ਗਿਰਦੇ ਕੁਝ ਹੈਜਾ ਹੈ। *lahaur de irdē girde kujh haijā hai ?*
21. No, but some people are suffering from small-pox
 ਨਹੀਂ, ਪਰ ਕੁਝ ਮਨੁਖ ਮਾਤਾ ਨਾਲ ਪਏ ਹਨ। *nahīn par kujh manukh mātā nāl pae hn.*
22. What medicine do your doctors administer in the case of fever ?
 ਤੁਹਾਡਾ ਡਾਕਦਾਰ ਤਪ ਵਾਸਤੇ ਕੀ ਦੁਆ ਦੇਂਦਾ ਹੈ। *tuhādā ḍākdār tap wāste kī duā deṇdā hai.*
23. I suffered from fever during the whole of my leave, and, therefore could not rejoin my regiment.
 ਮੈਨੂੰ ਸਾਰੀਆਂ ਛੁਟੀਆਂ ਤੇ ਤਪ ਚੜ੍ਹਦਾ ਰਿਹਾ ਇਸ ਕਰਕੇ ਆਪਣੀ ਪਲਟਨ ਨਾਲ ਨਾਂ ਰਲ ਸਕਿਆ। *main sārīān chhūṭīān tē tap chṛṛdā rihā is karke āpnī paltan nāl nā ral sakiā.*

24. There has been a great deal of cholera this year. ਐਤਕੀਂ (ਐਸ ਵਰਹੇ) ਵਡਾ ਹੈਜੇ ਦਾ ਜ਼ੋਰ ਰਿਹਾ ਹੈ । *ai'khi (ais warhe) waddā haijē dā ve vīhā hāi.*
25. The men should be warned to drink the river water, which is cleaner than that of the wells. ਸਪਾਹੀਆਂ ਨੂੰ ਆਗਿਆ ਮਿਲਨੀ ਚਾਹੀਦੀ ਹੈ ਕਿ ਦਰਿਆ ਦਾ ਪਾਨੀ ਪੀਣ ਕਿਉਂ ਜੋ ਉਹ ਖੂਹ ਨਾਲੋਂ (ਨਿਰਮਲ) ਸਾਫ਼ ਹੈ । *sipāhīān nūn āgiyā milnī chāhīdī hai ki deriyā dā pānī pī kion jo oh khūh nālōn (nirmal) sāf hai.*
26. The doctor says the man will not recover, and that he has only a few more hours to live. ਡਾਕਦਾਰ ਸਾਹਿਬ ਆਖਦਾ ਹੈ ਕਿ ਇਹ ਮਨੁਖ ਰਾਜੀ ਨਹੀਂ ਹੋਵੇਗਾ ਤੇ ਇਸ ਦੀ ਜ਼ਿੰਦਗੀ ਬੋਝੇ ਘੰਟੇ ਹੋਰ ਹੈ । *dākdār sāhib ākhidā hai ki ih manukh rājī n chōyē hōv gā tē is dī jindgī thōyē ghāntē hōr hai.*
27. You were ill, certainly ; but could you not have sent some one to tell me ! ਠੀਕ ਤੁੰ ਮਾਂਦ: ਸਾ ਪਰ ਕਿਸੇ ਨੂੰ ਘਲ ਕੇ ਮੈਨੂੰ ਖਬਰ ਬੀ ਨਾ ਦੇ ਸਕਿਆ । *thik tūn māndā sā per kise nūn ghal ke maiñ nūn khabar vī nā de sakiā.*
28. That man was bitten by a mad dog last night, therefore if we do not cut off his leg at once he may die. ਉਸ ਮਨੁਖ ਨੂੰ ਕਲ ਰਾਤ ਹਲਕਾਏ ਕੁਤੇ ਨੇ ਵਢਿਆ ਇਸ ਲਈ ਜੇ ਅਸੀਂ ਤਾਬੜਤੋੜ ਉਸਦੀ ਲੱਤ ਨਾ ਵਢ ਸਿਟੀਏ ਤਾਂ ਮਰ ਜਾਊਗਾ । *us manukh nūn kal rāt halkāe kutte ne vad'iā is lāt j: asi : tābri: tor us dī lāt nā vad'i sītī: tān mar jāōgā.*
29. He told me that you were attacked by cholera. ਉਨ ਮੈਨੂੰ ਕਿਹਾ ਕਿ ਤੈਨੂੰ ਹੈਜਾ ਹੋਗਿਆ ਹੈ *un maiñ nūn kihā ki tai pē-i hōijā hōgiā hai.*
30. Was there any plague case in your village last year, if so how many ਪਿਛਲੇ ਵਰਹੇ ਤੁਹਾਡੇ ਪਿੰਡ ਵਿਚ ਪ੍ਰਾਜ਼ ਮਾਰੀ ਦੀ ਬਮਾਰੀ ਹੋਈ ਸੀ ਤਾਂ ਕਿੰਨੇ

men died ?

ਮਨੁਖ ਮੋਏ ਸੇ? *pichhle warhe tuhāṛe piṇḍ*

*wich mahānīmārī dī bamārī hot sē
tān kinnē manukh mōe sē.*

31. Can you breathe without pain ?

ਸਾਹ ਲਿਆਂ ਕੁਛ ਪੀੜ ਤਾਂ ਨਹੀਂ ਹੁੰਦੀ ?

*sāh liān kujh pīṛ tān nahīn
huṇī ?*

32. Can you lie on your right or left side
with most ease ?

ਤੂੰ ਸੱਜੇ ਯਾ ਖਬੇ ਪਾਸੇ ਅਰਾਮ ਨਾਲ

ਲੇਟ ਸਕਨਾ ਹੈਂ । *tūn sajje jān khobbe*

pāse arām nāl leṭ saknā haiṇ.

33. Have you any pain in your back ?

ਤੇਰੀ ਪਿਠ ਵਿਚ ਕੁਝ ਪੀੜ ਹੁੰਦੀ ਹੈ ?

terī piṭh wich kujh pīṛ huṇḍī hai.

34. Sir, I am suffering from rheumatism
and all my joints are aching.

ਹਜ਼ੂਰ ਮੈਨੂੰ ਬਾਈ ਦੀ ਬਮਾਰੀ ਹੈ ਤੇ ਸਾਰੇ

ਜੋੜਾਂ ਵਿਚ ਪੀੜ ਹੁੰਦੀ ਹੈ । *hajār*

mainṇ pūn bāi dī b.mārī hai te sārē

joṛān wich pīṛ huṇḍī hai.

35. Does your heart beat much after
meals ?

ਤੇਰਾ ਦਿਲ ਖਾਨ ਦੇ ਪਿਛੇ ਬਹੁਤ ਧੜਕ

ਦਾ ਹੈ । *terā dil khān de piche bahut*

dhṛakḍā hai.

36. Did he break his arm by falling ?

ਭਿੰਗਨ ਨਾਲ ਉਸਦੀ ਬਾਂਹ ਟੁਟ ਗਈ ।

biṅg nāl usdī bānh ṭuṭ gayī.

37. You always complain of toothache
shall I extract your tooth ?

ਤੂੰ ਸਦਾ ਦੰਦ ਦੀ ਪੀੜ ਦਸਦਾ ਰਹਿੰਦਾ

ਹੈਂ ਕੀ ਮੈਂ ਤੇਰਾ ਦੰਦ ਕਢ ਸੁਟਾਂ ? *tūn*

sadā daṇḍ dī pīṛ das dā rahiṇḍā

haiṇ kī mainṇ terā daṇḍ kudh ṣuṭānī

38. Let two dozen leeches be applied to
his thigh.

ਉਸਦੇ ਪਟ ਤੇ ਦੋ ਦਰਜਨ ਜੋਕਾਂ ਲਾਏ ।

us dē paṭ te dō darjān jōkān lā de.

39. Have you applied the mustard
poultice on his stomach as I told you ?

ਤੂੰ ਉਸ ਦੇ ਢਿਡ ਉਤੇ ਰਾਈ ਦਾ ਲੇਪ

ਕੀਤਾ ਸੀ ਜਿਸ ਤਰਾਂ ਮੈਂ ਤੈਨੂੰ ਦਸਿਆ ਸੀ ।

tūn us dē dhiḍ utē rāī dā lep kītā sē

jistrān mainṇ hai nūn dasiā sē.

39. You must be careful what you eat ;
never eat anything hard.
- ਤੈਨੂੰ ਖਾਨ ਪੀਨ ਦਾ ਪਰਹੇਜ਼ ਰਖਿਆ ਲੈ
ਕੀਦਾ ਹੈ ਕੋਈ ਕਰੜੀ ਚੀਜ਼ ਨਾ ਖਾਵੀਂ ।
*tuin nūn khān pīn dā parhej rakhiā
lorīdā hai koi karṛī chēj nān
khāwin.*
40. Last time when you fell from your
horse did you injure your collar
bone ?
- ਪਿਛਲੀ ਵਾਰੀ ਜਦ ਤੂੰ ਘੋੜੇ ਤੋਂ ਡਿਗਾ
ਸੀ ਤਾਂ ਤੇਰੇ ਹੱਸ ਦੀ ਹੱਡੀ ਨੂੰ ਸਦ ਲਗੀ
ਸੀ ॥ *pichhlī wārī jad tūn ghore ton
diggā sī tān tere hass dī haḍḍī nūn
saṭ laggī sī.*

SECTION IX.—Miscellaneous.

1. Have you seen any one going in that
direction ?
- ਤੁਸੀਂ ਕਿਸੇ ਮਨੁੱਖ ਨੂੰ ਉਸ ਬਾਨੀ ਜਾਂਦੇ
ਵੇਖਿਆ ਹੈ । *tuin kise manukh nūn us
banīn jānde vekhiā hai ?*
2. Were they walking or riding ?
- ਉਹ ਪੈਦਲ ਜਾਂਦੇ ਸਨ ਜਾਂ ਸਵਾਰ । *oh
paidal jānde san jān sawār.*
3. Some were walking and one was in a
doolee.
- ਕੁਝ ਟੁਰਦੇ ਸੇ ਅਤੇ ਇਕ ਡੋਲੀ ਵਿਚ ਸੀ
kujh turde se te ikk dolī wich sī.
4. Were they soldiers or villagers ?
- ਉਹ ਸਪਾਹੀ ਸੇ ਕਿ ਪਿੰਡ ਵਾਲੇ । *oh sapāhī
se ki piṇḍ wāle ?*
5. They were soldiers and workmen:
- ਉਹ ਸਪਾਹੀ ਤੇ ਮਜ਼ੂਰ ਸਨ । *oh sapāhī te
majūr san.*
6. How long is it since they went out of
your sight ?
- ਕਦਕੁਤੇ ਉਹ ਤੁਹਾਥੋਂ ਦਿਸਣੋ ਰਹੇ ।
kadku te oh tuhāṭhōn dīsonē rahē ?
7. They passed here about an hour ago:
- ਘੰਟਾਕੁ ਹੋਇਆ ਹੈ ਜੋ ਉਹ ਇਥੋਂ ਦੀ
ਲੰਘੇ । *ghaṇṭāku hoīā hai jo oh ethon dē
laṅghē.*
8. Is that a city, a town, or a village ?
- ਉਹ ਸ਼ਹਿਰ ਹੈ ਕਿ ਨਗਰ ਜਾਂ ਪਿੰਡ ।
oh shahīr hai ki nagar jān piṇḍ ?

9. What is behind that tree ? ਉਸ ਰੁਖ (ਬਿਰਛ) ਦੇ ਪਿਛੇ ਕੀ ਹੈ ? *us rukh (birchh) de piche kī hai ?*
10. Are there boats here in the rains ? ਬਰਸਾਤ ਵਿਚ ਇਥੇ ਬੇੜੀਆਂ ਰਹਿੰਦੀਆਂ ਹਨ ? *barsāt wich ithe berīān rahindī-ān han.*
11. Do the hill men bring wood from the forest ? ਪਹਾੜੀਏ ਜੰਗਲ ਵਿਚੋਂ ਬਾਲਨ ਲਿਆਂਦੇ ਹਨ ? *pahārīe jaṅgal wichon bālan liāunde han ?*
12. Is that ground sound or full of holes ? ਉਹ ਭੋਂ ਪੱਕੀ ਹੈ ਕਿ ਖੁਭਾਂ ਵਾਲੀ ? *oh bhoṅ pakki hai ki khudān wālī ?*
13. Who is the head man of that village ? ਉਸ ਪਿੰਡ ਦਾ ਲੰਬਰਦਾਰ ਕੌਨ ਹੈ ? *us piṇḍ dā lambardār kaun hai ?*
14. Is there any one who speaks Persian here ? ਏਥੇ ਕੋਈ ਫਾਰਸੀ ਬੋਲਨ ਵਾਲਾ ਮਨੁਖ ਹੈ ? *ethe koi phārsī bolanwālā maṇukh hai ?*
15. He speaks very slowly. ਉਹ ਬਹੁਤ ਹੌਲੀ ਬੋਲਦਾ ਹੈ । *oh bahut haulī boldā hai.*
16. Speak very distinctly. ਬਹੁਤ ਚੰਗੀ ਤਰਾਂ ਬੋਲ । *bahut chunḡī tarān bol.*
17. Do you understand me ? ਤੂੰ ਮੇਰੀ ਗਲ ਸਮਝਦਾ ਹੈਂ ? *tūn merī gal samjhdā hain ?*
18. No, I don't understand you. ਨਹੀਂ ਮੈਂ ਤੇਰੀ ਗਲ ਨਹੀਂ ਸਮਝਦਾ । *nahīn main terī gal nahīn samjhdā.*
19. Send a man with me to show the way. ਮੇਰੇ ਨਾਲ ਇਕ ਮਨੁਖ ਰਾਹ ਦਸਣ ਲਈ ਘਲ । *mere nāl ikk maṇukh rāh dusan lāi ghal.*
20. Which is the shortest way to Pindi ? ਪਿੰਡੀ ਨੂੰ ਕੋਹੜਾ ਰਾਹ ਨੇੜੇ ਹੈ ? *piṇḍī nūn kehṛā rāh neṛe hai ?*

21. Is the road metalled or unmetalled ? ਸੜਕ ਪੱਕੀ ਹੈ ਜਾਂ ਕੱਚੀ ? *sarak pakki hai jān kacchi* ?
22. Is it a good road for walking or for riding ? ਪੈਰੀਂ ਤੁਰਨ ਦੇ ਲਈ ਚੰਗੀ ਹੈ ਜਾਂ ਸਵਾਰੀ ਦੇ ਲਈ ? । *pairin turan de lai changi hai jān sawāri de lai* ?
23. How many heads of families lives in this village, and who is the chief ? ਇਸ ਪਿੰਡ ਵਿਚ ਕਿੰਨੇ ਸਰਦਾਰ ਰਹਿੰਦੇ ਹਨ ਤੇ ਸਭ ਤੋਂ ਵਡਾ ਕੌਨ ਹੈ ? । *is pind wich kinē sardār rahinde han te sabh ton waddā kaun hai* ?
24. There are 2,500 inhabitants in that village. ਉਸ ਪਿੰਡ ਵਿਚ ਦੋ ਹਜ਼ਾਰ ਪੰਜ ਸੌ ਵਸ ਕੀਨ ਹਨ । *us pind wich do hajār pañj sau waskin han.*
25. How many cattle have they ? ਓਹਨਾਂ ਕੋਲ ਕਿੰਨੇ ਪਸ਼ੂ ਹਨ । *ohnān kol kinne pusū han.*
26. What supplies can be obtained in this country ? ਇਸ ਦੇਸ ਵਿਚ ਕੀ ਰਸਤ ਮਿਲ ਸਕਦੀ ਹੈ । *is des wich kī rasat mil sakdi hai* ?
27. There is wheat, Indian corn, barley and fruit. ਕਣਕ ਜੁਵਾਰ ਜੌ ਤੇ ਫਲ ਮਿਲ ਸਕਦੇ ਹਨ । *kanak juār jāun te phal mil sakde han.*
28. The barley is green but the* rice is nearly ripe. ਜੌਂ ਹਰੇ ਹਨ ਪਰ ਝੋਨਾ ਪਕਣ ਉਤੇ ਹੈ । *jāun hare han par jhonā pakan utte hai.*
29. All the men are ploughing. ਸਭ ਲੋਕ ਹਲ ਢਾਹੁੰਦੇ ਹਨ । *sabh lok hal wāhunde han.*
30. Is there a well in this village ? ਇਸ ਪਿੰਡ ਵਿਚ ਕੋਈ ਖੂਹ ਹੈ ? । *is pind wich koi khūh hai* ?
31. How deep is the water ? ਪਾਣੀ ਕਿਨਾ ਡੂੰਘਾ ਹੈ ? । *pāni kinnā dūnghā hai.*

* Rice with husk is called ਝੋਨਾ *jhonā* otherwise ਚੌਲ

32. Where is the spring ?

ਸੁੰਬ ਕਿਥੇ ਹੈ ? । *sumb kithe hai ?*

33. What kind of trees are there in the forest ?

ਜੰਗਲ ਵਿਚ ਕਿਹੇ ਜੇਹੇ ਰੁਖ ਹਨ । *jungal
wich kihe jēhe rukh han ?*

34. Are there thorns in those bushes ?

ਉਨਾਂ ਬਾੜੀਆਂ ਵਿਚ ਕੰਡੇ ਹਨ ? । *unhān
jhārīān wich kaṇḍe han ?*

35. Go along the foot path.

ਡੰਡੀ ਡੰਡੀ ਚਲਿਆ ਜਾ । *daṇḍi daṇḍi
chaliā jā.*

36. Is there any danger at night on this road ?

ਰਾਤ ਨੂੰ ਇਸ ਸੜਕ ਉਤੇ ਕੁਝ ਭੈ ਹੈ ?
rāt nūn is sarak utte kujh bhai hai ?

37. If a man is armed there is no danger.

ਜੇਕਰ ਮਨੁਖ ਦੇ ਕੋਲ ਹਥਿਆਰ ਹੋਣ ਤਾਂ
ਕੁਝ ਭੈ ਨਹੀਂ । *jekar manukh de kol
hathyār hoñ tān kujh bhai nahīn.*

38. Shall I go to the right or left ?

ਮੈਂ ਸੱਜੇ ਹਥ ਜਾਵਾਂ ਕਿ ਖੱਬੇ ਹੱਥ ? *main
sajje hath jāwān ki khabhe hath ?*

46. Will the horse sink in the mud here ?

ਇਸ ਖੋਬੇ ਵਿਚ ਘੋੜਾ ਖੁਬ ਜਾਊ । *is khobhe
wich ghorā khub jāū ?*

40. Call another man.

ਬੁਜੇ ਮਨੁਖ ਨੂੰ ਸਦ । *dūje manukh nūn
sad.*

41. There has been a great deal of rain in the hills.

ਪਹਾੜ ਵਿਚ ਬੜਾ ਮੀਂਹ ਪਿਆ ਹੈ । *pahār
wichch barā mēh piā hai.*

42. There is a flood in the river.

ਦਰਿਆ ਵਿਚ ਹੜ ਆਇਆ ਹੈ । *daryā
wich har āyā hai.*

43. That day I made a great mistake.

ਉਸ ਦਿਨ ਮੈਂ ਬੜੀ ਭੁਲ ਹੋਈ । *us din
maiñhoñ barī bhul hoī.*

44. There has been a great slaughter there.

ਉਥੇ ਬੜੀ ਵਫ ਕਟ ਹੋਈ । *utho bar
wadh katt hoī.*

45. Stand near the heap of stones.

ਪਥਰਾਂ ਦੇ ਢੇਰ ਕੋਲ ਖਲੋ । *pathrān de
dher kol khalo.*

46. Move a little to the right. ਜਰਾਕੁ ਸਜੇ ਹਥ ਵਲ ਸਰਕ ਜਾ । *jarāku
sajje hath wal sarak jā.*
47. Can you see the man who went forward with the flag? ਤੁਸੀ ਉਸ ਮਨੁਖ ਨੂੰ ਵੇਖ ਸਕਦੇ ਹੋ ਜੇਹੜਾ
ਬੰਡੀ ਲੈਕੇ ਅਥੇ ਗਿਆ । *tusī us man-
ukh nūn vekh skde ho jehṛā jhandī
lai ke agge giā?*
48. Have you received your pay in full? ਤੈਨੂੰ ਪੂਰੀ ਤਲਬ ਮਿਲ ਯਈ । *tain nūn
pūrī talab mil yaī?*
49. I shall not pay you unless you finish the work before night. ਰਾਤ ਦੇ ਅਥੇ ਜੇਕਰ ਤੂੰ ਏਹ ਕੰਮ ਨਹੀਂ
ਕਰ ਲਵੇਂਗਾ ਤਾਂ ਤੈਨੂੰ ਕੁਝ ਨਹੀਂ ਮਿਲੇ
ਯਾ । *rāt ds agge jekar tūn ih kaṁm
nahīn kar lwaṅgā tān tainūn kuḥ
nahīn milegā.*
50. Mix some hemp with the lime for the plaster. ਲੇਂਬੀ ਲਈ ਚੂਨੇ ਵਿਚ ਕੁਝ ਸਨ ਰਲਾ ।
lambi lai chūne wich kuḥ san ralā.
51. This mortar is too thick it wants more water. ਇਹ ਗਾਰਾ ਬਹੁਤ ਗੜ੍ਹਾ ਹੈ ਪਾਣੀ ਹੋਰ
ਪਾ । *ih gārā bahut gārḥā hai pāṇi hor
pā.*
52. Dig a little deeper. ਜਰਾ ਹੋਰ ਡੂੰਘਾ ਪੁਟ । *jara hor dūnghā
put.*
53. How many men went on the first work? ਪਹਿਲੇ ਕੰਮ ਤੇ ਕਿਨੇ ਮਨੁਖ ਗਏ ਹਨ ।
*pahile kaṁm te kinne manukh gae
han?*
54. This is only sand. ਇਹ ਨਿਰੀ ਰੇਤ ਹੈ । *ih nirī ret hai.*
55. Collect all the tools. ਸਾਰੇ ਹਥਿਆਰ ਕਠੇ ਕਰ । *sāre hathiār
kathe kar.*
56. A good deal of damage has been done to that bridge by the flood. ਹੜ ਨਾਲ ਉਸ ਪੁਲ ਦਾ ਬਹੁਤ ਨੁਕਸਾਨ
ਹੋਇਆ ਹੈ । *har nāl us pul dā bahut nuk-
sān hoīā hai.*

57. There is a crack in the walls of that hospital. ਉਸ ਹਸਪਤਾਲ ਦੀਆਂ ਕੰਧਾਂ ਵਿਚ ਇਕ ਤੇੜ ਹੈ। *us haspatāl dīān kanḍhān wick ikk ter hai.*
58. This case cannot be settled to-day, tell them to come to-morrow. ਇਹ ਮੁਕਦਮਾ ਅਜ ਨਹੀਂ ਹੋ ਸਕਦਾ ਉਨਾਂ ਨੂੰ ਆਖ ਜੋ ਕਲ ਆਉਣ। *ih mukadmā aj nahīn ho sakdā unhān nūn ākh jo kal āun.*
59. He has been imprisoned for 10 years. ਉਹ ਨੂੰ ਦਸਾਂ ਵਰਿਆਂ ਦੀ ਕੈਦ ਹੋਈ ਹੈ। *oh nūn dasān warihān dī kaid hoī hai.*
60. The man has been warned to appear in the tahsildar's court. ਉਸ ਆਦਮੀ ਨੂੰ ਹੁਕਮ ਗਿਆ ਹੈ ਜੋ ਤਹਸੀਲਦਾਰ ਦੀ ਕਚਹਿਰੀ ਵਿਚ ਹਾਜ਼ਰ ਹੋਵੇ। *os ādmī nūn hukam giā hai jo tahsildār dī kachahrī wick hājār hove.*

Section X.—Shooting.

HUNTING.

1. Is there any danger in shooting on those hills? ਉਨਾਂ ਪਹਾੜਾਂ ਤੇ ਸ਼ਕਾਰ ਕਰਨ ਦਾ ਕੁਝ ਭੈ ਹੈ। *unhān pahārān te shakār karāḥ dē kujh bhai hai?*
2. Am I likely to find water fowl on the river side? ਮੈਨੂੰ ਦਰਿਆ ਦੀ ਵਲ ਮੁਰਗਾਬੀਆਂ ਲਭਣ ਗੀਆਂ। *ma' n nūn dryā dī wal muryābīān labhān giān.*
3. What game is there in this part of the country? ਇਸ ਪਾਸੇ ਵਲ ਕਿਹੋ ਜਿਹਾ ਸ਼ਿਕਾਰ ਮਿਲਦਾ ਹੈ। *is pāse wal kiho jihā shikār mildā hai?*
4. Snipe and duck, but they all go away ਰਾਹੇ ਤੇ ਬਤਕਾਂ ਮਿਲ ਸਕਦੀਆਂ ਹਨ ਪਰ ਏਹ ਸਭ ਬਹਾਰ ਦੀ ਰੁਝ ਵਿਚ ਚਲੀ

during the spring.

ਅੰ ਜਾਂਦੀਆਂ ਹਨ। *chāhe te batkān*
mil sakdīān han'p'r ih sabh bahār dī
rut wich chālīān jāndīān han.

5. You must get up early to be able to shoot them.

ਤੁਹਾਨੂੰ ਉਨਾਂ ਦਾ ਸ਼ਕਾਰ ਕਰਨ ਲਈ
 ਤੜਕੇ ਉਠਨਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ। *tuhānūn*
uṣhān dā shakār karan lūt tṛke uṭh
nā chāhī dā hai.

6. I went yesterday to a Jhil near Jagadhri. It was very dry, and full of high grass. I shot only 5 snipe.

ਕਲ ਮੈਂ ਜਗਾਧਰੀ ਦੇ ਨੇੜੇ ਇਕ ਝੀਲ
 ਨੂੰ ਗਿਆ ਉਹ ਬਹੁਤ ਸੁਕੀ ਹੋਈ ਤੇਲਮੇ
 ਘਾਹ ਨਾਲ ਭਰੀ ਹੋਈ ਸੀ ਤੇ ਮੈਂ ਨਿਰੇ
 ਪੰਜ ਚਾਹੇ ਮਾਰੇ। *kal main jagādhri*
de neṛe ikk jhīl nūn giā oh
bahut sukkī hoī te bahut lamme ghāh
nāl bhari hoī sī te main nire panj
chāhe māre.

7. Deer have entirely disappeared.

ਹਰਨ ਤਾਂ ਦਿਸਨੇਂ ਹੀ ਰਹਿ ਗਏ ਹਨ।
haran tān disnēn hī rah gae han.

8. Yesterday I went out shooting. I came to the river but could not find a ford.

ਕਲ ਮੈਂ ਸ਼ਿਕਾਰ ਨੂੰ ਗਿਆ ਮੈਂ ਦਰਿਆ
 ਤੇ ਅਪੜਿਆ ਪਰ ਬਾਹ (ਗਾਹਨ) ਨਾ
 ਲੱਭੀ। *kal main shikār nūn giā main*
dryā te upṛiā par (gāhan) thāh nā
labhī.

9. Luckily there was a boat, but only one oar and the rudder was broken.

ਕਿਸਮਤ ਨਾਲ ਉਥੇ ਇਕ ਬੋੜੀ ਸੀ ਪਰ
 ਕੇਵਲ ਇਕਹੀ ਸੀ ਜਿਸਦਾ ਚਪਾ ਤੇ ਪਤ
 ਵਾੜ ਟੁਟੇ ਹੋਏ ਸਨ। *kisamat nāl oṭhe ikk*
berī sī par kewal ikk hī sī jisdā
chappā te patwār tutte hoe san.

10. I shot a duck which rose on the right bank, but missed two snipe on the left.

ਮੈਂ ਇਕ ਬਤਕ ਮਾਰੀ ਜੋ ਸੱਜੇ ਪਾਸਿਓਂ
 ਉਡੀ ਸੀ ਪਰ ਖਬੇ ਪਾਸੇ ਦੇ ਚਾਹੇ ਨਾ ਮਾਰੇ।
main ikk battak māri jo sājje pāsī wḍī sī
par khabe pāsē de chāhe nā māre.

11. I saw a flock of geese but it was too far away. ਮੈਂ ਵਡੀਆਂ ਬਤਕਾਂ ਦੀ ਡਾਰ ਵੇਖੀ ਪਰ ਉਹ ਵਡੀ ਦੂਰ ਸੀ। *main waddiān bat kān dī dār vekhī par oh waddī dūr sī.*
12. Owing to bad luck I secured only four birds. ਮੈਂਦੇ ਭਾਗਾਂ ਦੇ ਕਾਰਨ ਮੈਂ ਨਿਰੇ ਚਾਰ ਪੰਛੀ ਮਾਰੇ। *mainde bhāgān de kāran main nire chār pañchhī mārē.*
13. Why is sport so bad this year? ਐਤਕੀ (ਐਸ ਵਰਹੇ) ਸ਼ਕਾਰ ਅਜਿਹਾ ਹਲਕਾ ਕਿਉਂ ਹੈ। *aikī (ais varhe) shakār ajihā halkā kyon hai.*
14. The rains are now over, all the jhils are dry, and the birds are returning towards the hills. ਹੁਨ ਮੀਂਹ ਪੈ ਹਟਿਆ ਹੈ ਤੇ ਝੀਲਾਂ ਸੁਕ ਗਈਆਂ ਹਨ ਤੇ ਪੰਛੀ ਪਹਾੜਾਂ ਦੀ ਵਲ ਮੁੜੇ ਜਾਂਦੇ ਹਨ। *hun mīnh pai hotiā ha te jhīlān suk gāiān han te pañchhī pahārān dī wal mure jānde han.*
15. Some cattle were in the jhils they frightened the birds. ਕਈ ਡੰਗਰ ਝੀਲਾਂ ਵਿਚ ਸਨ ਤੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਪੰਛੀਆਂ ਨੂੰ ਡਰਾ ਦਿਤਾ। *kaī dngar jhīlān wich san te ohnān ne pañchhīān nūn darā dītā.*
16. There is little sport in my country because the hills are very steep and roads bad. ਮੇਰੇ ਦੇਸ ਵਲ ਥੋੜਾ ਜਿਹਾ ਸ਼ਕਾਰ ਹੈ ਕਿਉਂ ਜੋ ਪਹਾੜ ਸਿਰ ਤਲਵਾਏ ਹਨ ਤੇ ਰਸਤੇ ਖਰਾਬ ਹਨ। *mere des wāl thōrā jih shikār hai kyon jo pahār sir talwā han te raste kharāb han.*

* SECTION XI.—Colloquial.

- ੧ ਤੁਹਾਨੂੰ ਹਾੜੀ ਦੇ ਕਿੱਨੇ ਦਾਣੇ ਹੋਏ ਹਨ ।
- ੨ ਪੰਦਰਾਂ ਮਾਣੀਆਂ ਬਾਰਾਂ ਵਟੀਆਂ ਤੇ ਛੀ ਸੇਰ ।
- ੩ ਤੁਹਾਡੀ ਭਿਆਲੀ ਕਿਸ ਦੇ ਨਾਲ ਸੀ ?
- ੪ ਮੈਂ ਕਦੀ ਕਿਸੇ ਨਾਲ ਭਿਆਲੀ ਨਹੀਂ ਕੀਤੀ ।
- ੫ ਵਾਹੀ ਕਿਨੀਆਂ ਜੋਗਾਂ ਦੀ ਸੀ ?
- ੬ ਬਰਾਨੀ ਹੀ ਵਾਹੀ ਸੀ ਜਾਂ ਖੂਹ ਦੀ ਵੀ ਸੀ ?
- ੭ ਕੁਝ ਬਰਾਨੀ ਤੇ ਕੁਝ ਖੂਹ ਦੀ ।
- ੮ ਖੂਹ ਉਤੇ ਕਿਨੇ ਵਿਗੇ ਸੇ ਤੇ ਬਰਾਨੀ ਕਿਨੇ ?
- ੯ ਖੂਹ ਵਿੱਚ ਤੁਹਾਡਾ ਕਿਤਨਵਾਂ ਹਿੱਸਾ ਹੈ ?
- ੧੦ ਮੈਂ ਤੀਸਰੇ ਹਿੱਸੇ ਦਾ ਮਾਲਕ ਹਾਂ ।
- ੧੧ ਕਿਨਿਆਂ ਦਿਨਾਂ ਪਿੱਛੋਂ ਤੁਹਾਨੂੰ ਖੂਹ ਦੀ ਵਾਰੀ ਆਉਂਦੀ ਹੈ ।
- ੧੨ ਇੱਕ ਅਠਵਾਰੇ ਵਿੱਚ ਦੋ ਵਾਰੀ ।
- ੧੩ ਇੱਕ ਦਿਨ ਵਿੱਚ ਕਿਨੀ ਪੈਲੀ ਸਿੰਜ ਸਕਦੇ ਹੋ ?
- ੧੪ ਜੇਕਰ ਬੈਲ ਤਕੜੇ ਹੋਣ ਤਾਂ ਇੱਕ ਦਿਨ ਵਿੱਚ ਤਿੰਨ ਚਾਰ ਫਿਕੇ ਪੈਲੀ ਸਿੰਜ ਸਕਦੀ ਹੈ ।
- ੧੫ ਇੱਕ ਜੋਗ ਨੂੰ ਕਿਨੇ ਚਿਰ ਤਕ ਜੋਈ ਰੱਖਦੇ ਹੋ ?
- ੧੬ ਤਿੰਨ ਚਾਰ ਘੰਟੇ ਜੋਕੇ ਫੇਰ ਉਸਨੂੰ ਖੋਲਕੇ ਪੱਠਾ ਦਬਾ ਪਾ ਦੇਂਦੇ ਹਾਂ ਅਤੇ ਦੂਜੀ ਜੋੜੀ ਨੂੰ ਜੋ ਦੇਂਦੇ ਹਾਂ ।
- ੧੭ ਜੇਕਰ ਤੁਹਾਡੀ ਵਾਰੀ ਵਿੱਚ ਖੂਹ ਵਿਗੜ ਜਾਵੇ ਤਾਂ ਤੁਹਾਨੂੰ ਬਨਾਉਣਾ ਪੈਂਦਾ ਹੈ ਕਿ ਸਾਰੇ ਭਿਆਲਾਂ ਨੂੰ ?
- ੧੮ ਜਿਸਦੀ ਵਾਰੀ ਵਿੱਚ ਖੂਹ ਵਿਗੜੇ ਉਸੇ ਨੂੰ ਬਨਾਉਣਾ ਪੈਂਦਾ ਹੈ ।
- ੧੯ ਮਾਲੂ ਕਿਨਿਆਂ ਚਿਰਾਂ ਪਿੱਛੋਂ ਪਾਉਂਦੇ ਹੋ ?
- ੨੦ ਮਾਲੂ ਅਸਕਰ (ਅਕਸਰ) ਤਿੰਨੀ ਦੋਂ ਮਹੀਨੀ ਪਾਉਂਦੇ ਹੁੰਦੇ ਹਾਂ ਪਰ ਜੇਕਰ ਛੇਤੀ ਘਸ ਜਾਏ ਤਾਂ ਨਵੀਂ ਪਾ ਦਿੰਦੇ ਹੁੰਦੇ ਹਾਂ ।
- ੨੧ ਤੁਸੀਂ ਦੋਵੇਂ ਭਿਆਲ ਹੀ ਕੰਮ ਕਰਦੇ ਹੋ ?
- ੨੨ ਨਹੀਂ ਇੱਕ ਸੇਪੀ ਨਾਲ ਰਲਾਇਆ ਹੋਇਆ ਹੈ ।
- ੨੩ ਓਹ ਸੇਪੀ ਕੌਣ ਹੈ ?
- ੨੪ ਓਹ ਆਪਣੇ ਘਰ ਦਾ ਚੂਹੜਾ ਹੈ ।
- ੨੫ ਓਹ ਤੁਹਾਨੂੰ ਕੀ ਕੰਮ ਦਿੰਦਾ ਹੈ ?
- ੨੬ ਸਾਰਾ ਵਾਹੀ ਦਾ ਕੰਮ ਉਸੇ ਦੇ ਸਿਰਤੇ ਹੈ ਪਰ ਵੱਡਾ ਕਠਨ ਕੰਮ ਇਹ ਕਰਦਾ ਹੈ ਜੋ ਸਿਆਲ ਨੂੰ ਜਦ ਖੂਹ ਵਗਦਾ ਹੈ ਤਾਂ ਰਾਤ ਦੇ ਵੇਲੇ ਪਾਣੀ ਅਗੇ ਹੁੰਦਾ ਹੈ ਤੇ ਕਿਆਰਾ ਮੋੜਦਾ ਹੈ ।

* For hard words consult the vocabulary at the end.

- ੨੭ ਉਸਨੂੰ ਰਾਤ ਪਾਣੀ ਅਗੇ ਪਾਲਾ ਨਹੀਂ ਲਗਦਾ ?
- ੨੮ ਨਹੀਂ ਓਹ ਉਥੇ ਇਕ ਪ੍ਰੀਆਂ ਪਾ ਲੈਂਦਾ ਹੈ ਅਤੇ ਉਸਉਤੇ ਬੈਠਕੇ ਅੱਗ ਸੇਕ ਰਹਿੰਦਾ ਹੈ ।
- ੨੯ ਮੈਂ ਜਾਣਦਾ ਹਾਂ ਜੋ ਉਹ ਰਾਤ ਸੌਂਦਾ ਤਾਂ ਨਹੀਂ ਹੋਣਾ ?
- ੩੦ ਨਹੀਂ ਜੇ ਸਵੇਂ ਤਾਂ ਪਾਣੀ ਵਰਾਨ ਹੋਜਾਵੇ ।
- ੩੧ ਇੱਕ ਵੇਰ ਦੀ ਪੈਲੀ ਮਿੱਜੀ ਹੋਈ ਕਿਨੇ ਦਿਨਾਂ ਤੀਕ ਰਹ ਸਕਦੀ ਹੈ ?
- ੩੨ ਜੇ ਚੰਗੀ ਤਰਾਂ ਮਿੱਜੀ ਜਾਵੇ ਤਾਂ ਪੰਦਰਾ ਵੀਹਾਂ ਦਿਨਾਂ ਤੱਕ ਉਸਦਾ ਕੁਝ ਨਰਾ ਵਿਗੜਦਾ ।
- ੩੩ ਜੇ ਸੋਕਾ ਪੈ ਜਾਵੇ ਤਾਂ ਕੀ ਕਰਦੇ ਹੋ ?
- ੩੪ ਦੂਜੇ ਖੂਹ ਦੇ ਭਿਆਲ ਤੋਂ ਵਾਲੀ ਮੰਗਦੇ ਹਾਂ ਜੇ ਓਹ ਦੇਵੇ ਤਾਂ ਬਲ ਜਾਂਦੀ ਨਹੀਂ ਤਾਂ ਕੁਝ ਵਾਹ ਨਹੀਂ ।
- ੩੫ ਖੂਹ ਦਾ ਤੁਹਾਡੇ ਹਿੱਸੇ ਵਰਹੇ ਵਿਚ ਕੀ ਆਉਂਦਾ ਹੈ ?
- ੩੬ ਅਸੀਂ ਚੁਹਾਰਮ ਦੇ ਮਾਲਕ ਹਾਂ ਅਤੇ ਦਸ ਰੁਪਏ ਦੇਣੇ ਪੈਂਦੇ ਹਨ ।
- ੩੭ ਜੇ ਖੂਹ ਵਿਗੜ ਜਾਵੇ ਤਾਂ ਕੌਣ ਬਣਾਉਂਦਾ ਹੈ ?
- ੩੮ ਜੇ ਵਿਗੜੇ ਸੇਪ ਵਾਲਾ ਤਰਖਾਣ ਬਣਾਉਂਦਾ ਹੈ ।
- ੩੯ ਉਸਨੂੰ ਕੀ ਦੇਂਦੇ ਹੁੰਦੇ ਹੋ ?
- ੪੦ ਵਿਆਹ ਸ਼ਾਦੀ ਉਤੇ ਰੁਪਈਆ ਅਤੇ ਸਾਰੇ ਟਬਰ ਦੀ ਰੋਟੀ ਅਰ ਫੇਰ ਫਸ ਉਤੇ ਦਾਣੇ ।
- ੪੧ ਓਹ ਲੁਹਾਰਾ ਤਰਖਾਣਾ ਦੇਵੇਂ ਕੰਮ ਕਰ ਲੈਂਦਾ ਹੈ ।
- ੪੨ ਨਹੀਂ ਲੁਹਾਰ ਅਡ ਹੁੰਦਾ ਹੈ ਅਤੇ ਉਸਨੂੰ ਵੀ ਤਰਖਾਣ ਵਾਂਗੂੰ ਦਿੰਦੇ ਹਾਂ ।
- ੪੩ ਸੇਪ ਵਾਲੇ ਚੁਹੜੇ ਨੂੰ ਕੀ ਦਿੰਦੇ ਹੁੰਦੇ ਹੋ ?
- ੪੪ ਫਸਲ ਵਿਚੋਂ ਵੀਹਵਾਂ ਹਿਸਾ ।
- ੪੫ ਖੂਹ ਦੇ ਲਈ ਟਿੰਡਾਂ ਕਿਥੋਂ ਲੈਂਦੇ ਹੋ ?
- ੪੬ ਆਪਣੇ ਘੁਮਿਆਰ ਕੋਲੋਂ ।
- ੪੭ ਉਸਨੂੰ ਮੁਲ ਦੇਂਦੇ ਹੋ ?
- ੪੮ ਨਹੀਂ ਉਸਨੂੰ ਵੀ ਤਰਖਾਣ ਵਾਂਗੂੰ ਦਾਲਾ ਫਕਾ ਦਿੰਦੇ ਹਾਂ ।
- ੪੯ ਸਾਰੇ ਹਾੜੀ ਦੇ ਫਸਲ ਦੀ ਤੁਹਾਡੀ ਕਿਨੀ ਕਣਕ ਹੁੰਦੀ ਹੈ ?
- ੫੦ ਸਾਹੀ ਬਰਾਨੀ ਅਤੇ ਖੂਹ ਦੀ ਪਾਕੇ ਚਾਰਸੌ ਭਰੀ ਹੁੰਦੀ ਹੈ ।
- ੫੧ ਇਕ ਭਰੀ ਵਿਚ ਕਿਨੇ ਪੁਲੇ ਹੁੰਦੇ ਹਨ ਤੇ ਦਾਣੇ ਕਿਨੇ ਨਿਕਲਦੇ ਹਨ ?
- ੫੨ ਇਕ ਭਰੀ ਵਿਚ ੧੫ ਪੁਲੇ ਹੁੰਦੇ ਹਨ ਤੇ ਦਾਣੇ ਮਣ ਜਾ ਸਵਾ ਮਣ ਨਿਕਲਦੇ ਹਨ ।
- ੫੩ ਭਰੀਆਂ ਵਿਚੋਂ ਕਣਕ ਕਿਸ ਤਰਾਂ ਕਢਦੇ ਹੋ ?
- ੫੪ ਪਹਿਲਾਂ ਤਾਂ ਸਾਰੀਆਂ ਭਰੀਆਂ ਪਿੜ ਵਿਚ ਲੈ ਆਉਂਦੇ ਹਨ ਉਸ ਨੂੰ ਨਾਲ ਗਾਹ ਸੁਟ ਦੇ ਹਾਂ ।

- ੫੫ ਜੇ ਬੋੜੀ ਹੋਵੇ ਤਾਂ ਮੋਹੜ ਪਾਉਂਦੇ ਹਾਂ ।
 ੫੬ ਇਕ ਦਿਨ ਵਿਚ ਕਿਨੀਆਂ ਭਰੀਆਂ ਗਾਹੁੰਦੇ ਹੋ ,
 ੫੭ ਜੇ ਸਾਰਾ ਦਿਨ ਲਗੇ ਰਹੀਏ ਤਾਂ ਪੰਜਾਹਕੁ ਭਰੀਆਂ ਦਾ ਸੈਂਡ ਹੋ ਜਾਂਦਾ ਹੈ ।
 ੫੮ ਤੁਹਾਨੂੰ ਹਾੜੀ ਦੀ ਕਣਕ ਕਿਨੀ ਆਈ ।
 ੫੯ ਸਾਢੇ ਚਾਰ ਸੌ ਮਣ ਜਿਸ ਵਿਚੋਂ ਪੰਜਾਹ ਮਣ ਕਮੀਨਾਂ ਨੂੰ ਦੇ ਦਿੱਤੀ ।
 ੬੦ ਤੁਹਾਨੂੰ ਤੂੜੀ ਕਿਨੀ ਆਈ ;
 ੬੧ ਤੂੜੀ ਪੰਜ ਸੌ ਪੰਡਾਂ ਨਿਕਲੀ ਸੀ ।
 ੬੨ ਉਸਨੂੰ ਪਿੰਡ ਲੈ ਆਂਦਾ ਹੈ ਕਿ ਬਾਹਰ ਹੀ ਰਹਿਣ ਦਿਤਾ ਹੈ ?
 ੬੩ ਚਾਲੀਕੁ ਪੰਡਾਂ ਘਰ ਲੈ ਆਂਦੀਆਂ ਹਨ ਅਰ ਰਹਿੰਦੀ ਦੇ ਖੂਹ ਉਤੇ ਮੁਸਲ ਬਨ੍ਹ ਦਿੱਤੇ ਹਨ ।
 ੬੪ ਤੁਹਾਡੇ ਕੋਲ ਕਿਨੇ ਪਸ਼ੂ ਹਨ ?
 ੬੫ ਮੇਰੇ ਕੋਲ ਤੀਹ ਢਗੇ ਅਤੇ ਪੰਜ ਮਹੀਆਂ ਅਰ ਪੰਜ ਸਤ ਗਊਆਂ ਹਨ ।
 ੬੬ ਤੁਹਾਡੇ ਪਿੰਡ ਦੇ ਕੋਲ ਕੋਈ ਨਹਿਰ ਹੈ ;
 ੬੭ ਨਹਿਰ ਤਾਂ ਨਹੀਂ ਪਰ ਇਕ ਸੁਆ ਹੈ ।
 ੬੮ ਕੀ ਉਸ ਸੁਏ ਦਾ ਪਾਣੀ ਸਾਰੇ ਪਿੰਡ ਦੀ ਜਮੀਨ ਵਿਚ ਪੈਂਦਾ ਹੈ ।
 ੬੯ ਨਹੀਂ ਅਧੇ ਪਿੰਡ ਨੂੰ ਆਉਂਦਾ ਹੈ ਤੇ ਅਧੇ ਉਤੇ ਨਹੀਂ ਚੜ੍ਹ ਸਕਦਾ ।
 ੭੦ ਨਹਿਰ ਦੀ ਜਮੀਨ ਦਾ ਬਰਾਨੀ ਨਾਲੋਂ ਕਿਨਾ ਜਾਦਾ ਮਾਮਲਾ ਦਿੰਦੇ ਹੋ
 ੭੧ ਬਰਾਨੀ ਨਾਲੋਂ ਨਹਿਰ ਉਤੇ ਦੂਣਾ ਲਗਦਾ ਹੈ ।
 ੭੨ ਜੇ ਨਹਿਰ ਦਾ ਪਾਣੀ ਉਚੇ ਥਾਂ ਬੜਾਉਣਾ ਹੋਵੇ ਤਾਂ ਕੀ ਕਰਦੇ ?
 ੭੩ ਜਾਂ ਤਾਂ ਬਟੇ ਨਾਲ ਬੜਾਉਂਦੇ ਹਾਂ ਜਾਂ ਬਲਾਰ ਨਾਲ ।
 ੭੪ ਢੀਂਗੁਲੀ ਤੁਹਾਡੇ ਨਹੀਂ ਲਾਉਂਦੇ ;
 ੭੫ ਨਹੀਂ ਮਾਥੇ ਵਿਚ ਢੀਂਗੁਲੀ ਘਟ ਵਰਤਦੇ ਹਨ ।
 ੭੬ ਨਹਿਰ ਵਿਚੋਂ ਪੈਲੀ ਵਿਚ ਪਾਣੀ ਕੀਕੂ ਪਾਉਂਦੇ ਹੋ ;
 ੭੭ ਨਹਿਰ ਵਿਚੋਂ ਇਕ ਖਾਲ ਕਢ ਦੇ ਹਾਂ ਅਤੇ ਉਸ ਖਾਲ ਵਿਚੋਂ ਪਾਣੀ ਪੈਲੀ ਵਿਚ ਆਉਂਦਾ ਹੈ ।
 ੭੮ ਜੇ ਤੁਸੀਂ ਪਾਣੀ ਲੈਣਾ ਹੋਵੇ ਤਾਂ ਕਿਸ ਪਾਸੋਂ ਲੈਂਦੇ ਹੋ ;
 ੭੯ ਜੇ ਪਾਣੀ ਦੀ ਲੋੜ ਹੋਵੇ ਤਾਂ ਜਿਲੇਦਾਰ ਨੂੰ ਆਖਦੇ ਹਾਂ ।
 ੮੦ ਉਸਦੇ ਹੋਠਾਂ ਹੋਰ ਕੌਣ ਕੰਮ ਕਰਦਾ ਹੈ ;
 ੮੧ ਇਕ ਚਪੜਾਸੀ ਹੁੰਦਾ ਹੈ ।
 ੮੨ ਓਹ ਕੀ ਕੰਮ ਕਰਦਾ ਹੈ ?
 ੮੩ ਓਹ ਵੇਖਦਾ ਹੈ ਜੋ ਕਿਤੇ ਪਾਣੀ ਖਰਾਬ ਨਾ ਹੋਵੇ ਅਤੇ ਕੋਈ ਚੋਰੀ ਪਾਣੀ ਨਾ ਲੈ ਲਵੇ ।
 ੮੪ ਜੇ ਕੋਈ ਚੋਰੀ ਪਾਣੀ ਲੈ ਲਵੇ ਤਾਂ ਕੀ ਹੁੰਦਾ ਹੈ ?
 ੮੫ ਜੇ ਚਪੜਾਸੀ ਵੇਖ ਲਵੇ ਤਾਂ ਜਰਮਾਨਾ ਹੁੰਦਾ ਹੈ ।

- ੮੬ ਓਹ ਜਰਮਾਨਾ ਕੌਣ ਕਰਦਾ ਹੈ ?
 ੮੭ ਨਹਿਰ ਵਾਲਾ ਸਾਹਿਬ ।
 ੮੮ ਤੁਸੀਂ ਇਕ ਵਿਗੇ ਦਾ ਕੀ ਮਾਮਲਾ ਦਿੰਦੇ ਹੋ ?
 ੮੯ ਸਰਕਾਰੇ ਛੇ ਆਨੇ ਵਿਗਾ ਭਰਦੇ ਹਾਂ ।
 ੯੦ ਜੇਕਰ ਕੋਈ ਤੁਹਾਡੀ ਭੋਂ ਬੀਜੇ ਓਸਥੋਂ ਕੀ ਲੈਂਦੇ ਹ ?
 ੯੧ ਕਦੀ ਰੁਪਈਆ ਵਿਗਾ ਕਦੀ ਸਵਾ ਰੁਪਈਆ ।
 ੯੨ ਤੁਸੀਂ ਮਾਮਲਾ ਸਰਕਾਰੇ ਕੀਕਰ ਤਾਰਦੇ ਹੋ ?
 ੯੩ ਅਸੀਂ ਤਾਂ ਨੰਬਰਦਾਰ ਨੂੰ ਦੇਂਦੇ ਹਾਂ ।
 ੯੪ ਤੁਸਾਡੇ ਪਿੰਡ ਵਿਚ ਕਿੰਨੇ ਨੰਬਰਦਾਰ ਹਨ ?
 ੯੫ ਤਿਨ ਨੰਬਰਦਾਰ ਤੇ ਦੋ ਆਲਾ ਨੰਬਰਦਾਰ ।
 ੯੬ ਓਹਨਾ ਦੇ ਉਤੇ ਵਡਾ ਕੌਣ ਹੈ ?
 ੯੭ ਉਸ ਨੂੰ ਜੈਲਦਾਰ ਆਖਦੇ ਹਨ ।
 ੯੮ ਲੰਬਰਦਾਰ ਕੀ ਕੰਮ ਕਰਦਾ ਹੈ ?
 ੯੯ ਓਹ ਆਪਣੀਆਂ ਸਾਮੀਆਂ ਦਾ ਮਾਮਲਾ ਕਠਾ ਕਰਦਾ ਹੈ ।
 ੧੦੦ ਓਹ ਕਠਾ ਕਰਕੇ ਕਿਸ ਨੂੰ ਦੇਂਦਾ ਹੈ ?
 ੧੦੧ ਸਾਰੇ ਨੰਬਰਦਾਰ ਆਪਣਾ ਆਪਣਾ ਰੁਪਈਆ ਕੱਠਾ ਕਰਕੇ ਪਟਵਾਰੀ ਨੂੰ ਦੇਂਦੇ ਹਨ ।
 ੧੦੨ ਪਟਵਾਰੀ ਕੌਣ ਹੁੰਦਾ ਹੈ ?
 ੧੦੩ ਪਟਵਾਰੀ ਜਮੀਨ ਕਛਦਾ ਹੈ ਅਤੇ ਜਿਤਨਾ ਮਾਮਲਾ ਕਿਸੇ ਦੇ ਜਿਮੇਂ ਹੋਵੇ ਓਹ ਦਸਦਾ ਹੈ ਅਤੇ ਮਾਮਲਾ ਤਸੀਲ ਵਿਚ ਤਾਰ ਦੇਂਦਾ ਹੈ ।
 ੧੦੪ ਇਕ ਵਰਹੇ ਵਿਚ ਕਿਨੀ ਵਾਰ ਮਾਮਲਾ ਦੇਂਦੇ ਹੋ ?
 ੧੦੫ ਇਕ ਵਰਹੇ ਵਿਚ ਦੋ ਕਿਸਤਾਂ ਤਾਰਦੇ ਹਾਂ ਹਾੜੀ ਅਤੇ ਸੈਣੀ ।
 ੧੦੬ ਮਾਮਲਾ ਸਦਾ ਇਕੋ ਰਹਿੰਦਾ ਹੈ ?
 ੧੦੭ ਹਾਂ ਜਦ ਤੀਕਰ ਬੰਦੋਬਸਤ ਨਾ ਹੋਵੇ ਇਕੋ ਰਹਿੰਦਾ ਹੈ ।
 ੧੦੮ ਜੇ ਕੋਈ ਜਟ ਮਾਮਲਾ ਨਾ ਦੇਵੇ ਤਾਂ ਕੀ ਹੁੰਦਾ ਹੈ ?
 ੧੦੯ ਨੰਬਰਦਾਰ ਉਸਦੇ ਨਾਂਓਂ ਬਰੰਟ ਜਾਰੀ ਕਰਦਾ ਹੈ ਅਤੇ ਓਹ ਤਸੀਲੇ ਬੁਲਾਇਆ ਜਾਂਦਾ ਹੈ ਅਰ ਜਦ ਤਕ ਮਾਮਲਾ ਨਾ ਤਾਰੇ ਹਵਾਲਾਟ ਵਿਚ ਬੰਦ ਰਹਿੰਦਾ ਹੈ ।
 ੧੧੦ ਹਛਾ ਹੁਣ ਬਸ ਏਨੀ ਗਲ ਬਾਤ ਬਤੇਰੀ ਹੈ ।

IDIOMS.

1. A mortal wound. ਕਾਰੀ ਘਾਓ । *kārī ghāo*
2. To mount a Battery. ਤੋਪਖਾਨਾ ਬੀੜਨਾ । *top khānā bīṛnā.*
3. Now-a-days. ਅਜ ਕਲ । *aj kul.*
4. Both sides claimed the victory. ਦੋਹਾਂ ਆਪੋ ਆਪਨੀ ਫਤੇ ਦਸੀ । *dohān āpo āpnī fatte dassī.*
5. To fall ill (with fever). * ਤਪ ਚੜ੍ਹਨਾ । *tap chāṛhnā.*
6. To fight hard. ਭਾਰੀ ਲੜਾਈ ਕਰਨੀ । *bhārī lṛḍāi karnī.*
7. Beyond one's power. ਬਲ ਤੋਂ ਬਾਹਰ । *bal ton bāhar.*
8. What is the matter with him ? ਓਸਨੂੰ ਕੀ ਹੋਇਆ ਹੈ । *us nūn kī hoiyā hai ?*
9. As a matter of fact. { ਜੇ ਸਚ ਪੁਛੋ ਤਾਂ । *je sach puchho tān.*
ਅਸਲ ਵਿਚ । *asal wich.*
10. On enquiry we learned. ਪੁਛਨ ਤੇ ਸਾਨੂੰ ਮਲੂਮ ਹੋਇਆ । *puchhan te sānūn malūm hoīā.*
11. According to one's means. { ਜਿਨੀਕੁ ਸਮਰਥ ਹੋਵੇ । *jinīku samrath howe.*
ਜਿਨੀਕੁ ਪਹੁੰਚ ਹੋਵੇ । *jinīku pahūnch howe*
12. Along the road. ਰਸਤੇ ਦੇ ਕਨਾਰੇ ਕਨਾਰੇ । *raste de kanāre kanāre.*
13. One of them. ਓਨ੍ਹਾਂ ਵਿਚੋਂ ਇਕ । *unhān wichon ikk.*
14. Just then. ਉਸੇ ਵੇਲੇ । *usse wele.*
15. Soon after this. ਇਸਤੋਂ ਥੋੜਾ ਚਿਰ ਪਿਛੇ । *is ton thoyā chir pichhe.*

*Note the idiom ਤਪ (tap) fever takes ਚੜ੍ਹਨਾ (chāṛhnā)

16 Said to the man who was with him.

ਆਪਨੇ ਨਾਲ ਦੇ ਮਨੁਖ ਨੂੰ ਕਿਹਾ । āpne
nāl de manukh nūn kihā.

17. From beginning to end.

ਆਦ ਤੇ ਅੰਤ ਤੀਕ । ād te ant tīk.

18. During his life time.

ਉਸਦੇ ਜੀਉਂਦੇ ਜੀ । us de jīonde jī.

19. I feel very hungry.

ਮੈਨੂੰ ਵੱਡੀ ਭੁਖ ਲਗੀ ਹੋਈ ਹੈ । main
nūn vaddī bhukh laggī hoī hai.

20. Outwardly.

ਉਪਰੋਂ ਤਾਂ upron tān ਉਪਰਲੇ ਮਨੋ ।
uparle manon.

21. Inwardly.

ਅੰਦਰਲੇ ਮਨੋ ਜਾਂ ਖਾਨਿਓ andarle manon
jān khānion.

22. There is no hurry

ਕੁਝ ਕਾਹਲ ਨਹੀਂ । kujh kāhal nahīn.

23. To put a thing under ones arm.

ਕਛ ਵਿੱਚ ਮਾਰਨਾ । kachh wichh mārṇā.

24. To levy a fine.

ਜਰਮਾਨਾ ਕਰਨਾ । jarmāṇā karṇā.

25. A forced march.

ਡਬਲ ਕੂਚ । dabbal kūch.

26. I have been waiting for a long time.

ਮੈਂ ਚਰੋਕਨਾ ਉਡੀਕਦਾ ਹਾਂ । main char
okṇā udīkdā hān.

27. To seize (take possession of a place).

ਲੈ ਲੈਣਾ or ਖੋਹ ਲੈਣਾ । lailainā or
khoh lainā.

28. To drive of the enemy.

ਵੈਰੀ ਨੂੰ ਭਾਜੜ ਪਾਉਨਾ wairī nūn
bhājar pāonā.

29. All were subject to his authority.

ਸਾਰੇ ਉਸਦੇ ਅਧੀਨ ਸੀ । sāre usde adhīn
sī.

30. The rain fell in torrents.

ਮੀਂਹ ਮੋਹਲੇ ਧਾਰ ਪਿਆ । mīnh mohle
dhār piā.

31. Periodical rain.

ਮੌਸਮੀ ਬਰਸਾਤ । mosmī barsāt.

32. For the most part.

ਬਹੁਤ ਕਰਕੇ । bahut karke.

* Note the construction ਭੁਖ (bhukh) hunger and ਤੇਹ (teh) thirst ਲਗਨ

33. They were sound sleep.

ਓਹ ਬੇਸੁਧ ਸੁਤੇ ਪਏ ਸੇ । *oh besudh nute*
pas se.

34. To scratch one's head.

ਸਿਰ ਖੁਰਕਨਾ । *sir khurkanna.*

35. He fell down like a bag of bones.

ਓਹ ਚਕਨਾਚੂਰ ਹੋਕੇ ਡਿਗ ਪਿਆ । *oh*
chaknā chūr, hoke dig piā.

36. Our artillery shewed such skill that the enemy retired.

ਸਾਡੇ ਤੋਪਖਾਨੇ ਨੇ ਅਜੇਹੀ ਸੂਰ ਬੀਰਤਾ
ਦਿਖਾਈ ਜੋ ਵੈਰੀ ਦਾ ਮੂੰਹ ਮੋੜ ਦਿਤਾ
sāḍe topkhāne ne aje'ī sūr bīrtā dikhāi
jo vairi dā mūnh moy dittā.

37. We could not help.

ਸਾਡੀ ਕੁਝ ਵਾਹ ਨਾ ਚਲੀ । *sāḍi kujh*
wāh nā chalt.

38. To make a night attack.

ਛਾਪਾ ਮਾਰਨਾ । *chhāpā māṛnā.*

39. He was severely but not dangerously wounded.

ਘਾ ਤਾਂ ਓਹਦੇ ਕਾਰੀ ਲਗਿਆ ਪਰ
ਮਰਨ ਦਾ ਧੋਖਾ ਨਾਸੀ । *ghā tān ohde*
kārī lagiā par marṇ dā dhokhā nā sī.

40. It does not matter.

ਕੁਝ ਚਿੰਤਾ ਨਹੀਂ । *kujh chintā nahīn.*

41. Restore order.

ਤਹਿਤ ਬਠਾਓਨਾ । *tahat baṭhāonā.*

42. To give no answer.

ਚੁਪ ਵਟਨਾ । *chup waṭnā.*

43. To enjoy (happily).

ਮੌਜਾਂ ਉਡਾਉਨਾ । *maujān udāonā.*

44. Round-about.

ਦੁਵਾਲੇ । *duwāle.*

45. A rumour.

ਉਡਦੀ ਖਬਰ । *uddī khabar.*

46. Through and through.

ਵਾਰ ਪਾਰ । *wār pār.*

47. For God's sake.

ਰਬ ਦੇ ਵਾਸਤੇ । *rab de wāste.*

48. This is beyond our power.

ਏਹ ਸਾਡੇ ਬਲ ਤੇ ਬਾਹਰ ਹੈ । *eh sādē bal*
te bāhar hai.

49. In the evening.

ਸੰਧਿਆ ਵੇਲੇ । *sandhiā w_____*

50. With the first light of morning. ਦਿਨ ਚੜ੍ਹਦਿਆਂ ਹੀ। *din charhdiān hī*
51. Early in the morning. ਸਵੇਰੇ। *savere*. ਤੜਕੇ। *tarke*.
52. At two o'clock. ਦੋ ਵਜੇ। *do waje*
53. In the afternoon. ਤੀਜੇ ਪਹਿਰ (ਲੰਡੇ ਵੇਲੇ)। *tije pahir (lundewele)*.
54. In the evening. ਤਕਾਲਾਂ (ਸੰਧਿਆਂ) ਵੇਲੇ। *takālān (sandhiān) wele*.
55. Just before day break. ਦਿਨ ਚੜ੍ਹਨ ਤੋਂ ਰਤਾਕੁ ਅੱਗੇ। *din charahn ton ratāku agge*.
56. As the sun was setting. ਜਦ ਸੂਰਜ ਡੁਬਨ ਲਗਾ। *jad sūraj duban laggā*.
57. About noon. ਦੁਪਹਿਰੇ (ਦੁਪਹਿਰਕੁ ਵੇਲੇ)। *dupahre (dupaharku wele)*.
58. Saw the camp in a state of confusion. ਸੈਨਾ ਦੀ ਹਾਲਤ ਉਲਟ ਪਲਟ (ਵਿਗੜੀ ਹੋਈ) ਵੇਖੀ। *sainā dī hālat ul it pulat (wigarī hoī) vekhī*.
59. He was one of the confederates. ਉਹ ਵੀ ਇਕ ਸਾਂਝੀਆਂ ਵਿਚੋਂ ਸੀ। *oh wī ikk sānjhīān wichhon sī*.
60. Whose name I have forgotten now. ਜਿਸਦਾ ਨਾਉਂ ਹੁਨ ਮੇਰੇ ਚੇਤੇ ਨਹੀਂ। *jis dā nāon hun mere chete nahīn*.
61. Some of the enemy's troops. ਵੈਰੀ ਦੀਆਂ ਫੌਜਾਂ ਵਿਚੋਂ ਕੁਝ। *wairī dīān fōjān wichhon kujh*.
62. One of the two. ਦੋਹਾਂ ਵਿਚੋਂ ਇੱਕ। *dohān wichhon ikk*
63. One of them. ਉਨ੍ਹਾਂ ਵਿਚੋਂ ਇੱਕ। *unahān wichhon ikk*.
64. As night began to fall. ਜਦ ਰਾਤ ਪੈਨ ਲਗੀ। *jad rāt pain laggī*.
65. To remain in prison. ਕੈਦ ਕਟਨਾ। *kaid katnā*.
66. He has received no injury. ਉਸਨੂੰ ਕੋਈ ਖ਼ਰਬ ਨਹੀਂ। *usnūn kōī kharb nahīn āī*.

67. After a short time. ਰਤਾਕੁ ਪਿਛੇ । *ratāku pichhe.*
68. As much as you can. ਜਿਨਾਂ ਤੈਥੋਂ ਹੋਸਕੇ *jiṇān taithon ho sakke.*
69. This year. ਐਤਕੀਂ । *aitakīn.*
70. God knows what would happen. ਕੀ ਜਾਨੀਏ ਕੀ ਹੋਵੇ । *ki jānte ki hoṛe.*
71. To look after the house. ਘਰ ਦੀ ਤਕਸ਼ਾਈ ਰਖਨਾ । *ghar dī takṛāī rakhnā.*
72. The crops are the height of a man. ਖੇਤੀਆਂ ਮਰਦ ਮਰਦ ਖਲੋਤੀਆਂ ਹਨ । *khetīān marad marad khalotīān han.*
73. According to one's means. ਜਿਨੀਕੁ ਪਹੁੰਚ ਹੋਵੇ । *jintku pahunch hoṛe.*
74. To serve with great distinction. ਵੱਡੀ ਪਤ ਨਾਲ ਨੌਕਰੀ ਕਰਨਾ । *waḍḍī pat nāl naukrī karnā.*
75. To turn out of the caste । ਛੇਕ ਦੇਨਾ । *chhek denā.*
76. Down the stream. ਲਹਿੰਦੀ ਤੁਲ (ਵਲ) *lahindī tul (wal).*
77. Up the stream. ਚੜਦੀ ਤੁਲ (ਵਲ) *chardī tul (wal).*
78. Not long ago. ਥੋੜਾ ਚਿਰ ਹੋਇਆ ਹੈ । *thorā chir hoīā hai.*
79. Took council with Karam Singh. ਕਰਮ ਸਿੰਘ ਨੂੰ ਮਿਲਕੇ ਸਲਾਹ ਕੀਤੀ । *karam singh nūn mil ke salāh kītī.*
80. What plan shall we adopt. ਕੀ ਭੋਲ ਕਰਨੀ ਚਾਹੀਦੀ ਹੈ । *ki daul karnī chāhīdī hai.*
81. To oppose the enemy. ਵੈਰੀ ਦਾ ਸਾਹਮਨਾ ਕਰਨ ਲਈ । *waīrī dā sāhmnā karn laī.*
82. With the assistance of that army. ਉਸੇ ਫੌਜ ਦੀ ਕੁਮਕ ਨਾਲ । *usē fauj dī kumak nāl.*
83. Took possession of the fort. ਕਿਲੇ ਵਿੱਚ ਦਬਾਓ ਕਰ ਲਿਆ । *kilē wichh dabāo kar liā.*
84. He sent a word. ਓਸਨੇ ਕਹਾ ਭੇਜਿਆ । *osnē kahā bhejiā.*

85. The force has gone and joined Bhag- ਸੈਨਾ ਭਗਵਾਨ ਸਿੰਘ ਦੇ ਨਾਲ ਜਾ ਰਲੀ
wan Singh. ਹੈ। *sainān Bhagwān Singh de nāl jā*
ralī hai.
86. To defeat the enemy is difficult. ਵੈਰੀ ਦਾ ਜਿੱਤਨਾ ਕਠਨ ਹੈ। *wairī dā jītṇā*
kathan hai.
87. Contrary to his expectation. ਉਸ ਦੇ ਭਰੋਸੇ ਤੇ ਉਲਟਾ। *usde bharos*
te ulatā.
88. He came and attacked the fort. ਕਿਲਾ ਮਾਰਨ ਆਨ ਪਿਆ। *kilā māran*
ān piā.
89. Do not allow Ram Singh to take pos- ਰਾਮ ਸਿੰਘ ਨੂੰ ਕਿਲੇ ਵਿਚ ਦਬਾਓ ਨਾ
session of the fort. ਕਰਨ ਦੇਨਾ। *Rām Singh nūn kile wich*
dabāo nā karan denā
90. Having come by way of the Delhi ਦਿਲੀ ਦਰਵਾਜ਼ੇ ਦੇ ਰਸਤੇ ਹੋਕੇ। *dilli dar-*
Gate. *wājē de raste hoke.*
91. He entered into the city. ਸ਼ਹਿਰ ਦੇ ਅੰਦਰ ਆਨ ਵੜਿਆ। *shaha*
de andar ān warīā.
92. The army made straight for the fort. ਫੌਜ ਕਿਲੇ ਵਲ ਸਿਧੀ ਹੋ ਪਈ। *fauj*
kile wal sidhī ho pāī.
93. Having suffered many hardships. ਕਈ ਤਰਾਂ ਦੇ ਦੁਖ ਉਠਾਕੇ। *kaī tarān*
de dukh uṭhāke.
94. A panic arose in the fort. ਕਿਲੇ ਵਿਚ ਥਰਥਲਾ ਮਚ ਗਿਆ। *kile*
wich tharthalā mach giā.
95. The guns ceased to fire. ਗੋਲੇ ਚਲਣੋਂ ਹਟ ਗਏ। *gole chalṇon*
hat gae.
96. The noise which had been. ਜੋ ਰੌਲਾ ਪੈ ਗਿਆ ਸਾ। *jo raulā pai giā*
sā.
97. With the force of their blows ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਸੱਟ ਨਾਲ। *unhān dī satt nāl*
98. The gate was knocked down. ਦਰਵਾਜ਼ਾ ਢੈ ਪਿਆ। *darwājā dhai piā*
99. Came and made a charge. ਹਲਾ ਕਰਕੇ ਆਨ ਪਿਆ। *halā kark*
ān piā.

100. Several guns were destroyed. ਕਈ ਤੋਪਾਂ ਵਰਾਨ ਹੋ ਗਈਆਂ। *kat topāñ
warāñ ho gāiāñ.*
101. Turned them out of the fort. ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਕਿਲੇ ਵਿਚੋਂ ਕਢ ਦਿਤਾ। *unhāñ
nūñ kile wichon kadh dittā.*
102. The volley of the artillery men ਗੋਲਮਦਾਜ਼ਾਂ ਦੀਆਂ ਸ਼ਲਕਾਂ ! *golamdā-
jāñ dīāñ shalkāñ.*
103. Caused them to retire. ਓਨਾਂ ਦਾ ਮੂੰਹ ਫੇਰ ਦਿਤਾ। *unhāñ dā
mūñh pher dittā.*
104. The walls were thrown down. ਕੰਧਾਂ ਢਹਾ ਸੁਟੀਆਂ। *kandhāñ dhakhā
sutīāñ.*
105. Having created a disturbance in the ਕਿਲੇ ਵਿਚ ਰੋਲਾ ਮਚਾ ਕੇ। *kile wich
raulā machāke.*
106. Not to advance a step. ਇਕ ਪੈਰ ਵੀ ਅਗੇ ਨਹੀਂ ਪਟਨਾ। *ikk
pair wī agge nahīñ pṛṭṇā.*
107. At random. ਅਟਕਲ ਪੜ੍ਹ। *aṭkal pachṛ.*
108. We became pale. ਸਾਡੇ ਮੂੰਹ ਪੀਲੇ ਫਟਕ ਹੋ ਗਏ। *sāḍe
mūñh pīl phatak hogae.*
109. Have you got any money. ਤੇਰੇ ਕੋਲ ਕੁਝ ਰੁਪੈ ਹਨ। *tere kol kujh
rupai han.*
110. To fall on the face. ਮੂੰਹ ਦੇ ਭਾਰ ਡਿਗਨਾ। *mūñh de bhār
dignā.*
111. I whispered to him. ਮੈਂ ਉਸਦੇ ਕੰਨ ਵਿੱਚ ਆਖਿਆ। *main us
de kann wichh ākhiā.*
112. To be ready to cry. ਅਖਾਂ ਭਰਨਾ। *akhāñ bharṇā.*

PROVERBS.

1. Friends are plenty when the purse is full. ਬਣੀ ਭਣੀ ਦਾ ਸਭ ਕੋਈ ਸਾਥੀ
banī tant dā sabh koī sāthī.
2. What a pack of fools is here. ਇਥੇ ਮੂਰਖਾਂ ਦੀ ਕਿੱਨੀ ਭੀੜ ਹੈ *ithe mūrakhānī*
dī kinī bhīṛ hai.
3. To make game of. ਠੱਠੇ ਵਿਚ ਉਡਾਉਣਾ *thaṭhe wichch udāonā.*
4. A friend in need is a friend indeed. ਯਾਰ ਓਹ ਜੇਹੜਾ ਲੋੜ ਦੇ ਵੇਲੇ ਕੰਮ ਆਵੇ
yār oh jehṛā loṛ de velle kaṁm āve.
5. I abandoned all hope of recovery. ਮੈਂ ਜਿੰਦਗੀ ਤੋਂ ਹਥ ਪੈ ਬੈਠਾ ਹਾਂ *main*
jindgī tōn hath pāi bāithā hān.
6. Adversity flatters no man. ਬਿਪਤਾ ਦਾ ਕੋਈ ਸਾਥੀ ਨਹੀਂ *biptā dā koī sāthī*
nahīn.
7. Fall not out with a friend for a trifle. ਪੰਜੀਂ ਮਿਤ ਪੰਜਾਹੀਂ ਠਾਕੁਰ *paujīn mīṭ*
panjāhīn thākur.
8. If you wish for good advice consult an old man. ਹਛੀ ਮਤ ਚਾਹੋ ਤਾਂ ਬੁਢੇ ਨੂੰ ਪੁਛਨ
ਜਾਓ *hachhī mat chāho tān budhe nūn puchhan jāo.*
9. Two of a trade never agree. ਇਕ ਮਿਆਨ ਵਿਚ ਦੋ ਤਲਵਾਰਾਂ ਨਹੀਂ ਸਮਾਉਂ
ਦੀਆਂ *ikk miān wich do talwārān nahīn samāondīān.*
10. Charity begins at home. ਪਹਲੇ ਆਪਨਾ ਫੇਰ ਪਰਾਯਾ *pahle āpnā pher parāiā.*
11. We shall be all alike in our grave. ਕਬਰ ਵਿਚ ਸਭ ਇਕੋ ਜਿਹੇ *kabar wich sabh*
ikko jihe.
12. To kill two birds with one stone. ਇਕ ਕੰਮ ਦੋ ਕਾਜ *ikk kaṁm do kāj.*
13. No living man all things can. ਦੁਨੀਆਂ ਦੇ ਕੰਮ ਕਦੀ ਪੂਰੇ ਨਹੀਂ ਹੁੰਦੇ *duntār*
de kaṁm kadī pūre nahīn huṁde.
14. All is well that ends well. ਅੰਤ ਭਲਾ ਸੋ ਭਲਾ *ant bhalā so bhalā.*
15. Discover not a secret to another. ਅਪਨਾ ਭੇਦ ਕਿਸੇ ਨੂੰ ਨਾ ਦੱਸੋ *had kis*
nūn nūn dasso.

16. Grief is the canker of the breast. ਸੋਗ ਦਿਲਦਾ ਰੋਗ । *sog dil dā rog.*
17. Man is a bundle of habits. ਆਦਮੀ ਆਦਤਾਂ ਦਾ ਪੁਤਲਾ ਹੈ । *ādmī ādtān dā puttā hai.*
18. How long will he halt between the opinions. ਦੁਬਧਾ ਵਿਚ ਕਦ ਤਕ ਝੁਲੇਗੇ । *dubdhā wich kad tak jhūlo ge.*
19. Hold no grudge against another. ਇੱਕ ਦੂਜੇ ਨਾਲ ਈਰਖਾ ਨਾ ਰਖੋ । *ikk dūjz nāl ērkkā nā rakho.*
20. Handsome is that handsome does. ਕੰਮ ਪਿਆਰਾ ਹੈ ਚੰਮ ਪਿਆਰਾ ਨਹੀਂ । *kaṁm piārā hai chaṁm piārā nahīn.*
21. No evil happens to the just. ਸਚ ਨੂੰ ਆਂਚ ਨਹੀਂ । *sach nūn ānch nahīn.*
22. Health is above wealth. ਅਰੋਗਤਾ ਧਨ ਨਾਲੋਂ ਵਧੀਕ ਹੈ । *arogtā dhan nālon wadhīk hai.*
23. God helps those who help themselves. ਉਦਮ ਅਗੇ ਲਛਮੀ । *udam agge lachhmīn.*
24. Thou didst hide thy face and I was troubled. ਸਾਂਈ ਅਖੀਂ ਫੇਰੀਆਂ ਵੈਰੀ ਜਗ ਜਹਾਨ । *sāīn akhīn pherīān wairī jag jahān.*
25. Honor thy father and thy mother. ਅਪਨੇ ਮਾਂ ਪਿਓ ਦਾ ਆਦਰ ਕਰੋ । *āpne mān pio dā ādur karo.*
26. A friend should bear with a friend's infirmities. ਮਿਤਰਾਂ ਦੇ ਔਗੁਨ ਨਹੀਂ ਚਤਾਰੇ ਜਾਂਦੇ । *mitrān de augān nahīn chitāre jānde.*
27. Hours of pleasure are short. ਖੁਸ਼ੀ ਦੀਆਂ ਘੜੀਆਂ ਛੋਟੀਆਂ ਹੁੰਦੀਆਂ ਹਨ । *khushī dīān gharīān chhotīān hundiān han.*
28. He that has many irons in the fire will find some of them cool. ਕੰਮ ਕਰਨ ਵਾਲੇ ਪਾਸੋਂ ਭੁੱਲ ਹੋਵੇਗੀ । *kaṁm karan wālē pāson bhul hovegī.*
29. Good jack makes good jill. ਜਿਹਾ ਗਭਰੂ ਤਿਹੀ ਵਹੁਟੀ । *jihā gabhrū tih wahuṭī.*
30. No joy without money. ਧਨ ਬਿਨਾ ਮੰਗਲ ਕਿਥੇ । *dhan binān māṁgal kithē.*

31. All cover all loss. ਅਧੀ ਛੱਡ ਸਾਰੀ ਨੂੰ ਧਾਏ ਐਸਾ ਭੁੱਬੇ ਥਾਹ ਨ ਪਾਏ *adhe chhod sārī nūñ dhāe aisā dhūbe thāh nā pāe.*
32. He that is angry is seldom at ease. ਕ੍ਰੋਧੀ ਨੂੰ ਚੈਨ ਕਿਥੇ *karodhī nūñ chain kithhe*
33. Alms giving never makes any man poor. ਦਾਨ ਦੀਟੇ ਧਨ ਨਾ ਘਟੇ *dān dīe dhun nā ghatē.*
34. Let another praise thee and not thy own mouth. ਆਪਨੇ ਮੂੰਹੋਂ ਮੀਯਾਂ ਮਿਠੂਨਾ ਬਨੋ
Dont blow your own trumpet. *āpne mūñhoñ mīyāñ mīthū nāñ bano.*
35. Blows will answer blows. ਮੋਰੀ ਵਿੱਚ ਇੱਟ ਮਾਰੇ ਛਿਟਾਂ ਪੈਂਦੀਆਂ ਹਨ *more wicheh itt māre chhitāñ pañdīyāñ han.*
36. He who sows reaps ਜੱਤੇ ਰਲ ਤਾਂ ਪਾਵੇ ਫਲ *jote hal tāñ pāve phal.*
37. As the country so the garb. ਜੈਸਾ ਦੇਸ ਵੈਸਾ ਭੇਸ *jaisā des vaisā bhes.*
38. Tit for tat. ਜੈਸੇ ਕੋ ਤੈਸਾ *jaisē ko taisā.*
39. Know the bone which has fallen to thy lot. ਭਾਗਾਂ ਵਿੱਚ ਜੋ ਲਿਖਿਆ ਹੈ ਸੋ
ਭੋਗਨਾ ਪਵੇਗਾ *bhāgāñ wicheh jo likhiā hai so bhogṇā pavēgā.*
40. Good swimmers are often drowned. ਅਕਸਰ ਤਾਰੂ ਹੀ ਡੁਬਦਾ ਹੈ *aksar tārū hī dubdā hai.*
41. Mocking is catching. ਮੂੰਹ ਝਗਾਉਂ ਨ ਨਾਲ ਮੂੰਹ ਵਿੰਗਾ ਹੋ ਜਾਂਦਾ ਹੈ । *mūñh jhagāon nāl mūñh wiñgā hojāñdā hai.*
42. What is more miserable than discontent. ਹੌਕੇ ਨਾਲੋਂ ਬੁਰਾ ਕੀ ਹੈ *haṁke nālon burā kī hai.*
43. A good name is better than precious ointment. ਅਮੀਰੀ ਨਾਲੋਂ ਸੋਭਾ ਚੰਗੀ ਹੈ *amīrī nālon sobhā chāṅgī hai.*
44. Use good means and God will bless the end. ਹਥ ਪੈਰ ਹਲਾਓ ਰਬ ਬਰਕਤ
ਦੇਵੇਗਾ *hath pair halāo rab barkat dewēgā.*
45. As some times even poisons turn medical. ਕਦੀ ਜਹਿਰ ਵੀ ਦੁਆ ਹੋਕੇ ਲਗਦੀ ਹੈ
One mans meat is another man poison. *kadī jehar vī duā ho ke lagdī hai.*
46. Grey hairs are death blossoms. ਚਿਟੇ ਵਾਲ ਮੌਤ ਦਾ ਸਨੇਹਾ *chī naut dē*
anichā.

47. A pebble and a diamond are alike to the blind. ਅੰਨ੍ਹੇ ਨੂੰ ਹੀਰਾ ਤੇ ਕੰਕਰ ਇਕੋ ਜੇਹਾ ਹੈ *anñhe nūñ hīrā te kaṅkar ikko jehā hai.*
48. Pleasant blowes fly fast. ਖੁਸ਼ੀ ਦੇ ਦਿਹਾੜੇ ਛੇਤੀ ਬੀਤ ਜਾਂਦੇ ਹਨ *khushī de dihāṛe chhetī bīṭ jānde haṇ.*
49. Policy goes beyond strength. ਜੋਰ ਓਹ ਕੰਮ ਨਹੀਂ ਦੇਂਦਾ ਜੋ ਤਤਬੀਰ ਦੇਂਦੀ ਹੈ *joṛ oh kaṁm nahīñ deṇdā jo tatbīr deṇdī hai.*
50. Great designs require great brains. ਵਡਿਆਂ ਕੰਮਾਂ ਨੂੰ ਵਡੀ ਅਕਲ ਲੋੜੀਦੀ ਹੈ। *waddiāñ kaṁmāñ nūñ waddī akal loṛīdī hai.*
51. Practise what you preach. ਜੋ ਨਸੀਹਤ ਕਰੋ ਉਸ ਉਤੇ ਆਪ ਅਮਲ ਕਰੋ। *jo nasehat karo us utte āp amal karo.*
52. Might is right. ਜੋਰਾਵਰ ਦੀ ਜੁਤੀ ਸਿਰ ਤੇ *joṛāwar dī jutī sir te.*
53. Love laughs at locksmiths. ਪ੍ਰੇਮ ਸਭ ਜੰਦਰੇ ਤੋੜ ਸੁਟਦਾ ਹੈ *preṁ sabh jandṛe toṛ sutdā hai.*
54. Many a mickle makes a muckle. ਛੁਈ ਛੁਈ ਕਰਕੇ ਤਲਾ ਭਰਦਾ ਹੈ *phū phū kark tabā bhṛdā hai.*
55. Poverty breeds strife. When poverty comes in at the door love flies out at the window. ਗਰੀਬੀ ਦੇਗੇ ਦੀ ਜੜ ਹੈ *garībī deṅge dī jor hai.*
56. Money begets money. ਪੈਸੇ ਨੂੰ ਪੈਸਾ ਕਮਾਂਦਾ ਹੈ *paisē nūñ pāisa kaṁāṇdā hai.*
57. Kick not against the pricks. ਉਤਾਂ ਥੁਕਿਆਂ ਅਪਣੇ ਮੂੰਹ ਤੇ ਪੈਂਦਾ ਹੈ। *utāñ thukiāñ āṇṇe mūñh te paṇdā hai.*
58. There is something black in the pulse. ਦਾਲ ਵਿੱਚ ਕੁਝ ਕਾਲਾ ਹੈ। *dal vich kuch kālā hai.*
59. Might over comes right. ਜਿਸਦੀ ਤੇਗ ਉਸਦੀ ਦੇਗ *jis dī teg us dī deṅ.*
60. A little leaven leavens the whole lump. ਇਕ ਮਛੀ ਸਾਰੇ ਪਾਣੀ ਨੂੰ ਗੰਧਲਾ ਕਰ ਦੇਂਦੀ ਹੈ *ikk machhī sārē pāñ nūñ gandhla kar deṇdī hai.*

PART III PUNJABI CHITS.

No. 1.

(5) ⁽¹⁾ੴ ⁽²⁾ਸਤਿਗੁਰ ⁽³⁾ਪ੍ਰਸਾਦਿ ⁽⁴⁾

(6) ਲਿਖਤਮ ਕਰਮਾਸਿੰਘ ਜੋਗ (7) ਭਾਈ ਪਰਮਾਸਿੰਘ ਸ੍ਰੀ ਵਾਹਿਗੁਰੂ ਜੀ ਕੀ ਫਤੇਵਾਰਣੀ (8) (9)

(10) ਹੋਰ ਭਾਈ ਜੀ ਬਹੁਤ ਦਿਨ ਹੋਏ ਹਨ ਤੁਹਾਡੀ ਕਦੀ ਕੋਈ ਚਿਠੀ ਨਹੀਂ ਆਈ ਮਲੂਮ

(12) ਨਹੀਂ ਇਸਦਾ ਕੀ ਕਾਰਣ ਹੈ (13) ਭਾ ਭਤਮਾਲ ਦਾ ਲਿਖਣਾ ਏਥੇ ਇਸ ਦੇ ਲੇ ਇਹ ਭਾਗੇ

(14) ਕਣਕ ੧੫ ਸੇਰ (15) ਛੋਲੇ ੨੧ ਸੇਰ (16) ਜੌਂ ੨੭ ਸੇਰ (17) ਸਰੋਂ ੧੦ ਸੇਰ (18) ਕਪਾਹ ੩ ਸੇਰ॥

ਹੋਰ ਜੋ ਕੰਮ ਟੈਗਲ ਸਾਡੇ ਲੋਕ ਹੋਏ ਲਿਖਣ॥

ਚਿਠੀ ਲਿਖੀ ਕੱਤਕ ਦੀ ੧੯ (19) ਦਸਖਤ ਕਰਮਾਸਿੰਘ ਲਾਹੌਰ ਵਿਚੋਂ

1 ੴ ਇਕ ਓਅੰਕਾਰ there is one God. 2 ਸਤਿ true. 3 ਗੁਰ spiritual guide. 4 ਪ੍ਰਸਾਦਿ by the favour of. 5 ੴ ਸਤਿਗੁਰ ਪ੍ਰਸਾਦਿ there is one God (you can see him) by the favour of true spiritual guide. 6 ਲਿਖਤਮ written by. 7 ਜੋਗ to. 8 ਸ੍ਰੀ ਵਾਹਿਗੁਰੂ ਜੀ ਕੀ ਫਤੇ (victory of Divine God that is a Sikh complement 9 ਵਾਰਣੀ read. 10 ਹੋਰ further. 11 ਭਾਈ ਜੀ lit the (brother) common term applied to every Sikh. 12 ਕਾਰਨ reason 13 ਭਾ current price. 14 ਕਣਕ wheat. 15 ਛੋਲੇ gram 16 ਜੌਂ barley. 17 ਸਰੋਂ oil seed. 18 ਕਪਾਹ cotton. 19 ਦਸਖਤ signed.

* In Punjabi language some words are generally spoken in the following manner
as ਪਾਣੀ ਧਾਂਡੀ water. ਰੋਟੀ ਊਟੀ bread. ਲਗਾਮ ਊਮ bridle. ਆਟਾ ਕੋਟਾ flour. ਭਾ ਭਤਮ current rate where the latter part has no meaning it is only added for intensifying.

* All proper names will be under lined.

ੴ ਸਤਿਗੁਰ ਪ੍ਰਸਾਦਿ

ਲਿਖਤੰ ਮਹੀ ਭਾਸਿੰਘ ਜੇਗਭਾਈ ਸੋਟ ਸਿੰਘ ਸ੍ਰੀਵਾਹਿਗੁਰੂ ਜੀਕੀ ਫਤੇ ਬੁਲਾ
 ਵਾਰਣੀ॥ ਹੋਰਮਾਈ ਨੂੰ ਮੇਰਾ ਮਥਾ ਟੇਕਣਾ ਜੀ॥ ਏਥੇ ਸੁਖ ਅਨੰਦ ਹੈ ਤੁ
 ਭੀ ਸੁਖ ਸ੍ਰੀਗੁਰੂ ਰਾਮਦਾਸ ਪਾਸੋਂ ਮੰਗਦੇ ਹਾਂ॥ ਚਿਠੀ ਤੁਹਾ ਭੀ ਪਹੁੰਚੀ ਹੋਵੇ
 ਲਮਲੂਮ ਕੀਤਾ॥ ਹੋਰ ਜੀਤੁ ਸਾਂ ਜੋ ਲਿਖਿਆ ਹੈ ਕਿ ਚਾਰ ਪਸ਼ੂ ਮਰਗਏ ਹਰ
 ਸੋਭਾਈ ਜੀਏ ਹਤਾਂ ਪਰਮੇਸੁਰ ਦੀ ਸਰਜੀ ਹੈ ਜੋ ਰਾਹੋਂ ਸੋਕਰੇ॥ ਜਦ ਮਾਨੋ ਵਿਰ
 ਆਉਂਦੇ ਹਨ ਤਾਂ ਏਸੇ ਤਰ੍ਹਾਂ ਹੁੰਦਾ ਹੈ॥ ਸਾਨੂੰ ਸੁਣ ਕੇ ਬੜਾ ਹਮਸੇਸ ਲਗਾ ਹੈ॥
 ਹੋਛਾ ਜੇ ਕਰਤਾਰ ਦਾ ਭਾਣਾ॥ ਹੋਰ ਜੀਤੁ ਹੀ ਵਲ ਮੀਂਹ ਪਾਣੀ ਪਿਆ ਹੈ ਕਿ
 ਨਹੀਂ॥ ਖੇਤੀ ਪਤੀ ਦਾ ਕੀ ਹਾਲ ਹੈ॥ ਹੋਰ ਜੀ ਮੈਲ ਰਿਣਾ ਸਿੰਘ ਦੇ ਹਥ ਚੁਰਾ
 ਯੋਭੇ ਜੇ ਹਨ ਮੈਨੂੰ ਕੁਝ ਕਪੜਾ ਤੇ ਇਕ ਪਗਘਲ ਦੇਣੀ ਜੀ॥

ਚਿਠੀ ਲਿਖੀ ਮਘਰਦੀ ੧੩

ਦਸਖਤ ਗੋਭਾਸਿੰਘ

1. ਗੋਭਾਸਿੰਘ 2. ਮਥਾ ਟੇਕਣਾ to bow down forehead (used for
 3. ਏਥੇ ਸੁਖ ਅਨੰਦ ਹੈ here all is well. 4. ਗੁਰੂ ਰਾਮਦਾਸ name
 5. ਹਵਾਲਾ reference 6. ਪਸ਼ੂ cattle, (beast.) 7. ਮਰਜੀ (d)
 8. ਹਮਸੇਸ (sorrow) 9. ਹਮਸੇਸ sorrow. 10. ਭਾਣਾ only used for will
 11. ਖੇਤੀ ਪਤੀ Cultivation here ਪਤੀ has no meaning but they general
 12. ਖੇਤੀ ਪਤੀ note on page 1.

No. 3.

ੴ ਸਤਿਗੁਰਪ੍ਰਸਾਦਿ॥

ਲਿਖਤਮਗਪਾਲਸਿੰਘਜੋਗਬਾਪੁਹੋਰਾਂ ਸੀਵਾਹਿਗੁਰੂਜੀਕੀਠਤੇਵਾਰਦੀਹੋਰਭਾਈ
ਆਜੀਮੈਰਾਜੀਬਾਜੀਹਾਂਤੁਹਾਡੀਸੁਖਸਦਾਗੁਰਾਂਜੀਕੋਲੋਂਮੰਗਦਾਹਾਂ॥ਤੁਸਾਂਮੈਨੂੰਆ-
ਗਿਆ ਵਿਤੀਸੀਜੋਚਾਰੇਹੋਰਾਂਤੈਨੂੰਸਦਦੇਹਨਅਰਓਹਤੈਨੂੰਖੇਤੀਪਤੀਦਾਕੀਮਦੀਸਿਖਾ
ਉਟਗੇਤੇਨਾਲੇਆਪਦੇਪਾਸਰਖਣਗੇਸੋਪਿਤਾਜੀਤੁਹਾਡੀਆਗਿਆਅਨੁਸਾਰਖੇ-
ਚਾਰੇਹੋਰਾਂਕੋਲਗਿਆ॥ - ਓਨਾਂਜਾਂਦਿਆਂਹੀਦੋਪੈਲੀਆਂਮੇਰੇਸਪੁਰਦਕਰਦਿਤੀਆਂ
ਅਤੇਆਖਣਲਗੇਬੀਬਾਪੈਹਲਾਂਏਹਦੋਪੈਲੀਆਂਦੋਹਲੇਫੇਰਹੋਰਕੀਮਦਸਾਂਗੇਜੋ-
ਭਾਈਆਜੀਮੈਏਵੇਂਹੀਕੀਤਾਹੈ॥ਜਦਮੇਪੈਲੀਨੂੰਵਾਹੁਣਦੇਲਈਜਾਂਦਾਹੁੰਦਾਸੀਤਾਂ
ਇਕੋਦੇਦਿਨਮੈਨੂੰਕਹਿੰਦੇਰਹੇਬੀਬਾਟੁੱਕਖਾਕੇਤੇਲੱਸੀਦਾਛੁੱਨਾਪੀਕੇਜਾਯਾਕਰ॥
ਕਿਉਂਜੋਪੁਪਫੁਡੀਪੈਂਦੀਹੈ॥ਪਰਜਾਂਪੰਜਸਤੰਦਿਨਬੀਤਗਏਤਾਂਨਾਕਿਨੇਮੈਨੂੰਟੁੱਕ
ਟਕਦਾਹੀਪੁਛਿਆਤੇਨਾਂਲੱਸੀਲੁੱਸੀਹੀਖਿਲਾਈਤੇਹੁਣਜਦਮੈਪੈਲੀਤੇਆਉਂਦਾਹਾਂ
ਤਾਂਬੀਬਾਮੈਨੂੰਦੇਛੁੱਟਦੇਹਨ॥ਜੋਭਾਈਆਜੀਮੈਆਖਾਹਾਂਮੈਨੂੰਆਪਣੇਕੋਲ
ਸਦਵਾਲਿਆ॥

(14)
ਲਿਖੀਛੁਨਿਛਰਵਾਰਅਤੀਪੋਹਦਿਨ ੧੩

1 ਬਾਪੂ ਪਿਤਾ, ਭਾਈਆ father. 2 ਹੋਰਾਂ, ਹੋਰੀ a term of respect as
ਚਾਚੇ ਹੋਰਾਂ ਮੈਨੂੰ ਆਖਿਆ Respective uncle told me, the first one is used with the obli-
que case and the 2nd with the nominative. 3 ਗੁਰਾਂ is the agent case of ਗੁਰੂ spiri-
tual guide. 4 ਆਗਿਆ permission, order. 5 ਚਾਚੇ inflected form of ਚਾਚਾ uncle.
6 ਜਾਂਦਿਆਂ ਹੀ at the instant of arrival. 7 ਵਾਹ ਲੈ finish ploughing. 8 ਟੁਕ
pieces of bread 9 ਲੱਸੀ butter milk. 10 ਛੁੱਨਾ metal cup.
ਟੁਕ ਟੁਕ pieces of bread 11 ਲਲੀ ਲਲੀ butter milk 12 ਦੋਹਰੇ, words as in chit
No. 1 and 2. 13 ਕਹੀ ਸਮਝੇ 14 ਮਿਤੀ dated

ਓਸਤਿਗਰਪ੍ਰਸਾਦਿ॥

ਲਿਖਤਮਕੇਸਰਾਸਿੰਘਜੇਗਭਾਈਨਰਿੰਦਰਸਿੰਘਦਾਹਿਗਰੁਜੀਕੀਠਤੇਦਾਚਟੀ॥
 ਹੋਰਏਥੇਸੁਖਹੈਤੁਸਾਡੀਸੁਖਸਦਾਕਰ⁽¹⁾ਤਾਰਜੀਪਸੇਮੰਗਦੇਹਾਂਹੋਰਭਾਈਜੀਅਸੀ
 ਕੁਇਟੇਤੋਂਪਰੇਇਕਜਗਾਦਿਰਸਰਕਾਰਦੇਹੁਕਮਨਾਲਭੇਜੇਗਏਹਾਂਅਤੇਓਥੇਇਕਸੁਰੰਗ⁽²⁾
 ਪੁਟਦੇਹਾਂਉਸਕੀਮਦੇਕਰਨਦੇਲਈਸਾਨੂੰਤਲਬੰਤੇਬਿਨਾਂ⁽³⁾ਨਾਹਸਤਤੇਬਾਹਾਂਅਨੇਰੋਜਸਰ
 ਕਾਰੋਅਲਦੇਹਨਾਜੇਕਰਅਸੀਛੀ⁽⁴⁾ਕੁਮਹੀਨੇਏਥੇਕੀਮਕਰਦੇਗੇਤਾਂਸਾਢੇਕੋਲਬਥੇਰੇ⁽⁵⁾
 ਰੁਪੈਹੋਜਾਣਗੇਤਦਅਸੀਆਪਣਾਪਰਦੀਉਸਾਰਾਂਗੇਹੋਰਏਥੇਸਾਨੂੰਕਿਸੇਤਾਂਦਾਸੋਖ⁽⁶⁾
 ਨਹੀਸਬਤਰਾਂਦਾਸੋਖਸੁਕਾਰਨੇਸਾਢੇਰਹਿਣਦੇਲਈਬਣਾਛੁਡਿਆਗੇਹੋਰਇਸ
 ਵੇਲੇਕੀਮਦੇਕਰਕੇਪਟਦੇਹਲਹੈਫੇਰਕਿਸੇਵੇਲੇਇਕਹੋਰਚਿਠੀਲਿਖਾਂਗਾਜਿਸ
 ਦੇਦਿਚਏਥੇਦਾਸਾਗਹਾਲਹੋਵੇਗਾ॥

ਚਿਠੀਲਿਖੀਐਤਫਾਰਮਾਪਦੀ॥੫

ਦਸਖਤ ਕੇਸਰਾਸਿੰਘ

- 1 ਕਰਤਾਰ creator (God). 2 ਸੁਰੰਗ (f) a mine. 3 ਪਟਣਾ to di
 4 ਲਈ for. 5 ਬਿਨਾਂ besides. 6 ਜੇਕਰ or ਜੇ if. 7 ਛੀਕੁ about six see
 the end of numerals. 8 ਬਥੇਰੇ very many, sufficient. 9 ਉਸਾਰਨਾ to build. 10 ਮ
 trouble. 11 ਸੋਖ comfort ease. 12 ਘਟ less. 13 ਵੇਹਲ leisure 14 ਕਿ
 ਵੇਲੇ some time.

No. 5.

ੴ ਸਤਿਗੁਰਪ੍ਰਸਾਦਿ॥

ਲਿਖਤਮ ਨਥਾਸੰਘ ਪਾਸੇ ਭਗਤਸਿੰਘ ਜੋਗਸੀਟਾ ਹਿਗੁਰੂਜੀ ਕੀਫਤੇ
 ਵਾਰਣੀ। ਹੋਰਏ ਥੇਸਰਬ ਸੁਖਹੇ ਤੁਸਾਡੀ ਸੁਖਸੀਟਾ ਹਿਗੁਰੂਜੀ ਪਾਸੇ
 ਮੰਗਦੇਹਾਂ। ਹੋਰਭਾਈਜੀ ਤੁਸਾਡੀ ਆਹ ਸਾਫਣ ਦੀਤੀ ਸਰੀਵਾ ਗਿਣਿ
 ਅਗਿਆਹੈਸੇ ਤੁਸਾਨੂੰ ਬਹੁਤਛੇਤੀ ਆਫਣਾ ਰਹੀਦਾਹੈ। ਕਈਗੀਜਾ
 ਬਣਵਾਣੀ ਆਹਨ। ਤੁਸਾਨੂੰ ੫੦੦ ਪੰਜਸੌ ਰੁਪੈਦੇਹੈਂ ਹੁੰਡੀ ਭੋਜੀਸੀਸੌ ੫ਹੈ
 ਰਗਈਹੈ ੩੫੦ ਸਾਢੇਤਿਨਸੌ ਰੁਪਈ ਆਹਰਲਗੇਗਾ। ਹਿਸਕੇਤਾਂ
 ਪਹਿਲਾਂਭਿਜਵਾਦੇਣਾ ਨਹੀਤਾ ਆਪਣੇਨਾਲਲਈ ਆਫਣਾ। ਤੁਸਾਡੇ
 ਸਾਕ ^(੬)ਚਾਚਾ ^(੭)ਚਾਚੀ ^(੮)ਭਾਭੇ ^(੯)ਮਾਸੀ ^(੧੦)ਮਾਮਾ ^(੧੧)ਮਾਮੀ ^(੧੨)ਸਭਅਥਾਏਹਨ ਪਰਇਕ
 ਤੁਹਾਡਾ ^(੧੩)ਭਨਵਈ ਆਨਹੀ ਆਇਆ ਸਿਨੂੰਤੁਸੀ ਆਪ ਆਕੇ ਲਿਆਵੇਗੇ
 ॥ ਅਸੀਤੁਹਾਨੂੰ ^(੧੪)ਠੇਰਵੀਤ ਗੀਦ ਕਰਦੇਹਾਂ ਜੋਰਿਠੀ ਪਹੁੰਚਣ ਸਾਰਚਲੇਆਓ
 ਰਿਹੀਲਿਖੀਸੋਮਵਾਰਮਿਤੀਫਗਣਸੁਦੀ ੧੦ ^(੧੫)

- 1 ਪਾਸੇ from. 2 ਵਿਆਹ marriage. 3 ਗਿਣਿਆ ਜਾਣਾ to be counted
 fixed 4 ਹੁੰਡੀ (f) money order. 5 ਨਾਲ with. 6 ਸਾਕ relation. 7 8 9
 10 11 12 13 see among relation page. 36. 14 ਤਗੀਦ ਕਰਨਾ to urge. 15 ਸੁਦੀ
 light half of the month.

ੴ ਸਾਤਿਗੁਰਪ੍ਰਸਾਦਿ॥

ਲਿਖਤਮਨਥਾਸਿੰਘਜੇਗੁਰਾਈਸੁਖਾਸਿੰਘਸੀਦਾਹਿਗੁਰੂਜੀਕੀਠਤੇਵਾਰਣੀ
 ਹੇਸੁਖਵਾਰਣੀ॥ਭਾਈਜੀਰਿਠੇਤੁਸਾਡੀਪਹੁੰਚੀਸਮਾਰਾਮਲੁ⁽¹⁾ਮਕੀਤਾ
 ਤੁਸਾਂਲਿਖਿਆਹੈਜੇਸਾਡੀ⁽²⁾ਵਲਮੀਂਪਾਣੀਕੋਈਨਹੀਪਿਆਜਤੇਫਸਲਦਾ
 ਕੁਝਹਾਲਨਹੀਖੇਤੀਪਤੀਸੁਕਗਈਹੈਭਾਈਜੀਸਾਡੀਵਲਤਾਂਬਹੁਤਮੀਂਹ
 ਪਿਆਹੈਮੈਨਾ⁽³⁾ਮੀਂਹਹੋਇਆਹੈਜੇਪਕਣਤੀਕਰਕੋਈਪਾਣੀਦੇਣਦੀਲੋਕ
 ਨਹੀਰਹੀ॥ਐਤਕੀਅਸਾਂਕਥਾਸਿੰਘਦਾਖੇਤ⁽⁴⁾ਦੀਲੇਲਿਆਸੀ॥ਉਸ
 ਵਿਚਅਸਾਂਸਰੋਂ⁽⁵⁾ਬੀਜਦਿਤੀਹੈਹੋਰਆਪਣੇਖੇਤਾਂਵਿਚਕਮਾਦਬੀਜਦਿਤਾ
 ਐ॥ਹੋਰਹਾਲਏਹੈਜੇਸਾਡੇਦੋਕੋਠੇਕਣਕਦੇਭਰੇਹੋਏਹਨਜੇਕਰਤੁਸਾਡੀ
 ਵਲਕਣਕਮਹਿੰਗੀ⁽⁶⁾ਹੋਵੇਤਾਂਖਬਰਦੇਣੀਤਾਂਅਸੀਆਪਣੀਕਣਕ
 ਗੱਡੀਆਂਵਿਚਭਰਕੇਤੁਸਾਡੀਵਲਭੇਜਦੇਈਏਅਤੇਤੁਸਾਂਉਸਨੂੰਭਾ
 ਸਾਰਵੇਚਰਦੇਣਾ॥ਏਥੇਤਾਂਐਤਕੀਸਭਦਾਣਾਫਕਾਸਸਤਾਹੈ॥ਹੋਰਸਭ
 ਸੁਖਸਾਂਦਰੈਪਰਧਨੀਨੂੰਦੇਤਿਨਾਂਦਿਨਾਂਤੋਂਕਸਆਉਦੀਹੈ॥ਚਿਠੀਦਾਉਤ
 ਛੇਤੀਭੇਜਣਾ॥

ਚਿਠੀਲਿਖੀਮੰਗਲਦਾਰਜੇਤਰਿਨ੧੧

- 1 ਸਮਾਰਾ circumstance. 2 ਸਾਡੀ ਵਲ towards us. 3 ਮੈਨਾ so much
 4 ਖੇਤੁ field. 5 ਸਰੋਂ (f) oil seed. 6 ਕਮਾਦ sugar cane. 7 ਕੋਠਾ store house
 8 ਮਹਿੰਗਾ dear (expensive). 9 ਗੱਡੀ bullock cart. 10 ਭਰਨਾ to fill, to load.
 11 ਵਲ towards. 12 ਭਾਸਾਰ according to the current rate. 13 ਦਾਣਾਫਕਾ cor
 grain in this case. ਫਕਾ has no meaning. 14 ਸਸਤਾ cheap. 15 ਕਸ (f)
 to cut.

No. 7.

ੴ ਸਤਿਗੁਰਪ੍ਰਸਾਦਿ॥

ਲਿਖਤੁ ਮਲਾਲਸਿੰਘ ਅਗੇ ਜੋਗਚਾਰਾ ਅਮਰਸਿੰਘ ਫਤੇਬੁਲਾਈਦਾਰ
 ਈ॥ ਹੋਰ ਸੁਖਦਾਰ ਦੀ ਜੀ॥ ਚਿਠੀ ਤੁਹਾਡੀ ਮਿਲੀ ਹਾਲ ਮਲੂਮ ਕੀਤਾ॥ ਜੇਹੜੀ
 ਤੁਸਾਂ ਤਾਰਖ ਬਰਾਪਲੀ ਸੀ ਕਿਸਾਨੂੰ ਤੁਹਾਡੇ ਬਮਾਰੋ ਨਦੀਖਬਰ ਹੀਰਾਸਿੰਘ
 ਫਗਵਾੜੇ ਵਾਲੇ ਨੇ ਦਿਤੀ ਹੈ ਅਤੇ ਏਸ ਕਰਕੇ ਤੁਹਾਡੀ ਖਬਰ ਮੈਂ ਗਵਾਉਂਦੇ ਲਈ
 ਅਸਾਂ ਤਾਰਾਪਲੀ ਹੈ ਸੋਭਾਈ ਜੀ ਆਖਨ ਵਾਲੇ ਨੇ ਤੁਹਾਨੂੰ ਬੂਟ ਆਣਕੇ ਦਸਿਆ ਹੈ
 ॥ ਜਦਦਾ ਮੈਂ ਮੁਲਤਾਨ ਵਿਚ ਆਨ ਕੇ ਨੌਕਰ ਹੋਇਆ ਹਾਂ ਇਕ ਦਿਨ ਵੀ ਬਮਾਰ
 ਨਹੀਂ ਹੋਇਆ॥ ਤੁਸਾਂ ਕਿਸੇ ਗਲ ਦਾ ਫਿਕਰ ਨਾ ਕਰਨਾ॥ ਹੋਰ ਆਪਣੀ ਗਜ਼ੀ
 ਬਾਜੀ ਦੀ ਖਬਰ ਪਲਦੇ ਰਿਹਾ ਕੋਰੇ॥ ਹੋਰ ਇਸ ਗਲ ਦਾ ਭੀ ਉਤਪਲਦਾ ਕੀ
 ਪੈਲੀ ਜੇਹੜੀ ਨਾਈਆਂ ਨੂੰ ਅੱਧ ਉਤੇ ਦਿਤੀ ਹੋਈ ਸੀ ਓਨਾਂ ਤੁਹਾਨੂੰ ਹਿਸਾ ਵੰਡਕੇ
 ਦੇ ਦਿਤਾ ਹੈ ਕਿਨਹੀ॥ ਓਸ ਕੋਲੋਂ ਸਾਰੀਆਂ ਗੰਜਾਂ ਦਾ ਹਿਸਾ ਵੰਡ ਲੈਣਾ ਅਤੇ ਫੇਰ ਓਨਾਂ
 ਨੂੰ ਜਮੀਨ ਨਾ ਦੇਣੀ ਕਿਉਂ ਜੋ ਓਹ ਕੁਪਤੇ ਆਦਮੀ ਹਨ॥ ਹੋਰ ਮੈਂ ਸੋਟ ਦੇ ਮੁਹਿਨੇ
 ਵਿਚ ਛੁਟੀ ਲੈ ਕੇ ਆਵਾਂਗਾ॥ ਮੁੰਡੇ ਕੁੜੀਆਂ ਨੂੰ ਗਜ਼ੀ ਰਖਨਾ ਕਿਸੇ ਗਲੇਥੇ
 ਤੰਗ ਨਹੀਂ ਰਖਨਾ॥ ਚਿਠੀ ਦਾ ਉਤਰ ਆਸਾਸਿੰਘ ਦੇ ਹਥ ਪਲਣਾ॥

ਚਿਠੀ ਲਿਖੀ ਬੁਧਦਾਰ ਵਸਾਖ ਵੰਦੀ ੧੪

1 ਚਾਰਾ meal. 2 ਤਾਰਖ ਬਰਾ (f) 3 ਪੈਲੀ (f) field. 4 ਅਧ
 ਉਤੇ (to give land for cultivation to a person). 5 ਹਿਸਾ part, share. 6 ਕੁਪਤਾ
 wicked. 7 ਤੰਗ troubled (narrow.) 8 ਬਦੀ (f) dark.

੧ ਓ ਸਤਿਗੁਰਪ੍ਰਸਾਦਿ॥

ਲਿਖਤੁਮ ਨਿਹਾਲਸਿੰਘ ਜੇਗਭਾਈ ਗੁਪਾਲਸਿੰਘ ਸੀਵਾਰਿਗੁਰੂਜੀਕੀ
ਠਤੇਵਾਰਣੀ॥ ਹੋਰਸੁਖਵਾਰਣੀ॥ ਭਾਈਜੀ ਜੇੜੀ ^(੧) ਗਊ ^(੨) ਤੁਸੀਸਾਝੇਕੋਲ
ਛਡਗਏਸਾਓ ^(੩) ਗੱਭਣ ^(੪) ਰੋਗਈਏ ਅਤੇਸਾਝੇਵਾਲੀਗਊ ^(੫) ਸੁਪਈਏ ਵਛੀ
ਦਿਤੀਸੁ॥ ਜੇਕਰਤੁਹਾਡੀਗਊ ਦੁਪਨਾਦਿ ਦੀਹੋਵੇਤਾ ਅਸੀਤੁਸਨੂੰ ਆਪਣੀ
ਗਊ ਭੇਜਦੇਈਏ॥ ਇਸਦੇਲੇਓਹ ਯਾਰਾਂਸੇਰ ^(੬) ਕੱਚਾ ਦੁਪਦੇਂਦੀਹੋ॥ ਹੋਰਮੈਤੁਹਾਂ
ਨੂੰਇਕਬੜੀਖੁਸ਼ੀਦੀਖਬਰਸੁਨਾਉਨਹਾਂ ਮੇਰਾਵਠਾਪੁਤ ਨਥਾਸਿੰਘ -
ਬਾਰਦੇਰਸਾਲੇਵਿਚਭਰਤੀਹੋਗਿਆਹੈ॥ ਏਹਸਰਦਾਰਜੀਵਨਸਿੰਘ
ਰਸਾਈਦਾਰਦੀ ^(੭) ਮੇਹਰਬਾਨੀਕਰਕੇ ਬੰਦੇਬਸਤਹੋਇਆਹੈ॥ ਹੋਰਜਗਾਸਿੰਘ
ਨੂੰਸਾਠੀਵਾਹਗੁਰੂਜੀਕੀਠਤੇਆਖਣੀ॥

ਚਿਠੀਲਿਖੀਦੀਰਵਾਰਜੇਠਦੀ ੧੪

ਦਸਖਤ ਨਿਹਾਲਸਿੰਘ ਲੰਬਰਦਾਰ ^(੮)

- 1 ਜੇੜੀ (f) the one which. 2 ਗਊ (f) cow. 3 ਗਭਣ pregnant (ap-
plied to animals. 4 ਸੂਟਾ to bring forth (used for animals only.) 5 ਵਛੀ (f)
ਛਾਓ. 6 ਕੱਚਾ ਸੇਰ ^{2½} kachha seers and equal to one pakka seer (only used by the villagers.)
7 ਰਸਾਈਦਾਰ Capt 8 ਲੰਬਰਦਾਰ headman of the village.

੧ ਰਿਸਤਿਗਰਪ੍ਰਸਾਦਿ॥

ਲਿਖਤੁ ਮਯਾਸਿੰਘ ਪਾਸੇ ⁽¹⁾ਭਾਈ ਘਨਈਆਸਿੰਘ ਜੇਗਸੀਦਾਹਿਗੁਰੂ
ਜੀਕੀਠਤਹਫਾਜਦੀ॥ ਹੋਰ ⁽²⁾ਭਾਈਜੀਏਥੇ ਸਰਬਸੁਖਹੈ ਤੁਸਾਡੀਸੁਖਸੀਦਾਹੋਰੁ
ਰੂਜੀਪਾਸੇਮੰਗਦੇਹਾਂ॥ ਚਿਠੀਤੁਸਾਡੀਪਹੁੰਚੀਹਾਲਜਾਣਿਆ॥ ਤੁਸਾਂਲਿਖਿਆਹੈ
ਜੇਸਾਨੂੰ ⁽³⁾ਨੌਕਹੋਰਦੀਖਬਰਨਹੀਦਿਤੀਸੇਭਾਈਜੀਨੌਕਹੀਦਿਰੇਕੰਨਖੁਰਕਨ
ਦਾਤਾਂਵੇਹਲਨਹੀਲਗਦਾਖਬਰਕੀਕਿਸੇਨੂੰਦੇਦੇ॥ ਸਦੇਰੇਛੀਬਜੇਉਠੀਦਾ
ਏ ⁽⁴⁾ਬਾਹਰਜੀ ⁽⁵⁾ਗਲਪਾਣੀਜਾਕੇ ਅਜੇਆਕੇਬੈਠੀਦਾਦੀਨਹੀਜੇਹੁਕਮਆਉਦਾ
ਤੇ ⁽⁶⁾ਤੰਗਰੂਟੀਦਾਸਤੇਚਲੇਸੋਮਾਨਦਜੇ ⁽⁷⁾ਓਥੋਂਆਦੀਦਾਏਫੇਰਘੋੜਾ ⁽⁸⁾ਮਲੀਦਾ
ਹੈ ⁽⁹⁾ਜੀਨਲਗਾਮਉਮਸਾਫਕਰਦਿਆਂਦਸਦਜਜਾਂਦੇਹਨਫੇਰਪ੍ਰਸਾਦਤਿ
ਆਰਕਰੀਦਾਹੈਖਾਂਦਿਆਂਪੀਂਦਿਆਂਬਾਰਾਂਵਜਜਾਂਦੇਹਨਫੇਰਕਦੀਕੁਝਨੌਕਰੀ
ਬੋਲਗਈਕਦੀਕੁਝਕੰਮਹੋਗਿਆਫੇਹਲਲਗੇਤੇਚਿਠੀਲਿਖੀਏ॥ ਹੁਣਆਸਾ
ਹੈਜੇਦੂਜੇਮਹੀਨੇਤੀਕਰਕੰਮਕੁਝਸਿਖਜਾਂਦਾਂਗੇਫੇਰਭਾਏਇਕਚਿਠੀਰੋਜਪਾ
ਦਿਤਾਕਰਾਂਗੇ॥ ਹੋਰਜੇਕੰਮਏਹਲਹੋਵੇਲਿਖਣਾਂ॥

ਚਿਠੀਏਸਪਤਿਤੇਪਾਉਣੀ॥ ਚਿਠੀਪਹੁੰਚੇਗਵਲਪਿੰਡੀਛੋਣੀਰਸਾਲਾਨੰ: ੧੩
ਤੁਘਛੀਵਾਂਮਯਾਸਿੰਘਸਦਾਰਨੂੰਮਿਲੇ॥

ਚਿਠੀਲਿਖੀਛਨਿਛਰਦਾਰਮਿਤੀਫਗਣਦਿਨ ੧੬ ਸੰਮਤ ੧੮੫੦

ਮਈਆਸਿੰਘਸਦਾਰ

1 ਪਾਸੇ from. 2 ਸਰਬ all. 3 ਵਾਹਿਗੁਰੂ God. 4 ਕੰਨਖੁਰਕਣਾ
excited the ear (although it itches). 5 ਵੇਹਲ leisure. 6 ਏ ਹੈ is. 7 ਜੰਗਲ
ਪਾਣੀ ਜਾਣਾ to go for call of nature. 8 ਰੰਗ ਰੂਟੀ cf. recruiting. 9 ਮਲਨਾ
to groom (rub). 10 ਲਗਾਮ ਉਮ bridle. ਉਮ is used for intensifying. 11 ਪ੍ਰਸਾਦ
food. 12 ਪਤਾ address.

ੴ ਸਤਿਗੁਰਪ੍ਰਸਾਦਿ॥

ਲਿਖਤੁ ਮਨ ਰੈ ਨ ਸਿੰਘ ਅਗੇ ਜੋ ਗਭਾਈ ਈਸਰ ਸਿੰਘ ਨੂੰ ਹਥ ਜੋੜ ਕੇ
 ਸੀਵਾਰੇ ਗੁਰੂ ਜੀ ਕੀ ਫਤੇਵਾ ਚਣੀ ਹੋਰ ਜੀ ਸਮਾਚਾਰ ਇਹ ਪੈ ਜੋ ਗਈ (2)
 ਮੈਤ ਕੀਦੀ ਮੈਠੀ ਲੰਗੀਸੀ ਜੋ ਕੁਝ ਓੜਕ (3) ਨਹੀਸਾ ਪਰ ਪਸਮੇਸਰ ਦਾ
 ਭਾਣਾ ਵੇਖੋ ਜਦ ਪਕ ਕੇ ਵਾਢੀ (4) ਰੇ ਰੰਗ ਉਤੇ ਹੋਈ ਤਾਂ ਚਾਣ ਚਕ ਮੀਂਹ ਲੇਹ (5)
 ਪਿਆ ਜੋ ਛਪੜ ਦੇ ਭਾਇਕ ਹੋ ਗਿਆ ਮੀਂਹ ਤੇ ਤਾਂ ਕੁਝ ਬਠਾਜਾਨ ਨਹੀ ਹੋਇ (6)
 ਮਾ ਪਰ ਗੁਣੇ ਜੋ ਮੀਂਹ ਦੇ ਨਾਲ ਪਏ ਛਟਾਂਕ ਛਟਾਂਕ ਪਕੇ ਦੇ ਸਨ ਅਰਜਿਥੇ (7)
 ਜਿਥੇ ਪਏ ਕਖ ਨਹੀ ਛਡਿਆ ਸਾਨੂੰ ਆਖਸੀ ਜੋ ਦੇ ਸੋ ਮਨ ਕਣਕ ਆਉ ਪਰ (8)
 ਹੁਣ ਪੰਜਾਹ ਮਣ ਆਜਾਵੇ ਤਾਈ ਬੜੇ ਗਾਗਰ ਨਾ ਸੋ ਤੂੰ ਮੈਤ ਕੀਦੀ ਕਿਸਤ (9)
 ਲਈ ਮਾਮਲੇ (10) ਜੋ ਗੇਰੂ ਪੈ ਘਲਾ ਕ ਭੀਤ ਗੀਦ ਜਾਣ ਨੀ ਹੋਰ ਸਬ ਸੁਖ
 ਜੇ॥

ਲਿਖੀ ਨਰੈ ਨ ਸਿੰਘ ਜਦ ਕੀਰਪਾਲਾਂ ਵਿਚੋਂ

ਮਿਤੀ ਦੇ ਤਰੀ ੧੮

1 ਹਥ ਜੋੜ ਕੇ with hand-folds (prospects.) 2 ਗਈ winter crops. 3 ਓੜਕ (ਓੜਕ) end 4 ਵਾਢੀ cutting. 5 ਚਾਣ ਚਕ suddenly. 6 ਛਪੜ ਦੇ ਭਾਇਕ ਹੋ ਗਿਆ ponds and tanks have all been cut off. 7 ਗਾਗਰ ਗਾਗਰੀ ਗਾਗਰੀ ਗਾਗਰੀ sixteen of a seer. 8 ਕਖ ਨਹੀ ਛਡਿਆ (nothing that even grass was left) 9 ਮਾਮਲਾ (hope. 12 ਕਿਸਤ (f) instalment. 13 ਮਾਮਲਾ revenue.

No. 11.

ੴ ਸਤਿਗੁਰਪ੍ਰਸਾਦਿ॥

ਲਿਖਤਮਨੰ ਦਸਿੰਘ ਅਗੇ ਜੇਗ ਲਾਲਾ ਭਗਤਗਮਨੁ ਬਹੁਤ ਕਰਕੇ
 ਮਥਾ ⁽¹⁾ਟੇਕਣਾਜੀ॥ ਹੋਰ ਨੀਤੁਹਾਨੂੰ ਮਲੂਮ ਹੈ ਜੇਤੁਸੀ ⁽²⁾ਮੁਢ ਤੇ ਲਾਕੇ ਸਾਡੇ
 ਸਾਹ ⁽³⁾ਹੋ ਅਤੇ ਸਾਡੇ ਵਡੇ ਤੁਹਾਡੇ ਭਾਂਡੇ ⁽⁴⁾ਲੈ ਆਵੇਗੇ ਤੁਹਾਡੇ ਲੈ ਆਵੇਗੇ ਅਰਕਿਸੇ
 ਤਰਾਂ ਕਦੇ ਨਾ ਵਿਗੜੀ॥ ਹੁਣ ਸੁਣਿਆ ਹੈ ਕਿ ਤੁਸੀ ੧੫੦ ਰੁਪਯਾ ਬਦਲੇ
 ਸਾਡੇ ਉਤੇ ਅਰਜੀ ਪਾਉਣ ਲਗੇਗੇ॥ ਅਸੀ ਤੁਹਾਨੂੰ ⁽⁵⁾ਮੁੜ ਮੁੜ ਆਖਨੇ ਹਾਂ ਜੇ
 ਸੈਣੀ ⁽⁶⁾ਦਾ ਦਾਣਾ ਠਕਾ ਆਲਵੇ ਅਸੀ ਤੁਹਾਡੀ ਕੋਠੀ ⁽⁷⁾ਕੋਠੀ ਨਬੇੜ ਦੇਵਾਂਗੇ॥
 ਤੁਸੀ ਆਪਣਾ ਹਠ ⁽⁸⁾ਕਰਦੇ ਹੋ ਅਰ ਆਖਦੇ ਹੋ ਜੇ ਅਰਜੀ ਪਾਕੇ ਜੀ ਰੁਪਯੇ
 ਲੈਣੇ ਹਨ ਸੈਣੀ ਕਿਰਪਾ ਕਰਕੇ ਜਿਥੇ ਦੇ ਵਰ੍ਹੇ ਲਿਖਾਏ ਸੈਣੀ ਮਹੀਨੇ ਹੋਰ
 ਠੈਰ ਜਾਓ ਅਰ ਹਾਕਮਾਤਾਈਨ ਅਪੜੇ ⁽⁹⁾ਅਸੀ ਪਰਬੰਧਿ ਆਨੂੰ ਹਥੋੜ
 ਕੇ ਤੁਹਾਡਾ ਹਸਾਬ ਨਿਬੇੜ ਜਾਵਾਂਗੇ॥ ਹੋਰ ਭਲ ਕੇ ਪਰੋਸੇ ਮੈ ਆਪ ਭੀ ਤੁਹਾਡੀ
 ਸੇਵਾ ਵਿਚ ਹਾਜਰ ਹੋਵਾਂਗਾ॥

ਲਿਖੀ ਦੀਰਵਾਰ ਨਿਦਸਿੰਘ

1 ਮਥਾ ਟੇਕਣਾ to bow-down (respects) 2 ਮੁਢ ਤੇ from beginng. 3 ਸਾਹ
 anker 4 ਹੁਦਾਰ ਲੈਣਾ to borrow (money) 5 ਮੁੜ ਮੁੜ again and again (month
 month.) 6 ਸੈਣੀ summer crops. 7 ਕੋਠੀ ਕੋਠੀ every farthing. (ਕੋਠੀ
 small shell used as a coin) 8 ਹਠ ਕਰਨਾ to persist. 9 ਅਪੜਨਾ to reach
 to go.) 10 ਨਬੇੜਨਾ to settle

੧੬

ਲਿਖਤ ਮਕੇ ਸਹਸਿਘ ਅਗੇ ਜੇ ਗਭਾਈ ਗਪਾਲ ਸਿਘ ਨੂੰ ਹਥ ਜੇ ਕੇ ਠੇਡੇ
 ਬੁਲਾਈ ਵਾਰਣੀ ਜੀ। ਹਿਰਜੀ ਹਕੀ ਕਤਏ ਹੁੰਦੇ ਜੇ ਠੇਡੀ ੧੦ ਦੇ ਦਿਨ ਤੁਸਾ
 ਠੇਘਰ ਨੂੰ ਸੰਨੁ^(੧) ਲਗੀ ਪਹਿਲਾ ਤਾਂ ਚੋਗਾਂ ਨੇ ਅੰਦਰ ਵ ਕੇ ਕਪੜਿਆਂ
 ਦਾ ਸੰਦੂਕ ਭੰਨਿਆ^(੨) ਅਤੇ ਸਾਰੇ ਰੋਜ਼ਾਮੀ ਅਰਕੀ ਮਤੀ ਬਸੰਤ ਕਢ ਲੈ ਗਏ
 ਅਠਠੇ ਰਗਹਿਣਾ ਵੀ ਚਿਨਾਂ ਦੇ ਹਥ ਆਗਿਆ ਅਤੇ ੫੦੦) ਰੁਪਈਆ ਆ
 ਮਲੇ ਦਾ ਜੇ ਕੁਝ ਚੁਗਰਾਇਆ ਸੀ ਅਰਤੁ ਸੀਲੇ ਤਾਂ ਰੋਜ਼ਾਮੀ ਚਿਹਭੀ ਲੈ ਗਏ
 ॥ ਗਲਕਾਹਦੀ^(੭) ਭੂਫ ਹਜਾਰ ਦੇ ਲਗਭਗ ਜਾਨ ਹੋ ਗਿਆ ਹੈ ਅਤੇ ਜਦੋਂ
 ਰਨਿਕਲੇ ਤਾਂ ਜਾਂਦੇ ਹੋਏ ਸਬਜੀ ਘੋੜੀ ਜੇੜੀ ਅਸਾਂਦ ਵਾਲੀ ਦੀ ਮੰਭੀ^(੧੦) ਤੋਂ ੧੬੦
 ਰੁਪੈ ਨੂੰ ਖਰੀਦੀ ਸੀ ਚਿਹਭੀ ਕਢ ਲੈ ਗਏ। ਠਾਣੇ ਦਾ ਰਪਿੰਡ ਵਿਚ ਆਇਆ ਹੈ
 ਇਥਾਂ ਆਰੋਤਿ ਨਬਰ ਮਾਸ ਪਕੜ੍ਹੇ ਹੋਏ ਹਨ ਪਰ ਅਜੇ ਤਾਈ ਮਾ
 ਲ ਦਾ ਕੁਝ ਪਤਾ ਨਹੀਂ ਲਗਾ ਜੇ ਭਾਗਾਂ ਵਿਚੋਂ ਉਤਾਂ ਮਿਲ ਜਾਊ॥

- 1 ਸਨੁ burglary, house breaking. 2 ਭੰਨਣਾ to break. 3 ਕੀਮਤੀ ਬਸੰਤ
 valuable cloths. 4 ਗਹਿਣਾ jewellery. 5 ਚੁਗਰਾਹੁਣਾ to collect (from other people)
 6 ਤਾਰਣਾ to settle, to pay. 7 ਗਲਕਾਹਦੀ in short. 8 ਲਗ ਭਗ nearly
 9 ਸਬਜੀ (f) grey. 10 ਮੰਭੀ (f) market (house or cattle fair.)

੧੬

ਲਿਖਤ ਮ ਬੀਰਾਸਾਘ ਜੋ ਗਰਿ ਰਪਾਸਿਘ ਨੂੰ ਮਲੁ ਮਹ ਦੇ ਜੋ ਤੇਰੇ ਸੋਰਿਅੰ⁽¹⁾
 ਨੇਵਿ ਆਪ ਦੇ ਰਿਤ ਪੈ ਅਰਭਾਵੰਦਾ ਅਠਾਹਵਾਂ ਸਾਹਾ ਪੈ ਅਸਾਂ ੬੦) ਰੁਪੈ⁽²⁾
 ਵਾਪਿਓ ੪੦) ਦੀਖੰਡ ੨੦) ਦੀ ਸਕਰ ੩੦) ਦੀ ਕਣਕ ੧੦) ਦੇ⁽³⁾⁽⁴⁾
 ਮਾਂਹ ਲੈ ਲਏ ਹਨ ਅਰਕੇ ਈ ੨੦੦) ਕੁ ਰੁਪਏ ਵਰੀ ਅਤੇ ਨਿਕ ਸੁਕ ਉਤੇ⁽⁵⁾⁽⁶⁾⁽⁷⁾
 ਲਗੇ ਹਨ ਸਭ ਕੇ ਅਤਿ ਆਰਾਮੇਤੁ ਸੀ ਆਪਣੇ ਕਮਾਨ ਅਫਸਰ ਕੋਲੋਂ ਦੇ ਅਹੀ⁽⁸⁾
 ਨਿਆਂ ਦੀ ਛੁਟੀ ਲੈ ਕੇ ਛੇਤੀ ਨਾਲ ਆ ਜਾਵੇ ਉਹ ਕੁਝ ਰੋਕ ਦੇ ਕਰੇ ਤਾਂ ਏਹੋ⁽⁹⁾⁽¹⁰⁾
 ਅਰਾਸ ਵ ਖਾਲ ਦੇ ਫੀ ਅਰਜੇ ਫੇਰ ਵੀ ਨਾ ਮੰਨੇ ਤਾਂ ਅਸੀਂ ਏਥੋਂ ਨਿਬਰਦਾਰਾਂ
 ਦੀਆਂ ਮੋਹਰਾਂ ਲੁਆ ਕੇ ਅਰਜੀ ਘਲਾਂਗੇ ਛੁਟੀ ਤੁਹਾਨੂੰ ਜਰੂਰ ਮਿਲ ਜਾਏ
 ਤੇ ਏਥੇ ਆਂ ਸਹੁਰਿਆਂ ਆਖ ਘਲਿਆਂ ਪੈ ਜੇ ਅਸਾਂ ਮੁਕਲਾਵਾ ਦੀ ਦਿ ਆਹ
 ਦੇ ਨਾਲ ਹੀ ਦੇ ਦੇਵਾਯੋ।

ਲਿਖੀ ਅੰਤ ਦਾਰ ਪੋਹ ਦੀ ੧੬

ਦਸਖਤ ਬੀਰਸਿਘ ਰਾਣੀ ਪਿਰਾਵਿਚੋਂ

1 ਸੋਰੇ father in laws people. 2 ਸਾਹ marriage date. 3 ਖੰਡ (f) sugar.

4 ਸਕਰ new sugar. 5 ਮਾਂਹ (f) a kind of Dhal. 6 ਵਰੀ (f) brides clothes. 7 ਨਿਕਸੁਕ

other things 8 ਕਮਾਨ ਅਫਸਰ Commanding Officer. 9 ਰੋਕ ਰੋਕ (f) hesitation.

objection. 10 ਏਹੋ his very. 11 ਮੋਹਰ (f) seal. 12 ਆਖ ਘਲਣਾ to send a word

13 ਮੁਕਲਾਵਾ bringing home a wife after marriage.

੧੬

ਲਿਖਤਮ ਕਰਮਸਿੰਘ ਜੋਗਭਾਈ ਸਾਪੁਸਿੰਘ ਜੋਗਨੂੰ ਹਥੇ ਰਕੇ ਫਤੇ ਬੁਲਾਈ ਫਾਰ
 ਫੀਹਿਰਜੀ ਸਾਈ ਪਤਤਲ ਨੂੰ ਕਬਲ ਦੇ ਲਾਮੇ ਵਿਚ ਜਾਣ ਦਾ ਹੁਕਮ ਆਗਿਆ ਹੈ
 ਅਤੇ ਏਸੇ ਮਹੀਨੇ ਦੀ ੨੨ ਤੀਕ ਸਾਡਾ ਕੂਚ ਹੈ ਫੁਟੀਹ ਵਿਕਰਿਹਾ ਨੇ ਦੀਵੀ ਨੀਮਿਲ
 ਦੀ ਜੇਕਰ ਹੋਵੇ ਤਾਂ ਤੁਸੀਂ ਫੀਹਿਰਜੀ ਜੋਗੇ ਕਲਕੂਚੇ ਦੇ ਤੋਂ ਪਹਿਲਾਂ ਪਸੈਰ ਅਪਣੇ ਤੇ ਮੇਰੀ
 ਵਹੁਟੀ ਤੇ ਮੇਰੇ ਮੁੰਡੇ ਕੁੜੀਆਂ ਨੂੰ ਲੈ ਜਾਓ ਸਰਕਾਰ ਆਖਦੀ ਹੈ ਜੇ ਟਬਰ ਦੇ ਰਨੂੰ ਭੀਪ
 ਵਿਚ ਫੁਟ ਜਾਓ ਸੋ ਜੀਏ ਥੋੜ੍ਹਾ ਰੁਕ ਵਿਚ ਕੁਝ ਇਜਤ ਨਹੀਂ ਕਰਨਾ ਏ ਆਕੇ
 ਲੈ ਜਾਓ।

ਲਿਖੀ ਕਰਮਸਿੰਘ ਪਸੈਰ ਵਿਚ

1 ਪਤਤਲ (f) Regiment. 2 ਲਾਮ (f) field. 3 ਕੂਚ march. 4 ਅਪੜਨਾ
 to arrive. 5 ਟਬਰ family here ਟੋਰ has no meaning vide Cbit No. 1. 6 ਇਜਤ
 respect.

੧੬

ਲਿਖਤਮ ਜਟਿਹਸਿੰਘ ਜੋਗਭਾਈ ਦੇਵਸਿੰਘ ਫਤੇ ਬੁਲਾਈ ਫਾਰ ਫੀਹਿਰ
 ਜੀ ਅਸੀਂ ਮੈਤਰੀ ਨਥਾਸਿੰਘ ਤਰਖਾਣ ਨਾਲ ਭਿਅਾਲੀ ਕੀਤੀ ਹੈ ਇਕ ਜੋਗ
 ਸਾਡੀ ਤੋਏ ਕਢ ਗਾਓ ਸਦਾ ਹੋ ਦਸ ਵਿਧੇ ਸੋਈ ਬੀਜ ਰਿਤੀ ਹੈ ਪੰਦਾਂ ਵੇਖੋ
 ਹਾਫੀ ਲਈ ਰਖੀ ਹੈ ਅਸੀਂ ਹਵੇਲੇ ਸਿਰ ਪੈਗਿਆਸੀ ਸੋਈ ਚੰਗੀ ਹੈ ਅਤੇ ਹਾਫੀ
 ਲਈ ਫਾਹਣ ਕਰਨ ਠੇਹਨ ਮਕਈ ਹਫੀ ਹੈ ਆਸ ਹੈ ਜੇ ਪੰਜਾਹ ਜਾਂ ਸਠ ਮਣ
 ਫਲੀ ਆਹਿ ਜਾਣਗੀਆਂ ਤਿਲ ਅਸਾਂ ਜੋੜ ਕੀਨੀ ਬੀਜੇ ਚਰੀ ਠੇਹਨ ਜੋਗੀ
 ਬਥੇਰੀ ਹੈ ਪਠੇਦਾ ਤੇ ਨਾਨੀ ਆਵੇਗਾ ਗੋਰੀ ਗਾਂ ਸੂਪਈ ਹੈ ਪੰਜ ਸੌ ਰਪ ਕਾਦਾ
 ਦੇਵੀ ਹੈ ਅਹਮੁੰਡੇ ਕੁੜੀਆਂ ਸਭ ਰਾਜੀ ਹਨ।

1 ਭਿਅਾਲੀ (f) partnership. 2 ਜੋਗ (f) pair of bullocks 3 ਫਗ bullock
 4 ਹੇਲੇ ਸਿਰ at the proper time. 5 ਵਾਹਣ ploughed field. 6 ਮਕਈ (f) India
 corn. 7 ਫਲੀ (f) ear of Indian corn. 8 ਤਿਲ oil seed.

੧੬

(1) (2) ਸ੍ਰੀਸਰਬ ਉਪਮਾਜੇ ਗੁਰਾਈ ਗਿਆਨਸਿੰਘ ਜੀ ਜੋ ਗੁਰਾਸਨ ਥਾ ਸਿੰਘ ਦੀ
ਸੀਵਾ ਹੁਗੁਰੂ ਜੀ ਕੀ ਛਤੇ ਵਾਰ ਦੀ। ਜੋ ਗੁਰਾਈ ਜੀ ਦੇ ਬੇਸਰਬ ਸੁਖ ਹੈ ਤੁਹ
ਡੀ ਸੁਖ ਗੁਰੂ ਮਰਾਸਨੀ ਪਾਸੇ ਮੰਗ ਦੇ ਹਾਂ ਚਿਰੀ ਤੁਹਾਡੀ ਪਉਂਦੀ ਹਾਲ ਮਲੁ
ਮਕੀਤਾ ਤੁਸਾਂ ਜੋ ਲਿਖਿਆ ਹੈ ਬਿਸਾਡੀ ਫਲ ਮਜੇ ਤੀ ਕੁਕੁਸ਼ ਮੀ ਹਪਾਣੀ ਨਹੀ
ਪਿਆਤੇ ਅਸੀ ਮਜੇ ਤੀ ਕੁਕੁਸ਼ ਨਹੀ ਬੀ (3) ਜਿਆ ਹਲਵਾ ਹਕੇਜ ਮੀ ਨ ਛੁਡ ਛੁਡੀ
ਚੈ। ਗੁਰਾਈ ਜੀ ਦੇ ਬੇਤਾਰੇ (4) ਚੋਰੇ ਦੇ ਹਨ ਤੇ ਸਾਨੂੰ ਮਕੀਤਾ ਤੇ ਇਖ ਬੀ ਜੀ
ਆ ਪੰਦਾਂ ਦੇ ਨਹੇ ਗਏ ਹਨ ਤੇ ਪੱਲੀ ਦੀ ਗਿਠ ਗਿਠ ਉਚੀ ਹੋ ਗਈ ਹੈ ਪਰਸਾ-
ਸਠੇ ਭਰਾ ਤੁਹਾ ਸਿੰਘ ਦੀ ਚਿਰੀ ਚੜ੍ਹਾਲ ਵਿਚੋਂ ਆਈ ਸੀ ਓਹ ਲਿਖਦਾ ਹੈ ਕਿ
ਸਾਡੀ ਫੋਜ ਸਭ ਤੋਂ ਅਗੇ ਵੇਰੀ ਆਂਦੇ ਨਾਲ ਲੜਦੀ ਰਹੀ ਅਤੇ ਉਸ ਨੂੰ ਮਜੇ
ਹਥ ਵਿਖਾਲੇ ਜੋ ਆਸਾ ਹੈ ਕਿ ਓਹ ਫੇਰ ਕਰੀ ਸਿਖਾਂ ਦੇ ਸਾਹਮਣੇ ਨਹੀ ਹੋਣਗੇ॥
(7) ਹੋਰ ਪਿਛਲੇ ਮਹੀਨੇ ਦੀ ੧੨ ਸਿਹਾਲ ਸਿੰਘ ਦਾਇਆ ਹੋਰੀ ਰੀ ਗਿਆ ਹੈ। ਹੋਰ
ਮੇਰੇ ਜੋ ਵੇਰੇ ਫਗੇ ਤੁਹਾਡੇ ਪਾਸ ਹੋਨ ਉਨ ਨੂੰ ਪਠਾਵੇ ਥਾਡੀ ਗੀਤ ਰਾਂ ਪਾਉਂਦੇ ਰਹੀ
ਦਾ ਜੋ ਮਾਫੇ ਸਹਜਾਵਾ ਬਾਲ ਬਚਿ ਆਂਦੇ ਸਿਰ ਪਰ ਪਿਆਰ ਦੇਣਾ।

ਚਿਰੀ ਲਿਖੀ ਐਤਵਾਰ ਹਨ ਦੀ ੧੨

ਦਸਖਤ ਨਥਾ ਸਿੰਘ ਖਮਸ਼ ਵਿਚੋ

1 ਸ੍ਰੀ respect (Divine) 2 ਸੁਬ ਉਪਮਾ ਜੋਗ fit for all praises. 3 ਬੀਜਣਾ

to sow. 4 ਚਰੇਕਤਾਂ teaching time. 5 ਮਕੀਤੀ (1) Indian corn. 6 ਗਿਠ (1)

a span from the thumb to the little finger. 7 ਹਥ ਵਿਖਾਲਨਾ to show bravery (to

show hands) 8 ਚੋਰੀ ਵਿਆਹ marriage performed (secretly) 9 ਪੱਟਾ ਦੱਸਾ

folder. 10 ਮਾਫੇ thin (bad.)

ਲਿਖਤਮ ਕਾਕੁਸਿੰਘ ਜੇ ਗ ਕ ਰ ਮ ਅ ਸ ਰ ਹ ਥੇ ਜੇ ਰੇ ਮ ਥਾ ਏ ਕਿਆ
 ਏ ਰਣਾ ਹੋਰ ਜੀਏ ਥੇ ਸੁਖ ਹੈ ਤੁਹਾਡੀ ਸੁਖ ਸਤਿ ਗੁਰੂ ਤੇ ਮੰਗਦੇ ਹਾਂ ਹੋਰ
 ਜੀ ਰਿਣੀਆ ਪਟੀ ਪੁਜੀ ਹਕੀਕਤ ਮਲੁ ਮਹਿਏ ਪਾਤਸ਼ਾਹ ਸਾਹਾ ਲਿਖਿਨ
 ਹੈ ਸੋ ਬਹੁਤ ਨੇਕੇ ਹੈ ਸਾਨੂੰ ਰਜਾਨ ਹੀ ਮਿਲਦੀ ਕੋਈ ਦਖ ਨੇਵ ਦਾਸਾ ਹਾਕਮ
 ਤੇ ਤਸੀ ਮੀਰ ਪੁਰ ਲਿਖ ਭੇਜਣਾ ਕਿ ਨੀਂਗਰ ਦੀ ਪਤੀ ਭੇਜ ਦੇਣਾ ਪਾਪ ਜ
 ਸਾਨੂੰ ਕਿਸੇ ਜਨ ਪਾਇਤਾ ਹੈ ਕਿ ਮੁੰਗਾ ਇਕ ਅਖੋਲਾ ਮਾਹੇ ਤੇ ਟੀਗਾ ਹੈ ਤੁਸਾਂ
 ਕੇ ਆਪ ਦੇਖਣਾ ਅਸਾਂ ਏਥੇ ਗੁਲਬਰਨ ਤੇ ਤਿੱਲਾ ਤੇ ਗੋਟਾ ਖਰੀਦ ਲਿਆ
 ਕਪੜੇ ਸੀਖੀ ਦੇਹਨਾ ਕਾਕੀ ਨੂੰ ਪਸਲ ਨਿਕਲ ਆਈ ਸੀ ਪਰਹੁਣ ਗਜੀ ਦੇ
 ਇਸਖਤ ਦਾ ਉਤ ਫੇਰੀ ਭੇਜਣਾ ਅਸਾਂ ਅਜੇ ਚੌਂਕ ਭੰਡੀਆਂ ਬਨਾਉਣੀ
 ਹਨ।

ਲਿਖੀ ਗੜ ਦਿਨ ੩੧

- 1 ਸਤਗੁਰੂ true God. 2 ਪੁਜਣਾ to arrive. 3 ਸਾਹਾ day appointed for marriage. 4 ਪਤੀ (f) horoscope. 5 ਜਨ doubt. 6 ਟੀਗ squint eye. 7 ਤਿੱਲਾ gold thread. 8 ਗੋਟਾ gold lace. 9 ਪਸਲ (f) measles. 10 ਚੌਂਕ ornament. 11 ਭੰਡੀ (f) earring.

No. 13.

१३ ਸਤਿਗੁਰਪ੍ਰਸਾਦਿ॥

(1) ਸ੍ਰੀ ਸੂਰਬ ਉਪਮਾ ਜੋਗ ਸ੍ਰੀ ਸੂਰਬ ਗੁਣ ਨਪਾਨ ਉਜਲ ਦੀਰਗਭਾਈਆ
 ਰਾਮਾਜੀਪਤੀ ਜੋਗ ਲਿਖਤਮ ਰਾਮ ਚੰਦ੍ਰਸਿੰਘ ਦੀ ਚਾਰਿਗੁਰੂਸੀਰੀ ਛੁਟੇ ਬਾ
 ਹੁਲੀ॥ ਹਕੀਕਤ ਏ ਪੈ ਜੋ ਜੀ ਖਤ ਤੁਹਾਨਾ ਪਹਿਚਾ ਬਨ ਅਨੰਦ ਰੇਖਿਆ॥ ਤੁਹਾਨਾ
 ਲਿਖੇ ਮੂਜਬ ਭਗੁ ਸਾਹ ਬਾਹੁਲੀਏ ਨਾਲ ਹਸਾਬ ਕੀਤਾ ਸੀ ਓਸਦੀ ਬੰਧੀ ਉਤੇ
 ਸੱਠ ਰੁਪਏ ਨਿਕਲੇ ਸੀ॥ ਬੀਹ ਰੁਪੈ ਬਿਆਜ ਨਿਕਲੀ ਸੀ ਜੀ॥ ਜੇ ਹਾਲੀ ਮਨ
 ਦਾਹੇ ਦੇਕੇ ਲੇਖਾ ਚੁਕਾ ਦਿਤਾ ਸੀ ਜੀ॥
 ਬਾਕੀ ਸਾਡੇ ਕੋਲ ਖਾਣ ਜੋਗੇ ਦਾਹੇ ਰਹਿ ਗਏ ਜੀ ਪਰ ਇਕ ਬਨ ਨਕਸਾਨ ਰੇਖੇ
 ਆ ਜੀ ਲਾਖਾ ਬਲਦ ਆਫਰੇ ਨਾਲ ਮੁਰਗਿਆ ਜੀ ਜੇ ਜੀ ਜੇ ਚਾਲੀ ਰੁਪੈ ਓ
 ਭੇਜੇ ਓਹ ਬਲਦ ਲਈਏ ਜੀ॥ ਇਕ ਬੈਰਕਾ ਪੈਗਾ ਪਰ ਅਜੇ ਕੰਮ ਨਹੀਂ ਦੇਨ ਦਾਲਾ
 ਓਹ ਜੀ ਮੀਂਹ ਅਜੇ ਤਕ ਨਹੀਂ ਪਿਆ ਜੀ ਮੀਂਹ ਦੀ ਰੋਣੀ ਲੋੜ ਪੈ ਜੀ॥ ਸਾਰੇ
 ਲੋਕ ਮੂੰਹ ਚੱਕ ਚਕ ਦੇਖ ਰਹੇ ਹਨ ਜੀ ਕਦ ਮੀਂਹ ਪੈਂਦਾ ਪੈ॥ ਬਾਹੀ (ਦਾਹੀ) ਦੇ
 ਦਿਨ ਲਿਖਦੇ ਜਾਦੇ ਹਨ ਜੀ ਜੇ ਮੀਂਹ ਨਾਂ ਪਿਆ ਖੂਹ ਜੇਨ ਲਮਾਂਗੇ ਜੀ॥ ਮੈਂਨੂੰ ਚਾਰ
 ਦਿਨ ਕਸ ਆਈ ਸੀ ਉਹ ਮੈਂ ਰਾਜੀ ਹਾਂਜੀ ਖਤ ਭੇਜਦੇ ਰਿਹਾ ਕਰੇ ਜੀ॥

ਚਿੰਟੀ ਲਿਖੀ ਹਨ ਦਿਨ ੧੫ ਮਿਤ ੧੬੫੩

1 ਸ੍ਰੀ ਸੂਰਬ ਉਪਮਾ ਜੋਗ in for all praises. 2 ਸੂਰਬ ਗੁਣ ਨਪਾਨ full of all
 abilities. 3 ਬਹੀ ledger. 4 ਬਿਆਜ interest. 5 ਲੇਖਾ ਚੁਕਾ ਦਿਤਾ to account
 ount. 6 ਲਾਖਾ black. 7 ਮੁਰਗਾ swelling of the belly. 8 ਬੈਰਕਾ pushing, pulling.
 ਬਾਹੀ (1) ploughing. 10 ਕਸ (1) lover.

ੴ ਸਤਿਗੁਰਪ੍ਰਸਾਦਿ॥

ਲਿਖਤਮ ਆਲਾਸਿੰਘ ਅਗੇ ਜੋਗ ਚਾਚਾ ਜੁ ਵਲਾਸਿੰਘ ਦਾਹਿ ਗੁਰੂ ਜੀ
 ਕੀ ਛਤੇ ਬੁਲਾਈ ਵਾਚਣੀ ਜੀ॥ ਏਥੇ ਸੁਖ ਪੈਤੇ ਤੁਹਾਡੀ ਸੁਖ ਸਾਂਦ ਦਾਹਿ ਗੁਰੂ
 ਜੀ ਪਾਸੋਂ ਮੰਗਵੇਹਾ ਜੀ ਹਰੀਕਤ ਏਹੁ ਹੈ ਕਿ ਜਾਥੇ ਆਇਕ ਏਹੁ ਵਡਾ ਹੋਰ
 ਇਆ ਪੈਰੀ ਪਿਛਲੇ ਫੀਰ ਵਾਰ ਵਡੀ ਹੋਰੀ ਵਗਦੀ ਸੀ ਤੇ ਓ ਸਦਿ ਨ ਦੁ
 ਰਸਿੰਘ ਹੋ ਗਾਂਦਾ ਵੇਲਾ ਵਡਾ ਗਦਾ ਸੀ ਅਤੇ ਪ੍ਰਏ ਵੇਕਲ ਖੋਗੀ ਵਾ ਫੇਰਲ
 ਹੋਇਆ ਸੀ ਅਤੇ ਹੋਰੀ ਨਾਲ ਓਸ ਫੇਰ ਨੂੰ ਅੱਗ ਲਗਾਈ ਅਤੇ ਫੇਰ ਗੁਰੂ
 ਹਾਲ ਨੂੰ ਲਗਾ ਗਈ ਅੰਦਰ ਜੇਨੇ ਆਦਮੀ ਸਨ ਸਭ ਸਨ ਕੇ ਮਰ ਗਏ ਸਨ ਪ
 ਵਜੀ ਗੰਥਿ ਪਤੇ ਜੀ ਓਦਾ ਹੀ ਨੇ ਕਲ ਆਇਆ ਸੀ ਜੀ ਪਰ ਓਹਦੀ ਧੀ ਭੂਪੇ
 ਪੁਸਿਆਰ ਦੀ ਧੀ ਨਾਲ ਗੁਰੂ ਪਾ ਵਲਈ ਗਈ ਹੋਈ ਸੀ ਓਨੂੰ ਨੂੰ ਕਢ ਵੇ
 ਲਈ ਫੇਰ ਅੰਦਰ ਜਾ ਵੜਿਆ ਸੀ ਕੁੜੀ ਆਂ ਨੂੰ ਤੇ ਕਢ ਲਿਆ ਸੀ ਪਰ ਓਹਦਾ
 ਮੂੰਹ ਸਿਰ ਸਨ ਗਿਆ ਸੀ ਇਸ ਕਰਕੇ ਓਹੁ ਤਿਨ ਚਾਰ ਦਿਨ ਪੈ ਕੇ ਮਰ ਗਿਆ
 ਅਤੇ ਹੋਰ ਵੀ ਪੰਜ ਛੇ ਆਦਮੀ ਮਰ ਗਏ ਹਨ :

ਚਿੱਠੀ ਲਿਖੀ ਮੰਗਲ ਵਾਰ ਮਿਤੀ ਆਪ ਦੀ ੧੭
 ਸੰਮਤ ੧੯੪੬ ਦਸਖਤ ਆਲਾਸਿੰਘ
ਤਲਵੰਡੀ ਵਿਚੋਂ

1 ਵੇਲਨਾ sugar mill. 2 ਖੋਰੀ the dry leaves of sugar cane. 3 ਗੁਰੂ ਹ

A place where they make sugar &c.

No. 20.

ੴ ਸਤਿਗੁਰਪ੍ਰਸਾਦਿ॥

ਲਿਖਤਮ ਜੁ ਦਲਾਸਿੰਘ ਜੇ ਗਭਾਈ ਅਲਾਸਿੰਘ ਛਤੇ ਬੁਲਾਈ ਵਾਚਣੀ ਜੀ ॥ ਹੋਰ
 ਜੀ ਹਾਲ ਏਹੁ ਹੋਰ ਚਿਠੀ ਤੁਹਾਡੀ ਪਹੁੰਚੀ ਹਾਲ ਮਲੂਮ ਕੀਤਾ ਤੁਸਾਂ ਜੇ ਲਿਖਿਆ ਹੈ ਕਿ
 ਸਾਰੇ ਪਿੰਡ ਵਿਚ ਬਹੁਤ ਆਦਮੀ ਗੁਰੂ ਹਾਲ ਵਿਚ ਸੜਕੇ ਮਰ ਗਏ ਹਨ ਤੇ ਭਾਈ
 ਜੀ ਗਸਿੰਘ ਦੀ ਮੁੰਹ ਸਿਰ ਸੜਨ ਨਾਲ ਮਰ ਗਿਆ ਹੈ ॥ ਮੈਂ ਨੂੰ ਏਹ ਗਲ ਸੁਣ ਕੇ ਵਡਾ
 ਹਮਸੇ ਸਲ ਗਵਾਹੇ ਕਰਤਾਰ ਦਾ ਭਾਣਾ ਮੈਂ ਦੇ ਜੀ ॥ ^(੧) ਏਹ ਗਲ ^(੨) ਹੁਤੁ ਸੀ ਆਪਣਾ
 ਕੀ ਮੇਰਾ ਸੰਭਲ ਕੇ ਕਰਿਆ ਕਰੋ ਅਤੇ ਜੇ ਕਰਤੂ ਹਨੂੰ ਪੈਸੇ ਪੋਲੇ ਦੀ ਲੋੜ ਹੋਵੇ
 ਤਾਂ ਲਿਖ ਘੋਲਣਾ ਮੈਂ ਘੋਲ ਦੇਵਾਂਗਾ ਨਹੀਂ ਤਾਂ ਰਸਮੇ ਸਾਹ ਕੇ ਲੋਹੇ ਦਾ ਤਲੇ ਲੋਹੇ
 ਜੀ ਮੈਂ ਆਪੇ ਉਸਨੂੰ ਮਹੀਨੇ ਕੁ ਤੀਕ ਘੋਲ ਦੇਵਾਂਗਾ ਅਤੇ ਹੋਰ ਸਲਾਹ ਨੀ
 ਦਾ ਹਾਲ ਲਿਖਣਾ ॥ ਪੈਲੀ ਨੂੰ ਗਭੀਤ ^(੩) ਗੰਨਾਲ ਦੇਹ ਸਿੰਜ ਕੇ ਬੀਸਿਆ ਕਰੋ ਕਿਉਂ
 ਜੇ ਜਵਾ ਤੇ ਮੈਂ ਨੌਕਰ ਹੋਇਆ ਹਾਂ ਦਾ ਫਾਟਕਾ ਸਵਾ ਤੁਹਾਡੀ ਪੈਲੀ ਵਿਚੋਂ ਪਾਟ ਹੋਵੇ
 ਹੈ ਅਤੇ ਜੇ ਕਰ ਹੋਰ ਜੇਗ ਦੀ ਲੋੜ ਹੋਵੇ ਤਾਂ ਮੁਲ ਲੋਲੇ ਦੀ ॥ ਹੋਰ ਕੋਠੇ ਕਾਠੇ ਸਭ
 ਲਿਖ ਛੱਡ ਦੇ ਕਿਉਂ ਜੋ ਬਰਸਾਤ ਵਿਚ ਫੱਠ ਜਾਣਾ ॥ ਹੋਰ ਖੋਲ ਦਾਲੇ ਕੋਠੇ ਨੂੰ ਛੱਡ
 ਛੱਡਣਾ ਓਥੇ ਦੀ ਚੋਰ ਉਚਕੇ ਦਾ ਬੜਾ ਭਰਾ ਹੋਵੇ ॥ ਹੋਰ ਜੇ ਕਰ ਮੈਂ ਨੂੰ
 ਵੀ ਛੁਟੀ ਮਿਲ ਗਈ ਤਾਂ ਦਸਾਂ ਪੰਜਾਂ ਦਿਨਾਂ ਤੀਕ ਰਆਵਾਂਗਾ ॥ ਚਿਠੀ ਦਾ
 ਉਤਰ ਛੇਤੀ ਘੋਲਣਾ ॥

ਚਿਠੀ ਲਿਖੀ ਆਪਣੀ ੧੫

ਦਸਖਤ ਜੁ ਨਾਲਾਸਿੰਘ ਪਸੰਦ ਵਿਚੋਂ

1 ਸੋਚ ਸੰਭਲਕੇ

carefully.

2 ਪੈਸਾ ਧੋਲਾ

lit. piece or half a piece.

3 ਸਿੰਜਣਾ

to irrigate.

4 ਜੋਗ

pair of bullocks.

5 ਢਠ ਜਾਣਾ

to fall down

6 ਧੋਲਾ

run, a house with out any roof.

ੴ ਸਤਿਗੁਰਪ੍ਰਸਾਦਿ॥

ਜੋਗੁਰਾਈਆ ਹੁਕਮਸਿੰਘ ਲਿਖੀ ਕੇਸਰਸਿੰਘ ਕੀਵਾਰਿਗੁਰੂ ਜੀ ਕੀਛਤੇ
 ਬੁਲਾਈਵਚਲੀ॥ ਹੋਰਜੀਏਥੇ ਸੁਖਹੈਤੁਹਾਡੀ ਸੁਖਸਾਂਦਯਹਿਗੁਰੂਪਾਸੇ
 ਮੈਂਗਦੇਹਾਂ ਹੋਰਜੀਮੈਂ ਪਿਛੇਹੁਨਾਲਵਿਚਬੜਾਮਾਦਾਰਿਹਾ॥ ਹੁਨਅਰ
 ਮਾਨਹੈ ਨੇਤਕੀਤਪਅਉਦਾਰਿਹਾ ਸਵਾਮੀਨਾਹਸਤਪਤਾਲਵਿਚਪਿਆ
 ਰਿਹਾ ਸਾਡਾਤਾਕਦਰਸਾਹਿਬਬੜਚੰਗਾਹੈ ਰੋਜਦੇਵੇਲੇਖਬਰਗਖਦਾਹੈ
 ਕਿਸੀਗੁਲੇਅੰਖਨਹੀਸੀਕਸਹਈਤਾਂਮਰੋੜਰਲਪਏਦਸਕੁਟਿਨਅੰਖ
 ਰਿਹਾ ਪਰਹੁਣਨੋਬਰਨੋਹਾਂਠਿਕਰਨਹੀਕਰਨਾ ਵੇਤੁਰਪਜੇਨੋਕਰੀਤੇਗਏ
 ਸੇਸੈਆਗਏਹੁਨਸਾਡਾਤੁਰਪਜਾਵੇਗਾਨੋਕਰੀਵਿਚਕਛਭੁਤਾਮਿਲੇਗਾ
 ਹੋਸਨਸਰਕਾਰੀਮਿਲੇਗਾਮੇਰੀਹੁਣਦਫੇਦਾਰੀਦੀਹੋਲਹੈਮੇਰੇਦਹਨੇਦਲਾ
 ਪਿਨਸਨਪਾਗਿਆਹੈਦੇਖੀਏਕਦਜਗਾਮਿਲਦੀਹੈਕੰਮਮੈਂਹੋਲਦਾਰੀ
 ਦਾਕਰਦਾਹਾਂ

ਵਸਤਖਤ ਕੇਸਰਸਿੰਘ ਲੋਸਨੋਕ

ਮਲਟਨ ਨੰਬਰ ੩੫ ਨਿਜੋਹਰਾ

1 ਨੇਤਕੀ ਤਪ daily fever. 2 ਮਰੋੜ dysentery 3 ਨੋ ਬਰਨੋ quite well.

4 ਤੁਰਪ corruption of English Troops. 5 ਰਸਨ "Rations." 6 _____ n.

ੴ ਸਤਿਗੁਰਪ੍ਰਸਾਦਿ॥

ਲਿਖਤੁ ਮਜ਼ਮੂਨਿ ਸਿੰਘ ਜੋ ਗਜਮਾਦਾਰ ਚਤੁਰਸਿੰਘ ਵੀਵਾਰੇ ਗੁਰੂ
ਜੀ ਕੀ ਫਤੇ ਪਹੁੰਚੇ॥
ਤੁਸੀ ਜਦ ਤੇ ਹਜ਼ਾਰ ਕਰਕੇ ਗਏ ਹੋ ਕਈ ਖਤ ਪੜਨੀ ਭੇਜਿਆ ਦੇਵਾਸਿੰਘ
ਦਾ ਮੁਕਦਮਾ ਫਤੇ ਹੋ ਗਿਆ ਅਸੀ ਜਮੀਨ ਮਿਲ ਗਈ ਚੀਫ ਕੋਟ ਜਾਟੁਰਾ —
ਖਰਚ ਦੀ ਬਿਨਾ ਹੋਇਆ ਕਰਮ ਚੰਦ ਸਾਹਨੇ ਬੜੀ ਮਦਦ ਦਿਤੀ ਆਖਦੇ ਹਨ —
ਸਤ ਸ੍ਰੀ ਰੁਪੇਸ਼ਾ ਲਗਾ ਕਲ ਦੇਵਾਸਿੰਘ ਤੇ ਸਾਮਸਿੰਘ ਸਥਾਵਰ ਚਲਨ
ਪਏ ਸਾਮਸਿੰਘ ਮੁਕਦਮਾ ਹਾਰਨ ਕਰਕੇ ਗੁਸੇ ਵਿਚ ਬੋਲਿਆ ਦੇਵਾਸਿੰਘ
ਨੂੰ ਗਾਲ ਗਲੇ ਜ ਕਢਨ ਲਗਾ ਦੇਨੇ ਦੂਹ ਬਦੂਹ ਹੋ ਪਏ ਨਿਹਾਲ ਸਿੰਘ
ਲਬ ਰਵਾਰ ਛੁਡਾਏ ਲੜਾਈ ਨ ਕਮੀ ਗਲ ਤੋਂ ਹੋ ਪਈ ਦੇਵਾਸਿੰਘ ਦਾ
ਪੁਤ੍ਰ ਸਰਮਸਿੰਘ ਗੋਭੀ ਕਰਨਾ ਸੀ ਜਦ ਨੂੰ ਸਾਮਸਿੰਘ ਦਾ ਪੁਤ੍ਰ ਚਤੁਰਸਿੰਘ
ਓਸ ਭੁੰਗੇ ਚੋਪਠੇ ਵਚਨ ਲਗਾ ਜੇਹੜੀ ਦੇਵਾਸਿੰਘ ਨੂੰ ਮਿਲ ਗਈ ਸਰਮ
ਸਿੰਘ ਹਟਾਇਆ ਚਤੁਰਸਿੰਘ ਆਪਣੇ ਪਿਉ ਨੂੰ ਦਸਿਆ ਇਸ ਤੇ ਗਲ
ਵਧ ਗਈ ਹੋਰ ਜੀ ਮੈਂ ਇਕ ਮਾਹਿ ਖਰੀਦੀ ਹੋਂ ਦਸ ਸੇਰ ਖਕਾ ਦੁਪਦੇ ਦੀ ਹੋਂ
ਮਗਰ ਕਈ ਹੋਂ ਹੋਰ ਸਬੁ ਸੁਖ ਹੋਂ

1 ਰਜਾ Burtough. 2 ਚੀਫ ਕੋਟ Chief Courts. 3 ਲਗਨਾ to cos

4 ਗੋਭੀ ਕਰਨਾ to hoe.

੧ ਓ ਜਤਿਗੁਰਪ੍ਰਸਾਦਿ॥

ਚਾਚਾ ਬੂਟਾ ਸਿੰਘ ਜੇਗਲਿਖਤੁ ਮਨ ਰੈਨ ਸਿੰਘ ਕੀ ਹੱਥ ਜੋੜ ਕੇ ਸ੍ਰੀ
ਦਾਹਿ ਗੁਰੂ ਜੀ ਕੀ ਫਤੇਬਲਾਈ ਪਹੁੰਚੇ॥

ਹੋਰ ਜੀਅ ਸੀ ਰਜੀਖ ਸ੍ਰੀ ਹਾਂਤੁ ਗੁਰੂ ਸਿਖ ਸਾਂਦ ਗੁਰਾਂ ਪਸੇ ਮੰਗਦੇ ਹਾਂ
ਚਾਚਾ ਜੀ ਸਾਡੀ ਛਾਉਣੀ ਬਦਲ ਗਈ ਹੈ ਹੁਨ ਸਾਨੂੰ ਐਬ ਦਾ ਬਾਦ ਦੀ ਛਾਉਣੀ
ਮਿਲੁ ਸਾਡਾ ਕੂਚ ਹੋਨ ਦਾਲਾ ਹੈ ਤੁਸੀ ਜਦਿ ਦਾ ਸਿੰਘ ਨੂੰ ਭੇਜੇ ਮੈਂ ਓ ਸਨਾਲ
ਕਾ ਕੋਨੂੰ ਨਾਲੇ ਓ ਸਦੀ ਮਾਂ ਨੂੰ ਪਰ ਭੇਜ ਦਿਆਂ (੧) ਇਕ ਸੀਡਾ ਲੈ ਕੇ ਪਾਲਿਆ ਸੀ (੨) ਇਕ
ਬੈਲ ਲਿਆ ਸੀ (੩) ਇਹਨਾਂ ਨੂੰ ਪਰ ਲੈ ਜਾਓ ਹੁਨ ਤਲਬ ਮਿਲ ਨੀ ਹੈ ਚਾਰ ਕੋਡਾਂ
ਬਾਗਿਆਂ ਦੀ ਪਰ ਭੇਜ ਦਿਆਂਗੇ ਤੁਸਾਂ ਨਾਲ ਹੋ ਕੇ ਬਗਾਂਡਾ ਬਨਾ ਦੇਨਾ ਤੇ ਪੁਰ
ਦੀ ਮਨੁ ਛੱਡੀ ਹੋਈ ਹੈ (੪) ਮੈਂ ਬਨਾ ਦੇਵੀ ਪਤਾ ਛੇਤੀ ਭੇਜ ਫਾਂਆ ਸੀ ਤੁਰਨ ਦਾਲੇ
ਹਾਂ ਲਿਖੀ ਮੰਗਲ ਦਾਰ

1 ਸੀਡਾ buffalo 2 ਬਗਾਂਡਾ Ye candh. 3 ਚਾਰ ਕੋਡਾਂ (4 kauris) some money. 4 ਮਨੁ a pakka work at the top of well.

ੴ ਜਤਿਗੁਰਪ੍ਰਸਾਦਿ॥

(1)

ਬਰਖਰਦਾਰ ਚੰਦਾ ਸਿੰਘ ਜੋਗਲਿਖਤ ਮ ਚੰਦਲ ਸਿੰਘ ਦੀ ਬਰਖਰਦਾਰੀ
ਪਹੁੰਚੇ॥ ਅਸੀਂ ਸਿਵੀਓਂ ਮੁਨ ਪਏ ਹਾਂ ਤੁਸਾਂ ਕੁਛ ਫਿਕਰ ਨਾਂ ਕਰਨਾਂ ਰਾਜੀਬਾ
ਜੀਹਾਂ ਦੇ ਮਹੀਨੇ ਪਹਾਨਾਂ ਵਿਚ ਕੁਝ ਮੁਕਾਮ ਹੁੰਦਾ ਰਿਹਾ - ਏਧਰ ਸਰਦੀ ਬੜੀ ਪੈਂਦੀ
ਪੈ ਕਦੇ ਕਦੇ ਬਰਫ਼ ਭੀ ਪੈਂਦੀ ਪੈ ਸਰਕਾਰ ਵਲੋਂ ਕਪੜੇ ਮਿਲੇ ਹੋਏ ਪੈਨ ਰਾਸ਼ਨ ਭੀ
ਚੰਗੀ ਮਿਲਦਾ ਹੈ ਪਰ ਤਦ ਭੀ ਬਿਨਾ ਬਿਖਾਨਾ ਮੁਲਕ ਪੈ ਏਧਰ ਆਕੀ ਲੋਕ ਰਹਿ
ਏ ਪੈਨ ਮਰਨ ਮਾਰੇ ਨਹੀਂ ਰੁਹੇ ਆਪਣੇ ਹਨ ਗਾਜੀ ਬੀਨੇ ਹਾਂ ਪਰ ਤਲਵਾਰ ਲੈ
ਕੇ ਹਥੀ ਮੈਂਦੀ ਲਾਕੇ ਮੈਲੀ ਮੈਲੀ ਕਰਕੇ ਚੋਰੀ ਆਪੈਂਦੇ ਹਨ ਬੁਰੇ ਬੇਤਰਸ ਸਾ ਹਨ
ਡੇਜ ਮਾਵਾਬ ਦਾ ਟਟੂ ਚੁਰਾ ਲੈ ਗਏ ਮਸੀ ਹੱਥ ਲਗਾ ਦਸਾਂ ਵੀ ਹਾਂ ਦਿਨਾਂ ਤੇ ਰੀਖ
ਰਚ ਪਛਾਤੇ ਜਾਂਗੇ ਹੋਰ ਘਰ ਦਾ ਸਾਰਾ ਹਾਲ ਲਿਖਨਾ ਸਾਡਾ ਏਧਰ ਹੀ ਸਿਆਨ ਪੈ

1 ਬਰਖਰਦਾਰ happy, enjoying long life male children are so called. 2 ਬਿਖੜਾ

impassable, difficult. 3 ਆਕੀ rebellious, disobedient. 4 ਮਸੀ hardly, with great

difficulty.

ੴ ਸਤਿਗੁਰਪ੍ਰਸਾਦਿ॥

ਲਿਖਤੁ ਮਾਤ੍ਰਿ ਪਰੋਹਤ ਜੋਗ ਆਸਾਸਿ ਪਾਅ ਸੀਰਬਾਦ ਬਾਚਨਾ ਹੋਰ
 ਏਥੇ ਸੁਖ ਹੈ ਤੁਹਾਡੀ ਸੁਖ ਸੁਨਿ ਰਾਇ ਨ ਤੇ ਮੰਗ ਦੇਹਾਂ। ਹੋਰ ਸਮਾਚਾਰ
 ਏਹੁ ਹੋਰਿ ਪਰਸੇ ਬੀਬੀ ਦੇ ਸਹੁਰੇ ਆਂ ਤੇ ਨਾਈ ਆਇ ਆਸੀ ਆਖ ਦੇਹੈ
 ਵਿਆਹੁ ਦੇ ਦੇਓ ਏਸ ਅਗਲੇ ਪਖਾ ਵਿਚ ਆਖ ਦੇਹਨ ਸਾਹੁ ਭੀ ਸੋਧਿਆ ਸੀ
 ਹਾਨੁ ਵਾਪਿਛ ਲਾਬਨ ਵਾਹੈ ਪਰਤੁ ਜੀਛੁ ਟੀਲੇ ਦੇ ਤਦ ਕੰਮ ਬਨੇ ਗਾਜ ਜਮਾਨ
 ਨੀ ਬਾਰ ਬਾਰ ਤਕੀ ਦਕ ਟਵੀ ਹੈ ਬੇਛੁ ਟੀਲੇ ਕੇ ਆਜਾਓ ਬੀਬੀ ਸੁਹੇਓ ਉਠਾਈ
 ਜਾਏ ਹੁਨ ਵਿਆਹੁ ਨ ਜੋਗੀ ਹੈ ਤੇ ਏਸ ਦੇ ਸਾਹੁ ਰੇ ਭੀ ਮਗਰ ਪਏ ਹੋਏ ਹੋਨ
 ਪਰਸਭੁ ਚੀਜਤਿਆਰ ਹੈ ਦੇ ਚਾਰ ਬੇਓਰ ਬਨ ਉਨ ਦਲੇ ਹਨ ਨਥ ਬਨ ਲਈ
 ਹੈ ਚੌਕ ਹਸ ਭੀ ਤਿਆਰ ਹਨ ਹੋਰ ਬਾਕੀ ਚੀਜਾਂ ਤੁਹਾਡੇ ਆਏ ਬਨ ਜਾਣਗੀ
 ਅੰ ਜ ਰੂਹ ਆਜਾਓ ਬੰਨਾ ਲਿਖਿਆ ਬਹੁਤ ਜਾਨਨਾ॥

1 ਪਖ corrupted from the sanskrit word पख्य a period of 15 days, half a

lunar month. 2 ਸਾਹੁ the day appoint for wedding. 3 ਜਜਮਾਨ eliant of a brah-

man. ਜਜਮਾਨਨੀ his wife. 4 ਵਿਆਹੁਨ ਜੋਗੀ marriagable. 5 ਬੇਓਰ suit of 2

clothes. ਤੇਓਰ of 3 clothes 6 ਨਥ nose-ring. 7 ਚੌਕ head ornament worn by woman

and children. 8 ਹਸ a silver or gold collar.

No 26

ੴ ਸਤਿਗੁਰ ਪ੍ਰਸਾਦਿ॥

ਸ੍ਰੀਸਤਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਸ੍ਰੀਮਤਿ ਲਖਮੀ ਪ੍ਰਸਾਦਿ ਹੋਰ ਜੋਗ ਦਾਸ ਬ੍ਰਹਮਸਿੰਘ
 ਦੀ ਹਥ ਜੋਗ ਕੰਠ ਚਲੀ ਹੋਰ ਜੀ ਮੰਤਰੀ ਪੈਲੀ ਬਿਨੈਵ ਕੁਰ ਹਲ
 ਹੋ ਪੀਤ ਪਿਆਸ ਹੀ ਨਹਰ ਬੰਦ ਰਹੀ ਤੇ ਪੁਰਾਣਾ ਭੁਆ ਕਲ ਤੇ ਬੈਠਾ ਟੁਟੇ
 ਪਏ ਹੋਰ ਤ੍ਰਿਗੁਣ ਲਈ ਨੀ ਰਹੀ ਨਹੀ ਲਭ ਦਾ ਆਪਾਂ ਕਢੇ ਐਸੀ ਤੋ ਹੀ
 ਨਹੀ ਦੇਖੀ ਦਰਖਤ ਵਢ ਵਢ ਪਾਈ ਦੇ ਹੋਰ ਤੇ ਦਾਨੇ ਦਾ ਭਾਇ ਨੇ ਦੇਨ ਹੋਰ
 ਨੂੰ ਤੁਰਿਆ ਜਾਂਦਾ ਹੋਰ ਹਨੀ ਦਾ ਵਣ ਬੈਠ ਲਏ ਜੇ ਸਾਹਿਬ ਦੀ ਜੁਆਰ ਖਾਂਦ
 ਜੇਹੀ ਹੋਈ ਅਠੇ ਬੀ ਪਾਉਂਦੇ ਤੰਗ ਤੁਸਾਖਰ ਚਰਨ ਹੀ ਭੋਜੇ ਆ ਅਸੀ ਬਣੇ ਤੰਗ
 ਪਾਂ ਕੁਛ ਖਰਚੇ ਤੇ ਤਦ ਗੁਜਰ ਬਲੂ ਬੀ ਹਰੁ ਪਏ ਦੇਵੇ ਹਰਿ ਦੇ ਹਨ

No 27

ੴ ਸਤਿਗੁਰ ਪ੍ਰਸਾਦਿ॥

ਸ੍ਰੀਸਤਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਸ੍ਰੀਮਤਿ ਲਖਮੀ ਪ੍ਰਸਾਦਿ ਹੋਰ ਜੋਗ ਦਾਸ ਬ੍ਰਹਮਸਿੰਘ
 ਹਿਬ ਹਸਾਲ ਦਾਰ ਮੇਜਰ ਸਰਦਾਰ ਤ੍ਰਿਗੁਣ ਸਿੰਘ ਜੀ ਪ੍ਰਦਾਰ ਬਹਾਦਰ ਜੋਗ
 ਦਾਸ ਪ੍ਰਮਾਣੀ ਸ੍ਰੀਮਤਿ ਲਖਮੀ ਪ੍ਰਸਾਦਿ ਹੋਰ ਜੋਗ ਦਾਸ ਬ੍ਰਹਮਸਿੰਘ
 ਸਮਾਚਾਰ ਇਕ ਦਾਰਨਾ ਹੋਰ ਜੀ ਏਥੇ ਸੁਖ ਹੋ ਆਪ ਦੀ ਆਪ ਦੇ ਪਰਦਾਰ ਸਹਿ
 ਤ ਸਬਦੀ ਸੁਖ ਸ੍ਰੀਮਤਿ ਲਖਮੀ ਪ੍ਰਸਾਦਿ ਹੋਰ ਜੋਗ ਦਾਸ ਬ੍ਰਹਮਸਿੰਘ

ਅਗੇ ਜੀ ਮੈਂ ਆਪ ਦੇ ਚਰਨ ਤੇ ਜਦਾ ਹੋ ਕੇ ਕਲੰਘ ਪਰ ਪਹੁੰਚਾ ਸਾ ਤਾਂ ਤਾਂ ਹੀ

* For all the hard words Consult the vocabulary at the end.

ਪਰਮਸਾਲਾ ਦੀ ਕੁੰਜੀ ਜਮਾਦਾਰ ਹਰੀਸਿੰਘ ਨੂੰ ਦੇ ਆਇਆ ਸਾਂ ਹੋਰ ਜੀ
 ਜਮਾਦਾਰ ਹਰੀਸਿੰਘ ਜੀ ਨੂੰ ਆਪਣਾ ਪਰਮਸਾਲ ਦੀ ਖਬਰ ਰਖੇ ਮਤਾਂ
 ਕਿਤੇ ਕੋਈ ਨੁਕਸਾਨ ਹੋ ਜਾਂਦਾ ਹੋਵੇ ਹੋਰ ਜੀ ਅਸਵਾਰੇ ਸਾਹਿਬ ਦੇ ਨੇ ਅਲ
 ਮਾਰੀ ਵਿਚ ਹਨ ਸਿਖ ਘਾਟਿਆਲ ਹੋਰ ਸੁਭਰੀ ਜਾਂ ਪਾਸ ਹੀ ਹਨ ਪੰਜ ਸ੍ਰੀ
 ਥੀ ਪੋਥੀ ਜਨਮ ਸਾਖੀ ਗਾਗਣਿ ਲਾਸ ਆਦਿ ਕਪੂਸਤਕ ਅਲਮਾਰੀ ਹੋ
 ਪਏ ਹਨ ਹੋਰ ਜੀ ਰੁਪਸਤ ਮੁਕੀ ਤੈਮ ਗੋਰੇ ਛੋਟੀ ਹਜਰ ਹੋ ਜਾਮਾ ਗਾ
 ਸਕ ਨੂੰ ਛੋਟੇ ਪਹਿਰੇ

No 28

॥ ਚਿੰਤਿ ਗੁਰ ਪ੍ਰਸਾਦਿ ॥

ਲਿਖਤ ਮੰਦਰ ਸਿੰਘ ਜੋਗ ਭਾਈ ਭਾਗ ਸਿੰਘ ਜੀ ਦੇ ਹਿ ਕੁਰੂ ਜੀ ਦੀ
 ਛੋਟੇ ਛੋਟੇ ਚੜ੍ਹੀ ॥ ਚੋਟੀ ਪਹਿਰੀ ਬਨੀ ਪਸੀ ਹੋਈ ਹੋਰ ਜੀ ਤੁਸਾਂ ਜੋ ਸਮੇਂ ਦਾ
 ਹਾਲ ਪੁਛਿਆ ਸੀ ਸੋ ਜੀ ਸਾਜ ਬਨਾ ਅਨਾ ਬੀਤ ਰੇ ਹੋਰ ਜੀ ਹਿਕ ਕਵੀ
 ਨਹੀ ਪਈ ਕਵਕ ਛੋਟੇ ਮੇਂ ਹੋ ਗਈ ਮੈਂ ਪਾਈ ਏਡੀ ਆਲ ਗੀ ਕਦੇ ਦੇਖਣ
 ਵਿਚ ਨਾ ਆਈ ਜੁਨ ਨ ਵਿਚ ਆਇਆ ਨ ਬੇਦਾ ਏਡਾ ਕਾਲ ਪਿਆ ਪਾਤ
 ਸਾ ਹੀ ਸੁਰਤ ਵਿਚ ਏ ਹੋ ਜੇ ਹਾਸਮਾਨ ਹੀ ਬੀਤਿਆ ॥
 ਅਨਾਜ ਵਲੋਂ ਰਾਜੀ ਹਨ ਛੋਟੇ ਸੱਤ ਟੋਪੇ ਪਲੇ ਵਿਚ ਪਤ ਦੇ ਹਨ ਗੱਪਾਂ ਛੋਟੇ
 ਲੋਂ ਦੇ ਹਨ ਮੁਕਮਾ ਹੁਪਦੇ ਤਾਂ ਕਾਲ ਜਾਏ ਤੁਖ ਦੇ ਤੁਖ ਬਹੁਤ ਲੋਕ ਮਹਲਾਂ
 ਹਨ ਪਰ ਪੇਸ਼ ਕੁਝ ਨਹੀ ਜਾਂਦੀ ਰਾਏ ਚਬ ਕੇ ਵਿਹੜੀ ਲਿਖਾਈ ਦੀ ਹੋ ਸਾਂਈ
 ਪੈਰ ਕਰੇਤ ਦਹੀ ਬਰਾਹੋ ਹੋਰ ਕੁਝ ਕੀ ਕਛ ਨਹੀ ਬਦਲ ਹੁੰਦੇ ਹੋ ਮੇਰੇ

ਰਕਰਦੇ॥

No 29

ੴ ਸਤਿਗੁਰਪ੍ਰਸਾਦਿ॥

ਲਿਖ ਰੁਮਾਮਾਸਾਸਿੰਘ ਜੋਗ ਕਰਮਾਸਿੰਘ ਦਾਹਿਗੁਰੂ ਜੀ ਕੀ ਛਤੇਦਰ
 ਵੀ ਹੋਰ ਜੀਏਬੇ ਸੁਖ ਸੁਖ ਹੈ ਤੁਹਾਡੀ ਸੁਖ ਮਾਦ ਸਤਿਗੁਰਪ੍ਰਸਾਦਿ
 ਹੋਰ ਹੋਰ ਜੀ ਹੋਰ ਜੀ ਤੁਸਾਂ ਸਾਡੇ ਪਰਸੁਖ ਸਾਂ ਵੀ ਪਰਦੇ ਦੇ ਵੀ ਮੂੰਹ
 ਨੂੰ ਪਿਆਰ ਦੇ ਨਾ ਤੇ ਮਾਪ ਨਾ ਤੇ ਰਾਬਾ ਪੁਲੇ ਹਸੀਨੁ ਆਵੇਗਾ ਤੇ ਰੇਲਈ
 ਪੇਨੇ ਕੀਨੇ ਲਿਆਵੇਗਾ ਮੁਗੇ ਜੀ ਮੈਂ ਰਜਾ ਲੈ ਲਈ ਹੈ ਹੋਰ ਜੀ ਹਨ ਤੁਰਨ
 ਵੀ ਤਿਆਰੀ ਹੈ ਇਕੋ ਵੇਕ ਪਨੇ ਬਨਾਉ ਨੇ ਹਨ ਜਦ ਬਨ ਜਾਂ ਦੇ ਹਨ ਤਾਂ ਲੋਕੇ ਤੁਰ
 ਪਵੇਗੇ ਏਪਰ ਦੇ ਲੋਕ ਹੋਰ ਜੀ ਹਨ ਹੋਰ ਜੀ ਹਨ ਅਰਕਾ ਕੇ ਵੀ ਮਾਂ ਨੇ ਕਈ ਵੇਰ ਕਹਿ
 ਰੇ ਜਿਆ ਲੋਕ ਹਨ ਲੋਕੇ ਆਉ ਨਾ ਹੋਰ ਜੀ ਤੇ ਰੀਜਾਂ ਭੀ ਲੋਕ ਆਉ ਵਾਪਰ
 ਛਾਉ ਨੀਓ ਰੇਲਤਾਈ ਪੇਤੀ ਕੋ ਹਤੁਰ ਨਾਂ ਪੇਂਦਾ ਹੈ ਰਸਤਾ ਬਨਾ ਬਿਖਨਾ ਹੈ
 ਅਸਹਾਹੀ ਨਹੀਂ ਲਭ ਵੀ ਹੋਰ ਜੀ ਚਨਨ ਸਿੰਘ ਦੇ ਪਰਖ ਬਰਦੇ ਵੀ ਕਿ
 ਓਹੁ ਰਾਜੀ ਪੁਸ਼ੀ ਪਹੁੰਚ ਪਿਆ ਹੈ

ਲਿਖੀ ਦਰ ਮਘਰੋ ਸ਼: ੧੯੫੧

No 30

ੴ ਸਤਿਗੁਰਪ੍ਰਸਾਦਿ

ਸ੍ਰੀ ਸਹਬ ਗੁਰਨਾਨਾ ਮਾਮਾ ਤਾਹਾ ਸਿੰਘ ਜੀ ਜੋਗ ਦਾਸ ਹਰਾ ਸਿੰਘ
 ਦੀ ਛਤੇਦਾਰ ਵੀ ਮਾਮਾ ਜੀਏਬੇ ਸੁਖ ਹਾਜੀ ਬਾਜੀ ਹਨ ਤੁਸਾਂ ਹੀ ਸੁਖ ਰਾਮ

ਜੀਪਾਸੇਮਗਦੇਹਾਂ।

ਮਾਮਾ ਜੀ ਜਦਵੇਆਪ ਗਏ ਕੋਈ ਚਿੰਨ੍ਹ ਪਤੀਨ ਹੀਭੇ ਜੀਤੁ ਸੀਆਖਰਾਏ
ਸੀਆਸੀਜਾਂ ਦੇ ਤੋਨੂੰ ਸਦਾ ਹੋ ਸਿੰਦ੍ਰ ਮਹੀਨੇ ਹੋਏ ਤੁਸਾਨ ਹੀ ਸਦਿਆ ਮੇਂਤਾਂ
ਵਾਹੀਪਤੀ ਦਕੰਮਭੀਛੰਡ ਕੋਠਾ ਹੋਈ ਨੱਟ ਰਵੇ ਹਨ ਕਦੇ ਨੈਕਰ ਹੋਮੇ
ਗੋਸੇ ਮੇਂਨੂੰ ਛੇਤੀ ਸਦੇ ਨੂੰ ਤੁਨੂੰ ਸਿੰਘਦਾਪੁਤ ਲਾਕੁ ਸਿੰਘ ਬਰਮਾਦੀਭ
ਹਤੀ ਵਿਚ ਗਿਆ ਮੇਂਨੂੰ ਨਾਲ ਜਦਵਾ ਸੀਪਰ ਮੇਂਨੂੰ ਹੀ ਗਿਆ ਹੋਰ ਜੀਏਕ
ਤੁਹਡਾ ਕੋਨ ਕਾਚੁਗਦਾਚੁਗਦਾ ਮੇਘੇ ਵਿਚ ਗਿਆ ਪਰ ਕੁਝ ਨੁਕਸਾਨ ਨਹੀ
ਹੋਇਆ ਨੈਕਰ ਨੇ ਹੋਰ ਸਬਰਾਜੀ ਹਨ ਉਤ ਹਛੇਤੀ ਤੇਜ਼ ਵਾਥੇ ਨੇ ਲਿਖੇ ਨੂੰ
ਬਹੁਤ ਜਾਨਣਾ

No 51

ੴ ਸਤਿਗੁਰਪ੍ਰਸਾਦਿ॥

ਸ੍ਰੀ ਸਰਬਉਪਨਾਜੇਗ ਬਾਪੁ ਜੀ ਦਾ ਸਚਨੁ ਤਸਿੰਘ ਦੀ ਗੁਰਛ ਤਹਿ ਬ
ਲਾਈ ਬਾਚਲੀ ਜੀ ਅਸੀ ਜਦਵੇ ਮੁਹਰ ਬੀਆਏ ਹਾਂ ਤੇ ਦੇਵਾ ਤੁਸਾਂ ਖਤਨ
ਹੀਂ ਪਲਿਆ ਤੁਹਡੇ ਖਤਨਾ ਆਉ ਤੇ ਸਾਭੇ ਦੇ ਬਰਦਾਸ ਨੁਕਦਾ ਹੋ
ਅਸਾਂ ਸਾਉ ਨੀ ਸਾਂਭ ਲਈ ਹੈ ੧੫ ਪੰਛਾਂ ਵਿਪਿਆਂ ਵਿਚ ਸੇਰ ਨਾਮਰੁ
੨੨ ਵਿਚ ਛੇਲੇ ਗੁਰਾ ਵਿਤੇ ਹਨ ੧੫ ਪੰਛਾਂ ਵਿਪਿਆਂ ਵਿਚ ਰੋਟੀ ਕਾਗ
ਛੰਡੀ ਹੈ ਜਦੋਂ ਵਰਾ ਆਏ ਗਾ ਕਨਕ ਕੇਰਾ ਵਿਆਠੇ ਕਮਾਦ ੨੨ ਰਖ

ਛੱਡੀ ਹੋ ਖੂਹ ਦੀ ਪੈਲੀ ਲੋਕ ਹਿਸੇ ਤੇ ਮੰਗ ਦੇ ਹਨ ਪੰਜ ਦੁਅੰਜੀ ਆਖ ਦੇ ਹਨ
 ਅਸਾਂ ਅਧ ਆਖਿਆ ਹੈ ਉਹ ਨਹੀਂ ਮੰਨਦੇ ਅੰਤ ਕੀ ਵਿਆਂ ਮੀਂਹ ਨੇ ਖੂਹ ਦਾ ਵ
 ਤੇ ਤੇ ਨਾ ਹਲ ਕੀਤਾ ਹੈ ਚੰਨੇ ਦੇ ਗਏ ਹਨ ਕਢੇ ਵੱਡੇ ਪਈ ਹੈ ਸਾਰੀ ਸੇਉ ਕ ਨੇ
 ਖਾਲੀ ਹੈ ਬਲ ਨੂੰ ਟੁਟ ਕੇ ਸਾਹੇ ਬੈਠੇ ਪੜਨੇ ਸਮੇਤ ਖੂਹ ਵਿਚ ਜਾ ਪਈ ਹੈ
 ਅਸੀਂ ਅਕਲਾ ਪੇਕਿਤ ਲਾਕਿਤ ਲੋਹੇ ਦੀ ਏਤੁ ਸੀ ਬੀ ਵੱਡੀ ਨਹੀਂ ਦਾ ਹਦੇ ਨੂੰ ਹ
 ਸਾਰੀ ਆਂਤੁ ਹਾਨੂੰ ਮਥਾ ਦੇ ਕਦੀ ਆਂ ਹਨ ਅਰਕਾ ਕੇ ਹਥੇ ਜੇਨ ਕੇ ਫਤ ਹ ਕ ਹਿੰਦੇ
 ਹਨ ਚੁੜ ਚੁੜ ਸਲਾਮ ਆਖਦਾ ਹੈ

ਆਪ ਦਾ ਦਾਸ ਚੜ੍ਹਤ ਸਿੰਘ ਚਕਨ ਬਰ ੪੫

੧ ਉਸਤਿ ਗੁਰਪ੍ਰਸਾਦਿ॥

ਸ੍ਰੀ ਸਰਬਉਪਮਾ ਜੇਗੁ ਭਾਈ ਨੌਧ ਸਿੰਘ ਜੀ ਦਾਸ ਨ ਦਾਸ ਦ ਲ ਸਿੰਘ ਦੀ
 ਸੀ ਚਾਹਿ ਗੁਰੂ ਜੀ ਦੀ ਫਤੇ ਵਾਚ ਠੀ ਜੀ ਹੋਰ ਸੁਖ ਦਾ ਚ ਨੀ ਏਥੇ ਅੰਤ ਕੀ ਅੰ
 ਤਾ ਮੀਂਹ ਹੋਇਆ ਹੈ ਪਾਨ ਛਿਆ ਪਾ ਨੀ ਨਹੀਂ ਬਲਿਆ ਵਟਾਂ ਉਟਾਂ ਸਭ ਟੁਟ ਗ
 ਈ ਆਂ ਹਨ ਅਰਕਾ ਜਾ ਕਾਂਗ ਅੰਡੀ ਆਈ ਹੈ ਜੇ ਪੈਲੀ ਆਂ ਦਾ ਫਕਾਨ ਹੀ ਛੁਰ
 ਗਈ ਮਕਈ ਆਂ ਬਾਜ ਰੇ ਮਾਂ ਹਰਦਾ ਹ ਸਭ ਮਾਰ ਗਈ ਹੈ ਕੋਈ ਆਂ ਦੇ ਚੌਖੁਰ
 ਹੀ ਗਤੀ ਬਹਿ ਕੇ ਰੁੜ ਗਏ ਹਨ ਜੇ ਪਿੰਡ ਨੂੰ ਵੱਟ ਨਾਂ ਮਾਰ ਦੇ ਤਾਂ ਪਿੰਡ ਦੇ ਬੀ ਕੰਧਾਂ
 ਕੋਟੇ ਸਬ ਬਹਿ ਜਾਵੇ ਸਨ ਪਰ ਇਹੁ ਗੁਰੂ ਦੀ ਹੀ ਕਿਰਪਾ ਹੋਈ ॥ ॥ ॥

ਗੁਰੂਆਂ ਦੇ ਮਨ ਵਿਚ ਉਹ ਮਰੇ ਦਿਤਾ ਅਰੋਜੋ ਬੁਧ ਗੁਰਮੁਖ
ਪੁਰਖਾਂ ਨੇ ਗੁਰਮਤਾ ਦਸਿਆ ਉਸ ਨੇ ਉਸੇ ਤਰ੍ਹਾਂ ਕੀਤਾ ਜੋ ਰਸਾਨੇ
ਮਾਲ ਭੀ ਗਰਦੀ ਅਰਮਨੁ ਖਾਂਦੀ ਸੁਖ ਹੈ॥

ਆਪਣਾ ਰਾਸ ਦਲ ਸਿੰਘ ਲਖੋ ਰਹਿਣੇ॥

No 39

ੴ ਸਤਿਗੁਰ ਪ੍ਰਸਾਦੇ॥

ਭਾਈਆ ਜੀ ਫਾਹਿ ਗੁਰੂ ਜੀ ਕੀ ਛਤੇ॥ ਐਥੇ ਸੁਖ ਪੈਤੇ ਤੁਹਾਡੀ ਸੁਖ
ਆਨੰਦ ਸਤਿਗੁਰਾਂ ਪਾਸੋਂ ਹੋਵੇ॥ ਜੀ ਹਿਰਗਲ ਏਹ ਪੈ ਜੇ ਮੈਨੂੰ ਤ
ਹੀ ਹਿਰਗਲ ਸਿੰਘ ਨੂੰ ਤ ਹੀ ਦਰਦ ਰਹਾਉ ਦਾਸੀ ਜੇ ਭੰਗ ਫਾਂਦਾ ਲੇਵਾ
ਨੇਦੀ ਚੰਨੀ ਤਰਾਂਤ ਕਛਾਈ ਗਿਪ ਆਕੇ ਪਰਥਿ ਹਮੇਰੀ ਗਲ ਸੁਣਦ
ਭੀ ਨਹੀ ਸੀਤੇ ਆਖਦਾਉ ਦਾਸੀ ਜੇ ਐਥੇ ਕੇਹੇ ਰੋਗ ਆਉਂਦੇ ਹਨ
ਜੇ ਅਸੀਂ ਫਾਨੇ ਦੀ ਸੋਚ ਕਰੀਏ ਸੋਧਿ ਹੀ ਗਲ ਹੋਈ ਜੇ ਹਨੀ ਮੈਰੀ ਤ
ਰਦਾਉ ਦਾਸੀ ਅਜ ਗਤ ਨੂੰ ਨਾਤਾਂ ਮੈਂ ਏਥੇ ਸੀਨਾ ਕੇ ਈਕਾ ਮਾਧੀ ਆਖ
ਤੇਵਾਨਾ ਸੁਨਾਤ ਕੇ ਕੇਈ ਸਾਰੇ ਪਸੁ ਹਕ ਲੈ ਗਿਆ ਹੁਣ ਚੰਨੀ ਆ
ਰੋਵਾ ਪੈਤੇ ਐਨਾ ਫਿਲਾ ਪੈ ਜੇ ਫਾਨੇ ਜਕੇ ਤਲਾਹੀ ਨਹੀ ਦਿਤੀ॥

ੴ ਸਤਿਗੁਰਪ੍ਰਸਾਦਿ॥

ਭਾਈਚੈਟਾਸਿੰਘ ਜੀ ਤੁਹਾਡੇ ਆਪਿ ਭਵਲਤਾਂ ਮੀਂਬਥੇਰਾਸੀ
ਪਰਸਾਰੇ ਦਲਤਾਂਦਿਕ ਭੀਕਟੀ ਨਹੀ ਪਈ ਸੀ ਏਸਕ ਰਕੇ ਅਸੀ
ਕੁਛ ਨਹੀ ਬੀਜਿਆ ਸੀ ਪਰ ਹੁਣ ਸਨੂੰ ਕੁਝ ਸਹਾਰੇ ਹੋ ਗਿਆ ਹੈ ਕਿ
ਉਂਜੋ ਨੌਜਵਾਨੇ ਹਨੀ ਸਾਡੇ ਪਿੰਡ ਨੂੰ ਨਹੀ ਲਗਦੀ ਸੀ ਹੁਣ ਗਈ ਹੈ ਤੇ ਉਹ
ਦੇ ਪਾਣੀ ਨਾਲ ਸਾਡੇ ਸਾਰੇ ਖੇਤ ਭਰ ਗਏ ਹਨ ਤੇ ਅਜੇ ਤਾਈਂ ਉਹ ਨਹੀ
ਬੀਜ ਨਹੀ ਰਿਖੀ ਜਿਸਕ ਰਕੇ ਅਸੀ ਆਸ ਰਖਦੇ ਹਾਂ ਜੇ ਸਾਡੇ ਪਿੰਡ ਦੇ
ਦੋ ਭੇਡੀ ਸਾਰੇ ਹੀ ਭਰ ਜਾਣਗੇ ਤੇ ਡੂੰਗਰ ਨੂੰ ਪਾਣੀ ਦਾ ਬਨਾਅ ਰਾਮ ਰੇ
ਜਾਓਗਾ॥

ੴ ਲਿਖਤ ਮਨਿ ਹਾਲ ਸਿੰਘ ਜੋਗ ਭਾਈ ਦਿਲ ਬਾਗ ਸਿੰਘ

ਦਾਹਿਗੁਰੂ ਜੀ ਕੀ ਛਤੇ ਬੁਲਾਈ ਦਾ ਰਵੀ॥ ਜਿ ਕੀ ਲਿਖੀ ਹਰਨਾਮ ਪੁਰੇ
ਕਤਕਦੀ ੨੦ ਵੀਕੇ ਭਾਈ ਜੀ॥ ਇਥੇ ਸੁਖ ਸਾਂਦ ਹੈ ਤੇ ਤੁਹਾਡੀ ਸੁਖ ਸਟ
ਸੀ ਬਾਹਗੁਰੂ ਜੀ ਪਾਸੋਂ ਮੰਗਦਾ ਹਾਂ ਤੁਸਾਂ ਸੁਣਿਆ ਹੈ ਉਂਜੋ ਮੈਂ ਤਕੀ ਮੈਂ
ਧਨ ਲੇਕੁ ਫੁਟਾਫੁਟਾ ਖਰੀਦਣ ਲਈ ਰਾਮ ਸਿੰਘ ਸਾਮ ਸਿੰਘ ਦੇ
ਨਾਲ ਤੇ ਗਾਂਦੀ ਗਾਂਗੁ ਪਯਾਲੇ ਕੇ ਗਿਆ ਤੇ ਇਕ ਗਡਾ ਛੋਲਿਆ ਦਾ
ਤੇ ਇਕ ਗਡੀ ਵਰੀ ਸਿੰਹਣੀ ਵਡਾ ਫੁਕਾ ਖਰੀਦਿਆ॥ ਦਸ ਪਦ

ਮਣਚ ਉਲਭੀ ਪਰੀਰ ਕੇ ਹੀਲਰ ਉਪਰਲਵੀ ਅਸੀ ਤਿਨ ਤੁਰੀਆ
 ਉਦੇਸਾਂ ਕੀ ਹੋਰਾਇ ਆਜੇ ਅਗੇ ਸਾਨੂੰ ਕੋਈ ਪੰਦਰਾਂ ਵੀਹ ਸੀਂਹ ਵਰ
 ਗੇ ਮੁਸਦੈ ਭੈ ਕਿ ਜਿਨ ਦੇ ਹਥਾਂ ਵਿਚ ਕ ਨੀ ਕ ਨੀ ਤਿ ਠੀ ਆਂ ਠਾਂ ਗਾਂ ਸਨ
 ਨਜ਼ਰੀ ਆਏ ਆ ਭਾਂਈ ਜੀਰਥ ਜੀ ਜਾਣਦਾ ਹੈ ਉਨਾਂ ਨੂੰ ਦੇਖਾਇ ਆਂਗੀ ਅ
 ਜੇਹੀ ਪਣਕਣ ਫਿਰੀ ਜੋ ਕੋਹਣ ਦੀ ਗਲ ਜੀਨਹੀ ਅਸੀ ਸੋਭੇ ਤਿਨ ਜਣੇ
 ਤੇ ਓਹ ਪੰਦਰਾਂ ਵੀਹ ਬੁਰਛੇ ਕਿਥੇ ਗਾਮ ਗਾਮ ਤੇ ਕਿਥੇ ਵੈਠਾਂ ਅਸੀ
 ਉਨਾਂ ਦਾ ਸਾਹਮਣਾਤਾ ਕਰਨ ਜੇਹੇ ਜੀਨਹੀ ਸਾ ਤੇ ਨਾਹੀ ਸਾਭੇ ਕੋਲ
 ਕੋਈ ਭਾਂਗ ਸੋਰਾ ਜੀਸੀ ਗਾਮ ਸਿੰਹ ਸਾਮ ਸਿੰਹ ਦਾ ਮੂੰਹ ਪੀਲਾ ਤੇ ਤੋਠ
 ਸੁਕ ਗਏ ਤੇ ਲਤਾਂ ਕੋਲੇ ਦੇ ਬੂਟੇ ਵਾਂਗੁ ਕੋਥਣ ਮੂੰਹੋਂ ਗਲ ਨਾਨੇ ਕਲੇ ਆ
 ਇਨਾਂ ਦਾ ਇਹ ਗਲ ਦੇਖ ਕੇ ਮੈਂ ਵਧੇਰੇ ਗਾਠ ਰਿਆ ਪਰ ਉਨਾਂ ਹਥ ਦੇ
 ਬੀਦੇ ਆਂ ਨੇ ਆਉਂਦੇ ਆਂਗੀ ਕਿਹਾ ਸਿੰਘੇ ਕੁਝ ਤੁਹਾਡੇ ਪਾਸ ਹੈ ਤਾਂ ਰੁਪ
 ਕਰੀ ਤੇ ਰਖਾਇਓ ਨਹੀ ਤਾਂ ਭਾਂਗਾਂ ਨਾਲ ਚਕਨਾ ਚੁਰਕ ਕਾਇਆਂ ਗੇ ਸੋ
 ਓਹ ਸਾਭੇ ਸਿਰ ਪਰ ਭਾਂਗਾਂ ਲਾਈ ਪੜੇ ਤੇ ਅਸਾਂ ਤਿਨਾਂ ਨੇ ਕਪੜੇ ਲਾਹ
 ਲੀ ਗੇ ਏ ਬੀਨੀ ਸਭ ਕੁਝ ਓਨਾਂ ਦੇ ਹਵਾਲੇ ਕੀਤਾ ਤੇ ਜਾਨ ਬਚਾਈ ਘਰ
 ਆਕੇ ਸਫੇਦਾ ਗੁਰੂ ਦਾ ਕਛਾਹ ਕੀਤਾ ਤਸੁਖ ਮਨਾਈ ਇਹੋ ਜਿਹਾ ਅਜ
 ਕਲਹਾਲ ਹੈ ਸਾਭੇ ਨਾਲਾਇਹੋ ਹੋਥੇ ਹੋਇਆ ਤਾ ਦਿਚਾਰੇ ਖੜੀ ਆਂ ਦੇ
 ਬਾਬ ਕੀ ਹੁੰਦੀ ਹੈ ਉਸੇ ਅਕਲੇ ਦੁਕਲੇ ਤੁਸਾਨਾ ਨਿਕਲਨਾ ਹੋਰ ਸਬ
 ਸੁਖ ਹੈ॥

No 36

१ ਭ ਸ੍ਰੀ ਯਤ ਕ੍ਰਿਪਾ ਸਾਗਰ ਕੁਲੀ ਪਤਨ ਮਰਸਿਘ

ਯੋਗ ਦਾਸ ਬਿਸਨ ਸਿੰਘ ਦੀ ਅੰਮ੍ਰਿਤ ਸੋਭੇ ਵਾਰੇ ਗੁਰੂ ਜੀ ਕੀ ਫਤਹ ਬੁਲਾਈ
 ਪਹੁੰਚੇ ਭਾਈ ਜੀ ਇਥੇ ਜੁਖ ਹੋ ਅਤੇ ਤੁਹਾਡੀ ਜੁਖ ਸਦਾ ਹੀ ਅਕਾਲ ਪੁਰਖ
 ਦੇ ਹਜ਼ੂਰੇ ਮੰਗਵਾਹ ਜੀ ਭਾਵੇਂ ਦਿਲ ਨਹੀਂ ਕਰਦਾ ਕਿ ਤੁਹਾਨੂੰ ਮੈਂ ਇਸਤਰਾਂ ਦੀ
 ਭਾਨਕ ਖਬਰ ਲਿਖਾਤੇ ਫਿਕਰ ਲਾਵਾ ਪਰ ਕੀ ਕਰ ਲਾਚਾਰੀ ਨੂੰ ਲਿਖਦਾ ਹਾਂ
 ਬਰਖਾਦੀ ਤੋਰੇ ਹੋਏ ਕਾਰਨ ਇਥੇ ਗਰਮੀ ਤਾਂ ਵਧਾ ਦੁਖ ਦੇ ਰਹੀ ਸੀ ਪਰ ਹੁਣ
 ਤਪ, ਯੋਜਾ, ਤੇ ਮਹਾਮਰੀ ਭੀ ਇਥੋਂ ਦੇ ਦਸ ਨੀਕਾਂ ਨੂੰ ਜਮੇਟ ਨਲਈਂ ਆਜਾਗੀ
 ਹੈ॥ ਡਾਕਦਾਰ ਲੋਕ ਇਸ ਦੇ ਰੋਕਣ ਲਈ ਬਥੇਰੇ ਚਿੰਨ੍ਹ ਪੇਸ਼ ਤਾਂ ਕਰ ਰਹੇ ਹਨ
 ਪਰ ਅੱਗੇ ਜੋ ਗੁਰੂ ਕੀ ਮਰਜੀ ਆਪਣੇ ਜਤਨਾਂ ਨਾਲ ਕੋਈ ਫਾਹ ਨਹੀਂ ਚਲਦੀ
 ਰੋਜ ੩੦, ੪੦, ਪੁਰਸ਼ ਮਰਦੇ ਹਨ ਆਦਮੀ ਵਿਚਾਰੇ ਤਾਂ ਪਾਣੀ ਦੇ ਬੁਲਬੁਲੇ ਵਾਂਗ
 ਖਿਨ ਵਿਚ ਭਸਨਾ ਭੁੰਦੇ ਜਾਂਦੇ ਹਨ ਜੋ ਜੇ ਹੋਰ ਦੱਸ ਪਾਸ ਵਿਸਤਰੀ ਮੀਂਹ ਨਾ
 ਪਿਆ ਅਰਥਿ ਨਾਂ ਹੋਈ ਤਾਂ ਪਛਲੇ ਦਾ ਸਮਾ ਆਇਆ ਏਵੇਗਾ ਇਸ ਕਰਕੇ
 ਭਾਈ ਜੀ ਮੇਰੀ ਮਰਜੀ ਹੋ ਜੇ ਤੁਸੀਂ ਆਪਣੀ ਪਾਹਵਾਲੀ ਤੇ ਬਾਲਬੰਦੇ ਨੂੰ ਉਥੇ ਆ
 ਪਣੇ ਪਾਸ ਅੰਧਾਲੇ ਮੰਗਵਾ ਲਵੋ ਤਾਂ ਚੰਗਾ ਹੋਵੇਗਾ ਅਗੇ ਜਿਸਤਰਾਂ ਤੁਹਾਡੀ ਮ
 ਰਜੀ ਹੋਵੇ ਕਰੇ ਇਹ ਨਾਂ ਸਮਝਣਾ ਜੇ ਇਹ ਕਰਨਾ ਯਕੀਨੀ ਹੋਵੇ ਸਾਡੇ ਸਿਰ ਮਥੇ
 ਤੇ ਰਹਿਣ ਸਾਡੇ ਪਾਸ ਤਾਂ ਹੋਰਕ ਲਗੀ ਹੋਈ ਹੈ ਸੁਰਾਂ ਮੰਨਣਾ ਤੇ ਉੜਵੇ ਤੀ ਭੋਜ
 ਨਾਂ

ਤੁਹਾਡਾ ਸੁਰ ਚਿੰਨ੍ਹਕ ਬਿਸਨ ਸਿੰਘ ਅੰਮ੍ਰਿਤ ਸੋਭੇ

ੴ ਸਤਿਗੁਰਪ੍ਰਸਾਦਿ॥

ਸ੍ਰੀ ਸਰਸੁਭਿਪਮਾਂ ਜੋਗ ਭਾਈ ਮੁਲਾਮਲਜੀ ਵੀਰਸਿੰਘ ਦੀ ਫਤਹਿ ਦਰ ਨੀਹੋਰ
 ਸੁਖ ਚਣੀ ਹੋਰ ਭਾਈ ਜੀ ਅੰਮ੍ਰਿਤ ਸਰਜੀ ਦੇ ਵਾਨੇ ਫਕੇ ਵਾ ਭਾਭੁਤਾ ਸਾਹਾ ਦੇਰ ਦੇ
 ਨਾਲ ਲਿਖ ਕੇ ਘਲਣਾ ਅਸਾਂ ਤੁਹਾਡੀ ਹੱਥੀ ਤੇ ਪੰਜ ਗਠੇ ਕਨਕ ਦੇ ਘਲੇ ਹਨ ਆਪ
 ਨੇ ਜੋਰ ਸਮਝ ਕੇ ਵੇਚ ਕੇ ਹਕਮ ਵੇਡੇ ਮੁੰਡੇ ਜੋਰ ਸਿੰਘ ਦੀ ਕੰਨੀ ਪਾਵੇ ਨੀ ਕੋਈ ਜੋ
 ਖਨ ਵਿਚ ਫਰਕ ਨਾਂ ਹੋਵੇ ਸਾਡੀ ਕਨਕ ਤੋਲੀ ਹੋਈਏ ਅਰਦੂਜੀਆ ਮੁੰਡੀਆ
 ਨੂੰ ਸਹਾਬ ਜੋਗਾ ਕੋਈ ਰੁਪਯਾ ਨਾ ਵੇਵਾਂ ੧੭ ਦਸਾ ਰੁਪਯਾ ਦਾ ਖਰਾ ਗੁਨ ੭ ਪੰਜਾ
 ਦੀ ਸ਼ਕਰ ਅਤੇ ਦੁਹ ਰੁਪਯਾ ਦਾ ਤਲੇ ਚਾਲੇ ਕੇ ਘਲਵੇਨਾ ੧੫ ਗਜ ਖੰਡਰ ਦਾ
 ਕਪੜਾ ਅਹੁ ਇਕ ਭੂਰਾ ਲੋਕੇ ਘਲਵੇਨਾ ਦੋ ਪਨੇ ਰਜਾਈਆਂ ਦੇ ਚਾਰ ਗਜ ਲੱਠਾ
 ਫਤਹੀ ਦੇ ਉਛਾਨ ਜੋਗਾ ਬੀ ਲੋਕੇ ਘਲਨਾ ਇਹ ਸਾਹੀਆ ਵਸਤਾ ਆਪਨੀ ਹਥੀ
 ਲੋਕੇ ਵੇਨੀਆ ਮਤੇ ਕੋਈ ਮੁੰਡੀਆਂ ਨੂੰ ਠੱਗ ਲਏ ਹੋਰ ਸਾਡੇ ਲੋਕ ਜੋ ਵਹਿਲ ਹੋਵੇ
 ਸਾਨੂੰ ਲਿਖ ਕੇ ਘਲਨੀ

ਆਪਦਾ ਭਲਾ ਚਾਹੁਨ ਵਾਲਾ ਵੀਰਸਿੰਘ ਬੁਰਜੇ

ੴ ਸਤਿਗੁਰਪ੍ਰਸਾਦਿ॥

ਹਜ਼ੂਰ ਤੁਸੀਂ ਜੋ ਮੈਨੂੰ ਚਿਠੀ ਲਿਖੀ ਸੀ ਭਾਈ ਜੇਕਰ ਤੁਹਾਡੇ ਪਿਠਾਂ ਦੇ ਨੇੜੇ ਤੇੜੇ ਕੁਝ
 ਸਿਕਾਰ ਹੋਵੇ ਤਾਂ ਅਸੀਂ ਇਕ ਮਹੀਨੇ ਦੀ ਛੁੱਟੀ ਲੋਕੇ ਆਜਾਈਏ, ਜੋ ਹਜ਼ੂਰ ਤੁਸੀਂ

ਨਪਤਕ ਰਲੇ ਆਉ ਮੈ ਸਭ ਬੰਦ ਸਤ ਕਰ ਛਾਡਿਆ ਜੋ। ਸੁਠਾਂ ਦੀਆਂ
 ਠਾਠਾਂ ਦੀਆਂ ਠਾਠਾਂ ਸਾਡੇ ਖੇਤਾਂ ਵਿਚ ਫਿਰਦੀਆਂ ਹਨ ਜੇ ਹੁਣੀਆਂ ਸਾਡੀ ਪੈਲੀ
 ਦਾ। ਇਕ ਦਫਾ ਭੀ ਨਹੀਂ ਹਰਾ ਹੋਤਾ। ਇਹ ਆਂ ਜੇ ਤੁਸੀਂ ਆਕੇ ਇਹ ਨਾਨੂੰ ਖਪਾਓ
 ਤਾਂ ਅਸੀਂ ਤੁਹਾਡਾ ਹੀ ਜਸਗਾ ਮੀਏ ਤੇ ਹੋਰ ਏਥੇ ਸਰੇ, ਤਿੜ, ਬਟੇ ਰੇ ਬਹੁਤ
 ਹਨ ਪਰ ਮੁਰਗਾ ਬੀਆਂ ਅਜੇ ਤਾਈਂ ਨਹੀਂ ਆਈਆਂ ਹੋਰ ਮਿਰਗਾਰੇ ਸਿਕਰ
 ਲਈ ਜੇ ਤੁਸੀਂ ਆਓ ਤਾਂ ਸਾਡੇ ਪਿੰਡ ਤੋਂ ਪੰਜ ਕੋਹ ਦੀ ਵਿਥ ਪਰਾਇਕ ਦਾਬ
 ਤੇ ਉਥੇ ਮੈਂ ਤੁਹਾਨੂੰ ਲੈ ਚਲਾਂਗਾ ਨਾਲੇ ਰੇਲ ਦਾ ਟੇਸਟ ਭੀ ਉਹਦੇ ਕੋਲ ਹੀ ਹੈ।

No 39

ੴ ਸਤਗੁਰ ਪਰਸਾਦਿ॥

ਲਿਖਤੁ ਮਰੂੜਾ ਸਿੰਘ ਅਗੋਂ ਜੋਗ ਦਾਚਾ ਬਾਪੇ ਲਾਸਿੰਘ ਦੇ ਫਤੇ ਵਾਹਿਗੁਰੂ
 ਜੀ ਕੀ ਬੁਲਾਈ ਵਾਚ ਵੀ। ਮੈਥੇ ਸੁਖ ਹੈ ਤੁਸਾਂ ਦੀ ਸੁਖ ਸਤਗੁਰ ਪਾਸੋਂ ਚਾ
 ਹੁਦੇ ਹਾਂ ਜੀ। ਚਿਠੀ ਤੁਸਾਡੀ ਪਹੁੰਚੀ ਜਿਸਨੂੰ ਪੜ੍ਹ ਕੇ ਅਸੀਂ ਰਾਜੀ ਹੋਏ ਹਾਂ
 ਜੀ ਵਡਿਆਂ ਦਾ ਏਹੋ ਧਰਮ ਹੈ ਜੋ ਆਪਣੇ ਪਰਵਾਰ ਦਾ ਭਲਾ ਚਾਹੁੰਦੇ ਹਨ
 ਜੀ ਤੁਸਾਂ ਜੋ ਲਿਖਿਆ ਹੈ ਕਿ ਬਰਖਾ ਪੈਂਨ ਵਾਲੀ ਹੈ ਅਰ ਪੈਲੀ ਬੀਜ ਲੇਣੀ
 ਜਿਸਤੇ ਖਾਣੇ ਜੋਗੇ ਵਾਣੇ ਪਰ ਆਇਜਾਣਾ। ਚਾਰਾ ਜੀ ਅਸੀਂ ਕੀ ਦਸੀਏ ਜੋ
 ਰਬਨੈ ਤਾਂ ਉਪਰੋਂ ਲੇ ਹੋਵੀ ਲਾਉ ਖਿਚ ਲੀਤੀ ਅਜ ਤਾਈਂ ਇਕ ਬੂਟ ਭੀ ਪਾਣੀ
 ਦੀ ਨਹੀਂ ਪਾਈ ਪਰ ਜਾ ਤੁਹਾਡਾ ਕਰਦੀ ਹੈ ਕਈ ਪਰਾਨੈ ਖੁਰੇ ਜੋ ਰੇ ਰੇ ਸ੍ਰੀ-

ਆਂਕੀਭੀਆਂ ਹਨ ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਵਿਚ ਚਰੀਆ ਅਰ ਗਵਾਹਾਂ ਛਾਢਿਆਂ ਦੇ ਖਾਣ
 ਲਈ ਬੀਜੀਆਂ ਹਨ ਪਸ਼ੂਆਂ ਦੀ ਭੁਖ ਦਾ ਦੁਖ ਦੇਖਿਆ ਨਹੀਂ ਜਾਂਦਾ ਗਰੀਬ
 ਗਾਇ ਸੇਰ ਭੁਧਾਰਾ ਵਿਚੀ ਸੀ ਪਰ ਸੇਰ ਦੇ ਦੁਖ ਤੇ ਭੁਖੀ ਹੋਈ ਜਿਸ ਦੇ ਬਣ
 ਵਿਚ ਹੁਣ ਦੁਖ ਦੀ ਲਸਾਭੀ ਨਹੀਂ ਰਹੀ ਬਾਲ ਲਸੀ ਖੁਦੇ ਤਰਸਦੇ ਹਨ॥
 ਬਲਦਾਂ ਦੀਆਂ ਦੋਏ ਜੇਗਾ ਮਾਫੀਆਂ ਹੋ ਗਈਆਂ ਹਨ ਖੂਹੇ ਦਾ ਕੰਮ ਸੋਖ
 ਹੀ ਕਰਨਗੇ ਜੇ ਰਬ ਮੀਂਹ ਪਾਇ ਦੇਂਦਾ ਤਾਂ ਅਸੀਂ ਹਲਦਾ ਮੁੰਨਾ ਪਕੜ ਲੈਂਦੇ
 ਚਰ ਬਿਗੇ ਜਮੀਨ ਬੀਜ ਕੇ ਖਾਣੇ ਜੇਗੇ ਦਾਣੇ ਪਰ ਪਾਇ ਲੈਂਦੇ॥ ਨਿਆਏ
 ਵਾਲੇ ਖਤੇ ਦੀ ਕਿਕਰ ਵਢ ਕੇ ਸੁਹਾਗਾ ਬਣਾ ਲੀਤਾ ਹੈ ਦਾਦੀ ਦਾ ਮਨ ਤੁਹ
 ਨੂੰ ਮਿਲ ਨੇ ਲਈ ਚਾਹੁੰਦਾ ਹੈ ਸੋ ਤੁਸੀਂ ਜ਼ਰੂਰ ਆਕੇ ਮਿਲ ਜਾਓ॥ ਸਭਨ
 ਭਗਵਾਂ ਦੀ ਠਤੇ ਬੁਲਾਈ ਵਾਚਣੀ ਜੀ॥

ਚਿਠੀ ਲਿਖੀ ਗਏ ਵੀ ਸਤਦਿਨ ਮੰਗਲ ਵਾਰ
 ਹਾਂ ਪੁਰੇ ਬਘੇਲ ਸਿੰਘ ਨੂੰ ਰੂੜ ਸਿੰਘ ਨੇ॥

N. 10

੧੬ ਸਤਿਗੁਰ ਪ੍ਰਸਾਦੇ॥

ਲਿਖਤੁ ਮਹਾਪਾਲ ਸਿੰਘ ਦਾਸ ਜੇਗ ਭਾਈ ਬੁਢਾ ਸਿੰਘ ਜੀ ਠਤੇ ਬਾਗੁ
 ਦੀ ਬਾਚਣੀ ਜੀ ਹੋਰ ਨੀ ਐਥੇ ਸੁਖ ਹੋ ਜੀ ਤੋਹ ਭੀ ਸੁਖ ਸਾਂਦ ਚਾਂਦੇ ਹ
 ਜੀ ਤੋਹ ਹਾਲ ਏਹੈ ਜੀ ਮੈਂ ਨੂੰ ਛੁਟੀ ਹੋਵੇ ਗੀ ਤਾਂ ਆਵਾਂਗਾ ਹੋਰ ਗੁ
 ਕੇ ਜੇ ਸਨ ਬਿਨ ਜੀ ਹਾਲ ਲਿਖੇ॥

੧੬ ਸਤਿਗੁਰਪ੍ਰਸਾਦਿ॥

ਸ੍ਰੀਸਰਬਉਮਮਾਯੋਗ ਬਾਪੁਜੀਰਾਸਨਰਾਸ ਮਤਾਬਸਿੰਘਜੀਅਰ
 ਵਰਯਮਸਿੰਘਦੀਚਰਨਬੰਦਨਾਵਾਰਣੀਅਸੀਆਪਦਿਆਂਚਰਨਤੇ
 ਟੁਰਕੇਗਤਪਿਪਲੀਆਭੀਸਾਂ'ਤਿਓ'ਤਨੁਕੇਟੁਰਕੇਅਜੇਅਸੀ'ਤੁ-
 ਕੇਹਾਂਤੇਆਏਸਾਂਤਾਂਸਾਨੂੰਪੰਢਾਂਭੁਆਦਮੀਡਾਕੇਵਾਲੇਖਿਲੇਭਰਤਾਆਉ
 ਦਿਆਂਨਾਲਗੀਸਾਠੇਗਠੇਰੋਕਲਏਆਖਨਲਗੇਜੇਕੁਝਤੁਹਾਡੇਕੋਲਹੈ
 ਰਖਦਿਓਨਹੀਤਾਂਓਠੇਪਏ'ਹੋਵੇਗੇਅਸਾਂਪੰਧਲਾਂਤਾਂਆਖਿਆਜਾਨਦੇਓ
 ਅਸੀਭੀਤੁਹਾਡੇਜੋਟਭਰਾਹੀਹਾਂਕੋਈਕਿਗਨਨਹੀਭਰਨਾਂਨੇਇਕਨਾਮੀ
 ਛਵੀਕਢਕੇਆਖਨਲਗੇਆਓਜੋਟਬੋਨੇਇਹਗਲਸੁਣਦਿਆਂਸਾਰ
 ਸਾਡੇਵਸਾਊਬੀਲਕੜੀਆਂਪਾੜਨਵਾਲਾਕੁਹਾੜਾਕਢਲਿਆਅਰ
 ਛਵੀਵਾਲੇਨੂੰਆਖਿਆਜੇਪਿਓਦਾਪੁਤ੍ਰਹੈਤਾਂਜਾਈਨਾਅਸਾਂਬੀਵੰਡਾ
 ਨਹੀਪਾਈਆਂ'ਹੋਈਆਂਇਹਸੁਣਦਿਆਂਸਾਰਛਵੀਵਾਲਾਕੁਝਢਿਲਾ
 ਹੋਗਿਆਅਰ'ਹਿ'ਪਿਛਾਂਹਟਾਗਿਆਏਹਹੋਵੇਖਅਸਾਂ
 ਢਗੇਹਕਦਿਤੇਅਜੇਅਸੀਥੋੜੀਹੀਟੂਰਗਏਸਾਂਤਾਂਭਰਨਾਂਨੇਪਿਛਲੇ
 ਗਠੇਵਾਲੇਨੂੰਆਢਕਿਆਓਨੂੰਡਾਂਗਾਂਨਾਲਆਉਦਿਆਂਹੀਭਨਸੁਣਿ
 ਓਨੇਅਰਸਾਵਾਬਲਾਖੋਲਕੇਬੁਝਦੇਇਕਬੀਰੇਹਥਭਜਾਦਿਤੇਨੇਇਹ
 ਹੋਲਾਸੁਨਅਸੀਗਠੇਖਲਵਾਕੇਪਿਛੇਭਜਕੇਆਏਤਾਂਦੂਹੀਪਾਸੀਬੁੜੀ

ਭਾਂਗ ਵਹੀ ਸਾਡੇ ਮਨਾਸਿੰਘ ਦਾ ਸਿਰ ਖੁਲ੍ਹ ਗਿਆ ਓਹਨਾਂ ਦੇ ਬੀ ਅਸਾਂ ਚਾਰ
ਪੰਜ ਜੁਖਮੀ ਕੀਤੇ ਅਰੰਭੇ ਹੋਏ ਗਿਰੇ ਕਢ ਦਿਤੇ ਓਹਨਾਨੂੰ ਬਹੁਤ ਦਬਾ ਕੇ
ਆਪਨਾ ਬਲਦ ਮੁੜਾਇਆ ਮਨਾਸਿੰਘ ਨੂੰ ਗਠੇ ਵਿਚ ਪਾਲਿਆ ਅਰ
ਉਹ ਲੇਪਿੰਡ ਆਕੇ ਓਹਨੂੰ ਦੁਧ ਘੋਓ ਦਿਤਾ ਅਰ ਜੁਖਮ ਵਿਚ ਰੰਗੀਤਰਾਂ
ਲੀਰਾਂ ਸਾੜ ਕੇ ਦਿਤੀਆਂ ਹੁਣ ਅਸੀਂ ਮੁਲਿਆਨੀ ਆਪਨਾ ਗਏ ਹਾਂ ਮਨਾਸਿੰ
ਘ ਨੂੰ ਅਹਮਦੀ ਕਿਸੇ ਤਰਾਂ ਦਾ ਫਿਕਰ ਨਾ ਕਰਨਾ ਅਸੀਂ ਅਨੰਦ ਪਰਸੈਨ
ਹਾਂ। ਆਪਦਾ ਦਾਸ ਮਤਾਬਾਸਿੰਘ ਅਰ ਵਰਯਾਮਾਸਿੰਘ ਮੁਲਿਆਨੀ ਤੇ।

No 42

੧੬ ਸਤਗੁਰ ਪਰਸਾਦਿ॥

ਭਾਈ ਨਿਹਾਲ ਸਿੰਘ ਜੀ ਦਾਹਿਗੁਰੂ ਜੀ ਕੀ ਫਤੇ ਅਸੀਂ ਤੁਹਾਨੂੰ ਪੰਜਲਾਂ ਭੀ
ਲਿਖਿਆਸੀ ਜੇ ਅਸਾਡੇ ਲਈ ਕੋਈ ਬਲਦ ਮੁਲ ਲੈ ਗਏ ਤੇ ਹੁਣ ਫੇਰ
ਤੁਹਾਨੂੰ ਤਰੀਦ ਕਰ ਦੇ ਹਾਂ ਜੇ ਕਿਸੇ ਆਹਿਰੇ ਸਸਤੇ ਢਾਂਢੇ ਦੀ ਟੋਲ ਗਏ
ਕਿਉਂ ਜੇ ਸਾਡਾ ਕੰਮ ਚਾਰ ਬਲਦਾ ਬਿਨਾ ਨਹੀਂ ਚਲਦਾ ਨਾਲੇ ਸਾਡੀ ਸੇਜੀ
ਪਰ੍ਹੇ ਨਾਲੇ ਐਤਕੀ ਵਧ ਗਈ ਹੈ ਹੁਣ ਸਾਡੇ ਕੋਲ ਅਗੇ ਨਾਲੇ ਦੁੱਭੀ ਭੋਰੇ ਨਾਲੇ
ਜੇ ਮੱਕੀ ਨੂੰ ਅਠਮੇ ਦਿਨ ਮਗਰੋਂ ਨਾ ਸਿੱਜੀਏ ਤਾਂ ਅਗਲੇ ਦਿਨ ਨੂੰ ਸੁਕ ਜਾਂ ਦੀਏ
ਤੇਰਾ ਅਸੀਂ ਕੁਛ ਭਾਜੀਆਂ ਭੀ ਬੀਜੀਆਂ ਤੇਈਆਂ ਹਨ ਜਿਹਾ ਕੁ ਗੰਠੇ, ਗੋਂਗਲੂ
ਮੁਲੀਆਂ, ਗਾਜਰਾਂ ਬਤਾਉਂ ਆਦਿਕ ਓਹਨਾਨੂੰ ਭੀ ਦੂਜੇ ਰੰਧੇ ਦਿਨ ਪਾਣੀ ਦੇਣਾ
ਪੈਂਦਾ ਹੈ ਭਲਾ ਜੇ ਬਲਦ ਹੀ ਨਾ ਹੋਣਗੇ ਤਾਕਾ ਹੋਵੇ ਨਾਲ ਸਿੱਜਾਂਗੇ ਕਿਉਂ ਜੇ ਸਾਡੀ
ਤਾਂ ਸਾਡੀ ਭੋਰੀ ਖੁਹ ਉਤੇ ਹੀ ਹੈ॥
ਦਸਖਤ ਕਰਮ ਸਿੰਘ ਗੋਰੇ ਵਿਰੋ॥

ੴ No 43

ਅਜਮੈ ਇਕ ਨਗਰ ਦੇ ਵਿਚ ਗਛਤ ਕਰਦਾ ਕਰਦਾ ਗਿਆ ਤਾਂ ਮੈਨੂੰ ਓਸ ਪਿੰਡ
 ਵਿਚ ਕੋਈ ਬੰਦਾ ਨਾ ਦਿਸਿਆ ਓਨਕ ਨੂੰ ਮੈਂ ਰੋਂਦਾ ਰੋਂਦਾ ਇਕ ਪਿੰਡ ਵਿਚ ਗਿਆ ਤਾਂ ਓਥੇ
 ਇਕ ਸਾਧੂ ਪੁਆ ਲਾਈ ਬੈਠਾ ਸਾ ਮੈਂ ਉਦੀ ਵਲ ਗਿਆ ਤਾਂ ਓਨ ਮੈਨੂੰ ਆਖਿਆ ਬੈਠਾ
 ਤਾਂ ਮੈਂ ਬੈਠਾ ਗਿਆ ਫੇਰ ਪਲਕ ਪਿਛੋਂ ਓਨੇ ਮੈਨੂੰ ਰੋਟੀ ਖੁਦਾਈ ਫੇਰ ਗਲਾਂ ਕਥਾਂ ਕਰਦੇ
 ਆਂ ਓਸਨੇ ਏਹ ਆਖਿਆ ਕਿ ਇਸ ਪਿੰਡ ਦੇ ਹੋਣ ਵਾਲੇ ਬੰਦੇ ਫੌਜ ਦੇ ਖਕੇ ਤੇ ਹੋਨ
 ਮੁੰਡੇ ਕੁੜੀਆਂ ਟੂਟੂ ਏਰੇ ਉਨ ਮਝੀਂ ਗਾਈ ਵਧੇ ਸੀਢੇ ਖਚਰਾਂ ਖੋਤੇ ਲੋਕੇ ਭਾਜਨ
 ਕਰ ਗਏਨੂੰ ਮੈਂ ਇਹ ਸਾਰੀ ਕਥਾ ਸੁਨ ਕੇ ਉਦੀ ਸਰੀ ਸਮਝੀ ਤੇ ਫੇਰ ਮੈਂ ਸਾਧੂ ਨੂੰ ਮਥਾ
 ਟੇਕਿਆ ਤੇ ਆਪਣੇ ਕਮਾਨ ਅਠ ਸਰ ਵਲ ਏਹ ਸਾਰੀਆਂ ਗਲਾਂ ਦਸਨ ਲਈ
 ਟੁਰ ਪਿਆ ਮੈਨੂੰ ਓਦੇ ਚਾਰੇ ਪਾਸੇ ਆਪਣੇ ਟੇਰੀਆਂ ਦਾ ਰਸਾਲਾ ਦਿਸਿਆ ਅਰ
 ਬੰਦੂਕਾਂ ਦੀਆਂ ਗੋਲੀਆਂ ਬੇਓੜ੍ਹ ਕੀਆਂ ਨਸਾਨੇ ਦੇ ਨਾਲ ਮਾਰ ਦੇ ਸਨ ਦੁਸਮਨ
 ਦੀ ਫੌਜ ਮੇਰੀ ਫੌਜ ਨਾਲ ਚੋਰਸੀ ਮੇਰੀ ਫੌਜ ਘਟ ਸੀ॥

ੴ No 44

ਲਿਖਤ ਮਨ ਹਿੰਦੁ ਸਿੰਘ ਜੋਗ ਭਾਈ ਜਗਿ ਦਰਸਿ ਘਟਾਹੁ ਗੁਰੂ ਜੀ ਕੀ ਠਤੇ ਵਾ
 ਚਣੀ ਹੋਰ ਭਾਈ ਜੀ ਦੁਨੀਆ ਉਤ ਕੋਹੇ ਕਰਨੇ ਦਿਨ ਆਏ ਹੋਏ ਹਨ ਇਕ ਪਾਸੇ
 ਅਠ ਗੀਕਾ ਵਲ ਲਨਾਈ ਲਗੀ ਹੋਈ ਸੀ ਹੁਣ ਦੂਜੇ ਪਾਸੇ ਚੀਨ ਵਲ ਲਗ
 ਪਈ ਹਜ਼ਾਰਾਂ ਲਖਾਂ ਆਦਮੀ ਮਾਰੇ ਜਾਨਗੇ॥ ਕਿਧਰੇ ਕਾਮ ਪੈਰਿ ਹਾਏ ਗਰੀਬ
 ਗੁਰ ਬੇਦਾ ਵੰਬਰ ਨਾਲੋ ਰੋਟੀ ਦਾ ਗੁਜ਼ਾਰਾ ਵਡਾ ਮੈਂ ਆਚਲਦਾ ਹੋ ਜੇਕਰ ਕਿਸੇ
 ਦੇ ਘਰ ਵਿਨਾ ਪਕਦਾ ਹੈ ਤਾਂ ਗਤ ਦਾ ਨਹੀਂ ਪਕਦਾ ਭਖਦੇ ਦੁਖ ਲੋਕ ਵਡੇ ਤੋਗ
 ਆਗਏ ਹਨ ਓਹ ਗਰੀਬ ਇਨਜੀ ਉਨ ਤੋਂ ਮਰਨ ਨੂੰ ਚੰਗਾ ਸਮਝਦੇ ਹਨ॥ ਫਿਰ
 ਮਹਾਮਾਗੀ ਬਮਾਗੀ ਨਾਲ ਸੈਕਨੇ ਮਨੁ ਖੋਤੇ ਜ ਮਰਹੋ ਹਨ ਜਿਹਾ ਕ ਬੀੜਾ ਤੇ

ਕਰਾਹੀ ਵਿਚ ਤਾਉਨ ਦਾ ਜੇਹ ਤਾਂ ਪਾਹੇਲਾਂ ਸੀ ਹੁਣ ਸੁਣਿਆ ਹੈ ਓਹ ਰਤਾ ਕੁ ਘਰ
ਗਿਆ ਹੈ ਪੈਜੇ ਨੇ ਹੁਣ ਕਿਰਪਾ ਕੀਤੀ ਹੈ ਜਿਸ ਨਾਲ ਕਈ ਮਨੁਖ ਰੋਜ ਮਰਜਾਂਦੇ
ਹਨ ਪਰ ਮੇਸਰ ਹੁਣ ਕਿਰਪਾ ਕਰੇ ਤਾਂ ਹੱਛੀ ਗਲ ਹੈ ਨਹੀਂ ਤਾਂ ਲੋਕਾਂ ਦੇ ਬਚਣ ਦੀ
ਕੋਈ ਦਾਹ ਨਹੀਂ ਕਈ ਵਰ੍ਹੇ ਹੋਤ ਵੇਲੇ ਸਿਰ ਮੀਂਹ ਨਹੀਂ ਪੈਂਦਾ ਸਿਸਕ ਰਕੇ ਫਸ
ਲਾ ਕੁਝ ਹੁੰਦੀਆਂ ਹੀ ਨਹੀਂ।

ਲਿਖੀ ਸਾਵਨ ਦੀ ੧੨ ਨਰਿੰਗ ਸਿੰਘ ਲਿਖ ਰਦਾਰ

No 45
੧੬ ਸਤਿਗੁਰ ਪਰਸਾਦਿ॥

ਲਿਖਤੁ ਮਨਿ ਹਾਲ ਸਿੰਘ ਜੋ ਗੀਰਾ ਸਿੰਘ ਛੇ ਸ੍ਰੀ ਦਾਹਿਗੁਰੂ ਜੀ ਕੀ ਬੁਲਾਈ
ਦਾਚ ਬਜੀ॥ ਰਿਠੀ ਲਿਖੀ ਹਰਨਾਮ ਪੁਰਤੋ॥ ਸਮਾਚਾਰ ਇਹ ਹੈ ਕਿ ੨ ਵੀਕ
ਕਤਕ ਨੂੰ ਅਸੀਂ ਲੋਹੌਰ ਦੀ ਮੈਂਡੀ ਵਿੱਚੋਂ ਗਏ ਛੇ ਲਿਆਂਦੇ ਬੇਰਕੇ ਆਪਣੇ
ਪਿੰਡ ਨੂੰ ਆਉਂਦੇ ਸੀ॥ ਰਾਹ ਵਿਚ ਸਾਨੂੰ ਸੋਹਣੇ ਸੋਹਣੇ ਛੇ ਗਭਰੂ ਮਿਲੇ॥ ਜਿਨ੍ਹਾਂ
ਦੇ ਹੱਥਾਂ ਵਿਚ ਛਵੀਆਂ ਸੀਆਂ ਉਹ ਲਲਕਾਰਕੇ ਸਾਡੇ ਕੋਲ ਆਖਦੇ ਤੇ
ਅਰੁੰਨ ਹਾਂ ਨੈ ਸਾਨੂੰ ਖੜੇ ਹੋਣ ਲਈ ਆਖਿਆ ਅਸੀਂ ਤਿਨ ਜਣੇ ਸੇ ਜਿਨ੍ਹਾਂ
ਵਿਚੋਂ ੧ ਮਾਂਦਾਸਾ ਤੇ ੧ ਕੁਬਾਸਾ॥ ਅਸੀਂ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦਾ ਸਾਹਮਣਾ ਤਾਂ ਕਰਨ ਹੀ ਸਕ
ਦੇ ਸੇ ਇਸਕ ਬਣ ਅਸੀਂ ਆਪਣੇ ਗਠੇ ਖੜੇ ਕਰ ਲੀਤੇ॥ ਫੇਰ ਗੁਰੂਆਂ ਨੈ ਸਾਡੇ
ਉਤੇ ਹਲਾਕੀ ਤਾ ਤੇ ਸਭ ਕੁਝ ਲੁਟ ਲੀਤਾ ਸਾਡਾ ੩੨੫ ਦਾ ਬਗਾਨਾ ਹੋਇਆ
ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਵਿਚੋਂ ੨੦੦ ਰੋਕ ਸੇ ਤੇ ਹੋਲੇ ੨ ਸੇ॥ ਫੇਰ ਓਹ ਗਠੇ ਵਿਚੋਂ ਬੋਲਦ
ਕਢਣ ਲਗੇ ਤਾਂ ਗਠੇ ਵਾਲਿਆਂ ਪੁਛਿਆ ਕਿ ਤੁਸੀਂ ਇਹ ਕੀ ਕਰਦੇ ਹੋ ਤਾਂ
ਇਕਨੇ ਮੇਰੇ ਸਿਰ ਵਿਚ ਗਤਾਸਾ ਮਾਰਿਆ ਜਿਸਦੇ ਕਾਰਨ ਮੈਂ ਗਸ ਖਾਕੇ
ਭਿਗ ਪਿਆ॥ ਦੂਜੇ ਦਿਨ ਜਦ ਮੈਂਨੂੰ ਸੁਰਤ ਆਈ ਤਦ ਮੈਂ ਆਪਣੇ ਆਪ ਨੂੰ
ਭਾਣੇ ਵਿਚ ਦੇਖਿਆ॥ ਇਸ ਤੋਂ ਬਿਨਾ ਇਹ ਪਰਗ ਹੋਇਆ ਕਿ ਦੋ ਖਈਆਂ
ਪਾਸੀਆਂ ਮੇਰੀਆਂ ਟੁਟ ਗਈਆਂ ਸੀਆਂ॥ ਨਾਲੇ ਸਜੇ ਗਠੇ ਦੀ ਚਪਟੀ
ਮੁਲੇਂਗੀ ਚੁਰਾਚੁਰਾ ਹੋ ਗਈ ਸੀ॥

१७ ਸਤਿਗੁਰਪ੍ਰਸਾਦਿ॥

ਲਿਖਤਮ ਸੋਣਸਿੰਘ ਜੋਗਭਾਈ ਵਰਿਆਮਸਿੰਘ ਸ੍ਰੀਦਾਹਿਗੁਰੂ ਜੀ ਕੀ ਛਤੇਵਾਰਨੀ
 ਹੋਰ ਇਥੇ ਸੁਖ ਹੈ ਤੇ ਤੁਹਾਡੀ ਸੁਖ ਸਦਾ ਕਰਤਾਰ ਪਾਸੋਂ ਮੰਗਵਾਹਾਂ ਹੋਰ ਭਾਈ ਜੀ ਚੀਨ ਦੀ
 ਵਲ ੨੦, ੩੪, ਤੇ ੧੪ ਅਤੇ ਹੋਰ ਕਈ ਦੇਸੀ ਪਨਤਲਾਂ ਨੂੰ ਜਾਨਵਾ ਹੁਕਮ ਹੋਇਆ ਹੈ। ਜੇਕਰ
 ਸਾਡੀ ਪਲਟਨ ਨੂੰ ਵੀ ਉਥੇ ਜਾਨਵਾ ਹੁਕਮ ਅਜਾਵੇ ਤਾਂ ਅਸੀਂ ਵੀ ਕੁਝ ਸਰਕਾਰ ਦਾ ਲੂਣ
 ਖਾਧਾ ਹੋਇਆ ਹਲਾਲ ਕਰ ਵਖਾਈਏ। ਤੇ ਵੈਰੀ ਨਾਲ ਵੇਚਾਰ ਹੱਥ ਕਰ ਦੇਖੀਏ। ਸੁਣਿਆ
 ਹੈ ਜੇ ਸਾਡੇ ਕਰਨੈਲ ਸਾਹਿਬ ਨੇ ਆਪਣੀ ਪਲਟਨ ਦਾ ਨਾਂ ਭੇਜਿਆ ਹੈ ਪਰ ਜਾਂਨੂੰ ਮਲੂਮ ਨਹੀਂ
 ਏਹੁ ਕਿਉਂਤੀਕ ਜੱਚ ਹੈ ਵਾਹਿਗੁਰੂ ਕਰੇ ਜੇ ਜਾਂਨੂੰ ਵੀ ਲੜਾਈ ਤੇ ਜਾਨਵਾ ਹੁਕਮ ਆਵੇ।
 ਸਾਡੀ ਪਲਟਨ ਸਰਪਰ ਤਿਆਰ ਹੈ ਪਰ ਕੀ ਕਰੀਏ ਆਪੇ ਨਹੀਂ ਜਾਸਕਦੇ ਨਹੀਂ ਤਾਂ ਲੜ
 ਨ ਦੀ ਤੇ ਲੜਾਈ ਦੇਖਵਾਵੀ ਸਾਂਨੂੰ ਵਡੀ ਚਾਹ ਹੈ। ਤੁਹਾਨੂੰ ਜਾਵੇ ਹੋਵੇਗਾ ਫੇਰ ਲਾਕਹਾ
 ਟਵੇ ਕਿਲੇ ਵਿੱਚ ਅਸੀਂ ਪਿਛਲੀ ਲੜਾਈ ਵਿੱਚ ਪਠਾਨਾਂ ਨਾਲ ਕਿਹਾ ਕੁ ਜੱਠਾ ਮਾਰਿਆ
 ਸੀ ਭਾਵੇਂ ਸਾਡਾ ਵੀ ਕੁਝ ਜਾਨ ਹੋਇਆ ਸੀ ਕੁਝ ਸਪਾਹੀ ਘਾਇਲ ਹੋਏ ਤੇ ਕੁਝ ਮਾਰੇ ਗਏ
 ਪਰ ਅਸੀਂ ਵੀ ਜੋ ਪਠਾਨ ਹੱਥ ਲਗੇ ਉਸ ਦੇ ਨਾਲ ਆਜੇਹੀ ਕੀਤੀ ਜੋ ਦੇਖਨ ਵਾਲੇ ਪਠਾਨ
 ਵਡੇ ਹਰਾਨ ਹੋਵੇ ਸੀ

ਸੋਣਸਿੰਘ ਜਮਦਾਰ ਪਲਟਨ ੪੫

१७ ਸਤਿਗੁਰਪ੍ਰਸਾਦਿ॥

ਲਿਖਤਮ ਕਰਮਸਿੰਘ ਜੋਗ ਸੁਬੇਦਾਰ ਚੰਦਾਸਿੰਘ ਹੱਥੋਂ ਜੋੜੇ ਸ੍ਰੀਦਾਹਿਗੁਰੂ ਜੀ ਕੀ ਛਤੇਵਾਰਨੀ

ਛੇ ਬੁਲਾਈ ਬਾਚਦੀ ਹੋਰ ਜੀਏਥੇ ਪਿਤੁ ਸਬ ਰਾਜੀ ਖੁਸੀ ਹਨ ਤੁਹਾਡੀ ਸੁਖ ਸਾਂਦ ਸੀ
 ਗੁਰੂ ਤੇ ਹਮੇਸ਼ਾ ਮੰਗਦੇ ਹਾਂ ਜੀ। ਤੁਸਾਂ ਜੋ ਸਮੇਦਾ ਹਲ ਪੁਛਿਆ ਸੀ ਸੋ ਜੀ ਸਮੇਦਾ ਇਹ ਹਲ
 ਹੈ ਕਿ ਪਿਛੇ ਵਸਕੁ ਵਿਨਹੋਏ ਬੇੜੀਆਂ ਕਿਵੀਆਂ ਪਈਆਂ ਮਾੜੀਆਂ ਜੇਹੀਆਂ ਅਯੋਧੇ ਗਿਲ
 ਕਰ ਗਈਆਂ ਬਾਹਰੁ ਭੀ ਨਹੀਂ ਉਠੇ ਪਰ ਸਾਥੋਂ ਚੜ੍ਹ ਦੀ ਵਲ ਪੰਜੀ ਸਤੀ ਕੋਹੀ ਹਛਾ ਮੀ
 ਹ ਪੈਰਿਆਂ ਨਹੀਂ ਬਿਆਈ ਕਰ ਗਿਆਂ ਹਨ ਹਲ ਚਲਦੇ ਹਨ ਕਈ ਜਗਾ ਚੰਦਰਾ
 ਬੀ ਪਿਆ ਕਮਾਦ ਕਪਾਹ ਦਾਤਾਂ ਨਾਸ ਕਰ ਗਿਆਂ ਤੁਹਾਡੀਆਂ ਜੀ ਬਰਖਾ ਖੁਫੇ ਡੰਗਰਾਂ
 ਦਾ ਬੁਰਾ ਹਲ ਹੋ। ਕਿਤੇ ਪੱਠਾ ਨਿਗਾ ਨਹੀਂ ਆਉਂਦਾ ਨੀਰ ਤਾਂ ਰਿਹਾ ਹੀ ਨਹੀਂ ਦਰਖਤਾਂ ਦੇ
 ਛਿਲ ਬਢ ਬਢ ਕੇ ਪਾਈ ਦੇ ਹਲਾਰ ਬਰਖਾ ਕਰ ਦੇਵੇ ਤਾਂ ਹੀ ਬਚਾਓ ਨਹੀਂ ਕੋਈ ਠਕ
 ਨਾ ਨਹੀਂ ਹੋਰ ਜੀ ਤੁਸਾਂ ਰਜਾ ਲੈ ਕੇ ਕਦ ਆਉਂਦਾ ਹੋ। ਜਦ ਆਓ ਮੇਰੇ ਲਈ ਦਸ
 ਬਾਰਾਂ ਗਜ ਖੌਰ ਹੋਰ ਨਸਾਰ ਲੈ ਆਉਨਾ। ਓਸ ਪਾਸੇ ਵਾ ਕਪੜਾ ਚੰਗਾ ਸੁਨੀਦਾ
 ਹੈ। ਹੋਰ ਜੀ ਅਪਣੀ ਸੁਖ ਸਾਂਦ ਦੀ ਦਿੱਤੀ ਪੜੀ ਤੇਜ ਦੇ ਰਿਹਾ ਕਰੋ। ਭਾਈ ਨੂੰ ਮਥਾ ਦੇ
 ਕੇ ਆਪ ਹੁੰਦੇ। ਕਾਕੇ ਨੂੰ ਪਿਆਰ ਦੇਨਾ। ਇਸੀ ਮਾਪਰ ਵਿਨ ੧੮ ਸੰਮਤ ੧੮੫੩

੪੦.੪੪

੧ ਓ ਸਤਿਗੁਰ ਪ੍ਰਸਾਦਿ॥

ਲਿਖਤੁ ਮ ਕਰਮਾਸਿੰਘ ਜੋ ਗੁਰਾਈਆ ਚੰਦਾਸਿੰਘ ਜੀ ਹੱਥ ਜੋੜੇ ਸੀ ਦਾਹਿ ਗੁਰੂ ਜੀ ਕੀ
 ਛੇ ਬੁਲਾਈ ਬਾਚਦੀ ਹੋਰ ਜੀ ਏਥੇ ਸਬ ਸੁਖ ਹੈ ਤੁਹਾਡੀ ਸੁਖ ਸਾਂਦ ਸੀ ਗੁਰੂ ਜੀ ਤੇ
 ਮੰਗਦੇ ਹਾਂ ਜੀ। ਹੋਰ ਜੀ ਕਲ ਸੁਬਾਸਿੰਘ ਮਿਲਿਆ ਸੀ ਆਖਦਾ ਸੀ ਤੁਹਾਡੀ ਵਲ
 ਮੀਂਹ ਦੀ ਇੱਕ ਕਣੀ ਨਹੀਂ ਭੁੰਗੀ ਜੀ ਡੰਗਰ ਪਸੁ ਘਾ ਖੁਫੇ ਬੜੇ ਐਥੇ ਹੋਰ ਹੋਰ ਹਨ ਦੇ
 ਬਿਆਂ ਇੱਕ ਕਿਤੇ ਪਾਣੀ ਦੀ ਬੂੰਦ ਨਹੀਂ ਵਿਸਦੀ। ਏਦਰ ਸਾਡੀ ਵਲ ਭੀ ਏਹੋ ਜੇਹਾ ਹਾ
 ਲ ਹੈ। ਨੇਹਰ ਕਦੇ ਪਾਣੀ ਦੇਵੀ ਹੋ ਕਦੇ ਨਹੀਂ ਦੇਵੀ ਜੀ। ਕਈਆਂ ਦੀ ਸਾਉਣੀ ਸੁੱਕ
 ਗਈ ਹੈ ਜੀ। ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਖੇਤਾਂ ਨੂੰ ਵੇਲੇ ਸਿਰ ਪਾਣੀ ਮਿਲ ਜਾਵੇ ਹੋਰ ਨਾਂ ਦੇ ਪਉਝਾਂ ਰਾਂ
 ਹੋ ਜਾਂਦੇ ਹਨ। ਜਮੀਨ ਤਾਂ ਰਾਫੀ ਚੰਗੀ ਹੈ। ਇੱਕ ਇੱਕ ਚੱਕ ਵਿੱਚੋਂ ਹਜ਼ਾਰਾਂ ਮਾਣਾਂ ਅੰਨ
 ਪੈਦਾ ਹੁੰਦਾ ਹੈ। ਕਪਾਹ ਢੇਰਾਂ ਦੇ ਢੇਰ ਉਤਰਦੀ ਹੈ। ਪਰ ਸ਼ਾਂਤੁ ਭੀ।

ਰੋਹਦੀਹੈ॥ ਰਬਦੇ ਹੱਥੋਂ ਰੀਹੈ॥ ਚਾਹੇ ਇਕ ਪਲਕ ਵਿਚ ਜਲ ਬਲ ਕਰ ਦੇਵੇ॥ ਸਾਡਾ
ਮੋਗਾ ਸਾਡੀ ਪੈਲੀ ਤੋ ਬਹੁਤ ਦੂਰ ਹੈ॥ ਏਸ ਕਰਕੇ ਸਾਨੂੰ ਪਾਣੀ ਦੀ ਲੋੜ ਰੋਹਦੀ ਹੈ॥ ਹੋਰ ਜੀ
ਆਪਨੀ ਸੁਖ ਸਾਂਵਦੀ ਖਬਰ ਭੇਜਦੇ ਰਿਹਾ ਕਰੇ॥ ਸਾਡਾ ਪਿਆਰ ਤੁਹਾਡੀ ਵਲ ਰੋਹਦਾ ਹੈ
ਚੁੰਨੀ ਲੇਖੀ ਹਾਨ ਦਿਨ ੧੧

No 49

ੴ ਸਤਿਗੁਰ ਪ੍ਰਸਾਦਿ॥

ਲਿਖਤੁ ਮਤਾਉ ਮਲ ਅਗੇ ਜੋਗ ਕ੍ਰਿਦਨ ਲਾਲੁ ਲਾਲਾ ਜੀ॥ ਰਾਮ ਰਾਮ ਦਾਚਰਣੀ ਸਮਾਚਾਰ
ਏਹੁ ਹੈ ਜੋ ਐਤਦਾਰਦੀ ਤਕਾਲਾਨੂੰ ਰਾਮ ਲਾਲ ਦਾ ਕੋਨਾ ਬਨੇ ਚਾਉ ਨਾਲ ਉਹਦੇ ਮੂੰਹ
ਨੂੰ ਬਿਆਹੁਣ ਰਾਨਿਆ ਓਹਨੇ ਮੇਨੂੰ ਤਾਂ ਮਲੇ ਮਲੀ ਨਾਲ ਤੋਰ ਲਿਆ ਜਾਂ ਅਸੀਂ ਆਪਣੇ
ਪਿੰਡ ਦੇ ਇਥਿਆਨੂੰ ਲਿਖਕੇ ਨਹਰ ਦੇ ਪੁਲ ਉਤੇ ਪਹਿਚੇਤਾਂ ਸਾਨੂੰ ਅਜੇਹੀ ਹਨੇਰੀ ਆਈ
ਜੋ ਹੱਥ ਪਸਾਰਿਆਂ ਭੀ ਕੁਛ ਨਹੀਂ ਦਿਸਦਾ ਸੀ ਤੇ ਕੋਈ ਕੋਈ ਕਨੀ ਭੀ ਪੈਦੀ ਸੀ ਅਸੀਂ
ਬਿਆਹੁਦੇ ਚਾਉ ਵਿਚ ਗੱਡੀਆਂ ਨੂੰ ਉਸੇ ਤਰ੍ਹਾਂ ਲਈ ਗਏ ਤੇ ਨਾਂ ਰੋਕਿਆ ਪੁਲ ਤੇ ਅਗਾ
ਭਾ ਕੋਈ ਭੂਢੇ ਕੋਹ ਹੀ ਗਏ ਹੋਸ਼ਾਂ ਨੇ ਜੋ ਸਾਨੂੰ ਰਾਕੂਆਂ ਨੇ ਆਪੇ ਰਿਆ ਓਹਨਾਂ ਦੇ ਹੱਥਾਂ
ਵਿਚ ਨੰਗੀਆਂ ਤਲਵਾਰਾਂ ਤੇ ਭਰੀਆਂ ਹੋਈਆਂ ਬੰਦੂਕਾਂ ਅਤੇ ਚਮਕਦੀਆਂ ਛਵੀਆਂ
ਦੇਖਕੇ ਸੁਰਨਾਂ ਦੇ ਮੂੰਹ ਪੀਲੇ ਛਟਕ ਹੋ ਗਏ॥ ਪਿਆਰ ਅੱਗੇ ਬਕਰੀ ਜੋ ਚਾਹੇ ਸ਼ੋਕਰੇ
ਲਾਲਾ ਜੀ ਭਲਾ ਫੇਰਕੀ ਬਨਦਾਸੀ ਸਭ ਰੋਕੇ ਰੁਕਾਵੁਟ ਪੁੱਟ ਕੇ ਲੋਗਾਏ ਲਾਲਾ
ਜੀ ਮੁਰਖਤਾਈ ਤਾਂ ਸਾਰੀ ਸਾਡੀ ਹੀ ਹੈ ਕਿਉਂ ਜੋ ਪੁਲ ਉਤੇ ਅਸੀਂ ਪਲਤੂਟ ਅਟਕ ਜਾਂਦੇ
ਤਾਂ ਕਾਹਨੂੰ ਐਹਲ ਹੁੰਦੇ ਅਛਾ
ਹੋਰ ਐਥੇ ਸਭ ਰਾਜੀ ਪ੍ਰਸੀਯਨ

ਭਾਉ ਮਲ ਦਿਲੀਤ

१६

ਲਿਖਤੁਮ ਸਾਮਸਿੰਘ ਜੋਗਭਾਈ ਰਾਮਸਿੰਘ ਦਾਹਿਗੁਜਰੀਕੀ ਛਤੇਵਾਰ ਣੀ ॥
 ਹੋਰ ਸੁਖਦਾਰਣਾ ਹੋਰਭਾਈਜੀ ਹਿੰਦੁਸਤਾਨ ਨੇ ਇਸ ਲੜਾਈ ਵਿੱਚ ਆਵਸੀਅੰ
 ਘੋੜਿਆਂ ਤੇ ਬਲੇਵੇਦਾਰੀ ਦੇ ਜਾਨਵਰਾਂ ਤੇ ਬਦੁਕਾਂ ਤੇ ਪਾਂ ਤੇ ਲੜਾਈ ਦੇ ਅਸਥਾਬ
 ਦੀ ਸਹਾਇਤਾ ਅਫਰੀਕਾ ਤੇ ਚੀਨ ਦੀ ਲੜਾਈ ਦੇ ਲਈ ਦਿਤੀ। ਤੇ ਸੁਫਿਆ
 ਚੈਜ਼ ੧੫੦੦ ਜਾ ੨੦੦੦ ਸਿਖੇ ਹੋਏ ਬੋਲ ਵੀਚਾਰੀ ਦੇ ਹਨ ਤੇ ਜਿਨਾਂ ਦੇ ਲਈ
 ਪੱਠਾ ਵੱਥਾ ਵੀ ਨਾਲ ਜਾਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ ਤੇ ਔਖੀ ਗਲ ਏਹੁ ਹੈ ਜੋ ਮੀਂਹ ਨਾਂ ਪੈਨੇ
 ਨਾਲ ਘਾਤਾਂ ਇਕੱਠਲ ਰਿਹਾ ਅੰਨ ਦੇ ਰਾ ਤੁਨੀ ਹੋਗਈ ਹੈ ਜੋ ਵੀ ਮਿੱਟੀ ਦਲੀ
 ਹੱਥ ਆਉਦੀ ਹੈ ਸਰਕਾਰ ਨੇ ਮੈਨੂੰ ਠੇਕਾ ਦੇ ਦਿਤਾ ਹੈ ਤੇ ਮੈਂ ਲਾਇਲਪੁਰ ਦੇ ਅ
 ਲਾਕੇ ਵਿੱਚ ਤੁਨੀ ਖਰੀਦਣ ਲਈ ਚਲਿਆ ਹਾਂ ਤੁਸੀਂ ਪਿਛੇ ਮੇਰੇ ਬਾਲਬਚੇ
 ਨੂੰ ਖਰਚ ਪੱਠਾ ਦੇ ਛੱਡੋਨਾ

ਚਿੱਠੀ ਲਿਖੀ ਈਰਦਾਰ ਕਤਕਦੀ ੧੩

ਸਾਮਸਿੰਘ

VOCABULARY.

ੴ ਸਤਿਗੁਰਪ੍ਰਸਾਦਿ ।

ਅ

ਅਸਵਾਰੀ *aswārī, s. f.* riding, the state of being mounted.

ਅਸੀਰਬਾਦ *asīrbād, s. f.* Benediction, salutation.

ਅੱਸੂ *assū, s. m.* The name of the 7th month of the civil year.

ਅਸਵਾਰਾ ਸਾਹਿਬ *aswārāsāhib, s. m.* Sikh's religious Granth.

ਅਕਸਰ *aksar, adv.* Generally.

ਅਕਲ *akl, s. f.* Understanding sense reason, wisdom.

ਅਕਲਾਪਾ *aklāpā, adv.* Alone.

ਅਕਾਸ *akās, s. m.* Heaven, the firmament.

ਅਕਾਲ ਪੁਰਖ *akāl purakh, s. m.* The immortal One (God).

ਅਕਾਲੀ *akālī, s. m.* An immortal one (the name of a class of Sikh devotees.)

ਅਖਸਰ *akhsar, adj.* Many *adv.* mostly often, Generally.

ਅਖਰ *akkhar, s. m.* A letter of the alphabet.

ਅੱਗ *agg, s. f.* Fire ਅਗ ਲਾਉਣਾ *agg lāonā, v. a.* To set fire.

ਅਗਾਹਾਂ *agāhān adv.* Before, forward, ahead in front, also ਗਾਹਾਂ *gāhān.*

ਅੱਗੇ *agge, prep.* Before (both in time and place.)

ਅਜ *ajj adv.* To-day.

ਅੱਜ ਕਲ *ajj kal, adj.* Now a days.

ਅਜੇ *aje, adv.* yet, hitherto.

ਅਟਕਣਾ *atakā, v. n.* To be stopped, to be prevented, to adhere, to stop

ਅਠਵਾਰਾ *athwārā, s. m.* week.

ਅਡ *add, separate.*

ਅੰਤ *ant, s. m.* End.

ਅੰਦਰ *andar prep.* Within, in.

ਅੰਦਰ *andar, s. m.* The inside.

ਅੰਦਰਲੀ *andarlī, adv. s. m.* Inner.

ਅੱਨ੍ਹਾ *annhā, s. m.* A blind, a blindman.

ਅਨਾਮ *anām, s. m.* Prize, reward.

ਅਮਨ *aman, s. m.* Ease, peace.

ਅਰਮਾਨ *armān, s. m.* Inclination, ease.

ਅਰਮਾਨ *armān inter.* Alas.

ਅਲਮਾਰੀ *almārī, s. f.* Almarah.

ਅਲਾਕਾ *alākā, s. m.* Dependence.

ਅਵੱਸ *avass, adv.* By chance.

ਅਵਾਜ਼ *avāz, s. f.* Voice, noise sound.

ਆਉਂਦੜ *āondar, s. f.* Income.

ਆਕੀ *ākī, adj.* Rebellious, disobedient.

ਆਕੀ ਹੋਣਾ *ākī honā, to rebel.*

ਆਖਣਾ *ākhanā, v. a.* To say, to command to tell.

ਆਗਿਆਕਾਰ *āgiākār* *adj.* Subject, obedient to orders.

ਆਦਕ *ādak*, *adv.* etcetra

ਆਦਰ *ādar*, *adj.* Respect, difference, honor

ਆਪਾਂ *pron* : We.

ਆਨੰਦ *ānand*, *adj.* Happy, glad.

ਆਪਸ *āpas*, *pron* : (oblique cases Plu : of

ਆਪ *āp*) one another.

ਆਪਸਵਿਚ *āpas wich*, *pron* : Among themselves.

ਆਰੰਭ *ārambh*, *s. m.* Beginning.

ਐਤਕੀ *aikī*, *adv* Now, this time, the present year.

ਐਨਾ *ainā*, *adv.* So much.

ਐਵੇਂ *aiwen*, *s. m.* Thus in this way, invain.

ਐਖ *aikh*, *s. m.* Difficulty.

ਐਖਾ *aikhā*, *adj.* Difficult, distressed.

ੲ

ਇਸ *is* *pron*, (oblique cases of ਇਹ this, he, she it.

ਇਸਕਰਕੇ *is karke* *adv.* For this reason.

ਇਨਾਮ *inām*, *s. m.* a present.

ਇਧਰ *edhar* *adv.* Here, on this side.

ਏਡੀ *edī*, *adv.* So much.

ਏਥੇ *ethe*, *adv.* Here

ੳ

ਉਹਦਾ *ohdā*, appointment.

ਉਗਰਾਨਾ *ugrānā*, *v. a.* To collect.

ਉਂਗਲ *unggal*, *s. f.* A finger.

ਉਂਗਲ ਭਰ *unggal bhar*, a finger's breadth and sometimes thought rarely a finger length.

ਉਚਕਾ *uchakkā* *s. m.* A pick-pocket, thief.

ਉਛਾੜ *uchhār* *s. m.* Cover.

ਉੱਜਲ *ujjal*, *adj.* Bright, shining.

ਉਜਾੜ *ujār* *s. f.* A desert.

ਉਠ *uṭṭh* *s. m.* A camel.

ਉੱਤਰ *uttar* *s. m.* An answer, ; the north

ਉੱਤਰਦੇਸ *uttar des*, the northern country ਉੱਤਰਦੇਣਾ *uttar denā*, T answer.

ਉੱਦਮ *uddam* *s. m.* Industry, effort.

ਉਪਮਾ *upamā* *s. f.* Greatness, glory.

ਓਟ *ot* *s. f.* Protection, shelter.

ਓੜ ਪੋੜ *or por* *s. m.* Remedy.

ਸ

ਸਸਤਾ *sastā*, *adj.* cheap.

ਸਹਤ *siht*, *prep.* with.

ਸਹਾ *shā* *s. m.* A rabbit, a hare, bird.

ਸਹਾਇਤਾ *shāitā* *s. f.* Help.

ਸਹਾਰਾ *shārā* *s. m.* Help, support, endurance, patience.

ਸ਼ਹਿਰ *shahir* *s. m.* A city.

ਸਹੀ *sahī* *s. f.* A signature, ਸਹੀਕਰਨੀ *sahikarnī* or ਦੇਣੀ *denī* to sign.

ਸਹੁਰਾ *saharā* A father-in-law.

ਸਹੁਰਾ ਘਰ *saharā ghar*, a father-in-law's house.

ਸੱਕਰ *sakkar, s. f.* Sugar in a course un-
purified state.

ਸ਼ਕਾਰ *shakār, s. m.* Hunting, game.

ਸ਼ਕਾਰ ਕਰਨਾ *shakār karnā, v. a. to*
hunt.

ਸ਼ਕਾਰ ਖੇਡਨਾ *shakār khednā, v. a. to*
hunt, to sport.

ਸ਼ਕਾਰ ਮਾਰਨਾ *shakār mārṇā, v. a. to*
kill the game.

ਸੰਖ *sankh, s. m.* A conch blown by Hindus
in their worship.

ਸਜਾ *sajjā, s. f.* Punishment.

ਸੱਜਾ *sajjā, adj.* Right (not left).

ਸੱਟ *satt, s. f.* A blow, a stroke.

ਸੰਢਾ *sandhā, s. m.* a male buffalo.

ਸੱਤ *sat, adj.* seven.

ਸਤਿ *sati, adj.* True.

ਸਤਿਗੁਰ *satigur.* True spiritual guide.

ਸਥ *satth, s. f.* A place before the great of
a town or village where men and
cattle congregate in the morning.

ਸੱਥ *satt, s. f.* The council of five called
panchayat.

ਸੱਦਣਾ *saddnā, v. a.* To call.

ਸਦਾ *saddā, adv.* Always, ever.

ਸੰਢਾ *sandhā, s. m.* A male buffalo.

ਸਪਾਰਸ਼ *spārash, s. f.* recommendation,

ਸਪੁਰਦ ਕਰਨਾ *sapurd karnā. v. a. hand*
over, to entrust.

ਸਮਤ *samat, s. m.* year.

ਸਮਝਨਾ *samjhnā, v. a.* know, understand.

ਸਭ ਤ੍ਰਿਹਕ *sub ttrihak, s. m.* well wisher.

ਸਮਾਂ *samā, s. m.* Time period.

ਸਮਾਂਚਾਰ *samāchār, s. m.* news, information

ਸਮੇਟਣਾ *samēṭnā, v. a.* To constringe, to
shrink.

ਸਰਹਾਣਾ *sarahānā, s. m.* a pillow.

ਸਰਕੜਾ *sarakṛā, s. m.* a reed.

ਸਰਕਾਰੀ *sarkārī, adv.* Belonging to the
Government.

ਸ਼ਰਤ *shart, s. f.* a condition, an agreement.

ਸਰਦੀ *sardī, s. f.* a cold, coldness.

ਸਰਬ *sarab, all.*

ਸ਼ਰਾਬ *sharāb, s. f.* Wine.

ਸ਼ਰਾਬੀ *sharābī, s. m.* a drunkard.

ਸਰੋਂ *saronī s. f.* Oil seed.

ਸਲਾਹ *salāh, s. f.* advice.

ਸਵਾ *sawā, a quarter more than the num-*
ber immediately following, as ਸਵਾਤਿੰਨ
3½ *sawā tinn.*

ਸਵਾਰ *sawār, s. m.* a rider,

ਸਵਾਰੀ *sawārī, s. f.* riding.

ਸੜਕ *sarak, s. f.* a road.

ਸੜਕ ਸੜਕ ਜਾਣਾ *sark sark jānā, v. a.*
To go forward on the high road,

ਸੜਨਾ *sarnā, v. a.* To be burned.

ਸਾਇਤ *sāit* or *ਸਾਇਦ* *sāid ad.* Perhaps

ਸਾਂਈ *sāin, s. m.* Lord, master.

ਸਾਉਣ *sāon, s. m.* The name of the 5th
Hindu month begins July

ਸਾਉਣੀ *sāonī, s. f.* The summer crop.

ਸ਼ਾਹ *shāh*, s. m. one who lends money on interest, a banker.

ਸ਼ਾਹਜ਼ਾਦਾ *shāhjādā*, s. m. Prince.

ਸ਼ਾਹੀ *shāhī*, s. f. ink.

ਸ਼ਾਹਾ *sāhā*, s. m. The day appointed for a wedding

ਸ਼ਾਹਰੇ *sāhure*, s. m. plu. A father-in-law's family.

ਸ਼ਾਹ *sāh*, s. m. Breath.

ਸ਼ਾਗਰ *sāgar*, s. m. The sea, the ocean.

ਸ਼ਾਦ *shād*, a glad.

ਸ਼ਾਧ *sādh*, s. m. A saint.

ਸ਼ਾਧੂ *sādhū*, s. m. Fakir.

ਸ਼ਾਫਾ *v. a.* A turban.

ਸਾਂਭਨਾ *v. a.* To support, to sustain, to stop to take care of.

ਸਾਰਾ *sārā*, a. All, every, the whole.

ਸਾਲ *sāl*, s. m. a year.

ਸਾਲਾਨਾ *sālānā*, yearly.

ਸਿਆਣਾ *siānā*, s. m. Knowing, wise.

ਸਿਆਲ *siāl*, s. m. winter.

ਸਿਖ ਮਤ *sikh mat*, s. f. advice, instruction.

ਸਿਖਿਆ ਹੋਇਆ *s. m.* Trained.

ਸਿਜਨਾ *siijnā*, v. a. To be wet.

ਸਿਧਾ *siddhā*, a straight.

ਸਿਧਾ ਕਰਣਾ *sidhā karnā* or ਬਣਾਉਣਾ *ḡā banāonā*, v. a. to straighten.

ਸੀਂਹ *sīnh*, s. m. a lion

ਸੁਆਦ *suāl*, s. m. Taste, relish, flavor.

ਸੁਹਾਗਾ *suhāgā*, s. m. Borax.

ਸੁਕਣਾ *suknā*, v. a. To dry, to wither, to become to dry, to evaporate.

ਸੁਕਰਵਾਰ *sukkarwār*, s. m. Friday.

ਸੁਖ *sukh*, s. m. Ease, tranquillity, easy circumstances, contentment, happiness.

ਸੁਖ *sukkh*, adv. well, very well, no matter no consequence

ਸੁਟਣਾ *suttanā*, v. a. To cast, to throw down

ਸੁਣਨਾ *sunnā*, v. a. To hear, to hearken, listen, to mind.

ਸੁਦਾਗਰ *sudāgar*, s. m. A merchant, trader.

ਸੁਨਾ *sunnā*, adj. Empty.

ਸੁਭਾਉ *subhāu*, s. m. Temperament, disposition, nature, habit.

ਸੁਆ *sūā*, s. m. small canal.

ਸੁਬਾ *sūbā*, s. m. A Province, the Government of a province.

ਸੂਰ *sūr*, s. m. a hog.

ਸੁਬੇਦਾਰ *sūbēdār*, s. m. The Chief of province, a military officer whose rank correspond to that of Captain.

ਸੇਉਂਕ *seunk*, s. f. white ant.

ਸੇਕਨਾ *seknā*, v. a. to warm ones self.

ਸੇਂਜੀ *senjī*, s. f. The name of a weed which generally grows among wheat.

ਸੇਪੀ *sepi*, s. m, a kind of servant who gets so much on cutting the crops.

ਸੇਰ *ser*, s. m. A seer weight.

ਸ਼ੇਰ *sher*, s. m. A lion.

ਸੈਂਕੜਾ *sainkrā*, one hundred.

ਸੈਂਡ *saind*, s. m. a mixture of wheat and chaff.

ਸੈਨਾ *sainā*, s. f. An army, a host.

ਸੋਹਣਾ *sohnā*, adj. pretty.

ਸੋਕਾਪੈਣਾ *sokā painā*, v. a. to get dry.

ਸੋਚ *soch* s. f. Meditation, consideration.

ਸੋਚ ਸੰਭਲਕੇ *soch sambhal ke, adv.* Carefully.

ਸੋਚਣਾ *sochnā, v. a.* To consider.

ਸੋਟਾ *soṭā, s. m.* A cane, a walking stick.

ਸੋਧਣਾ *sodhnā, v. a.* To correct.

ਸੌ *sau, one hundred.*

ਸੌਣੀ *saunī, v. a.* harvest, the crop of winter.

ਹ

ਹਸ *hass, s. m.* A silver or gold collar, worn as an ornament by women and children, the collar bone.

ਹਸਤਪਤਾਲ *hostpatāl, s. m.* Hospital.

ਹਵਾਲਾਟ *hawālāt, s. f.* confinement.

ਹਕਣਾ *haknā, v. a.* to drive.

ਹਕੀਕਤ *hukikat, s. f.* Truth, fact circumstance.

ਹਜੂਰ *hajūr, s. f.* presence, a title of respect, Sir

ਹਟਾਉਣਾ *hatāunā, v. a.* To cause to be removed.

ਹਟੀ *hattī, s. f.* A shop.

ਹੰਡਨਸਾਰ *hundān sār, adj.* Durable.

ਹਥ *hatth, s. m.* The hand.

ਹੱਥ ਜੋੜਨਾ *hatthjornā, v. a.* To fold hands in a supplicating manner

ਹੱਦ *hadd, s. f.* Boundary, limit.

ਹਨੇਰਾ *hanerā, s. m.* Darkness.

ਹਨੇਰੀ *hanerī, s. f.* A dust, storm.

ਹਮਸੋਸ *hamsos, s. m.* Sorrow, concern lamentation.

ਹਮਲਾ *hamlā, s. m.* An assault, an invasion, an attack.

ਹਰਨ *harn, s. m.* A deer, a buck.

ਹਰਾਨ *harān, adj.* Astonished, amazed.

ਹੱਲਾ *hallā, s. m.* An attack, an invasion.

ਹਲਾਲ *halāl, adj.* Lawful.

ਹਲਾਲ ਕਰਨਾ *halāl karnā, v. a.* to slaughter in a lawful way.

ਹਵਾਲਾਟ *hawālāt, s. f.* A prison.

ਹੜ੍ਹ *harh, s. m.* A mountain torrent, temporary rush of water.

ਹਾਣੀ *hāṇī, adj. s. f.* of the same age.

ਹਾਰ *hār, s. f.* Defeat, discomfiture.

ਹਾਲ ਚਾਲ *hālchāl, s. m.* State, condition

ਹਾੜ *hārḥ, s. m.* The name of the fourth Hindu solar month which begins in the middle of June.

ਹਾੜੀ *hārī, s. f.* winter crops.

ਹਿੱਸਾ *hissā, s. m.* share.

ਹਿੱਕ *hikk adj.* One. i. q. ਇੱਕ

ਹਿੱਲਣਾ *hillnā, v. n.* To shake, to be moved.

ਹੁਣ *hun, adv.* Now.

ਹੁਦਾ *huddā, s. m.* Commission, engagement, occupation, business.

ਹੁਦਾਰ ਲੈਣਾ *hudār lainā, v. a.* To borrow

ਹੁਦੇਦਾਰ *huddedār, s. m.* An Officer, a Commissioner.

ਹੁਨਾਲ *hunāl, s. m.* The hot weather.

ਹੇਠ *heṭh, prep.* Under, below, beneath.

ਹੇਠਾਂ *heṭhān, adj.* Of inferior rank, or dignity

ਹੈਜਾ *haijā, s. m.* Cholera.

ਹੋਂਠ *hoṇṭh, s. m.* The lip.

ਹੌਲਦਾਰ *hāuldār, s. m.* An havaldar.

ਕ

ਕਸ *kas, s. f.* Fever.

ਕਚਹਿਰੀ *kachahirī*, *s. f.* A Court.
 ਕੱਚਾ *kachchā*, *adj.* Raw, unripe, temporary.
 ਕੜਣਾ *kachhnā*, *v. a.* to measure
 ਕਟ *kat*, *s. m.* loin.
 ਕੱਟਣਾ *kattṇa*, *v. a.* To pass (time) to
 cut (thing).
 ਕਠਾ ਕਰਨਾ *kathā karnā* *v. a.* to collect.
 ਕੱਢਣਾ *kaddhnā*, *v. a.* To cast out, to
 exclude
 ਕੰਢਾ *kanḍhā*, *s. m.* Shore, margin, bank,
 ਕਨਕ *kanak*, *s. f.* Wheat.
 ਕਣੀ *kaṇī*, *s. f.* A drop of rain. The dust
 and refuse of rice when it is cleaned.
 ਕੱਤਕ *kattak*, *s. m.* The name of the
 seventh Hindu month beginning
 in September.
 ਕਥਾ *kathā*, *s. m.* A story, narrative.
 ਕਦੀਂ *kadīṇ*, *adv* Ever, sometimes.
 ਕੰਧ *kandh*, *s. f.* A wall.
 ਕਨਕ *kanak*, *s. f.* Wheat
 ਕਨਾਰਾ *kanārā*, *s. m.* Side, border, mar-
 gin, boundary.
 ਕੰਨੀ *kunnī*, *s. f.* Border.
 ਕਪਤਾਨ *kpatān*, *s. m.* A Captain.
 ਕੱਪੜਾ *kappar*, *s. m.* Cloth.
 ਕੁਪਾਹ *kupāh*, *s. f.* Raw cotton, also
 ਕਪਾਹ *kapāhā*, The cotton plant.
 ਕਬਜ਼ਾ ਕਰਨਾ *kabjā karnā*, *v. a.* To take
 possession of, to possess.
 ਕੰਬਣਾ *kambṇā*, *v. n.* To shake, to tremble.
 ਕੱਮ *kamm*, *s. m.* Work, business.
 ਕੱਮ ਕਾਜ *kamm kāj*, *s. m.* Work, busi-
 ness
 ਕਮਾਦ *kumād*, *s. m.* A crop, a sugarcane.

ਕਮਾਨ ਅਫ਼ਸਰ *kamān afsār*, *s. m.* Com-
 manding Officer.
 ਕਮੀਜ਼ *kamīj*, *s. f.* A shirt.
 ਕਮੀਨ *kamīn*, *s. m.* poor people.
 ਕਰਤਾਰ *kartār*, *s. m.* A creator, (to title
 of God).
 ਕਰਤੂਤ *kartūt*, *s. f.* Action, business,
 deed.
 ਕਰੜਾ *karṛā*, *adj* hard, severe.
 ਕਰਾਰ *karār*, *s. m.* Promise, agreement.
 ਕਰੋਧੀ *karodhī*, *s. m.* Angry, enraged.
 wroth.
 ਕੜਹੀ *kaṛhī* *s. f.* Cruel (prepared in a
 variety of ways).
 ਕੜਾਹ *kaṛāh*, *s. m.* A kind of sweet-
 meat made of flour, sugar and *ghī*.
 ਕਾਸਾ *kāsā*, *s. m.* A cup.
 ਕਾਕਾ *kākā*, *s. m.* An elder brother, a little
 child.
 ਕਾਂਗ *kāngg*, *s. f.* A pen, a wave, a billow.
 ਕਾਂਜਨ *kāñjan*, *s. f.* A beam which rests
 on the two pillars of a Persian wheel.
 ਕਾਣਾ *kāṇā*, *adj.* One eyed.
 ਕਾਮਾ *kāmmā*, *s. m.* A labourer, servant.
 ਕਾਰਨ *kāran* *s. m.* Cause, account, reason
 ਕਾਲ *kāl*, *s. m.* Famine, dearth, drought.
 ਕਿਆਰਾ ਮੋੜਨਾ *kiārā moṛnā*, to give
 water from one field to another.
 ਕਿਸਤ *kist*, *s. f.* instalment.
 ਕਿਹੜਾ *kihṛā*, *pron.* Who ? which ? whom ?
 what ?
 ਕਿੱਕਰ *kikkar*, *s. f.* The name of a tree
 the Babul, acacia tree.
 ਕਿੱਣੀ *kiṇī*, *s. f.* A drop of rain.
 ਕਿਤਲ *kital*, *s. m.* A very deadly snake
 probably from

ਕਿੰਨਾ *kinṇā*, *adv.* How much.

ਕਿੰਨਾ ਚਿਰ *kinṇā chir*, *adv.* How long.

ਕਿਰਾੜ *kirār*, *s. f.* A. khatrī, a shop-keeper.

ਕਿਲਾ *kilā*, *s. m.* A fort.

ਕੀ *kī*, *pron.* What ?

ਕੁਹਾੜਾ *kuhārā*, *s. m.* An axe.

ਕੁੰਜੀ *kuñjī*, *s. f.* A key.

ਕੁਝ ਵਾਹ ਨਹੀਂ *kujh wāh nahīn*, cannot be helped.

ਕੁਪਾ *kuppā*, a large vessel made of raw hide.

ਕੁੱਥਾ *kubbā*, *adj.* Hunch backed.

ਕੁੜੀ *kuṛī*, *s. f.* A girl, a daughter, a virgin.

ਕੂਚ *kūch*, *s. m.* Marching.

ਕੂਚ ਕਰਨਾ *kūch karnā*, *v. a.* To march, to die.

ਕੈਰਨਾ *kernā*, *v. a.* To pour, to scatter.

ਕੈਦ *kaid*, *s. f.* Imprisonment.

ਕੈਦ ਕਰਨਾ *kaid karnā*, *v. a.* To imprison.

ਕੈਲਾ *kailā*, *adj.* Grey.

ਕੋਹ *koh*, *s. m.* The common *kachchā koh* is professedly 2040 yards less than 1½ miles ; but in reality it seems in most places to be nearer a mile, and a half.

ਕੋਠਾ *koṭhā*, *s. m.* A house.

ਕੋਠੀ *koṭhī*, *s. f.* A house, a treasury.

ਕੋਰਾ *korā*, *s. m.* Snow, ice.

ਕੋਲ *kol*, *prop.* Near, by, with.

ਕੋੜਮਾ *koṛmā*, *s. m.* Family, tribe.

ਕੋਢੀ *kaudī*, *s. f.* A small shell.

ਖ

ਖਚਰ *khachchar*, *s. m. f.* A mule.

ਖੰਡਰ *khāṇḍar*, *s. m.* Ruins.

ਖੱਤਾ *khattā*, *s. m.* A field small and low.

ਖਤਾਬ *khātāb*, *s. m.* Title, appellation.

ਖੱਦਰ *khaddar*, *s. m.* A very coarse kind of cotton cloth.

ਖਪਾਉਣਾ *khapāunā*, *v. a.* To destroy.

ਖਬਰ *khābar*, *s. f.* Report.

ਖੱਬਾ *khabbā*, *adj.* Left belonging to the left hand.

ਖਰਚਣਾ *kharchṇā*, *v. a.* To spend, also.

ਖਰਚ ਕਰਨਾ *kharch karnā*.

ਖਰਾ *khārā*, *adj.* Pure, good.

ਖਰੀਦਗੀ *khariḍgī*, *s. f.* The price of a thing, buying.

ਖਲਵਾਨ *khālwan*, *s. m.* A farmyard.

ਖਲਵਾਨਾ *khālūā iā*, *v. a.* To make st p.

ਖੜੋਣਾ *khayṇā*, *v. n.* To stand up, to stop.

ਖਾਣਾ *khānā*, *v. a.* To eat.

ਖਾਲ *khāl* *s. f.* a drain.

ਖਿਆਲ *khiāl*, *s. m.* Thought, imagination, fancy.

ਖਿਚਣਾ *khichṇā*, *v. a.* To draw, to stretch

ਖਿਨ *khin*, *s. m.* A minute.

ਖੁਆਉਣਾ *khūāunā*, *v. a.* To feed, to cause to eat.

ਖੁਸ਼ੀ *khushī*, *s. f.* Gladness, joy, delight.

ਖੁੱਲਣਾ *khullṇā*, *v. n.* To open, to be opened.

ਖੁਲਮਖੁਲਾ *khullamkhullā*, *adv.* openly.

ਖੁਲਾ *khullā*, *adj.* open.

ਖੁਵਾਉਣਾ *khuwāunā*, *v. a.* To cause to eat

ਖੁਹ *khūh*, s. m. A well.

ਖੁਣੇ *khūṇē*, prep. without, for want of.

ਖੁਨੀ *khūnī*, s. m. A murderer.

ਖੇਤ *khet*, s. m. A field under cultivation ;
a battle field.

ਖੇਤੀ *khetī*, s. f. Agriculture, cultivation.

ਖੇਤੀ ਪੱਤੀ *khetī patti*, s. f. Cultivation
agriculture, husbandry.

ਖੋਜ *khōj*, s. m. Search.

ਖੋਜਣਾ *khōjṇā*, v. a. To seek, to search ;
also. ਖੋਜ ਕਢਣਾ *khōj kadṇā*.

ਖੋਤਾ *k'otā*, s. m. An ass ; also name of a
large, red, and white worm.

ਖੋਪਰੀ *khopri*, s. f. A skull.

ਖੋਰੀ *khori*, s. f. The dry leaves of the
sugar cane.

ਖੋਲਾ *khola*, adj. Old ruin.

ਗ

ਗਸ਼ *gash*, s. m. Fainting.

ਗਸ਼ ਖਾਣਾ *gash khāṇā*, to faint.

ਗਸਤ or ਗਛਤ *gast or gachhat*, s. f.
going round.

ਗਹਣੇ ਪਰਨਾ *gahṇe dharnā*, v. a. To
mortgage.

ਗਜ *gaj*, s. m. An elephant, a yard, a
yard stick.

ਗੱਡਾ *gaddā*, s. m. A large cart.

ਗਡਾਉਣਾ *gadāunā*, v. a. To drive in,
buried.

ਗੰਡਾਸਾ *ganḍāsā*, s. m. A sort of axe, a
pole axe.

ਗਦਰ *gadar*, s. m. Revolt, rebellion.

ਗੱਦੀ *gaddī*, s. f. A cushion, a pad,
throne.

ਗੰਨਾ *ganṇā*, s. m. Sugar cane.

ਗਭਰੂ *gabhrū*, s. m. A young man, a young
husband.

ਗਰਕ ਕਰਨਾ *garak karnā*, v. a. To
drown.

ਗਰਮ *garm*, adj. Warm, hot.

ਗਰਮੀ *garmī*, s. f. Heat, warmth.

ਗਰੀਬ *garīb*, adj. Poor, gentle.

ਗੱਲ *gall*, s. f. Word, thing.

ਗੱਲ ਕਾਹਦੀ *gall kāhdī* or ਗੱਲ ਕੀ
gall kī, in short.

ਗਵਾਰਾ *gawārā*, s. m. A kind of grain.

ਗਾਈ *gāī*, s. f. A cow, also ਗਾਂ *gān* and
ਗਾਈ *gāī*.

ਗਾਹਣਾਂ *gāhṇā*, v. a. to tread out.

ਗਾਜੀ *gājī*, s. m. A brave man.

ਗਾਨਾ *gānā*, v. n. To sing.

ਗਾਲ *gāl*, s. f. Abuse.

ਗਿੱਦੜ *gidḍar*, s. m. A Jackal.

ਗਿਲ *gil*, s. f. Moisture, dampness.

ਗੁਆਉਣਾ *guāunā*, v. a. to lose.

ਗੁਸਾ *gusā*, s. m. Anger.

ਗੁਜਾਰਾ ਕਰਨਾ *gujārā karnā*, v. a. To
live.

ਗੁੱਡਹਾਲ *guḍihāl*, s. m. A place where
they make sugar.

ਗੁਣ *gun*, s. m. Virtue, quality.

ਗੁੰਦਣਾ *gundṇā*, v. a. To plait (hair). To
work into a plot.

ਗੁਰਬਲਾਸ਼ *gurblas*, s. m. Name of a religious
book of Sikhs.

ਗੁਰਮਤਾਂ *gurmataḥ*, s. m. Consultation.

ਗੁਰਮੁਖ *gurmukh*, s. m. A good pious man.

ਗਲੋਚ *gloch*, s. m. Abuse.

ਗੁੜ *gur*, s. m. Inspissated juice of the sugar cane, coarse sugar.

ਗੋਡਾ *godā*, s. m. The knee.

ਗੋਡੀ *golī*, s. f. Effort, labour.

ਗੋਡੀ ਕਰਨਾ *godī karnā* or ਗੋਡਨਾ *godnā*, v. a. To labour hard.

ਗੋਰਾ *gorā*, adj. White man.

ਗੋਲਾ *gollā*, s. m. A slave.

ਗੋਲੀ *golī*, s. f. A small ball, a shot.

ਘ

ਘਸ ਜਾਨਾ *ghas jānā*, v. n. to be worn out.

ਘੱਟ *ghaṭṭ*, adj. Deficient, less.

ਘੱਟ *ghaṭṭ*, adv. In a small measure, seldom.

ਘਤਣਾ *ghaṭṭnā*, v. a. To throw, to pour

ਘਰਵਾਲੀ *gharwālī*, s. f. Wife.

ਘਰਾਣਾ *gharāṇā* } s. m. A family or tribe.
ਘਰਾਨਾ *ghurāṇā* }

ਘੱਲਣਾ *ghalinā*, v. a. To send.

ਘੜਿਆਲ *gharīāl*, s. m. A gong, a time piece, a clock.

ਘਾਇਲ *ghāil*, adj. Wounded.

ਘੁੱਟਨਾ *ghuṭannā*, s. m. A trousers.

ਘੁਮਿਆਰ *ghumīār*, s. m. potter.

ਘੋਉ *ghau*, s. m. Clarified butter (ghi).

ਘੇਰਾ *gherā*, s. m. A circle, a siege.

ਘੇਰਾ ਪਾਉਣਾ *gherā pāunā*, v. a. To lay a siege, to besiege.

ਘੋੜਚੜਾ *ghorchaṛhā*, s. m. A mounted servant, horseman.

ਚ

ਚੱਕ *chakk*, s. m. A frame on which the wall of a well is built. A bite.

ਚਕਨਾਚੂਰ *chaknāchūr*, adj. In scraps, in pieces.

ਚੱਖਣਾ *chakḥṇā*, v. a. To taste.

ਚੰਗਾ *chaṅgā*, adj. Good, excellent.

ਚੱਦਰ *chaddar*, s. f. A shawl, sheet also.

ਚਾਦਰ

ਚੰਦਰਮਾ *chandarmā*, s. m. The moon.

ਚੰਦਰਾ *chandrā*, s. m. A whitelow, hail-storm.

ਚਨਾ *chanā*, s. m. Gram.

ਚਪਣੀ *chappṇī*, s. f. The cover of an earthen vessel; the knee pan.

ਚੱਪੜਾਸੀ *chapṛāsī*, s. f. Any one having a chapras, a messenger or other servant who is in the habit of wearing a chapras

ਚੱਬਣਾ *chabbṇā*, v. a. To champ, to grind between the teeth, to chew.

ਚਰਨ *charn* s. m. A foot.

ਚੰਗ *chung* s. m. A trench.

ਚਲਾਕ *chalāk*, adj. Active, hardworking.

ਚੜਦੀ ਵਲ *chardī wal*, adj. On the northside.

ਚੜਿਆਂ ਹੀ *chārīāṇ hī*, adj. In the very beginning.

ਚੜ੍ਹਨਾ *chārṇā*, v. a. To mount.

ਚਾਉ *chāu*, s. m. Desire. Pleasure.

ਚਾਉਲ *chāul*, s. m. Ric

ਚਾਹ *chāh*, *s. f.* Desire, wish, appetite.
ਚਾਹਣਾ *chāhṇā*, *v. a.* To desire, to wish to like.
ਚਾਚਾ *chāchā*, *s. m.* A father's younger brother, uncle.
ਚਾਤਰ *chātar*, *adj.* clever, cunning.
ਚਾਨਣਾ *chāṇṇā*, *s. m.* Moon-light, light.
ਚਾਰਜ *chāraj*, *s. m.* charge.
ਚਿਠੀ *chīṭhī*, *s. f.* A letter, a note.
ਚਿਤਾਰਨਾ *chitārnā*, *v. a.* To remind, to warn.
ਚਿੜੀ *chīṛī*, *s. f.* A female sparrow.
ਚੀਤਾ *chītā*, *s. m.* Leopard.
ਚੀਫ ਕੋਰਟ *chīf kort*, *s. f.* Chief Court.
ਚੁਹਾਰਮ *chuharam*, one forth.
ਚੁੱਕਣਾ *chukkṇā*, *v. a.* To miss, to forget, to err.
ਚੁਗਣਾ *chugṇā*, *v. a.* To peck, to eat, to graze.
ਚੂਹੜਾ *chūhṛā*, *s. m.* sweeper.
ਚੂਰਾ *chūrā*, *s. m.* Crumbs, fragments.
ਚੂੜੀ *chūṛī*, *s. f.* A bracelet.
ਚੇਤ *chet*, *s. m.* The name of the first month in the civil year beginning about the middle of march.
ਚੋਰ *chor*, *s. m.* A thief.
ਚੋਰੀ *chorī*, *s. f.* A theft.
ਚੋਰੀ ਜਾਣਾ *chorī jānā*, *v. u.* To be stolen.
ਚੋਰੀ ਕਰਨਾ *chorī karnā*, *v. a.* To steal.
ਚੌਂਕ *chaunk*, *s. m.* An open square, in a city. An ornament which is commonly worn by women on the head.

ਚੌਂਕ *chaungk*, *s. m.* An head ornament.
ਚੌਂਕੜ *chaunkṇ*, *s. m.* Four stringer.
ਚੌਂਕੀ *chaunkī*, *s. f.* A watch, a police station.
ਚੌਂਕੀ ਭਰਨੀ *chaunkī*, *v. a.* also to keep watch.
ਚੌਂਕੀ ਪਹਿਰਾ ਦੇਣਾ *chaunkī pahirā denā*, *v. a.* also to keep watch or guard.

ਛ

ਛਡਣਾ *chhadṇā*, *v. a.* To leave, to leave alone, to forsake, to release, to liberate.
ਛਤ *chhatt*, *s. f.* A roof.
ਛਤਣਾ *chhatṇā*, *v. a.* To roof.
ਛਤਰੀ *chhatarī* or *chhatrī*, *s. f.* A small umbrella.
ਛਵੇਯਾ *chhawaiyā*, *s. m.* A thatcher.
ਛਵੀ *chhavī*, *s. f.* A concealed knife with wooden handle.
ਛਾਂ *chhān*, *s. f.* A shadow, shade.
ਛਾਪਾ ਮਾਰਨਾ *chhāpā mārṇā*, *v. a.* To make a night attack.
ਛਿੜਨਾ *chhiṛṇā*, *v. u.* To continue.
ਛੁਟੀ *chhutī*, *s. f.* Leave.
ਛੋਲਾ *chholā*, *s. m.* A kind of pulse gram.

ਜ

ਜਖਮ *jakhm*, *s. m.* A wound.
ਜੰਗਲ *janggal*, *s. m.* A jungle, a forest.
ਜਗੀਰ *jagīr*, *s. f.* Land given by Government as a reward for services.
ਜੰਜ *janjī*, *s. f.* A wedding party.

ਜੱਟ *jaṭṭ*, s. m. The name of a caste of farmers (both Hindu and Muhammadan)

ਜਤਨ *jatan*, s. m. Effort, endeavour, arrangement.

ਜਦ ਕਦੀ *jad kadī*, adv Whenever.

ਜੰਦਰਾ *jandarā*, s. m. A padlock.

ਜਨਮਸਾਖੀ *janamsākhi*, s. f. A biography (particularly of Nānak and the other Gurus)

ਜਫਾ *japhā*, s. m. Oppression, violence, hardship.

ਜੰਮਣਾ *jamnā*, v. a. to be born, to exist to grow.

ਜਮਾਦਾਰ *jamādār*, s. m. A military officer next to Subedar, a native officer at the head of an uncertain band.

ਜਮੀਨ *jamīn*, s. f. Cultivated land.

ਜਨੈਲ *jarnail*, s. m. General.

ਜਰੂਰ *jarūr*, necessary.

ਜਲ *jal*, s. m. Water.

ਜਲ ਥਲ *jal thal*, s. m. Ground covered with water, water over flowing dry land, marshy ground.

ਜੜ *jar*, s. f. a root origin.

ਜਡੀਆਂ *jiddiān*, as big.

ਜਤ *jitt*, s. f. victory.

ਜਲਾ *jillā*, s. m. District.

ਜੀਵਣਾ *jīwnā*, v. a. To live.

ਜੁਆਈ *juāī*, s. m. A son-in-law.

ਜੁਆਨ *juān*, s. m. a youth.

ਜੁਆਰ *juār*, s. f. A kind of grain, a species of broom corn.

ਜੁਗਾਲੀ *jagālī*, s. f. chewing the cud.

ਜਮਾਨ *jamān*, s. f. for wedding (client to a Brahman.)

ਜੁੜਨਾ *jūrṇā*, v. a. To bind, to tie, to tie up.

ਜੇ, ਜੇਕਰ *je, jekar*, conj If to.

ਜੇਠ *jeth*, s. m. The name of the third month of the civil year beginning in the middle of May; a husband's elder brother.

ਜੋਗ *jog*, s. f. A yoke, of (oxen),

ਜੋਗ *jog*, s. m. junction, faithing, a fortunate, opportunity, occasion; a kind of auster devotion intense meditation (practiced by a class of faqirs called jogis;)

ਜੋਗ ਕਮਾਉਣਾ to practice the devotions of jogis;

ਜੋਗ ਧਾਰਨਾ *v. a.* to assume the garb of a jogi.

ਜੋਗਾ *joggā*, s. m. Opportune, fit, proper, able, capable, adequate.

ਜੋਤਨਾ *jotnā*, v. a. to yoke

ਜੋੜਨਾ *jorṇā*, v. a. To join, to mend, to add together, to reckon.

ਜੋੜੀ *jorī*, s. f. pair of bullocks.

ਜੌਂ *jun*, s. m. Barley; i, q. ਜਉ

ਜੰਦਰਾ *jandarā*, s. m. a lock.

ਜੰਗਾਲ *jangāl*, s. m. a rust.

ਜੰਗਾਲੀ *jangālī*, adj. Rusty.

ੜ

ਝੱਟਾ *jhattā*, s. m. watering with a sort of basket.

ਝਲਣ *jhallan*, s. f. A supporter, a prop. a stick, suspended above to support a weaver's loom; a transverse beam over a persian wheel in which one of the gudgeons turns.

ਝਲਾਰ *jhālār*, s. f. an excavation by the side of a river for irrigation of water.

ਝੜਪਾ ਝੜਪੀ *jharpā jharpī, s. f.* sparring and fighting, (of birds.) to cause to spar or contends.

ਝੜਾਈ *jhārāī, s. f.* invasion ascent; the wages for shaking fruits from a tree, brushing clothes &c.

ਝਾੜਨਾ *jhāṛnā, v. a.* to sweep, to brush to shake, off. to reprove.

ਝਾੜੀ *jhārī, s. f.* A small thorn bush.

ਝੀਲ *jhīl, s. f.* A lake, a pond.

ਝੁਆਕਲ *jhōākal, s. m.* upper wheel of Persian wheel.

ਟ

ਟਹਿਲ *tahil, s. f.* service.

ਟਹਿਲਣ *tahilan, s. f.* A female servant.

ਟਕਾ *takā, s. m.* Two pice, a copper coin equal to two pice, in the plural it means also money in general.

ਟਟੂ *tāṭṭū, s. m.* A pony.

ਟਮਟਮ *tamtam, s. f.* a tran.

ਟਬਰ *tahbar, s. m.* A family.

ਟਿਬਾ *ṭibā, s. m.* A hillock, a small elevation, a heap of sand.

ਟਿੰਡ *tiṇḍ, s. f.* earthen well bucket.

ਟੁਟਣਾ *ṭuṭṇā, v. a.* To break, to be broken, to fail, to burst, to burst forth or rush upon one.

ਟੁਰਨਾ *ṭurnā, v. a.* to start, to go, to move, to proceed, to go off, to pass.

ਟੁੰਬ *tūmb, s. f.* a small piece of metal jewel, a piece of flesh (as heart, liver, head, and feet &c.)

ਟੈਸਨ *tesan, s. m.* station.

ਟੈਰਾ *ṭairā, s. m.* a pony.

ਟੈਂਕਾ *tainkā, s. m.* The name of a letter.

ਟੋਪਾ *toppā, s. m.* A grain measure containing about two seers, but in some place it differs.

ਟੋਪੀ *toppī, s. f.* A cap.

ਟੋਬਾ *tobā, s. m.* an unwall'd tank, a pond.

ਟੋਲ *ṭol, s. f.* searching, search.

ਟੋਲ ਭਾਲ *ṭol bhāl, s. f.* feeling about, looking for, searching.

ਠ

ਠਗਣਾ *thagṇā, v. a.* To cheat, to deceive, to inveigle, to steal (of heart).

ਠਠਾ *ṭaṭhā, s. m.* Fun, sport, riding, jesting, a joke.

ਠੰਡ *ṭhaṇḍ, s. f.* cool, cold.

ਠੰਢ *ṭhaṇḍh, s. f.* cold, coldness; comfort, in the last sense.

ਠਾਣਾ *ṭhāṇā, s. m.* A police station, police office, a body of policemen.

ਠੇਕਾ *thekā, s. m.* hire, fare, fixed price, work done by contract, a job, task, a particular mode of beating a drum.

ਡ

ਡਕੋ ਡਕਾ *ḍeko ḍakā, s. m.* Every thing, cat, id, sim, mau.

ਭਰ *s. m.* fear, terror alarm.

ਭਾਕਾ *dākā, s. m.* robbery, plunder, an attack by robbers the collection of plunderers

ਭਾਢਾ *dādhā s. m.* strong firm, powerful.

ਭਾਰ *dār, s. f.* the line of birds in flight ; i. e. a flock.

ਭਿਗਣਾ *dignā. v. a.* To fall, to drop, to lie on the back in wrestling.

ਭੁਬਣਾ *dubnā v. a.* to dive, to be dipped, to be immersed, to sink, to set, (the sun ;) to be absorbed (in business ;) to be ruined.

ਭੂਢ *dūdh, s. m.* one and-a-half.

ਢ

ਢਗਾ *dhaggā s. m.* a small sized ox.

ਢਠ ਜਾਣਾ *dhath jānā. v. a.* To fall down.

ਢਠਾ *dhathā, fallen.*

ਢਾਡੀ *dhādī, s. m.* a kind of good musician, a singer.

ਢਾਬ *dhāb, s. f.* an unwall'd tank or pond, a natural pool, a lake, a deep depression in the earth.

ਢਾਲ *dhāl, s. f.* a shield, protection.

ਢਿਲ *dhill, s. f.* lateness, delay laziness, in attention, looseness, remissness.

ਢਿਲਾ *dhillā, s. m.* loose, not light, lazy, remiss, inattentive, late.

ਢੀਂਗਲੀ *dhingulī, a well bucket attached to pole.*

ਢੇਰ *dher, s. m.* a heap, a pile, a quantity abundance, gratuity.

ਢੇਰੀ ਹੋਣਾ *dherī honā, v. a.* to fall down.

ਢੈ ਜਾਣਾ *dhaij ānā.* } *v. a.* to fall down.
ਢੈਣਾ *dhainā,*

ਤ

ਤਕਣਾ *taknā, v. a.* to see, to look, to gaze, to expect to guess.

ਤਕਮਾਂ *takmā. s. m.* medal.

ਤਕੜਾਈ ਰਖਣਾ *takrāi rakhnā, v. a.* to take care to look after.

ਤਕਾਲਾਂ *takālān, s. f.* Evening.

ਤਕੀਦ *takīd s. f.* urgency, importunity Enjoining. to urge to enjoin.

ਤਕੁਲਾ *takkulā, s. m.* a spindle ; the shaft of a wheel.

ਤਗੀਦ *tagīd s. f.* urgency. importunity enjoying ਤਗੀਦ ਕਰਨੀ to urge, to enjoin.

ਤਨ *tan, s. m.* The body.

ਤਬੇਲਾ *tabelā, s. m.* stable.

ਤਰਸ *tars, s. m.* pity, alarm, fear, terror.

ਤਰਸਣਾ *tarasnā, v. a.* to desire a thing anxiously. to long for, to thirst.

ਤਰਖਾਨ *turkhān, s. m.* a carpenter.

ਤਰਨਾ *tarnā, v. a.* to swim to float.

ਤ੍ਰਾਹ ਤ੍ਰਾਹ *tarāh tarāh int, mercy !* mercy !

ਤ੍ਰਾਹ ਤ੍ਰਾਹ ਕਰਣਾ *trāh trāh karnā,* to call for mercy, to invoke protection.

ਤਰੀਕ *tarik, s. f.* Date.

ਤਲਬ *talāb, s. f.* pay salary wages.

ਤਲਾਹ *talāh, s. f.* Information.

ਤਲਾਕ *talāk, s. f.* Divorce separation abstinence, prohibition.

ਤਲੋਂਚਾ *talaunchā*, s. m. A coarse kind of sugar saturated with molasses.

ਤਰਕੇ *taryke ad.* early in the morning

ਤਾਈ *tāi*, s. f. Aunt, the wife of a father's elder brother.

ਤਾਂਈ *tāin*, s. f. prep, to even to.

ਤਾਰਾ *tārā*, s. m. A star.

ਤਾਰਨਾ *tārṇā*, v. a. to pay up.

ਤਿਤਰ *tittar*, s. m. a partridge.

ਤੁਸਾ *tusā* } pron. obl. pl. of ਤੂੰ you.
ਤੁਸਾਂ *tusāṇ* }

ਤੁਹਾਡੀ *tohāḍī*, yours.

ਤੁਰਤ ਫੁਰਤ *turt phurt ad.* immediately instantly, quickly.

ਤੁਰਨਾ *turnā*, v. a. to go, to depart to walk

ਤੁਰਪ *crupcion* of the English word troops.

ਤੁਰ ਤੁਰਾ *turturā* s. m. nimble, active flippant.

ਤੁੜੀ *tūrī*, s. f. The chaff of wheet.

ਤੇਜ *tej*, a sharp, hot, fiery, imputuous rapid, active.

ਤੇਜੀ *teji*, s. f. sharpness, keenness, activity, rapidity, impetuosity dearness.

ਤੇਰਾਂ *terāṇ*, a thirteen.

ਤੋਟ *tot*, s. f. Difficiency.

ਤੋਪ *top*, s. a cannon, a gun.

ਤੋਬਰਾ *tabrā*, s. m. A leather bag out of which a horse eats his grain.

ਤੋੜਨਾ *torṇā*, v. a. to break to change, to pluck, (fruit.)

ਤੋੜਾ *torā*, s. m. The match of a gun, bag one thousand rupees ; gold or silver card wound round the head as an ornament ; a kind of helmet ; deficiency, scarcity want a pease of rope, a beam.

ਤੋੜੀ *torī*, ad. till, to, up.

ਥ

ਥਨ *than*, s. m. Teat.

ਥਾਨੇਦਾਰ *thānedār*, s. m. Deputy Inspector of Police.

ਥੀਨਾ *thīnā*, v. a. to be.

ਥੋੜਾ *thorā*, a short, a little.

ਦ

ਦਸ *dās*, Ten.

ਦਸਖਤ *daskhat*, sign, or signature.

ਦਹਨਾ *dahnā*, Right, before, above.

ਦਖਣ *dakkhan*, s. m. The south, the southern part of India.

ਦਥਾ *datthā*, s. m. a bundle of grass or hemp a bundle of sugar cane (what is passed at once through the mill : a pile of paper ; c. w. ਦੇਣਾ and ਲੈਣਾ)

ਦਫਤਰ *daftar*, s. m. A book volume, a journal a record, a register, an office.

ਦਰਬਾਰ *darbār*, s. m. A Court a hall, of audience, the holding of a Court the common appellation of the great Sikh. Temple at Amriatsr.

ਦਾਸ *dās*, s. m. A servant, a slave.

ਦਾਸਨ ਦਾਸ *dāsandās, s. m.* servant's

ਦਾਗ *dāg, s. m.* A spot a stain, a mark

c. w. ਲਕਣਾ *a scar a mark made by burning with a hot iron cautery*

ਦਾਗ ਦੇਣਾ *to cauterize, to brand ;*

ਦਾਗ ਲਾਉਣਾ *to stain, to villosify.*

ਦਾਣਾ *dānā, s. m.* a grain of corn

ਦਾਦੀ *dādī, s. f.* The wife of a *dādā, q. v.*

ਦਾਦੀ *dādī, s. f.* A paternal grand mother

ਦਿਸਣਾ *dienā, v. a.* To be seen, to be visible.

ਦਿਹਾੜਾ *dihārā, s. m.* A day.

ਦਿਹਾੜੀ *dihārī, s. f.* A day, daily labor, wages.

ਦਿਖਾਈ *dikhāī, s. f.* showing, show appearance, display.

ਦਿਖਾਉਣਾ *dikhāunā, v. a.* to show, to point out, to exhibit.

ਦਿਨ ਡੁਬੇ *diṇḍube, at sunset.*

ਦੀਦਾਰ *didār, looking.*

ਦੁਧ *duddh, s. m.* milk, the milky juice of certain plants.

ਦੁਪਹਿਰ *dopahir, s. f.* The termination of the second watch, noon ;

ਰਾਤਦੀ ਦੁਪਹਿਰ *rāt dī dopahir, mid-night.*

ਦੁਹਵਦੁਹ *dūhwadūh, with one another*

ਦੂਜਾ *dūjā, second, the other.*

ਦੂਣੀ *dūṇī s. f.* a vally, the number two ; reduplication.

ਦੇਸ *des, s. m.* A country, (in the hills,) the plains in opposition to the mountains.

ਦੇਸੀ *desī, s. f.* A country person, a citizen.

ਦੋ *do, a two.*

ਧ

ਧਮਕੀ *dhamkī, s. f.* Threat, menace.

ਧਮੋੜੀ *dhamorī, a yellow wasp.*

ਧਰਮਸਾਲਾ *dharmsālā, s. f.* A College of *udāsī faqīrs*, an alms house an inn where poor travellers are supplied gratuitously.

ਧਰੋਹ *dharoh, s. m.* Fraud, deceit, dishonestly.

ਧਾਰਾ *dhārā, s. m.* A stream, a current.

ਧਾਵਾ *dhāwā, s. m.* invasion, attack assault

ਧਿਰ *dhir, s. f.* partiality, protection, defence, help party.

ਧੀ *dhī, s. f.* A daughter.

ਧੇਲਾ *dhelā, s. f.* half pice.

ਧੁੰਦ *dhund, s. f.* a mist, a fog haziness, obscurity, fine dust, a disorder of the eyes.

ਧੁਪ *dhupp, s. f.* sunshine.

ਧੁਪੇ ਰਖਣਾ or ਲਿਆਉਣਾ *dhuppe rakhnā jā liāunā, v. a.* To put in the sun.

ਧੂਆਂ *dhūāṇ, s. m.* smoke an ignited pile of chaff and rubbish around which people worm themselves in cold weather ; sitting obstinately before one's door to extort a favor or right.

ਧੂਆਂ ਪਾਉਣਾ *dhūāṇ pāunā, v. a.* to light a fire.

ਪੂਆਂ ਲਾਉਣਾ *To sit by a fire at one's door to extort a favor.*

ਪੂਈਂ *dhūīn, s. f. a small pile of burning wood, chaff &c. asound which muslimans sit while they listen to the praises of Pir Said Ahmad.*

ਧੋਖਾ *dhokhā, s. m. fraud, cheat, deceit.*

ਧੋਤੀ *dhōtī s. f. A cloth worn round the loins by Hindus*

ਧੌਂਸਾ *dhaunsā, s. m. a large cattle drum.*

ਨ

ਨਸਣਾ *nassnā, v. a. to flee to run.*

ਨਸਾਨਾ *nasānā, s. m. A target a mark, a butt.*

ਨਹਾਉਣਾ *nahāūnā v. a. to bathe to wash*

ਨਹਿਰ *nahr, s. f. A canal a stream.*

ਨਹੀ ਤਾਂ *nāhīntān, otherwise.*

ਨਕ *nakk, s. m. The nose*

ਨਕਲ *nakal s. f. A copy.*

ਨਕਲ ਉਠਾਉਣੀ or **ਕਰਨੀ** *v. a. to copy, to imitate.*

ਨਗਰ *nagar, s. m. A city, a town.*

ਨੰਗਾ *naṅgā, a naked.*

ਨਖ *naṭh, s. f. A nose ring; a rope in the nose of an ox.*

ਨਦੀ *nadī, s. f. A small stream, a creek a brook.*

ਨਧੜਕ *nadhārak, a without fear.*

ਨਧਾਨ *nadhān, s. m. The subject in which any quality inheres.*

ਨਬੇ *nabbe, a ninety 90.*

ਨਾਰਾਇਣ *nārāṇ s. m. A name of Vishnu but specially considered as the deity who was before all worlds.*

ਨਾਲ *nāl prep. With, by.*

ਨਾਲੇ *nāle. conj. Both, and, also moreover.*

ਨਿਆਈਂ *niāīp s. f. A place near a house a village filled with ordure and all sorts of filth; cultivation near a house or village.*

ਨਿਰਮਲ *nirmal, a clean pure, clear, transparent*

ਨਿਰਾ *nīrā, adv. Only mearely.*

ਨੀਰਾ *nīrā, s. m. Fodder, a stake.*

ਨੁਕਤਾ *nuktā. s. m. A halter; a point a dot; a mystical signification Head collar.*

ਨੁਖਸਾਨ *mukhsān s. m. loss deficiency detriment, injury, damage blemish, mischief.*

ਨੂੰ *nūn prep. a son's wife (sign of dative and accusative.)*

ਨੇਤਕੀ *netkī, s. m. a daily fever.*

ਨੇੜੇ *neṛe. prep. near.*

ਨੌਕਰੀ *naukarī, s. f. a service attendance*

ਨੌ ਬਰਨੌ *naṅ bar naṅ, quite well.*

ਨੰਬਰਦਾਰ *nambardār, s. m. headman of the village.*

ਪ

ਪੱਸਲੀ *passalī, s. f. a rib the region the ribs the side.*

ਪਸਿੰਦ ਕਰਨਾ *pasind karnā, v. a. to like*

ਪਸਾਰਨਾ *pasarnā, v. to extend stretch forth.*

ਪਸ਼ੂ *pasū*, s. m. An irrational animal, a brute, a quadruped.

ਪਹਾੜ *pahār*, s. m. A mountain.

ਪਹਿਨਣਾ *pahinnā*, v. a. to put on (cloths)

ਪਹਿਲਾਂ *pahilān*, adv. First.

ਪਹੁੰਚਣਾ *pahunchnā*, v. a. to arrive.

ਪਕਣਾ *paknā*, v. a. to ripen, to be cooked

ਪੰਘੂੜਾ *panghūṛā*, s. m. a child's bedstead ; a board with one end notched placed in a rope, a swing for sitting or standing on.

ਪੰਛੀ *panchhī*, s. m. a bird.

ਪੰਜਗਰੰਥੀ *panjgaranthī*, a name of a book of Sikh religion.

ਪਟੀ *patī* s. f. A kind of coarse woollen cloth, a bandage, the side piece of a bedstead ; a wooden slate, a quarter or section of a place, raw or chusler of houses ; a breadth of cloth ; a portion of woman's hair when palated and combed towards each side ; a mass of molasses candy worked by confectioners of on a peg driven into a post ; the cricket bat ; a kind of coarse tape ; a copper plate on which astromical calculation are engraved.

ਪੱਠਾ ਦਥਾ *pathā dithā*, s. m. fodder.

ਪਠਾਣ *pathān*, s. m. A caste of musalmans being one of the four principal divisions ; (the same as, Afghan.)

ਪੰਡ *paṇḍ*, s. m. a bundle.

ਪਤਣ *patan* s. m. A landing place, a quay, a ford, a pass, a bathing place on a river side, a place where the shore is smooth and hard, and the water fordable, any place where a river is crossed.

ਪਤ੍ਰ *pattar*, s. m. a leaf.

ਪਤ੍ਰੀ *patrī*, s. f. an almanac.

ਪਤਾ *patā*, s. m. a mark, a sign, a token a hint, address or place to which one is directed.

ਪਤੀ *patī*, s. m. A Lord, a master, a husband, an owner.

ਪਥਰ *patthar*, s. m. a stone.

ਪੰਦਰਾਂ *pañḍrān*, a. fifteen.

ਪਰਸਾਦ *parsād*, s. m. food.

ਪਰਘਟ *parghat* a apparent, manifest, i. q. ਪਰਗਟ *pargat*.

ਪਰਮੇਸੁਰ *paramesur*, s. m. God ; (appropriated by some to Shiv, but commonly used by the Sikhs to denote the Supreme being ;) (properly ਪਰਮਈਸ਼ਵਰ) *param īshwar*.

ਪਰਲੋ *parlo*, s. f. universal destruction, the consummation of all things the final conflagration, (properly speaking the *parlo* is the destruction of the world by water and fire ; and several such events are supposed to have occurred already between the different days of Brahma, and several more are yet expected the last which is to destroy the universe is called *mahā parlo*, (the great destruction ;) vexation oppression affliction, great calamity.

ਪਰਲੋਕ *parlok*, s. m. the next world including both heaven and hell, the future state.

ਪਰਵਾਰ *parwār*, *s. m.* A family embracing progenitors, descendants, and dependents ; a halo round the moon.

ਪਰ੍ਹੰ ਪਰ੍ਹੰ *parūṇ*, *s. m.* last year, next year.

ਪਰੋਹਤ *parohat*, *s. m.* A family priest.

ਪਲਟਣ *paltan*, *s. f.* A foot regiment.

ਪੜਤਲ *parṭal*, *s. f.* Regiment.

ਪੜਾ *parā*, *s. m.* camp, rest camp.

ਪੜਾ *parā*, *s. m.* The upper part of *razā*.

ਪੜਾਨਾ *parānā*, *s. m.* a place for bullocks for drawing water from a well.

ਪਾਸੋਂ *pāssōṇ*, *prep.* from, by, by means of.

ਪਾਟ *pāt*, *s. m.* breadth of a river.

ਪਾਟ *pāṭṭ*, *s. m.* Division branch.

ਪਾਟਣਾਂ *pāṭṭanā* *v. a.* to burst, to break to be torn.

ਪਾਰ *pār*, *ad.* on the other side (of a river &c.)

ਪਾਰ ਹੋਨਾ *pār honā*, *v. a.* to cross.

ਪਾਲਾ *pālā*, *s. m.* cold.

ਪਾੜਨਾ *pāṛnā*, *v. a.* to tear.

ਪਾੜ *pār*, a wooden in which water falls from the Persian wheel.

ਪਿਆਰ *piār*, *s. m.* love, affection.

ਪਿਛਲਾ *piṭhlā*, later, last.

ਪਿਛੇ *pichhe*, *ad. prep.* after, behind, in lieu of, on account of ; ਪਿਛੇ ਪੈਣਾ *pichhe painā*, to dance, to persecute.

ਪਿਛੋਂ *pichheṇ*, after, behind, afterwards.

ਪਿਛੋਂ ਦੀ *pichheṇ dī*, from behind,

ਪਿਛੇ ਜਾਨਾ *pichhe jānā*, *v. a.* to pursue

ਪਿਟਣਾਂ *piṭṭnā*, *v. a.* To beat, (the face, breast &c. ;) to mourn for the dead

ਪਿੰਡ *pind*, *s. m.* a village ; balls of rice &c.. used by Hindus at the *śradh* of deceased relatives.

ਪਿਤਾ *pitā*, *s. m.* Father.

ਪਿਨਸਲ *pinsal*, *s. f.* pencil.

ਪਿਨਸਲ ਘੜਨਾ *pinsal ghaṛnā*, *v. a.* sharpen pencil.

ਪਿਨਸਨ *pinsan*, *s. f.* Pension.

ਪਿੜ *piṛ*, *s. m.* threshing floor.

ਪੀਲਾ *pilā*, yellow.

ਪੁਸਤਕ *pustak*, *s. m.* A book.

ਪੁਠਾ *puṭhā*, *s. m.* the hip

ਪੁਤ੍ਰ *puttar*, *s. m.* A son.

ਪੁਰਸ਼ *purash*, *s. m.* A man.

ਪੁਰਖ *purakh*, *s. m.* A man, a male, human being.

ਪੁਰਜਾ *purjā*, *s. m.* a small piece of paper.

ਪੁਰਾਣਾ *purānā*, *a.* old.

ਪੁਲ *pul*, *s. m.* a bridge.

ਪੂਰਾ *pūrā*, *a.* full, complete, sufficient, entire.

ਪੂਲਾ *pūlā*, *s. m.* small load of grass.

ਪੈਸਾ *paisā* *s. m.* a piece (the name of copper coin,) money.

ਪੈਣਾ *painā*, *v. a.* to fall, to lie, to go down, to be situated, to go to bed, to be sick, to happen.

ਪੈਂਤੀ *pañtī*, *a.* thirty.

ਪੈਲੀ *pailī*, *s. f.* field.

ਪੋਹ *poh*, *s. m.* The name of a month viz. from the middle of December to the middle of January.

ਪੋਨਾ *ponā*, *s. m.* a species of thick sugar cane.

ਫ

ਫਸਲ *fasal*, *s. f.* harvest.

ਫਕਾ *phakkā*, *s. m.* The quantity of grain, &c., thrown into the mouth at once the grain given periodically by farmers to the village carpenter, blacksmith, barber, &c.

ਫਕੀਰ *phakīr* or *fakīr*, *s. m.* a fakir (properly **ਫਕੀਰ ਦੋਸਤ** *fakīr dost*, a friend of fakir.

ਫਗਣ *phaggan*, *s. m.* The name of a month from the middle of February to the middle of March.

ਫਟਕ *phatak*, *s. m.* crystal

ਫਤੇ *phats*, *s. f.* Victoria L. L. **ਹੋਣਾ** *honā*, and **ਕਰਨਾ ਬੁਲਾਉਣਾ** *karnā bulāonā*, to give compliment.

ਫਲਹਾ *phalhā*, *s. m.* a wooden frame.

ਫਾਂਸੀ *phānsī*, *s. f.* A noose, a snare, a halter for hanging.

ਫਾਂਸੀ ਦੇਨਾ *phānsī denā*, *v. a.* to hang.

ਫਾਲੜੀ *phālṛī*, *s. f.* a diaper, a clout.

ਫਾਲਤੂ *jālṭū* more.

ਫਿਸਲਨਾ *phisalnā*, *v. v.* to slip, to slide ; to fail of an agreement, to fly from a bargain.

ਫੀਤਾ *phittā*, *s. m.* tape.

ਫੁਟਣਾ *phuṭnā*, *v. a.* to burst, to break, to boil, to ooze out.

ਫੌਜ *fauj*, *s. f.* an army.

ਬ

ਬਸਾਖ *basākh*, *s. m.* The name of the 2nd month in the civil year, beginning about the middle of April.

ਬਹਾਦਰ *bahādur*, *s. m.* a hero, a champion, a knight.

ਬਹਾਦਰੀ *bahādurī*, *s. f.* bravery, valor heroism.

ਬਹਿਜਾਣੀ *bahijānā*, *v. a.* to float away, to be ready to sink.

ਬਕਰਾ *bakrā*, *s. m.* A he goat, (in composition pronounced *bakrā* ; as

ਬਕਰਾ ਈਦ

ਬਕਰੀ *bakkarī*, *s. f.* A she goat.

ਬਖਸ਼ਣਾ *bakhshnā*, *v. a.* to give to bestow, to for give.

ਬਖਸ਼ਾਉਣਾ *bakhshāunā*, *v. a.* to procure forgiveness for, (one ;) to procure the bestowal of (any thing.)

ਬਗੀਚਾ *bagīchā*, *s. m.* a small garden.

ਬਘਿਆੜ *baghiār*, *s. m.* a wolf.

ਬਚਣਾ *bachanā*, *v. a.* to be preserved, to be delivered, to be saved, to escape. to remain unexpended.

ਬਚਾਉਣਾ *bachāunā*, *v. a.* to save, to protect.

ਬਟੇਰਾ *baterā*, *s. m.* a small bird of the, partridge, species quails.

ਬਣਨਾ *bannā*, *v. a.* to be made.

ਬਤਕ *battuk*, *s. j.* A duck, a goose.

ਬਥੇਰਾ *batherā*, *a.* much, many.
 ਬੰਦ *band*, *s. m.* a joint, a knuckle.
 ਬੰਦੂਕ *bandūk*, *s. f.* A musket, rifle, fowling piece &c.
 ਬੰਦੋਬਸਤ *bandobast*, *s. m.* arrangement
 ਬਧਨਾ *budhnā*, *s. m.* an earthen, water vessel with a spout like a tea-pot respect.
 ਬਨਾ *banā*, *s. m.* boundary.
 ਬੰਬ *bamb*, *s. m.* a shaft.
 ਬਮਾਰੀ *bamārī*, *s. f.* sickness, pestilence.
 ਬਵਾ *bawā* or ਬਮਾਂ *bamān*, *s. f.* Pestilence plague.
 ਬਰਸ *baras*, *s. m.* a year.
 ਬਰਸਾਤ *barsāt*, *s. f.* rain, the rainy season.
 ਬਰਸਾਤੀ *barsāṭī*, *s. f.* belonging to the rainy season.
 ਬਰਖਾ *barkhā*, *s. f.* Rain.
 ਬਰਖਾ ਰੁਤ *barkhā rut*, *s. f.* the rainy season.
 ਬਰਖੁਰਦਾਰ *barkhurdār*, *s. m.* Happy enjoying long life, male children are so called.
 ਬਰੰਤ *barant*, *s. m.* Warrant.
 ਬਰਤਾਂਤ *bartānt*, *s. m.* circumstance.
 ਬਰਫ *barf*, *s. f.* snow.
 ਬਰਬਰੀ *barabbārī*, *s. f.* equality, evenness.
 ਬਰਬਾਦ ਕਰਨਾ *barbād karnā*, *v. v.* to destroy.
 ਬਰਾਂਡੀ *brāṇḍī*, *s. f.* great coat.
 ਬਰਾਂਡਾ *brāṇḍā*, *s. m.* outer room.
 ਬਰਾਨੀ *brāṇī*, *s. f.* land depending on rain

ਬਰੂਦ *barūd*, *s. m.* ammunition.
 ਬਲਦ *bald*, *s. m.* a bull, an ox.
 ਬਲਵਾਨ *balwān*, *s. m.* a strong.
 ਬਲੇਵਾ *balewā*, *s. m.* goods and chattel furniture baggage.
 ਬਾਹਣ *bāhan*, *s. m.* a ploughed field.
 ਬਾਹਲਾ *bāhulā*, *a* much, very much, many.
 ਬਾਜਰਾ *bājra*, *s. m.* a kind of grain resembling broom corn, the breed of which is very coarse.
 ਬਾਲਣਾ *bālnā*, *v. a.* to cause to burn, kindle, ਅੱਗ ਬਾਲਣੀ *agg bālṇī* to kindle a fire.
 ਦੀਵਾ ਬਾਲਣਾ *dīwā bālnā*, to light lamp.
 ਬਿਆਈ *biāī*, *s. f.* cracking of the heels from cold &c. sowing season; grain given zamindars to carpenters and others at sowing time.
 ਬਿਆਹਣਾ *biāhnā*, *v. a.* to marry (wife) to get a son or daughter &c.) married; i.
 ਵਿਆਹਣਾ
 ਬਿਸਤਰਾ *bistarā*, *s. m.* bed, bedding.
 ਬਿਜਲੀ *biṭlī*, *s. f.* Lightning.
 ਬਿਨਾਂ *binā*, *prep.* Without.
 ਬਿਰਛ *birchh*, *s. m.* a tree.
 ਬਿਲ ਕੁਲ *bilkul*, *at* all.
 ਬੀ *bī*, *s. m.* seed, a cutting of a plant, (sugar cane,) for seed.
 ਬੀ ਪਾਉਣਾ *bī pāonā*, to sow a seed

ਬੀਜਣਾ *bījṇā*, *v. a.* to sow, to plant.

ਬੀਤਣਾ *bīṇā*, *v. a.* to elapse, to die

ਬੁਛਾੜ *buchhār*, shower, to efface.

ਬੁਝਾਉਣਾ *bujhāunā*, *v. a.* to cause to understand, to extinguish.

ਬੁਢਾ *buddhā*, *s. m.* old man.

ਬੁਢਾਪਾ *budhāpā*, *s. m.* old age.

ਬੁਢੀ *buddhī*, *s. f.* an old woman, a term applied to any woman, when addressing her, in a respectful way sometimes used instad of mother as ਹੇ ਬੁਢੀਏ *he buddhīe*, O mother

ਬੂੰਦ *bund*, *s. f.* A drop, (of water &c.)

ਬੁਰਛਾ *burchhā*, *s. m.* Perverse, impolite, rude, unpolished, stupid.

ਬੁਲ ਬੁਲਾ *bulbulā*, *s. m.* a bubble.

ਬੁਹਾ *būhā*, *s. m.* a door, a window, a house.

ਬੇਉਰ *beur*, *s. m.* A woman's veil, and bodice.

ਬਗਾੜ *bagār*, *s. m.* loss.

ਬੈਲ *bail*, *s. m.* a bull, an ox, a blockhead.

ਬੇੜ *ber*, *s. m.* a coarse rope, made of grass, straw, &c.

ਬੈੜ *bair*, *s. m.* the wheel on which the well posts are strung.

ਬੈੜਕਾ *bairkā*, *s. m.* a young bull.

ਬੋਲਦ *bauld*, *s. m.* ox or bullock.

ਬੰਦੋਬਸਤ *bandobast*, *s. m.* settlement.

ਭ

ਭਸ਼ਣਾ ਭੂਸ *bhasnā bhūs*, entirely consumed.

ਭੰਗ *bhang*, *s. f.* Hemp confusion of hemp pride self importance.

ਭੰਗੀ *bhanggī*, *s. m.* A drinker of bhang a man of the chulra, caste, a mihtar.

ਭਜਣਾ *bhajṇā*, *v. a.* to be broken, to flee, to escape ; (also ਭਜ ਜਾਣਾ

ਭਤਾ *bhattā*, *s. m.* Food taken to farmers and their workmen in the field allowance.

ਭਨਣਾ *bhanṇā* *v. a.* to break.

ਭਯਾਣਕ *bhayāṇak*, *s. m.* dreadful, terrible formidable, tremendous.

ਭਰੀ *bharī*, *s. f.* a load of grass.

ਭਰਤੀ *baartī*, *a.* enlisted.

ਭਰਨਾ *bharṇā*, *v. a.* To be filled, to be defiled (with mud, blood &c.)

ਭਲਮਣਸਉ *bhalmansū*, *s. m.* goodness, worthiness, integrity a good act, an honorable peice of conduct.

ਭਾਈ *bhāī*, *s. m.* a brother of friend, a man famous for learning and piety ; a sect of Hindu faqirs, man of that sect

ਭਾਈਆ *bhāīā*, *s. m.* a father.

ਭਾਜੜ *bhājṛ*, *s. f.* flight, rout, fleeing of the inhabitants when war is at hand ; property carried away in flight.

ਭਾਣਾ *bhāṇā*, *s. m.* Desire, wish will view estimation ; especially the will of God, fate, destiny.

ਭਾਦੋਂ *bhāddon*, *s. m.* The six month in the Hindu, year, being from the middle of August to the middle of September.

ਭਾਵੇਂ *bhāvēṃ con*, thou mayest please, a although.

ਭਖ *bhukkh s f.* hunger, appetite, eagerness.

ਭੁਨਣਾ *bhunṇā, v. a.* To parch, to roast to bake in ashes

ਭੁਲ *bhull, s f.* an error, a mistake, a fault, an omission.

ਭੂਰਾ *bhūrā, s. m.* a striped blanket, viz., light brown with black stripes

ਭੇਡ *bhed, s. f.* a sheep; the bud of the palash tree.

ਭੇਤ *bhet, s m.* a secret, a mystery, difference.

ਭੈ *bhai, s m.* Fear, dread, alarm, terror.

ਭੈੜਾ *bhaiṛā, s. m.* Evil, bad, worthless wretched, wicked.

ਭੌਣਾਂ *bhaunā, v. a.* To turn around, to be dizzy, (the head;) to skim and circle in the air. (a kite or other bird to wander about.

ਮ

ਮਸਤ *mast, s. m.* intoxicated, drunk; intoxicated with pride, proud, arrogant; lustful, heated with animal desire; full spirits, and energy, under a fanatical influence.

ਮਸੀਂ *masin, ad.* hardly, with much difficulty; (commonly **ਮਸੀ ਮਸੀ**)

ਮਸੀਨ *masin, s. f.* Gan.

ਮਹਾਂਮਾਰੀ *mahāṃ mārī, s. f.* A pestilence a plague.

ਮਹਾਂਰਾਜ *mahāṃ rāj, s. m.* A title of God a title given to kings, a term of respect applied to anyone

ਮਹਿੰਗਾ *mahingā, a.* Dear, scarce, expensive, high priced.

ਮਹਿਰਾਬ *mihṛāb, s. m.* an arch.

ਮਹੀਨਾਂ *mahīnā, s. m.* A month.

ਮਕਈ *makaī, s. f.* Indian corn, maize.

ਮੰਗਣਾ *mangnā, v. a.* To ask for, to demand, to beg, pray, to solicit to crave, to want, to desire, to want, to crave, to seek, betroth

ਮਗਰੋਂ *magron, ad.* From, afterwards afterwards.

ਮੰਗਲਵਾਰ *mangalwār, s m.* Tuesday.

ਮਘਰ *magghar, s. m.* the name of a month from the middle of November to the middle of December

ਮਝੀ *majjhī, s. f.* A female buffalo.

ਮਠ *mathh, s. f.* Laziness.

ਮਠਾ *mathhā, s. m.* Slow, Lazy (an ox, horse &c.)

ਮੰਡੀ *mandī, s. f.* A market, a particular market for any one thing; the name of a city.

ਮਣ *man, s, m.* A weight equal to forty seers, a mounds, (kachcha man likewise contains forty seers kachcha, a seer kachcha being about thirty two tolas;) **ਮਣਕੁ** about man.

ਮਣ *man, s. f.* The pakka work at the top of a well; a kind of gem supposed to be found in the head of a snake.

ਮਤਲਬ *matlab, s. m.* meaning design purpose object.

ਮਥਾ *matthā, s. m.* the forehead.

ਮਦਦ *madad, s. f.* help.

ਮਦਾਨ *madān, s. m.* A plain, an open field.

ਮਨ *man, s. m.* The mind, the heart, the soul ; **ਮਨ ਮਾਰਨਾ** *man mārṇā* to deny one's self, to forbear, to subdue the desires

ਮਨ *mann, s. m.* A thick cake of bread.

ਮਨਨਾ *mannā, v. a.* To mind, to obey, to observe, to acquiesce in, to consent, to, to agree to, to believe, to suppose, a (cause ;) to vow, to pledge, one's self to, to agree to discharge, (another's debt.,

ਮਰਜੀ *marjī, s. f.* Will pleasure, purpose intention.

ਮਲਕੀਅਤ *malḳiat, s. f.* possession.

ਮਲਮ *mallham, s. f.* Ointment, material for plaster for a sore.

ਮਲੂਮ ਹੋਣਾ *malūm honā, v. a.* to look.

ਮਲੂਮ *malūm, knowing.*

ਮਲੂਕਣੀ *malūknī s. f.* A beautiful woman, a belle.

ਮਲੋਮਲੀ *malomalī, s. f.* forcibly.

ਮਾਸ, *mās, s. m.* Flesh, a month.

ਮਾਂਹ *mānh, s. m.* a kind of dall i. q., urd ; a month.

ਮਾਘ *māgh, s. m.* the name of month ; (from the middle of January to the middle of february.)

ਮਾਂਢੀ *māndhī, s. f.* small, below, medium size, a dwarf.

ਮਾਂਦਾ *māndā, s. m.* sick, ill, tired, weary fatigued.

ਮਾਫੀ *māfi s. f.* Pardon, for giveness, remission.

ਮਾਮਲਾ *māmlā, s. m.* an affair, negotiation, a money transation, revenue.

ਮਾਮਾ *māmmā, s. m.* A mother's brother.

ਮਾਰਨਾ *mārṇā v. a.* to strike, to beat, to kill.

ਮਾਲਸ਼ ਕਰਨਾ *mālīsh karṇā, v. a.* to groom.

ਮਾਲੂ *malh* the frame work of rope to which the earthen pots of Persian wheel attached

ਮਾਰਾ *mārā, s. m.* Lean, thin, emaciated enfeebled, weak ; bad, worthless, scarce. **ਮਾਰਾ ਸਮਾਂ** *mārā samā* famine.

ਮਿਠਾ *mithā, a sweet ; deficient, (salt ;)* scarce, dear time ; as **ਇਹ ਮਿਠਾ ਸਮਾਂ ਹੈ** *ih mithā samā hai*, this is a time of scarcity.

ਮਿਤ੍ਰ *mittar, s. m.* A friend, a companion, one beloved.

ਮਿਰਗ *mirg, s. m.* A deer, a wild animal.

ਮਿਲਨਾ *milnā, v. a.* to meet, to associate,

ਮੀਂਹ ਪੈਣਾ *mīhn painā, to rain.*

ਮੀਂਹ *mīnh, s. m.* Rain, a shower.

ਮੁਸਟੰਡਾ *mustandā, s. m.* stout and strong, but wanting in sense.

ਮਸੀਂ *masīn, adj.* hardly.

ਮੁਹਿਮ *muhimm, s. f.* a military expedition, any difficult or arduous undertaking.

ਮੁਕਦਮਾਂ *mukadmā, s. m.* Case.

- ਮੁੰਡਾ** *mundā*, *s. m.* A boy, a lad.
- ਮੁਨਾਂ** *munā*, *s. m.* A post for supporting a spinning wheel, a similar post in a cotton gin, a plow handle,
- ਮੁਰਗਾਬੀ** *murgābī*, *s. f.* A waterfowl, a duck.
- ਮੁਰੰਡੇ** *murande*, *s. m. pl.* Wheat and gur mixed together.
- ਮੁਰਦਾ** *murdā*, *s. m.* dead.
- ਮੁਲਲੈਣਾ** *mull lainā*, *v. a.* to buy.
- ਮੁਲ** *mull*, *s. m.* Price, value, worth consideration.
- ਮੁਲਕ** *mulak*, *s. m.* Country, a region.
- ਮੁੜਨਾ** *murṇā*, *v. a.* To turn, to turn back to bring back, to return, to incline to make a repitition.
- ਮੁਸਲ** *mūsal*, *s. m.* stock of chaff.
- ਮੂੰਹ** *mūnh*, *s. m.* The mouth, the face ; an aperture, an opening.
- ਮੂਲੇਂ** *mūlon*, *ad.* (lit from the root,) altogether, entirely, certainly, decidedly ; (used mostly in negative propositions.
- ਮੇਹਰ** *mehar*, *s. m.* the oxen of threshing floor.
- ਮੈਂਘਾ** *maingghā* *a* Dear, costly, high priced, scarce.
- ਮੈਂਘਾਈ** *maingghāī*, *s. f.* dearness.
- ਮੈਂਦੀ** *mai-dī*, *s. f.* cinnamon.
- ਮੋਹੁਰ** *mohur*, *s. f.* a seal, a gold mohar; the front, the lead, the van, (of an army.)
- ਮੋਹੁਰਲਾਉਣਾ** *mohur lāonā*, *v. a.* to seal
- ਮੋਘਾ** *moghā*, *s. m.* a wall roof or vessel.
- ਮੋਰਚਾ** *morchā*, *s. m.* Rust, an embrasure in the wall of a fort ; a ditch, and embaukment a trench.

ਯ

ਯਤਨ *yatan*, *s. m.* plan.

ਰ

ਰਸਾਲਾ *rasālā*, *s. m.* A Cavalry, company consisting usually, of one hundred man.

ਰਕਮ *raḡam*, *s. m.* Money.

ਰਖਣਾ *rakhnā*, *v. ā.* to keep to put, to place to set, to lay down, to station, to have, to hold, to possess, to reserve, to save, to apply to ascribe to impute, to take into employ ; to receive, to accept (also **ਰਖਛਡਣਾ** *rakhchhadnā*

ਰਖਦੇਣਾ *rakhdenā* **ਰਖਲੈਣਾ** *rakhlainā* &c.)

ਰਖਵਯਾ *rakhwayyā*, *s. m.* One who keeps preserves, or takes care of an employe.

ਰਜਾ *rajā*, *s. f.* The will of God, the Divine pleasure, fate, destiny, **ਰਜਾ ਹੋਣਾ** *rajāhō* or **ਹੋਜਾਣਾ** *hojānā*, to die, furlough.

ਰਨ *rann*, *s. f.* A woman, a wife.

ਰਬ *rabb*, *s. m.* The Lord, God.

ਰਬੜ *rabar*, *s. f.* going and coming in vain, failing of the object of a journey, returning empty.

ਰਬੜ *rabar*, *s. m.* India rubber.

ਰਲਨਾ *ralanā* *v. a.* To meet, to be joined, agree to conspire, to be mixed.

ਰਲਾਉਣਾ *ralāonā*, *v. a.* to mingle, to join, to cause agree.

ਰਵਾਂ *rawān*, *ad.* continuously, under way
in motion, ageing (spoken com-
monly of work, business &c.)

ਰਾਸਨ *rāsan*, *s. m.* Rations.

ਰਾਜੀਨਾਮ *rājīnāmā*, *s. m.* treaty.

ਰਾਤ *rāt*, *s. f.* night.

ਰੁਖਸਤ *rukhsat*, *s. f.* dismissed, having
leave to go.

ਰੁਮਾਲ *rumāl*, *s. m.* a handkerchief.

ਰੁੜਨਾ *ruṛnā*, *v. a.* to get in motion ;
to get under way, to flow, to be
swept away by a torrent.

ਰੇਸ਼ਮੀ *resmī*, *silken*.

ਰੇਲ *rel*, *s. f.* Rail

ਰੈਜੀਡੈਂਟ *raisīdant*, *s. m.* Resident.

ਰੋਕ *rok*, *s. m.* Cash, ready money.

ਰੋਕਣਾ *roknā*, *v. a.* to prevent, to rest-
rain to hinder, to detain, to stop
to block up, to fend, to interrupt
to prohibit, to check, to withhold
to keep back, to obstruct.

ਰੋਟੀ *rotī*, *s. f.* Bread, food, sustenance
to feast.

ਰੋਣ *ron*, *s. f.* a hollowor, porous, portion
in the earth, a marshy ground.

ਰੋਣਾ *ronā*, *v. a.* to cry, to weep, to la-
ment, to mourn.

ਰੋਲ *rol*, *s. m.* a degree of fraud, a mix-
ture of cheating, in conduct or
language ; (applied especially to
games of chance or skill.)

ਰੋਣਕ *raunak* *s. f.* pomp, splendor, show,
glitter.

ਰੋਣੀ *raunī*, *s. f.* Water in a field previous
to flowing.

ਲ

ਲਈ *luī*, *prep.* For, on account of, by
reason of.

ਲਸ *las*, *s. m.* Gluton, any ਲੱਸ *lass*
glutinous, substance viscosity ;
stickiness

ਲਹਿਰ *luhīr*, *s. f.* a wave.

ਲਕੜ *lakkar*, *s. m.* Wood, a log, a stick

ਲਗਣਾ *laggnā*, *v. a.* to be applied, to
come in contact, to be attached,
to belong, cost.

ਲਗਭਗ, *lag bhag*, *a.* nearly, equal,
about of the same size.

ਲੰਗੋਟਾ *lungotā*, *s. m.* A strip of cloth
between the legs attached to a
string about the loins.

ਲੰਘਾਉਣਾ *langhāunā*, *v. a.* To cause
to pass over, to spend,
(time ;) to kill.

ਲਠਾ *luṭhā* *s. m.* a beam, fine muslin,
long cloth.

ਲਤ *latt*, *s. f.* The leg, from the hip to
the foot.

ਲਫਾਫਾ *s. m.* An envelope.

ਲਲਕਾਰਨਾ *lalkārṇā*, *v. a.* to shout, to
hallow, to set up the war
whoop.

ਲੜਨਾ *laṛnā*, *v. a.* to fight, to con-
tend, to war, to dispute, to
quarrell.

ਲਾਉਂ *lāun*, *s. f.* A well rope drawn,
by oxen; a long rope; a ceremony
at Hindu weddings, in which the
bride, and groom make four cir-
cuits about a fire th *siug*
called ਲਾਵਾਂ *lāwān*.

ਲਾਸ *lās, s. f.* The mark of a whip on the skin a dead body.
ਲਾਚਾਰੀ ਦੀ ਬਾਤ *lāchārī dī bāt, forced matter.*
ਲਾਟ *lāt, s. m.* Name of a rank.
ਲਾਭ *lābh, s. m.* Advantage, gain, profit, benefit.
ਲਾਮ *lām, s. f.* An assembled army, a large body of troops, a host arrayed for battle.
ਲਾਲਟੈਨ *lāltain, s. f.* a lantern.
ਲਾਲਾ *lalā, s. m.* A title given to a Hindu gentlemen, a father, an elder brother.
ਲਾਲਾ *lālā, s. m.* A father.
ਲਿਸਕਨਾ *lisknā, v. a.* to flash.
ਲਿਆਕਤ *liākat, s. f.* intelligence.
ਲਿਖਣ *liḥan, s. f.* A pen.
ਲਿਖਣਾ *likhnā, v. a.* To write, to draw (picture &c.)
ਲਿਖਤ *likhat, s. f.* Writing, penmanship, a note.
ਲਿਖਤ ਪੜ੍ਹਤ *likhat paṛhat, s. f.* correspondence.
ਲਿਖਤਮ *likhtam, s. f.* A verbal form used in commencing a letter, is writing, writes.
ਲੀਰ *līr, s. f.* A strip, a shred, (of cloth, paper &c.)
ਲੀਰਾਂ ਲੀਰਾਂ ਹੋਜਾਣਾ *līrān līrān ho jānā, v. a.* to be torn to shreds.
ਲੁਹਾਰ *luhār, s. m.* black smith.
ਲੁਕਣਾ *luknā, v. a.* To hide one's self, to be concealed.

ਲੁਟ *lutt, s. f.* Robbery rapine, violence plunder, pillage, spoil.
ਲੂਣ *lūn, s. m.* salt.
ਲੁੰਬੜੀ *lūmbaṛī, s. f.* A fox.
ਲੇਟਣਾ *letnā, v. a.* to lie, to lie down.
ਲੈਹਦਾ *laihdā, s. m.* Northside.
ਲੈਂਹਗਾ *laiṅhgā, s. m.* Petticoat.
ਲੋਹਾ *lohā, s. m.* Iron
ਲੋਹੜੀ *lohṛī, s. f.* Name of a Hindu festival day.
ਲੋਟ *lot, s. f.* An earthen vessel with a very small mouth, used for holding money note.
ਲੋੜ *lor, s. f.* Necessity, need, want.

ਵ

ਵਸਤੁ *vasṭu, s. f.* A thing, matter.
ਵਸਨੀਕ *vasnik, s. m.* Inhabitant.
ਵਹੁਟੀ *wahutī, s. f.* wife.
ਵਖਰਾ *wakhrā, s. m.* Part, portion.
ਵਗਣਾ *wagnā, v. a.* to flow.
ਵਟ *watt, s. f.* A boundary, line between fields.
ਵਟਾਉਣਾ *waṭāunā, v. a.* To cause to be twisted, to be changed to exchange.
ਵਡਾਣਕ *wadānak, s. f.* a kind of large grain wheat.
ਵਢਣਾ *waddhnā, v. a.* to cut, to reap.
ਵਧਣਾ *wadhnā, v. a.* To increase, to grow.

ਵਰਸਾਉਣਾ *varsāunā, v. a.* To cause to rain, to pour down.
ਵਰਤਣਾ *varṭnā, v. a.* to use, to spend.
ਵਰਾਨ ਹੋਣਾ *varān honā, v. a.* to be spoiled.
ਵਲ *val, s. f.* side.
ਵੜਨਾ *vaṛṇā, v. a.* To go in to enter.
ਵੜ੍ਹਨਾ *vaṛhnā, v. a.* to grow, sprout.
ਵਾ or **ਵਾਉ** *vā, or vāo, s. f.* wind.
ਵਾਹ *vāh, s. f.* Power, ability.
ਵਾਹ *vāh, s. m.* business, transaction.
ਵਾਹਗੁਰੂ *vāh gurū, s. m.* Name of God
ਵਾਹਣਾ *vāhnā, v. a.* To plow, to plough.
ਵਾਹੀ *vāhī, s. f.* to ploughing, agriculture.
ਵਾਕ *vāk, s. m.* Word, speech.
ਵਾਂਗੁ *vāṅgu,* }
ਵਾਂਗੂ *vāṅgū,* } Like, similar, resembling.
ਵਾਚਣਾ *vāchnā, v. a.* to read.
ਵਾਰ *vār, s. m.* a blow.
ਵਾੜਾ *vārā, v. m.* A sheepfold, an enclosure, a place with a hedge about it.

ਵਾੜੀ *vārī, s. f.* An enclosure, a garden, an orchard, a small melon patch.
ਵਿਆਹਣਾ *viāhnā, v. a.* To marry, (a wife,) to get (son or daughter &c.) married.
ਵਿਘਾ *vighā, s. m.* A measure of land varying in different places, (as fixed by British law, 120, feet), square.)
ਵਿਚਾਰਾ *vichārā, s. m.* helpless, forlorn, desolate.
ਵਿਧ *vidh, s. f.* space, distance, separation
ਵਿਨਣਾ *vinhnā, v. a.* to perforate, to bore, to pierce.
ਵਿਰੁਧ *viruddh, prep.* Against, contrary to.
ਵੀਹ *vīh,* twenty.
ਵੀਰਵਾਰ *vīrvār, s. m.* Thursday.
ਵੇਰਵਾ *vervā, s. m.* Distinction, difference
ਵੇਲਨਾ *velnā, s. m.* A sugar mill.
ਵੇਲਾ *velā, s. m.* Time, awhile.

SOME OPINIONS CONCERNING THE "PUNJBI GUIDE."

OPINION OF THE CIVIL AND MILITARY GAZETTE.

We have received a copy of a "Guide to Punjābī" by Bhai Jawahir Singh, R. H. A. Munshi, Umballa. The book is divided into three parts.

Part first contains a Grammar to the Punjābī Language, Part second is composed of lessons with examples for exercises, and Part third is devoted to Punjābī dialogues in daily used, and Punjābī chits. The Guide should be very useful to those studying the Punjābī language, in the preface the author hopes in future editions to improve the book largely and make it a real self-tutor to students.

MY DEAR MUNSHI SAHIB,

Thank you for the copy of your "Guide to Punjābī" you have so kindly sent me. It seems thoroughly practical and will no doubt be very useful to Officers and others learning the Language.

I have only had time to glance through it as yet.

CALCUTTA,

27th July 1898.

(Sd.) G. RANKING,

Surgeon Lt.-Col.

About a month before going up for the H. S. Punjābī I saw Munshi Jawahir Singh's new Guide to Punjābī advertised and procured it at once. It is not only the "Guide to Punjābī" Extant but it is for the best help to any Oriental Language, I have ever seen. The gramatical out line is very clear, the system of arranging words in groups is excellent, and the exercises and chits are very well chosen. I had been working in the dark before, but this book cleared away all difficulties at once, and was of the greatest assistance to me in passing.

DALHOUSIE,

7th July 1896.

(Sd.) DALME RADCLIFFE, Lt.,

1st Hampshire Regiment.

MUNSHI JAWAHIR SINGH,

I am much obliged to you for sending me a copy of your "Guide to Punjābī." It contains much valuable information, and I am sure that all who study the Punjābī Language will find it most useful.

SIMLA,

11th August 1898.

(Sd.) SYDNEY SMITH,

D. S. Pounce.

DEAR MUNSHI SAHIB,

Having successfully passed the Punjabi Examination, I feel it a duty to thank you for the great help which you have indirectly afforded me through your Punjabi Guide. I had studied for 2 months when I got it, and one month was left to the examination. In this month I learned twice as much out of your Guide as in the previous 2 months.

SIALKOTE, }
18th September 1898. }

Yours faithfully,
(Sd.) T. HABER, SERGEANT
Commissariat Department

Munshi Jawahir Singh, whose reputation as a Munshi is so well established, embodied his experience of teaching the Punjabi language in his Guide to Punjabi. The book is most practical, clear and concise, and having found it most useful in preparing for the Punjabi Examination of July 1896, I feel sure that in recommending every student of Punjabi to purchase a copy they will not be disappointed.

SIALKOTE, }
25th October 1896. }

(Sd.) E. Q. HOWELL, LIEUT.,
D. A. C. G.

JAWAHIR SINGH, MUNSHI,

I am glad to be able to certify as to the usefulness of your Punjabi Guide and Vocabulary, and I can thoroughly recommend them to any body desirous of studying the language.

MULTAN CLUB, }
7th March 1890. }

(Sd.) H. W. NORKET, LC.-COL.
1st Hants Regt., Madras

I found Munshi Jawahir Singh's Guide to Punjabi most useful when written for the H. S. Punjabi Examination, and the small price of the book is implied by the time saved through studying it.

CAMP ALI MUSJID, }
16th March 1898. }

(Sd.) A. WARD, LIEUT.,
30th P. I.

DEAR SIR,

I received a great deal of help from your Guide to Punjabi which is a useful book, the 2,000 words were also of great assistance, when this little book is revised it will be a great help to candidates.

Yours faithfully,
C. B. PRALL, SURGEON.

I strongly recommend Jawahir Singh, R. H. A. Munshi Umballa, to any one working up for Punjabi Examination, I consider his Punjabi Guide an invaluable aid and I think any one could pass the Punjabi obligatory by reading it himself without a Munshi to teach him.

UMBALLA, }
28th October 1899.

(Sd.) A. GILBERT CAPT,
34th Punjāb.

Munshi Jawahir Singh, whose reputation is well known has embodied the result of his teaching in Urdu, in his "Urdu Teacher" The book is practical easily understood in all its detail, and is exceedingly useful to any one preparing for either the Lower or Higher standard examination in Urdu.

The rules are specially good and the book generally was of great assistance for Lower Standard Urdu.

CHAKDARA, }
25th July 1899

(Sd.) S. ANDERSON, LT., L. M. S.
Medical Officer 30th P. I.

I derived great benefit from the H. S. Exercises at the end of the "Urdu Teacher" which I thought were especially good for teaching idiom &c.

UMBALLA, }
16th July.

(Sd.) NICOLAS, LIEUT.,
34th Pioneers.

JAWAHIR SINGH R. H. A. MUNSHI.

*Author of "Punjābī Guide," "English to Punjābī Vocabulary,"
"Urdū Teacher," Aid to Candidates and Translator of
"Punjābī-Bāt-Chāt," and Selection from the
Sikhān-de-Rāj-dī-Vithyā and Bagh-e-Bahār.*

New and second hand books for sale and purchase or exchange.

SUDDAR BAZAR, UMBALLA.

